Ioannis Seldeni

De

SYNEDRIIS

&

Præfecturis Iuridicis

VETERUM EBRÆORUM

Liber Tertius & Vltimus.

LONDINI,
Typis *Jacobi Flesheri* Prostant apud *Cornelium Bee*,
in vico Little-Brittain dicto.
MDCLV.

DE
SYNEDRIIS
Veterum Ebræorum

Liber Tertius & Ultimus.

LONDINI,
Typis Jacobi Flesher. Prostant apud Cornelium Bee,
in vico Little-Britain dicto.
MDCLV.

Typographus Lectori.

Ridie Kal. Decemb. diem obiit V. Cl. Johannes Seldenus; maximo Literariæ Reip. detrimento: quod ſanè ex ultimo hoc ingenii fœtu ſatis conſtat. Abſolverat Vir ſummus libris duobus accuratam Synedriorum Ebraicorum hiſtoriam, deſtinatâ in hunc Tertium *Synedrii Magni Juriſdictione*: quam cùm duplicem ſtatuiſſet, *Judiciariam* & *Deliberativam*; alteram cap. hujus libri xi exequutus eſt. Alterius verò generis quatuor cùm eſſent partes, illarum duæ tractantur cap. xii & xiii; duæ deſiderantur: neque perventum eſt ad illa, quæ de *Conſtitutione Minorum Synedriorum*, quæ de *Novarum Legum ſuperinductione*, quæ inſuper in *Levitici* c. 4. v. 13. dicenda fuerant. Cap. 1. Pag. 4.

 Cùm

Cùm enim de Encæniorum apud Ebræos celebratione res esset, amplúsque ad disserendum de Dedicationum sacrarum usu pateret campus: Græcorum Romanorúmque
Cap.14. Gentilium ritibus solertèr explicatis, cùm
Cap.15. dedicandorum apud Christianos templorum Originem liberrimâ, quâ uti solet, sagacitate investigasset; obiter duo quantivis precii *Calendaria* Arabica, alterum *Calcasendii* Mahumedani, alterum *Coptitarum* Christianorum, reconditioris literaturæ amatoribus exhibet. Non est infrequens Vir præstantissimus, pro uberrimâ suâ eruditione, in Digressionibus. Sed, Deus bone, quales illæ! quàm doctæ, quàm utiles, quantâ diligentiâ conquisitæ, quanto judicio limatæ! Quippe qui rerum divinarum, humanarum, antiquarum, nuperarum, domesticarum, extranearum, Occidentalium, Orientalium scientissimus fuit. Cæterùm varios Dedicationum Christianarum ritus dictaturo ne primum quidem, qui de Templorum versûs
Cap.16. Orientalem plagam positione, transgredi concessum est. Optandum est hanc pulcherrimam Diatribam ad umbilicum fuisse perductam: cùm verò Mors nobis illam invideat,

deat, hæc quæ nos, tam veſtro, Lector, conſulentes emolumento, quàm noſtro, jam publica facimus, omnibus boni conſulenda ſunt: cordatioribus certè viris & doctioribus gratiſsima erunt, etiam & jucundiſſima.

Capitum

Capitum Lemmata.

Cap. I.

Cap. II.

II. Pro-

Cap. III.

VI. Locus

Cap. IV.

Cap. V.

Cap. VI.

Cap. VII.

Cap. VIII.

Cap. IX.

Cap. X.

Cap.

Cap. XI.

Cap. XII.

Cap. XIII.

XII. *Ex*

XII. *Ex re nata, è Codice vetusto, & licèt typis impresso, nimium raro,* Megillath Thainith *dicto, Dies festi percurruntur complures, quorum pauci tantùm in Calendariis Ebræorum Vulgaribus, quoniam multis abhinc seculis* aboliti sunt *aut in* desuetudinem abiêre. *De* Turino, Lolliano, Pipo, *aliis, ex historiis Talmudicis, in codicem illum receptis.* p.233

XIII. *Codicem illum reverà videri esse* Midrash *seu* Expositionem, *etiam* Rationarium, *vetustissimi codicis sic dicti, nec jam reperti, sed in* Talmude Utroque *memorati, cujus autor Rabbi* Eliæzer Ben Chanina. p.248

Cap. XIV.

I. Notiones τ͂ חנוכה Dedicationis, Encæniorum, *apud* Ebræos *perpenduntur* Binæ; *quarum altera* Consecrationem *aliquam non omnino complectitur.* Dedicare domum *ex Lege, in Mosaicis, militari.* Latinis *ejusdem vocis notionis usus.* p.254

II. *Singularis* Dedicationis, *ex Lege illa,* Domûs *interpretatio in Targum* Jonathanis *dicto. Et de* Mazuzis *seu Schedis quæ periochis è Deuteronomio binis inscriptæ,* Postibus *erant ex Lege affigendæ. Quænam* ædium *seu structurarum* genera *lege illa continerentur.* p.256

III. Dedicationum Ararum, Fanorum, *id genus aliorum quæ figerentur* Sacrorum, *usus in* Græcorum *veterum Paganismo, veluti* Ebræorum *morem antè indicatum imitabundo.* Ollarum *Frugibus & Leguminibus omnigenis elixis plenarum in eisdem usus simplicior tenuiórque;* Sacrificiis *itidem* sumptuosioribus, *pro Dedicantium libitu, adhibitis. De* Pluti *&* Pacis *Dedicatione apud* Aristophanem. Χύτρι *seu Festi* Anthesteriorum

Tauroboliati *mansère.* Magnæ Deæ Levatio *Romæ.* p.294

IX. Tauropolium *pro* Taurobolio. *Sacra* Taurica. Taurus *quibusnam Diis ritè immolandus. In* Tauricis (*quà* Dianam Scythicam *seu* Tauricam *sive illa sive* Tauropolia *quod festum, alia in notione, erat* Dianæ *illi proprium, spectant) locum non omninò habuisse* Tauri *immolationem. Unde illa* Tauropolis *dicta. Ludi* Taurii. Ταυροκαθάψια, *Ludus seu certamen, in codicibus antè non lectum, ejúsque ex veteri marmore* Figura. *De* Capitibus Bubalinis *in* ædis Londini Paulinæ *cœmeterio olim effossis*, Cervi cervæque *oblatione annuâ capitúmque eorum circumgestatione illic solenni, unde* Dianæ *fuisse olim eam* Templum, *ritúsque ibi olim præstitos illos*, Tauropolia *Paganorum redolere, existimatum est.* Cervorum *ibi* Oblationis circumgestationísque Origo *planè* Christiana, *nec trecentis abhinc supra octoginta annis vetustior.* p.297

X. Templorum, Ararum, Regionúmque *circumjacentium effandarum Formulæ aliquot* Romanorum *ampliores.* Leges Dedicationis *Tabulis in Marmoreis affixæ.* Legum *ejusmodi, in* Solo non Romano, *ratio apud* Romanos *non habebatur. Mendum crassissimum in editionibus plerisque* Dedicationis *Marmoreæ perinsignis, sub* Adriano *Augusto,* Cneii *scilicet* Domitii Valentiis, *corrigitur.* 306

Cap. XV.

XV. Ebræorum, *in* Dedicando, *morem, etiam &* Gentium, *pro disciplinæ suæ discrimine, imitatos esse* Christianos. *Id à* Reformatis nonnullis *prorsus improbatum.*

VII. *Dein*

Cap. XVI.

adorantium facies verti *voluere veteres. An semper* Ortus Æquinoctialis.

V. *Venerationem* in Ortum, *Originem aliquam etiam ex Gentilium scitis* Philosophicis *&* Astrologicis, *in* Christianorum mores *receptis, sumsisse videri. De* Aristotelis, *de* Primi Motoris *in* Oriente *Sede, sententia. Singularis apud Gentes Siderum, in* plaga Orientali, Ortûs *existimatio.*

VI. Caniculæ (*qua* Σῶθις, Siriúsque *dicta*) Ortus. *Quanti in Ægypto habitus, etiam & apud* Græcos. *In* Ortu *ejus* matutino Heliaco *uti & diebus aliquot antè & post*, ut Deo, *ei sacrificabatur.* Σὴθ, *seu ipso* Sethi *Patriarcha nomine, Sidus illud* Nechepsoni *apud* Ægyptios *Regi vetustissimo, & Astronomo summo dictum. De eo &* Petosiride *Philosopho, qui subinde, à viris summis, in locum ejus perperam substituitur.* Siderum *Ascendentium seu* Orientium *efficacia, apud veteres, ingens.* Sirii, *à Græcis & Latinis, &* τῶ Alshairi *ab* Arabibus *nomina* Cani *tributa; etiam in* Alcorano. *Idem* Alhabor *dicitur; quod viri doctissimi perperam rejici voluere ut depravatum. In* Algomesa Procyonis *nomine eorum etiam hallucinatio. In eis quæ de* Sethi *Patriarcha* Faciei splendore *simul &* Sanctitate *à veteribus traduntur, forsan haberi causam unde nomen ejus* Sirio *fuerit apud* Ægyptios *tributum.*

VII. Orientium Siderum, *maximè apud* Ægyptios, *etiam &* Græcos, *veneratio.* Disciplinarum *ex* Alexandria *in* Græcos Barbarósque *instauratio sub* Ptolemæo Euergete *secundo.* Marmor *vetustum, in quo ejusdem &* Cleopatræ *sua mentio. Vox* πεδιος *pro* Campestris, *à viris doctis apud* Plutarchum *expuncta, sibi restituitur.*

VIII. *De*

VIII. *De* Decanis *seu* Faciebus *signorum cœlestium, adeòque de* Figuris Invisibilibus *& impensissimè prodigiosis in eis, ex* Astrotheologiæ *veteris disciplina, collocatis* Numina *saltem* Tria *unicuique ita signo, per* Decanos, *disposita.* Partes *eorum* Plenæ *&* Vacuæ. Albumasar *&* Abenezra *ex* Indorum, Persarum, Chaldæorum, Ægyptiorum *sententiis receptis*, Figuras *illas tradidere. Eorum* versiones *Latinæ. Aliorum, qui & vetustiores*, Traditiones *eadem de re, sed* generaliores. *Quid* in libro Dargenem *apud* Haly *in* Ptolemæi *Centiloquium, significet.* Figurarum *illarum* Invisibilium *&* Numinum *ratio primaria, si non sola, habita, quà ex* Orientis Horizonte ascendebant *seu* παρανατέλλοντα coorientia Sideribus *visibilibus fuere. Hinc etiam ansa singularis* versus Orientem adorandi *apud Gentes quibus disciplina illa admissa. Adoratio* Saturni, Veneris, Solis *apud* Orientales *Gentes complures & illustres, manû ad* Pectus *non ad* Os *admotâ.* Planetarum *Adorationis apud* Orientales, Orientem *versus*; *apud* Occidentales *versus* Occasum. Ascendentium, *seu* Horoscoporum, *id est* Orientium Signorum *Regionibus & Civitatibus singulis, in* Religione *illa* Astrica, *propriorum, ratio habita ingens.*

IX. *Commentum* Orientalium *vetustissimum de* Virginis, *velut in* Ebræorum *terra cibantis* Puerum *cui nomen* Jesu, *Imagine Invisibili in* Primo *Signi* Virginis Decano *semper* ascendente. Albumasaris Mahumedani, *& R.* Abenezræ Judæi *ea de re*, è *Persarum aliorúmque scitis antiquissimis, Traditiones.* Numina Tria *in* Sphæra Barbarica *cum signo illo* coorientia. *Etiam in* Christianismo *veteri, persuasio habita de* Virgine Deipara, *in signo Virginis, denotata.*

X. *De*

X. *De Codice sub titulo* de Vetula, P. Ovidio Nasoni, *per ridiculam*, Christiani alicujus, *ante secula aliquot, sive ignorantiam sive imposturam tributo, in quo* paraphrasis *metrica, sed miserrima*, disciplinæ *illius* Albumasarianæ, *de Primo* Virginis *Decano exoriente*.

XI. *Viri summi, inter* Christianos Occidentis, *qui eandem disciplinam seu persuasionem admittentes, etiam Opus illud* Pseudo-Ovidianum *pro genuino, &* disciplinam *illam in eo* Astricam *pro vera amplexati sunt*.

XII. *De* Stella *in* Oriente Magis *comparente. De* horum numero. *Liber* Sethin. Virginis *&* Pueri *in cælo imagini* Augusto Cæsari *à Sibylla Tyburtina ostensa Fabella*. Stella Maris Transmontana, Matutina, Diana *etiam, dicta Beata* Virgo. Arietis Signum *nonnullis, ex veterum Theologia Astrica*, Christum *denotans*. Edvicon *in Summa Astrologia Anglicana sæpiùs citatus, est* Odyntonus, *seu* Gualterus Odyntonus *monachus* Eveshamiensis.

DE

[illegible] Lemmata

X. DE Caio *sub titulo de* Vetulis, P. Ovidio Naso- [illegible] rescindere, Christiani allegant; [illegible]

[illegible]

DE SYNEDRIIS ET PRÆFECTURIS JURIDICIS Veterum Ebræorum.

Liber Tertius.

CAP. I.

SYnedrii Magni Potestatis, Imperii, Jurisdictionis, & Dignitatis *tum cum Synedriis reliquis Communis, tum eminentissima illius quæ sibi Singularis erat, Designatio breviuscula & generalior.*

II. *De* Actionibus *ibi instituendis, quæ itidem in* Synedriis Minoribus *institui perficique quibant, Consideratio. Earum ibi usus qualis fermè Actionum ejusmodi in* priscis, apud Anglos, Regis *&* Ordinum *Comitiis.*

III. *De* Potestate *&* Imperio Synedrii Magni; *assertiones generaliores compendiosioresque Scriptorum aliquot insigniorum, non* Talmudicorum; *quorum in*

lecis fuit, seorsim testimonia afferuntur.

IV. Alphonsi Abulensis, *de Imperii & Jurisdictionis collegarum* Synedrii Magni Primi, *sub Mose, ab ea quæ in Synedriis obtinuit sequentibus*, Sententia singularis & *satis* mira, *quam & amplexari videtur* Jacobus Salianus.

OStensa sunt in Libris superioribus, Synedriorum & Præfecturarum apud Ebræos veteres omnimodarum, ex ipsorum disciplina, Origo, Institutio, Imperium, Jurisdictio, Considendi, Agendi, Excipiendi, in eis Formulæ, Continuatio, Intermissiones, id genus alia; exceptis interim Synedrii Magni Potestatis, Imperii, Jurisdictionis ac Dignitatis, Amplitudine, Casibúsque ei soli Reservatis, qui libro huc Tertio, ex instituto, destinati sunt. Quod ad Potestatem cum Imperio & Jurisdictionem ejus attinet; eæ erant aut Judiciariæ aut Deliberativæ aut, ut fieri amat, Mixtæ. Judiciariæ erant aut veluti cum Synedriis cæteris seu Minoribus Communes, utcunque Amplitudine ac Dignitate discrepantes, aut Singulares sibique Propriæ. Communes huic cum reliquis cernuntur in causis tam Criminalibus quàm Civilibus, circa tam Sacra quàm Profana, in Pœnis jure ordinario irrogandis, Interdictis atque Actionibus Judiciisque in Viginti triumviralibus Synedriis Triumviralibúsque seu apud Judicem illum Unicum מומחה דיחיד dictum, haberi, institui ac exerceri solitis; de quibus ampliter dictum est libro Secundo. Genus autem Judiciariæ Potestatis alterum, quod sibi singulare habuit Synedrium hoc, partim visitur in Appellationibus recipiendis, partim in Actionibus aliquot, pro actorum libitu, quacunque in Tribu seu Urbe degentium, illic sive primò

primò Instituendis sive Instaurandis, & demùm partim in Judiciis quæ, ex natura sui, alio in Synedrio foróve aut inchoari aut perfici ritè nequibant. De Appellationibus atque Actionibus illis mox fusiùs. Judicia autem alia quæ ex natura sui alio in Synedrio ritè inchoari perficíve nequirent, sed sive ob Dignitatem sive ob Difficultatem in Synedrio Magno aut omninò definienda fuêre aut effectu atque executione donanda, in Rerum simùl atque Personarum genere, apud Talmudicos, cernuntur ferè Duodecemplici. Eæ sunt,

I. זקן ממרא *Senior*[a] seu *Presbyter contumax*, & Judex Synedrii cujuscunque Minoris, qui à Synedrio Magno ritè per Appellationem, ex Lege sacra, edoctus ejusce placitis reluctaretur. [a] *Deut.* 17,12.

II. Integra Tribus seu pars ejus major insignísve, atque res Tribuariæ, quatenùs Tribuariæ.

III. Urbs, seu pars ejus major seu insignis, Apostasiæ rea[b]. [b] *Ibid.* 13,15.

IV. Pseudopropheta[c]. [c] *Ibid.* 1.

V. Uxor à viro Zelotypo[d] adulterii suspecta; quà scilicet subeundum ei erat per Aquas amaras Examen; sacerdote juxta Legem sacram ritus præstante. [d] *Numer.* 5,12.

VI. Sacerdotes, de quorum vitiis[e] sive Natalium sive Corporis sive aliis adeóque, an functioni sacræ essent idonei, dubitabatur. [e] *Levitic.* 21,16.

VII. Cadaveris in agro occisi, ubi homicida[f] ignorabatur, à circumjacentibus urbibus distantiæ mensuratio. [f] *Deuter.* 21,2.

VIII. Pontifex Maximus, quoties de re capitali in jus esset vocandus, aut novus esset constituendus.

IX. Rex, juxta quosdam.

X. Siclorum seu Pensitationum annuarum, ad sacrificia publica inprimis sustentanda, justæ præstationis cura, earúmque atque rerum aliarum sacrarum aliquot insumendarum ratio; id genus alia.

XI. Temporum calculus, ut Neomeniarum designatio, Mensium & Annorum intercalatio, Sabbaticorum & Jubilæorum ratio.

XII. Disciplinæ sacræ traditio quotannis Pontifici Maximo paulò ante Festum Expiationum[a] seu diem decimum mensis Tisri.

[a] *Levitic.* 16.

Atque hæc quidem ad Potestatem Judiciariam quæ Synedrio Magno singularis erat referuntur. Alterum autem illud Potestatis genus seu Deliberativum, vocamus quod non tam Judiciis, juxta leges avitas morésque receptos, forensibus ferendis occupabatur (quemadmodum in Judiciariæ quæ indicavimus capitibus) quam in rebus sive novis planè sive rarioribus, pro libitu atque juxta deliberandi rationem, sive admittendis, decernendis præstituendísque, sive rejiciendis, versabatur. Hujusmodi sunt,

I. מלחמת הרשות *Bellum ultroneum* seu *arbitrarium.*

II. Sive Urbis sive Atriorum Templi Ampliatio seu Novatio.

III. Synedriorum Minorum per provincias, urbes ac pagos Tribuum constitutio seu collocatio.

IV. Novarum legum superinductio. Sacrarum item pro re nata interdum moderamen.

Hæc sigillatim in sequentibus exequemur; exceptis tamen Tribus Capitibus quæ alibi in nostris jam locum obtinuere. Eo nimirùm quod est de Uxoris adulterii Suspectæ, per aquas amaras, Probatione, atque, in Judiciariæ potestatis capitum recensione, illi proximo de

Sacer-

Sacerdotibus sive admittendis ad functionem sacram sive arcendis, & demum quod habetur de Neomeniarum aliorúmque Temporum & Festorum designatione. De horum enim Primo, satis diximus in Uxore Ebraica[a]; de Secundo in libris de Successione in Pontificatum[b]; de Tertio in Libello de Anno Civili, cujus ratio adeóque omnimodorum, festorum, annorum cunctorúmque inde pendentium, quoniam ex Synedrii pendebat definitione ac Judicio, placuit ut libellus ille, velut hujus assecla, recognitus subjungeretur. Hisce velut ex Judiciario & Deliberativo genere aut mixtum aut utrique cognatum, accedat munus Synedrii in Sacrificiis Expiatoriis offerendis quoties כל עדת ישראל *totus Israelitarum cœtus*, juxta sacræ legis[c] mentem erraret; quod tandem etiam libro hoc explicabimus.

[a] Lib. 3. cap. 15.

[b] Lib. 2. cap. 10.

[c] Levitic. 4, 13.

II. Licèt verò ex Potestate illa Judiciariâ diffusissima quæ Synedrio Magno competiit (ut maximus enim Circulus minores reliquos omnes, seu ut Numerus maximus partes minores & Unitates intra se cunctas, ita Potestatis ejus Judiciariæ Amplitudo universam quæ reliqua erat, in se continebat) nulla omninò Actio esset sive gravior sive levior quæ, ex natura sui, non potuisset ibi institui perficíque, nihilominùs pauca tantùm Actionum genera, ex præstituto sibi jure, pro actorum ubicunque degentium libitu, inchoari ibi voluere, de quibus mox[d] plura. Neque sanè æstimandum est, omnimodas à quibuscunque Locis & Personis illuc deductas, in Decisionem admissas unquam fuisse. Sed, pro Synedrii hujus arbitrio, sive rejectas ac Synedriis aliis, etiam Hierosolymis (ubi bina erant Minora) aliísve in urbibus pagísque quæ viciniis suis circumscripta sunt, relictas, aut, pro

[d] §. 6.

eodem itidem arbitrio admiſſas. Niſi enim cauſæ quamplurimæ, nec graviores nec difficiliores, ſive Hieroſolymis ſive alibi per Terram ſanctam ortæ, ad Synedros ſive Vigintitriumvirales, ſive Triumvirales, aut ad Judicem illum Unicum, in Conclavi ſaxeo forſan inceptæ, illinc, ut ad locos commodiores, ſæpiùs relegatæ fuiſſent, imò ſi leviores facileſque qualeſcunque illic, ut Vendicationes, Condictiones, Actiones ex Maleficio è trivio proditæ indiſcriminatim fuiſſent admiſſæ, certè nec cum Perſonarum, Temporis Locíve commodo, nec cum ampliſſimi Synedrii eminentia conſiſtere id quiviſſet. Ita tamen ſemper, ut, pro arbitratu Synedrorum, aliter alitérque admiſſio ejuſmodi rejectióve fieret. Quod ſanè legibus ſacris de Synedrio tam hoc quàm aliis inſtituendis, haud omninò diſſonum eſt. Quale indubitantèr dici poteſt de Græcorum, Romanorum, aliorum Senatibus Conſiſtoriíſque ſupremis. Ubi enim undiquaque ſupremæ nec omninò circumſcriptæ Autoritatis Imperiíque ſedes eſt, ibi planè, ut reverà poteſtas habetur omnimodas Cauſas Actionéſque recipiendi, ita & Præfecturis ordinariis minoribus eas quæ ab illis terminari queant pro arbitrio relinquendi, atque à ſe rejiciendi. Simile planè in comitiis Angliæ Parlamentariis priſcis cernimus. Rex atque Ordines Procerum, Prælatorum Populíque, ut Comitiorum Caput & Membra univerſa, adſeſſoribus Judicibus regni inſignioribus aliíſque à Conſiliis dictis, ritè tam circa Actiones Judiciariam exercebant quàm in legibus ferendis Deliberativam poteſtatem; nec interim ſine hoc, pro arbitratu maximè Procerum aliorúmque, quibus ipſa Actionum illic inſtitutarum tum & Admiſſio tum Rejectio delegari ſolebat, Temperamento, ut nimirùm prout delegatis

ejusmodi seriò rem perpendentibus videretur, sive admitterentur illæ sive ut Senatui amplissimo non satis, pro temporis aliarúmve circumstantiarum ratione varia, idoneæ rejicerentur, aut ut inutiles omninò, aut Tribunalibus magis propriæ ordinariis aliis haberentur. Scilicet in more erat perpetuo, ut ipsis Comitiorum initiis, apud Proceres constituerentur aliquot minoris Nobilitatis viri, Tres aut circitèr, Receptores Petitionum Receivors of Petitions Angliæ, Hiberniæ, Walliæ, & Scotiæ per se, uti & Aquitaniæ, aliarúmque regionum exterarum per se alii (Petitionum nempe nomine, ut Actionum formulæ pleræque, ita & libelli etiam in Leges ferendas porrecti Bills vulgò, tunc nuncupari soliti) uti etiam, Probatores Triors ex ipsis Proceribus plurimi (adjectis Judicibus aliquot) quorum omnium, sic Probatorum, admittendi rejiciendíve jam dictum munus erat. Adeóque, pro Personarum, Locorum, Temporis, Causæ natura, Actiones illic sic inchoatæ aut illuc quomodocunque deductæ perquam diversimodè, nec certo omninò more, admissæ, definitæque aut aliorsum rejectæ. Hæ interdum partim Appellationes fuere, quæ *Brevia* dicuntur *de Errore*, interdum Relationes[a] ab Judicibus inferiorum, sed quæ dignitate proximiora tantùm essent, Tribunalium quoties difficultas scilicet exoriretur in eis adeo ipsis inextricabilis ut nec alibi terminari quiret. Frequentiùs autem habentur aliæ illic prorsùs inchoatæ; quæ, si ibi eas perficere non visum esset, rejiciebantur. Responso nunc actori dato, *Sequatur ad communem legem*, id est Tribunalium ordinariorum, seu minorum opem imploret, nunc *perquiret breve in Cancellaria*, seu actionem ex Curia illa, quæ Juris Ordinarii Officina nobis habita; conceptis verbis nunc, *Fiat Breve Justitiariis de Banco, ut inquirant & procedant &c.* uti

[a] 5 *Edwardi* 2. *Fitzherb. tit.* Dower 143. 1 *Edwardi* 3. *fol.* 9, 2. *Placito* 12. 3 *Ed.* 3. *tit.* Assise 170. 13 *Ed.* 3. *tit.* Voucher 119. & *Rot. Clauf.* 14. *Ed.* 3. *part.* 1. *membrana* 14. *Dorso.* 17 *Ed.* 3. *fol.* 49. *plac.* 18; 4 *Ed.* 4. 40, *b.* *alibi obitèr.*

&

& *Theſaurario & Baronibus Scaccarii*, *Vicecomiti* Comitatus ubi notior res eſſe poſſet, aliis, alitérque; nunc, in ſenſum ſatis parilem ſed expreſſiorem, *Non eſt petitio Parlamenti*[a], cum ſcilicet de rebus leviculis atque tantæ amplitudinis foro planè indignis, utcunque intra amplitudinem etiam illam, quemadmodum aliis etiam univerſis, contentis. Summa eſt, pro libitu heic, ut in Synedrio Magno, receptas, deciſas, rejectas, aliò mandatas Actiones; quale dicendum de ampliſſimis illis, apud Græcos, Amphictyonico ac Areopagitico conventibus, de Mileſiorum Curia illa ab Hippodamo inſtituta, ut δικαστηρίῳ τῷ κυρίῳ[b] *Prætorio præcipuo* (quod itidem ἐκ τινῶν γερόντων αἱρετῶν *è quibuſdam Senioribus*, ſeu Presbyteris, *ſelectioribus* conflabatur) uti & de Comitiis & Senatu Romano, reliquíſque ejuſmodi. Et rectiſſimè ſanè de Synedrio hoc Chriſtianus Adrichomius[c], *Reipublicæ negotia curabant*, *jura dabant*, *ambigua & graviora etiam aliarum Civitatum judicia definiebant*, *lites & Controverſias dirimebant*, *& capitalia judicia ferebant*. Hactenùs inquam rectiſſimè ille, ſed exceptio quam adjicit, ab aliis non paucis etiam aſſeri ſolita, *Exceptis duntaxat difficultatibus*, *quæſtionibus & cauſis divinæ legis Judaicæque Religionis quas ſummus Pontifex & Sacerdotes determinabant*, adeò Talmudicorum hac de re doctrinæ refragatur, ut nil omninò magìs. Id quod ex accuratiore ſingulorum juxta Magiſtros, explicatione quæ inſequetur, fiet manifeſtiſſimum.

[a] *Faſcicul. Petitionum Parlamenti ann.* 8. *Regis Ed.* 3. *in arce Londinenſi.*

[b] *Ariſtot. Politic. lib.* 2. *cap.* 6.

[c] *In Deſcript. Jeruſalem, verb. Curia.*

III. Scripturæ ſacræ & Talmudicorum de jam dicendis, Teſtimonia & Diſciplina, ſuis in locis, ordinéque ſuo inferiùs occurrunt. Quoniam autem apud Scriptores etiam non Talmudicos, ſed graves quidem

dem atque in Christianiſmo plurimi habitos, Amplitudinis Synedrii hujus Poteſtatis ac Imperii Deſignationes occurrunt Generaliores quædam Succinctioréſque, operæ quidem viſum eſt pretium eas heic potiùs ſeorſim præmittere, quàm ubi de ſingulis capitibus antè indicatis agitur, ſimùl cum ſcitis Talmudicis commiſcere. Quæ iſtiùs generis ſunt, obvia ſubinde nonnulla, ſparſim in ſuperioribus, aliorſum è re nata afferuntur. Particularium in capitibus ſuperiùs indicatis præcipua, ſed è Talmudicis quidem, memorant Raimundus Martini[a], Victoria Porchetus, Petrus Galatinus[b], Carolus Sigonius[c], Bonaventura Bertramus[d], Angelus Caninius[e], ejuſmodi ſuperioris ævi,alii. Et quidem plurimis antè ſeculis, S. Hilarius[f], fortè de vero Tribunalis illius ſeu Curiæ ſtatu non ſatis edoctus, *Erat à Moſe*, inquit[g], *inſtitutum in Synagoga omni Septuaginta eſſe doctores* (quod niſi de Septuagintauniuſvirali Curia capiatur unica, adeo ut *in Synagoga omni* denotet in toto Iſrael aut quid ejuſmodi, admittendum non eſt) *Nam idem Moſes quamvis veteris Teſtamenti verba in literis condidiſſet, tamen ſeparatim quadam ex occultis Legis ſecretiora myſteria Septuaginta Senioribus qui doctores deinceps manerent, intimaverat* (quod conſonum eſt quæ libro Secundo[g] è Talmudicis ea de re traduntur) *Cujus doctrina etiam Dominus in Evangeliis meminit dicens; Super Cathedram Moſi*, inquit[h], *ſedent Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quacunque dixerint vobis ſervate & facite. Secundum verò facta eorum nolite facere. Doctrina ergo horum in poſterum, qua ab ipſo ſcriptore Legis accepta, in hoc Seniorum numero & officio conſervata eſt.* Quod ſanè generalior eſt Dignitatis illius Curiæ indicatio, non ſine hallucinatione, quâ Septuaginta illi fiunt Septuaginta interpretes à Ptolemæo Rege accerſiti. Chriſtianus

[a] *Pugione Fidei part.3. cap.4. §.4.*

[b] *Contra Hebræos part.1. cap.2.*

[c] *De Repub. Hebræorum lib.6. cap.7.*

[d] *Polit. Judaic. cap.13.*

[e] *Loc. N. T. cap.7.*

[f] *De Arcanis lib.4. cap.5 & 6.*

[g] *Enarratio in Pſalm.2.*

[h] *Cap.16. §.4.*

stianus Adrichomius[a], *Septuaginta Seniores & Judices Ordinarii, qui à Judeis Sanhedrin, Græcè Synedrium, Latinè autem Concilium Seniorum & Seniores populi vocantur, Reipublicæ negotia curabant, jura dabant, ambigua & graviora, etiam aliarum civitatum, judicia definiebant, lites & controversias dirimebant, & Capitalia Judicia ferebant, exceptis duntaxat difficultatibus quæstionibus & causis Divinæ legis Judaicæque religionis quas summus Pontifex & Sacerdotes determinabant* (quæ quidem exceptio Talmudicæ doctrinæ planè alienissima est adversissimáque[b]; & certè omnimoda causa in republica illâ, divinitùs sic institutâ, lege Divina & religione Judaica nitebantur) *In hos Consistoria* (sic pergit Adrichomius) *Apostoli examinati, flagris cæsi, & prædicare prohibiti, ibant gaudentes à conspectu concilii, quod digni habiti essent pro nomine Jesu contumeliam pati. Ibidem S. Stephanus coram concilio stans, facieque Angelica fulgens, intentis in cælum oculis, vidit cælos apertos, ac gloriam Dei, & Jesum stantem à dextris Dei, unde impetu ejectus extra Civitatem, lapidatus est.* Sic ille. Et de Imperio Synedrii hujus Tempore Christi & Apostolorum, plura sub libri hujus calcem. Baronius item[c], *Erat horum summa autoritas, ut qui de lege cognoscerent, & de Propheta ac simul de Regibus[d] judicarent.* Anno item proximo[e] ille, ubi Triumviralium & Vigintiriumviralium Synedriorum, hujúsque Magni meminit, ad illud de Judicio & Synedrio in Evangelio[f], *Tertium*, inquit, *erat Septuaginta duorum virorum* (sic in numero impingere ei cum aliis est solenne) *quod Συνέδριον Magnum dicebatur, in quo gravissima agebantur causa, illa nimirùm quæ ad summam Reipublicæ pertinerent, ut de Tribu, Lege, Rege, Propheta, ac summo denique Sacerdote.* Lorinus etiam[g], *pertinebat ad illos de Lege cognoscere, de Propheta, de Rege, de summo Sacerdote, de Pace,*

[a] In Jerusalem num. 35.

[b] Videsis Isaac. Casaubon. exercitat. 15. §. 11.

[c] Tom. 1. Ann. Chr. 31. §. 10.

[d] Videsis Isaac. Casaubon. Exercit. 13. §. 5.

[e] Tom. 1. ann 32. §. 12.

[f] Matth. 5, 22.

[g] Ad Numer. 11, 16.

Pace, de Bello, de rebus gravißimis, maximéque publicis, ut tanto post factum legimus, cum legatio ad Joannem missa est[a] (illic legitur Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων &c. *Judæos ex Hierosolymis misisse Sacerdotes & Levitas, ut interrogarent eum, Tu quis es?* quod de legatione Synedrii Magni Hierosolymis considentis sumitur, unde etiam Hugo Grotius ibi, Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων, *id est Synedrium Magnum, cujus consessus erat Hierosolymis quorúmque notio erat de vero ac falso Propheta. Simili modo ad Barchocebam misisse Synedrium narratur, percunctatum quem se diceret*; & ad illud de Sacerdotibus & Levitis, *miserant doctißimos sui cœtûs. Nam hi quibus è publico victus erat, liberiùs studiis vacabant*) dein pergit Lorinus; *& quando Herodes judicio postulatus*[b], *Christúsque quosdam affirmavit reos esse judicio*[c]. *Addunt aliqui apud se istos tenuisse sublimiorem Scripturæ intelligentiam, vulgò vocatam Cabalam, id est Traditionem.* Atque inde se refert ad sua in Actus Apostolicos[d] dicta. Ejusmodi alia huc spectant apud Abulensem in Numerorum caput undecimum aliósque ibi, uti & ad quintum S. Matthæi obvios. Tantundem occurrit de Synedrio hoc Magno apud Petrum Cunæum[e] & Hugonem Grotium passim in Annotatis. Et J. Stephanus Menochius[f], ex Joanne Quinquarboreo in paraphrasin Chaldæam, *Illi tantisper dum sine Rege fuerunt Hebræi Sceptrum repræsentabant, & ab illis Sceptrum pendebat. Semper apud illos sanciendi Leges, & omnis judicandi potestas fuit, etiam sub Regibus & sub Ducibus; eísque deletis, adhuc durabat eorum auctoritas, ita ut nihil unquam nisi ipsorum Consilio fieret.* Et paulò pòst, *In Tribum aut Sceptrum aut Pseudoprophetam aut Sacerdotem Magnum, sententia ferri non poterat, nisi à Septuaginta duntaxat Senioribus Magni Collegii. Ad illos à cæteris Judææ subselliis provocare, & illos*

[a] *Joann.* 1, 19.

[b] *Josephus lib.* 14. *cap.* 12.

[c] *Matth.* 5, 22.

[d] *Ad Act. cap.* 4, 5.

[e] *De Republic. Hebræorum lib.* 1. *cap.* 12.

[f] *De Republic. Hebræorum lib.* 1. *cap.* 5. §. 6.

tanquam supremum Senatum appellare licebat.

IV. Singulare autem habet Abulensis de Mosis collegarum, sive Synedrorum heic primorum singulorum Imperio & Potestate (de quorum prophetico munere & facultate adeò expressim sacra Scriptura) velut plurimùm ab ea quæ collegarum sequentium fuere discrepante; scilicet æqualem omnes (quemque solum) cum Mose jurisdictionem sortitos esse. Subordinationémque ad Mosem habuisse illos nullam. *Ex litera*, inquit[a], *non apparet aliqua subordinatio, sed magis quòd isti fungerentur eadem Jurisdictione qua Moyses fungebatur, quia dati sunt sibi in coadjutores; nec est de istis sicut de aliis Judicibus quos ordinavit Jethro, quia de illis dicitur quæ esset potestas eorum ut patet Exod. 18. cap. Et ibi habetur quomodo subordinentur Moysi. Hic autem nihil dicitur de istorum Jurisdictione, sed solùm quod erant coadjutores Moysi ne ipse nimis gravaretur: non tamen tollerent ejus gravamen si fortè maneret aliqua species jurisdictionis Moysi quæ non pertineret ad istos Judices Seniores, vel si esset subordinatio ad Moysem, quia tunc devolutis causis ab istis ad Moysem, maneret idem gravamen in Moyse quod prius erat cum devolvebantur causæ à Judicibus Ordinariis per Jethro ad ipsum. Jam patet quòd habebant totalitèr eandem jurisdictionem quam Moyses, quia dixit Deus, auferam de Spiritu tuo, & dabo illis. Cum ergo per eundem Spiritum judicarent, per quem Moyses; de eisdem judicarent de quibus Moyses. Ideo dicendum est, quòd non erat aliqua subordinatio istorum ad Moysen; ita quòd Moyses esset major sive in aliqua specie jurisdictionis, quam haberet ipse, & non Seniores, quia tam spiritualia quàm Temporalia eis commissa erant, cum datus eis esset spiritus propheticus, per quem de omnibus difficilibus judicare poterant, nec etiam erat major Moyses, quantum ad excellentiam*

[a] *Ad Numeros cap. 11. quæst. 31 & 32.*

tiam Jurisdictionis in subordinatione, quia non erant ei subordinati isti Seniores quantum ad aliquid. Nam cum aliqua causa devolvebatur à Judicibus Minoribus, quos Jetro constituerat; non erat aliquis ordo an ad Moysen illa devolveretur vel ad aliquem de Senioribus. Item ab ipsis Senioribus nunquam appellabatur ad Moysen, quia ita erat jurisdictio eorum excellens, sicut jurisdictio Moysi, & judicium eorum ita erat certum sicut judicium Moysi, quia ipsi spiritu prophetico judicabant, cum dicantur accepisse de spiritu Moysi. Non erat igitur aliquid Causa quare ab eis ad Moysen appellaretur: fieret tamen si non accepissent ipsi spiritum propheticum, quia essent eorum judicia adhuc incerta. Nec debet hoc videri cuiquam irrationabile, quòd isti efficerentur æquales Moysi. Nam non erat ista Jurisdictio contentiosa, ita quod Moyses contenderet se habere jurisdictionem majorem, & alii dicerent se habere Jurisdictionem æqualem ei, quia tunc non fuisset datum aliquid de Jurisdictione Senioribus: nec æqualitèr nec inæqualitèr, si eam Moyses in solidum voluisset, sed data est Jurisdictio illis ad petitionem Moysi ne ipse gravaretur. Et tamen si non constituerentur ei æquales in Jurisdictione reservata Moysi aliqua specie Jurisdictionis, quæ non esset penes Seniores, vel aliquâ subordinatione in devolutione causarum, semper maneret Moyses in gravamine, quia in illo in quo excederet alios judices ipse solus posset judicare, & ibi pluralitate causarum turbaretur. Non ergo fuit injustè factum contra Moysen, quod alii judices fuerint sibi æquales facti; sed magis in hoc gratiam suscepisse dicitur. Nec erat inconveniens, fieri hic plures Judices æquales, quia non esset æqualitas occasio contendendi, cum nullus invideret alteri, quia erant omnes prophetæ, & quilibet satis gauderet, quod quilibet aliorum sibi totam Jurisdictionem acciperet. Item non erat periculum quia quilibet habebat

spiritum propheticum, & poterat judicare de causis quantumcunque difficilibus. Considerandum autem, ubi de Institutione illa sub Mose loquitur, *quòd non erat de istis Septuaginta Senioribus, sicut fuit posteà de eis in terra Chanaan, cum erant in Domo Consilii, scilicet in congregatione Judicum cum Sacerdote Magno* (quasi posteà semper Sacerdos Magnus Princeps fuisset Synedrii; qua de re satis libro Secundo dictum) *quia nunc poterant per se judicare sine Moyse* (id est quisque solus) *posteà verò in terra Chanaan nequibant. Et causa est quia isti fuerunt dati in subsidium Moysi ut relevaretur à laboribus. Si tamen non possent judicare sine Moyse, interesset Moyses omni judicio, & tunc nihil tolleretur de gravamine, quia ipse ibi posset per se judicare. Nec enim dati sunt sibi Seniores illi tanquam Consulentes, quia non indigebat, cum haberet spiritum propheticum, sed tanquam Adjutores, ut ipsi quoque in causis judicarent, & tamen non posset hoc fieri, nisi ipsi per se judicare possent. Etiam ex parte ipsorum non erat aliquod periculum, quòd quilibet ipsorum per se judicare posset, quia quilibet habebat spiritum propheticum, & posset dicere verum in quacunque causa quantumcunque ardua. In terra autem promißionis, non debuit esse sic quia apud summum Sacerdotem residebat maxima auctoritas judicandi, Deut. 16. cap.* (innuitur caput 17. unde novum non est, Pontifici Maximo auctoritatem ejusmodi à Pontificiis, non sine errore apertissimo, adstructum iri) *Ipse tamen non erat Propheta. Ideò indigebat Consiliariis ad proferendas sententias. Dati sunt autem sibi* (quasi is princeps semper fuisset Synedrii, qua de re satis libro Secundo dictum) *septuaginta Seniores qui aßisterent ei. Et illi omnes simul vocabantur Domus Judicii. Senioribus autem non debuit licere per se judicare, quia tunc non erant ipsi propheta, sicut fuerant Tempore Moysi, ut suprà declaratum*

claratum est. Ideo assistebant Sacerdoti Magno & cum eo dicebantur sententiare, ut patet Marci cap. 14. ubi dicitur, quòd Sacerdos magnus & Seniores condemnaverunt Christum; & hoc, inquantum Sacerdos Magnus, sententiam quam proferre debebat, de eorum consilio, & autoritate habebat prius formatam. Solus tamen summus Sacerdos proferebat sententiam, & dicebatur Judex tempore suo. Et postea haud dissimilibus rationibus usus, idem Abulensis[a], *Dicendum igitur quòd non judicabant omnes isti Septuaginta simul, nec multi eorum simul, sed quilibet per se, quia cum cuilibet occurreret aliqua causa, judicabat in illa, &, si aliquod dubium ei esset, consulebat Dominum qui statim respondebat. Et sic non poterat dubitari, an verum vel justum esset id, quod per istum unum definiebatur ac si per mille viros definiretur, cùm à Deo dictum esset, quòd iste judicabat. Sed hoc verum est tempore Moysi, quando ipse accepit istos in socios ad relevandum laborem, & quilibet istorum erat propheta quia per se poterat quilibet consulere dominum. Secus autem fuit post mortem Moysi tempore summorum Sacerdotum, quando etiam mansit Consistorium septuaginta Seniorum, quia tunc non judicabat quilibet istorum per se sed omnes simul cum summo Sacerdote, quia illi non erant Prophetæ neque summus Sacerdos erat Propheta; ideo cum humano judicio agendum esset, oportebat omnes concurrere, ad hoc quod firmum esset judicium, sicut jura humana dicunt, quod firmum est judicium quod plurimorum sententiis confirmatur.* Ita velut Mosem ipsum per 70 hos multiplicatum facit, & præter solennem illum de Pontifice Magno, veluti perpetuo Synedrii Magni Principe errorem, haud aliam judicandi rationem in Posterorum Synedriis admittit præter eam quâ universi simul collegæ cum ipso Principe rem pro tribunali deciderent: Quod

[a] *Ad Numer. 11. Quæst. 66. & videsis eum ad Deuteron. 17. quæst. 2.*

Quod quidem disciplinæ Talmudicæ, receptissimæque est adversissimum. Capitalia enim in Synedrio Magno Judicia à Vigintitribus solùm, Synedrii Magni collegis, considentibus, Pecuniaria, à Tribus, Intercalationes & Neomeniarum Sanctificationes à Septem & Quinque decernebantur, adeo ut necesse non omninò esset ut cuncti simul in omnibus judiciis congregarentur, qua de re etiam satis libro in Secundo dictum. Certè amplexari videtur Abulensis sententiam hanc de Mose Jacobus Salianus[a], & *manebat tamen,* inquit, *ipse populi princeps & omnium prophetarum maximus, Deóque familiarissimus. Eodémque modo in lege nova, etsi Petrus Apostolorum Princeps fuit, totique Ecclesiæ præpositus, in Paulum nihilominùs & cæteros eodem modo Apostolos, sollicitudo omnium Ecclesiarum incumbebat, qui primitias Spiritus acceperant & eminentem gratiam Apostolatus, præ successoribus suis.* Sic ille. Sed de hisce porrò viderint, qui velint.

[a] *Annal. Vet. Test. A. M.* 2545. §. 251.

CAP. II.

I. *De Causis per* Appellationes *ad* Synedrium Magnum *variatìm deductis, &* Lege sacra *quâ* jus *illud nitebatur.*

II. Progressus Appellationum *legitimus à Judicibus Minoribus* ad Synedrium Magnum.

III. *Quomodo in* Synedrio *illo, res per* Appellationem intermedia *in illuc deducta agitanda essent decernendaque.*

IV. *De* Appellationibus primò *ad Synedrium hoc factis.*

V. *De* Synedrio Magno consulendo, *quasi* Appellando, *circa* Proselytorum Justitiæ *suspectorum,* Im-

mundorum

mundorum *aliquot* dubiorum *Jure*, *adeòque id genus*, *è re nata*, *aliis.*

VI. *De* Actionibus aliquot Singularibus, *pro Actorum, ubicunque in Terra Sancta degentium, libitu, illic sive* inchoandis *sive* instaurandis.

INter Capita præcipua & singularia Imperii & Jurisdictionis Synedrii Magni superiùs brevitèr indicata, Primum est de Presbytero Contumace simul & causis per Appellationes illuc deductis. Presbyteri Contumacis causa commodiùs dignoscetur, illâ de Appellationibus priùs inspectâ. Appellationes heic vocamus, quibus scilicet sive per Synedria Inferiora seu Minora, primò adita seu appellata, sive aliter, citra Appellationes intermedias à judicibus inferioribus, res difficiliores ad amplissimi hujus Synedrii judicium, cui universis erat acquiescendum, postremò deferebantur. Quæ per Synedria minora fiebant, tunc locum obtinuere cum apud Judices inferiores, dum causa agitabatur, difficultas exorta, neutro litigantium ad Synedrium Magnum provocante[a], illuc interdum ab Synedris ablegabatur. Quæ verò, citra ejusmodi intermedias, fiebant appellationes, locum duntaxat tunc habuere quando interdum apud Judices inferiores sive actor sive reus instantiùs, utpote difficultatibus forensibus implicatus, rogabat, ut tum ipsi simul tum causa integra Hierosolyma in Synedrium Magnum mitterentur, ne sive per errorem sive per ignorantiam ab eo quod justum esset, judices hi fortè deviarent. Subnititur jus hujusmodi legi illi Sacræ[b], כי יפלא ממך דבר למשפט וגו׳ *Si res aliqua difficilis apud te in judicio nata fuerit* (seu ut vulgata, *Si difficile & ambiguum judicium apud te esse perspexeris*, ubi Hellenistæ, *ἐὰν ἀδυνατήσῃ ἀπὸ σοῦ ῥῆμα ἐν κρίσει*, *Si*

[a] *Vide Lib. 2. cap. 12. & Spanheim. Part. 3. Dub. Evangelic. 139. §. 3.*

[b] *Deuter. 17, 8.*

nequeat à te verbum (seu res aliqua in judicio terminari) *inter sanguinem & sanguinem, inter causam & causam, inter plagam & plagam, adeo ut rerum discordia sit in portis tuis, surges & ascendes ad locum quem elegerit dominus Deus tuus, venièsque ad Sacerdotes Levitici generis & ad Judicem qui erit in diebus illis & inquires, illique indicabunt tibi judicii veritatem & tu agere debes juxta verbum illud quod annunciaverint tibi de loco illo* (vulgata; *& facies quodcunque dixerint qui præsunt loco*) *quem elegerit dominus, observabísque ut facias juxta omnia quæ te docuerint. Juxta verbum legis quam te docuerint & juxta judicium quod tibi dixerint ages, nec declinabis à verbo quod annunciaverint tibi ad dextram, vel ad sinistram. Vir autem ille qui egerit procacitèr,* לבלתי שמע אל־הכהן העמד לשרת שם את יהוה אלהיך או אל־השופט ומת האיש ההוא ובע id est, *nolueritque audire Sacerdòtem qui stat coram Domino Deo tuo ut ibi ministret, aut Judicem* (Codex Samaritanus editus ואל השפט *& Judici*; sed MS. Cottonianus, ut Ebræus, או אל השפט *aut Judici*, atque ita Græci ἢ τοῦ κριτοῦ, aliíque) *etiam morietur vir ille & eliminabis malum de Israel & omnes de populo audient & timebunt & ampliùs procacitèr non agent.* De Sacerdotum ac Judicis nomine sic in lege usurpato, aliquoties superiore in libro actum est. Et rejicienda planè est lectio illa depravatissima quæ viris magnis etiam Ebraicè satis scientibus libentiùs[a], ex aliquot Vulgatæ tum MS. tum malè editis, admissa est pro Ebræis illis, scilicet *nolens obedire Sacerdotis imperio qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto judicis morietur.* Quasi ex Sacerdotis Imperio, velut Executoris munus tantum inde præstaret Judex qualiscunque illic memoratus seu ut ministrum ei se gereret. Sed nihil in origine sic de Sacerdotis imperio, nec quid de decreto

[a] *Bellarmin. de Verbo Dei lib. 3. cap. 4 & de Pontifice Romano lib. 4. cap. 16. vide etiam Abulensem ad Deuteron. 17. Quæst. 5, 6 & 7. alios obvios. & lib. nostr. 2. cap. 8. §. 3.*

to judicis habetur, nedum quod *vel ex decreto Judicis* respondeat. Unde Vulgata etiam à Clemente VIII. approbata ex optimis codicibus sic corrigitur, ut legendum sit illic *& decreto Judicis*, quod satis quidem sensui sacro consonum est, *nolens obedire sive Sacerdotibus sive aliquibus Judicibus illic aliis, morietur &c.* Sixtus Quintus in Vulgata sua retineri voluit *ex decreto*, quod sensum haud parùm mutat[a]. Prodigiosa simul ac ridicula, ex lectione illa pessimâ perniciosissimâque, etiam antiquitùs orta sunt; Veluti, *Veteri quidem lege haberi, quicunque Sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio cervice subjectâ, contemptum expiabat cruore*; quod velut ex Anteri circa annos abhinc MCC Papæ Epistolis[b] in Jus Pontificium[c] libentiùs receptum est, ut etiam inde Jus Excommunicationis, seu Gladii quem vocant Spiritualis, adstrueretur. Item apud Innocentium tertium (qui *decreto Judicis* & reliqui de Sacerdotis imperio prævio illic legit[d]) aliósque, veluti parilis aut analoga è textu illo elicitur Petro ac Pontifici Romano potestas ac Imperium, quasi locus quem deus in Deuteronomio elegerit, Romam Hierosolymis translatus fuisset, & Synedrium Magnum in Cardinalium Consistorium; quod jure Divino etiam fundatum sic voluere aliqui ex eo quod legunt ipsi[e], *Domini sunt Cardinales terræ, & posuit super eos orbem*, pro *Domini sunt Cardines terræ &c.* Arguciola interim bellula. Sed hac de re compluria & obvia sunt apud eos qui obtensam Pontificis Romani inde potestatem, tam ante Reformationem initam quàm posteà cordatiùs impugnarunt. Illud autem in Lege illa, *inter sanguinem & sanguinem*, interpretantur inter Sanguinem menstruum & Sanguinem virginitatis, profluvii, seu qui morbum aliquem comitatur; inter

[a] *Videsis Colloq. Harti & Rainoldi, & Sixtinum ab Amama in Antibarbaro lib. 2. pag. 588.*

[b] *Epist. 1.*

[c] *Caus. 2. quæst. 3. c. 14. Absit. et videsis Thom. Aq. 1, 2. quæst. 105. art. 2.*

[d] *C. Venerabilem Extr. tit. Qui filii sint legitim. & vide Panormitan. in c. ex gestis, extr. tit. de Clericis non residentibus.*

[e] *Samuel. cap. 2, 8. videsis Hostiensem & Jo. Andream in c. ex gestis extr. tit. de Clericis non residentibus, & Petrum de Baisio in Directorio Electionum part. 2. cap 35. §. 10.*

causam & causam[a], seu *judicium & judicium*, inter judicia Capitalia & judicia Pecuniaria, etiam inter pœnarum genera, ubi quæstio exorta est utrum Lapidationis, Strangulationis, Combustionis, Gladii supplicio reus esset afficiendus. *Inter plagam & plagam*, inter lepram occlusam & lepram corrodentem[b], & de plaga quà sive hominem respicit ipsum, sive vestes sive domum. Nam de plagis hisce si Sacerdos[c] ob difficultatem ambigens, juxta præscriptum legis, judicare nequiret, consulendum ei seu appellandum erat aut Synedrium urbis suæ, dein etiam viciniæ, ut plerunque volunt (à quo tandem si aliter intereà non solveretur difficultas, per intermedias ejusmodi ad Synedrium Hierosolymis ad montem Templi positum & dein ad illud quod ad atrii introitum sedes habuit appellationes, ad Magnum transmittebatur) aut per hæc duo ultimò memorata Synedria, sine aliqua antecedente appellatione seu consultatione, ut interdum aiunt, causa illuc delata est. Quod itidem de quæstionibus aliis quibuscunque sive ad fora Triumviralia sive ad Synedria Minora per urbes ac tributim disposita attinentibus in universum est dicendum, quoties nimirum in eis ubi nulla antecesserat qualem diximus, sive actoris sive rei, de experiundo in Synedrio Magno rogatio, judices difficultate implicarentur. Nisi forsan excipienda putes Synedria illa XXIII. viralia bina Hierosolymis posita, quæ ob difficultatem in eis primò exortam, intermediâ tantum unicâ appellatione, scilicet alterius ad alterum, uti potuere; quod ex eis quæ de solenni velut itinere appellationum jam dicentur facilè elicietur. Neque aliter capiunt illud, *Si res aliqua difficilis &c. surges & ascendes ad locum quem elegerit Dominus &c.* utpote è traditionibus avitis sic explicandum. Appellationis autem

[a] *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 18. *fol.* 30. *col.* 1. *hal.* 4. *Targum Pseudonzielidis & Hierosolymit.* Sepher Siphra *fol.* 45. *col.* 177. *Gem. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 87, 1. *Mos. Mikotzi præcept. affirm.* 111.

[b] *Ad Leges sacra, in Levitic.* 13 & 14.

[c] *Videsis lib.* 2. *cap.* 14. § 5.

autem vocabulum heic uſurpamus pro eo quod eſt qualiſcunque ab alio ad alium, velut ſuperiorem ſeu dignitatis amplioris, ad controverſias ac difficultates ſolvendas, arbitrum provocatio. Quod monemus, ne ob Sententiæ Iniquitatem aut Gravaminis interventum Appellationes de quibus loquimur (quemadmodum in uſitatiori appellationum forenſium formula) ſemper factas quis exiſtimet. Cum autem non ſolum ob ſententiæ iniquitatem ab actore ſeu reo (hos בעלי דינין *Magiſtros litium* vocant) verùm etiam ob exortam juris difficultatem tantùm Judicem quempiam appellari poſſe, velut oraculum in dubiis conſulendum, facilè intelligatur; ſanè an utroque modo ad ampliſſimum hoc tribunal provocare licuerit adeo ut, modo priori, ſententiæ contra jus latæ reſcinderentur reſtitutionéſque in integrum fierent; nondum ſatis didici. Nam in Magiſtrorum commentariis non tam provocationis ob Sententiæ Iniquitatem quàm ob exortam Difficultatem, mentionem expreſſiorem comperio. Id eſt Judicum ipſorum ad Judices alios provocationis, quoties ipſi ita de re dubitarent, ut ſine ejuſmodi appellatione rem definire nollent. Scilicet ex jure ordinario, ubi diffidebat Synedrium minus forúmve Triumvirale in quibus majoris numeri cum diſtinctionibus aliquot ratio habenda erat (juxta ea quæ libro Secundo ea de re oſtenduntur) ſecundum eam rationem Sententia ſive Condemnationis ſive Abſolutionis ſive pro reo ſive pro actore regularitèr erat ferenda. Ita tamen ut, ſi Synedri inter ſe, ex collegarum aliquot objectionibus, rem non ſatis liquere exiſtimarent, nec à ſe poſſe ritè terminari, avitáſque de ea traditiones ſibi non ſatis perſpectas eſſe, ad alia primò Synedria Minora (ubi neuter litigantium, ſub ipſam ſive actionis ſive exceptionis inchoationem,

 pro-

professione qualem diximus usus fuerat) & tandem ad Supremum, si aliter res per intermedias appellationes ex receptissima traditione sibi inde indicata, finem non sortiretur, provocarent. Solennis autem ejusmodi provocatio prioris generis, seu ubi neutrius litigantium ejusmodi antecesserat rogatio ad hunc modum progredi solebat.

II. Exortâ difficultate, qualem diximus, sive apud Triumviros sive apud Judicem unicum Triumvirorum potestatem, ut Libro superiore docetur, habentem, sive apud Sacerdotem, ubi ad eum Lepræ, verbi gratia, notio spectabat, consulebatur primò Synedrium urbis seu loci cui suberant dubitantes, atque ab eo diligentiùs agitabatur causa. Si verò à Synedrio illo, ob collegarum dissensum satis definiri res nequiret, aut adeundum erat Synedrium Vigintitriumvirale urbis proximæ (quod etiam, opinor, primò adibant judices inferiores quoties sua in urbe, seu sedium loco, Synedrium Minus, seu Vigintitriumvirale neutiquam haberent; Quâ de re & cæteris heic de Synedriis Minoribus dictis recole quæ Libro antecedente enarrantur) aut Synedrium Vigintitriumvirale Hierosolymitanum quod juxta introitum montis Templi sedes habuit. Nam non rarò prætermittitur Synedrium illud urbi seu loco, ubi exorta est difficultas, vicinius, ut in infra citatis manifestiùs liquebit. Sed sive illuc fieret appellatio prima, sive non; necessarium habetur apud Magistros passim ut Synedrium hoc Hierosolymitanum ad montem Templi ab eis appellaretur qui, post appellatum seu consultum Synedrium urbis suæ, juris hanc formulam omninò ultrà adhiberent. Si in hoc itidem difficultas pariter restaret, modo non dispari

Syne-

Synedrium item Vigintitriumvirale vicinum, ad introitum Atrii situm, erat adeundum. Si nec ibi demùm terminari posset, tunc ad Synedrium Magnum postremò erat provocandum. Atque in eo quod ibi decernebatur erat acquiescendum. Sed dissensus reperitur nonnullus inter Talmudicos de eis qui sic alia Synedria, post urbanum suum diligentiùs consultum, formulâ jam indicatâ, adirent. Nam interdum dicitur היא ומופלא שלהן *ille & primarius* seu *princeps eorum* adibant, interdum generatim *adibant*, interdum etiam היא והחולקין עמו *ille atque ii qui ab eo dissentirent*. Quin & nonnulli aiunt, re in Synedrium ad Montem templi deductâ, nec ibi terminatâ באין כולן *adibant omnes* Synedrium, ad Atrii ostium, simili itidem locutione utentes de adeundo proximè ipso Synedrio Magno, aliis intereà locutione illa, *ille & primarius eorum* usque dum Synedrium Magnum adeundum erat, retinentibus. Tunc verò inquiunt alii, אילו ואילו *tam hi quàm illi*, alii itidem כולן באין *cuncti adibant* Synedrium Magnum. Certè sensus videtur esse non ita diversus. Voluêre opinor omnes, tum ipsos judices apud quem primò orta est quæstio, tum aut Synedrium urbis eorum ipsum aut collegas aliquot, maximè Principem, ejusdem nomine, velut delegatos, intermedia Synedria modo jam dicto adiisse & tandem, nisi res priùs definiretur, simul, cum utroque Synedrio Hierosolymitano Minore, adiisse Magnum. Testimonia quæ huc attinent tum ex utraque habentur Gemara, tum ex ipsa Misna alibíque non rarò. In Gemara Hierosolymitana[a] legitur; בתי דינין של שלשה ועשרים היו יושבין בכל קרייות ארץ ישראל צרך אחד מהן לשאול דבר הלכה היה בא ושואלה בב״ד שבעירו אם שמעו אמרו לו ואי לא היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בבית דין הסמוך לעירו אם שמעו אמרו.

[a] Ad tit. Sanhedrin cap. 8. fol. 19. col. 3. & videsis Raimundum Martini, in Pugione Fidei, Dist. 3. cap. 22. §. 2.

אמרו להן ואי לא היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בב״ד שבהר הבית אם שמעו אמרו להן ואי לא היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בב״ד שבחיל אם שמעו אמרו להן ואם לאו היו אילו ואילו מתכנסין לב״ד הגדול שבלשכת הגזית שמשם תורה יוצאה ורווחת לכל ישראל שנ׳ מן המקום ההוא אשר יבחר יי׳ וגו׳ *Synedria Vigintitriumviralia ſedes habuere in qualibet* ferè *urbe Terræ Iſraeliticæ. Si quiſquam ex eis* (ſcilicet ſi urbium illarum judicum quiſquam) *difficiliori juris aviti quæſtione implicaretur, conſulendum erat Synedrium urbis ſuæ. Hoc ſi Traditione rem acceperat, ſententiam ei pronuntiabat. Sin verò, tum ipſe tum Princeps* ſeu *Præſes eorum de eadem re conſulebant Synedrium quod urbi ſuæ vicinius erat. Id ſi traditione rem acceperat, ſententiam eis pronuntiabat. Sin verò tum is & eorum Princeps* ſeu *Præſes eodem modo adibant Synedrium ad Montem templi poſitum* (Hieroſolymis) *quod, ſi traditione rem acceperat, ſententiam eis pronuntiabat. Sin verò, adibant itidem tum ipſe tum princeps etiam* ſeu *præſes eorum Synedrium ad antemurale ſitum* (Ita quidem ſonant verba in Gemara hac, quæ opinor emendanda ſunt; legendúmque potiùs ſcilicet pro שבחיל *quod ad antemurale*, שבפתח העזרה *quod ad introitum atrii*, ut non ſolum locorum circa templum ſitus verum etiam ſequentia hac de re teſtimonia ſatis videntur evincere) *Id autem Synedrium ſi traditione rem acceperat ſententiam pronuntiabat. Sin verò, tam hi quàm illi* ſeu *omnes conjunctim introibant Synedrium Magnum quod in conclavi ſaxeo,* ſeu *quadratarii opere inſigni locum habebat. Quoniam nempe illinc lex egreditur & transfunditur in univerſum Iſrael juxta id quod dicitur*[a]*, ex loco illo quem elegerit Dominus &c.* Gemara item Babylonia[b], הוצרך הדבר לשאול שואל מב״ד שבעירו אם שמעו אמרו להן ואם לאו באין לזה שסמוך לעירו אם שמעו

אמרו

[a] *Deut.* 17, 8.

[b] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88, 2. *Idem in* Aiin Iſrael. *tom.* 2. *fol.* 116. *col.* 3.

אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח הר הבית אם שמעו אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח העזרה ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך למדתי וכך למדו חבירי אם שמעו אמרו להם ואם לאו אילו ואילו באין ללשכת הגזית *Exorta quæstione juris, consulendum erat primò Synedrium urbis in qua exoriebatur. Hoc si traditione rem acceperat, sententiam pronuntiabat eis* (qui consulebant) *Sin verò, Synedrium quod urbi vicinius erat adibant, quod si traditione rem acceperat, sententiam ferebat eis. Sin verò, adibant Synedrium ad introitum montis Templi situm. Hoc, si rem traditione acceperat, ferebat eis sententiam. Sin verò adibant Synedrium quod ad introitum atrii. Atque ait* (is sive qui primo dubitabat sive qui plurium in appellationis hac formula personam velut delegatus gerebat; & variatur, ut vides, numerus, quod apud Talmudicos rarum non est) *ad hunc modum explicavi* seu *interpretatus sum ego, sed ad hunc modum collegæ mei* seu *socii* seu *illi quibuscum velut judicibus aliis rem communicavi. Si hujus Synedrii judices rem traditione acceperant, sententiam eis ferebant; Sin verò tam hi quàm illi adibant Conclave saxis quadratis* seu *politis insigne.* Adeo ut Gemara utraque faciat Synedrium urbis vicinioris in appellatione intermedium, quod in Misna[a] non habetur. Ibi enim, res primò ex urbe seu Synedrio aliquo urbium minorum ad illud quod sedes habuit ad introitum montis defertur; & dein eadem ferè sequuntur verba quæ in Gemara Babylonia. Misnæ etiam concors est, præter Mosem[b] Cotzensem, *Sepher Siphri*[c]; alii item Magistrorum commentarii, etiam qui Misnæ verbis non loquuntur, ejusdem interdum sensum sic explicant[d]; בעת שיפלא דבר ויורה בו חכם המונע להוראה בין בדבר שיראה בעיניו בין בדבר שקבל מרבותיו הרי הוא והחולקין עמו עולין לירושלם ובאין

E

לבית

[a] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 10.

[b] *Præcept. affirm.* 111.

[c] *Fol.* 48. *col.* 177.

[d] *Maimonid. halach.* Memarim *cap.* 3. *vide eum insuper in præfat. ad* Jad Chazeka.

לבית דין שעל פתח הר הבית אומר להן ב״ד כך הוא הדין אם שמע וקבל מהן מוטב ואם לאו באין כולן לב״ד שעל פתח העזרה ואומרים להם גם הם כך הוא הדין אם קבלו ילכו להן ואם לאו כולן באין לב״ד הגדול ללשכת הגזית שמשם תורה יוצאה לכל ישראל שנ׳ מן המקום ההוא אשר יבחר ה׳ ובית דין אומר להם כך הוא הדין ויוצאין כולן *Quando difficultas oboriebatur, de qua sententiam ferenti, è sapientibus cuiquam sententiis ferendis juxta ritum patrium neutiquam impari, alii reluctarentur (sive de re quod ipse viderat sive de ea qua à Magistris suis acceperat) tam ii quàm ipse ascendebant Hierosolymam atque Synedrium ad introitum montis adibant. Synedrium illud quomodo judicandum esset docebant* (si nempè rem satis decernere poterant ; nam sic expressiùs voluit Maimonides[a] ; ut non liceret eis להורות מלבם אלא מה שקיבלו ושמעו יאמרו ולא ולרח *decernere, rem ita sibi allatam, ex ingenii commentis, sed juxta ea tantummodò qua acceperant,* ídque sive à Majoribus sive à Synedrio aliquo ritè antè consulto) *& si audiebat & recipiebat eorum disciplinam, res bene se habuit ; Sin verò, cuncti simul adibant Synedrium ad introitum atrii, quod ubi tantundem præstandum. Sin verò, cuncti simul adibant Synedrium Magnum quod in Conclavi saxis politis insigni sedes habuit, quoniam inde lex egressa est* (scilicet summa & à nemine postmodùm disputanda juris oracula) *universo Israeli juxta id quod scriptum est*[b] ; *ex loco illo quem elegerit sibi dominus. Ibi autem quid juris esset ostenso, cuncti simul discedebant.* Accedat heic Judiciorum & Appellationum, ad Synedrium Magnum, ordo ab Jehosaphato Rege præstitutus in Paralipomenis[c] & apud Flavium Josephum[d], ubi planè quod heic pluribus, juxta disciplinam

[a] *Apud R. Jom Tob in Thosp. ad* tit. Sanhedrin *cap.* 11.

[b] *Deuter.* 17, 8.

[c] *Lib.* 2. *cap.* 19, 10.

[d] *Lib.* 9. *cap.* 1.

nam Talmudicam traditur, compendiosiùs, sed satis apertè traditur.

III. Jam verò, ad modum antè indicatum, re in Synedrium Magnum delatâ, videndum ibi primò erat utrum ex certa traditione veterúmque disciplina singulis recepta eam possent definire. Si sic nequibant, recurrendum erat ad suffragia Synedrorum, quorum pars major præponderabat. Gemara Babylonia[a]; נשאלה שאלה בפניהם אם שמעו אמר להם ואם לאו עומדים למינין רבו המטמאים טמאו רבו המטהרין טהרו *Quæstione inter eos propositâ, si traditione acceperant quid definiendum, ita sententiam ferebant; Sin verò, suffragia inibant. Si major pars rem immundam esse* (ubi scilicet, exempli gratiâ, de munditie cujus leges plurimæ in sacri juris corpore difficultas erat) *decernebant, immundam esse pronuntiabant, sin mundam, itidem mundam.* Gemara similitèr Hierosolymitana[b]; נשאלה הלכה אם שמעו אמרו להן ואילא עומדין על המנין רבו המזכין זכו רבו מחייבין חייבו רבו המטהרין טהרו רבו המטמין טימאו שמשם תורה יוצאה ורווחת לכל ישראל *Ubi consulebantur, si traditione acceperant, secundum id pronuntiabat. Sin verò, suffragia inibant. Si numerus eorum major absolvebat, absolvebant eum; si condemnabat, itidem condemnabant. Pariter etiam dicendum si de munditie ac immunditie quæstio erat exorta. Quoniam inde lex egrediebatur efflabatúrque in totum populum Israeliticum.* Adeò ut tum traditionistum suffragiorum partis majoris ratio haberetur in jam narrata formula Consulendi Appellandíque, quando in Synedrium Magnum res deferebatur. Tametsi autem priùs semper adibatur Synedrium Vigintitriumvirale ad Montem templi quàm illud ad Atrii introitum, non dignitatis alterius eorum præ altero causâ aiunt

[a] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88, 2.

[b] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 3.

unt hoc factum, ſed morem illum inde duntaxat natum quòd יבו פונעים תחלה *in illud priùs incidebant quàm in hoc.* Scilicet in itinere hujuſmodi ad Synedrium Magnum, primò Hieroſolymis obvium erat Synedrium ad Montis introitum. Et de Appellationibus, ob difficultatem tantùm inter cauſam agitandam exortam, neutrîus litigantium, de Synedrio Magno adeundo, interveniente voto, hactenus.

Obadias Bartenorius ad Miſn. tit. Sanhedrin *cap.* 11. § 2. *Jarchius, alii.*

IV. Genus illud alterum quo, citra intermediam aliquam appellationem, primò ipſum Synedrium Magnum adibatur, hujuſmodi erat. Si litigantium alteruter inſtantiùs rogaret, ut res ad Synedrium Magnum ablegaretur definienda, ibíque experiretur ipſe, ne Judices minores quorum in foro aliàs agendum erat, à juſto judicio fortè aberrarent, id quidem (exceptis duntaxat cauſis tribus, de quibus capite proximo) concedendum non erat. Sed in urbe ſua ſeu loco cujus juriſdictioni ratione domicilii ſuberat, judicium erat nihilominùs peragendum. At verò, quoniam ita[b] rogaverat ſive actor ſive reus, exortâ difficultate inter agitandum, non appellabatur Synedrium aliquod minus, ſed אם הוצרך לשאול דבר מבּ״ד הגדול שבירושלם כותבין ושולחין ושואלין ונתן להם בעירם כפי מה שיבא בכתב בּ״ד הגדול *Si quid ob difficultatem eſſet interrogandum à Synedrio Magno Hieroſolymis, miſsis illic literis illud conſulebant, & demum judicabant ſecundum id quod ex Synedrii Magni reſcripto eſſet decernendum.* Atque, ut adjiciunt nonnulli[c], שני בעלי דינין יפרעו שכר השליח *actor & reus ſimul nuntiis mercedem ſolvebant.* Hac de re ſic Talmudici. Flavius etiam Joſephus, ubi de Judicibus & Synedriis ex primario inſtituto per urbes collocatas loquitur (ſed nimiùm diſcrepans à ſcitis Talmudicorum, ut Libro ſuperiore animadverſum

[b] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 31, 2. *Moſes Mikotzi præcept. aff.* 97. *fol.* 187. *col.* 2. *Maimonid. hal.* Sanhedrin *cap.* 6.

[c] *Shulcan Aruch tit.* Choſchen hamiſpat *cap.* 14.

verſum

versum est) ἂν δὲ, inquit[a], *οἱ δικασταὶ μὴ νοῶσι περὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς παρηγγελμένων ἀποφήνασθαι, Συμβαίνει δὲ πολλὰ τοιαῦτα τοῖς ἀνθρώποις, ἀκέραιον ἀναπεμπέτωσαν τὴν δίκην εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν, καὶ συνελθόντες ὅ τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ προφήτης καὶ ἡ γερουσία, τὸ δοκοῦν ἀποφαινέσθωσαν, Si verò Judices nesciant de negotio ad se delato judicare (quemadmodum non rarò ejusmodi quid hominibus accidit) integram causam in urbem sacram remittant. Et convenientes Pontifex, Propheta & Senatus id quod sibi fuerit visum decernant.* De posteriori periochæ parte satis dictum est Libro superiore, ubi nec Prophetam nec Pontificem Maximum ex Talmudicorum scitis locum, illis solùm nominibus, in Synedrio Magno aut in Judiciis exercendis cum eo habuisse ostensum est. Sed & de suprema in rebus Synedriorum Minorum decernendis, indéque Appellationibus, Magni autoritate[b] alibi etiam loquitur ille, ubi Synedria Magnum & Minora à Jehosaphato Rege Hierosolymis alibíque constituta, ut diximus, memorat, uti & per se Hierosolymis constituta; de quibus, monuit, inquit, ut justè judicarent, atque, Ἂν περὶ μειζόνων διαφορὰν ἔχοντες τῶν ὁμοφύλων τινὲς ἐκ τῶν ἄλλων πέμψωσι πρὸς αὐτοὺς πόλεων, τούτων δὲ μετὰ πλείονος σπουδῆς ἀποφαίνεσθαι δικαίως περὶ τῶν πραγμάτων, *Si de rebus majoribus, quidam contribulium* (sic benè Ruffinus) *ex aliis civitatibus eos consulerent, cum maximo studio eis & justissimè responderent.* Quod de Appellationibus planè dictum. Rationem adjicit, Μάλιστα γὰρ τὰς ἐν ταύτῃ τῇ πόλει κρίσεις, ἐν ᾗ τόν τε ναὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ συμβέβηκε, καὶ δίαιταν ὁ Βασιλεὺς ἔχει, προσήκει σπουδαίας εἶναι καὶ δικαιοτάτας, *quandoquidem rectum deberet esse judicium in ea civitate constitutum, ubi & Templum Dei & habitaculum erat Imperatoris*, seu *Regis*. Sic ille.

[a] Archaeolog. lib. 4. cap. ult.

[b] Lib. 9 cap. 1.

V. Satis commodè quidem censendum est, cum disciplina Appellationum ad Synedrium Magnum attinente, velut aliorum similium non paucorum, exemplum illustre Proselytorum Justitiæ (de quorum admissione & natura, fusiùs egimus alibi[a]) Jus non ita legitimè, quoad legis Sacræ observationis in se susceptionem, admissorum, nec tamen actu planè irrito. Scilicet Sacramentorum Baptismi, Circumcisionis, Oblationísque rituum, utcunque factorum, Probatio seu Improbatio ad Curiæ hujus, præ cæteris, amplitudinem ita, cum gravioribus in Republica illa Sacra dubiis aliis, velut ex officio atque citra actiones illic ab aliquo institutas, spectavit, ut, ubi ambigeretur utrum Proselyti sic, utcunque, velut ex Opere Operato, facti, adeóque ex Gentilium sic utcunque universitate in Israelitarum cœtum recepti, ob Legis Sacræ amorem reverà, an Lucri, Honoris, Timoris gratiâ Judaismo nomen dedissent, Synedrium Magnum, etiam post judicia aliorum ea de re Synedriorum, ut Magistratus summus (cujus ex ore totîus Reipublicæ sacræ ordinatio rerúmque Probatio & Improbatio, tam circa Sacra quàm Profana pendebat) eos penitiùs circa dubium illud observarent velut universales Ephori; nec interim Israelitarum universitatis, ut satis socios, admittentes, usque dum de syncera eorum Legis sacræ professione omninò constaret. Neque tamen intereà eos, velut non admittendos, omninò rejiciere volebant, nec quidem, si in Paganismum rediissent, aliter eos habentes atque Israelitas Apostatas. Scilicet, indelebilis censebatur character ille per Sacramenta illa in Proselytismum qualiscunque admissio. sed interim non alia quàm quæ, ob professionis simulatæ suspicionem apud Synedros hosce pendentem, velut Regenerationis (ita enim Proselytismum nun-

[a] De Jure Nat. & Gent. lib. 2. cap. 2. & supra lib. 1.

nuncupabant) dubiæ infamiam & gravem existimationis deminutionem in se contineret. Hanc rem tetigimus quidem in libris de Jure Naturali & Gentium[a]. Sed ut res explicatior reddatur, Maimonidis locum de ea integrum, utpote non uno nomine observatu dignum, adjicere heic visum est. Ubi de Proselytis utriusque sexûs faciendis atque exterarum apud Israelitas conjugiis agit, אל יעלה, inquit[b], על דעתך ששמשון המושיע את ישרא׳ או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד יי׳ נשאו נשים נכריות בגויתן. אלא סוד הדבר כך הוא שהמצוה הנכונה כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת. ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית. ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להם עילה מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרשו. אם קבלו ולא פרשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנ׳ ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה. לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה. בימי דוד שמא מן הפחד חזרו ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו *Nollem existimes* (ita rem heic, ad Synedrii hujus notionem, attinentem, incipit) *quòd Samson qui Israeli salutis in causa erat, aut Salomon Rex Israel, qui vocatur dilectus Domino, uxores duxerint exteras*[c], *dum scilicet planè Gentiles erant. Mysterium autem* seu *arcanum rei hujusmodi erat. Juxta ritum Proselyti proselytave admittende, diligentiùs inquiri solebant de admittendo, utrum Opum, quas expectaret, gratiâ, an Honoris nanciscendi an Timoris causâ, admitti desideraret. Et de viro, an non ob amorem mulieris alicujus Judaicæ, & de Fæmina an non ob juvenis Israelitici amorem. Si hujusmodi nihil obstaret,*

[a] *Lib.* 2. *cap.* 2. *& lib.* 5. *cap.* 15.

[b] *Tract.* Isuri Bia *cap.* 13. §. 14, 15 & 16, 17 & 18.

[c] *Judic. cap.* 14. 1 *Regum cap.* 11, 1.

ſtaret, oſtendebat eis gravitatem jugi legis, & quàm difficile eſſet eam obſervari à Gentibus aliis, ut ſcilicet ita deterrerentur (aiunt enim[a] hoc fieri, ne facilè nimis fierent proſelyti; Atque adjiciunt, קשים גרים לישראל כספחת דכתיב ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב *Moleſti fuere Proſelyti Iſraelitis, etiam ut apoſtema* ſeu *ſcabies juxta quod ſcriptum eſt*[b] *& adjungatur illis advena, & ſociabitur, ut apoſtema,* ſeu *ſcabies domui Jacob*; ut quod non ſyncerè ſatis mundum[c]; Atque alibi[d], תנו רבנן הגרים והמשחקים בתינוקות מעכבים את המשיח *Tradunt Rabbini, Proſelytos & ludentes cum puellis, impedire adventum Meſſiæ*; adeóque ex diſciplina recepta cautiſſimè recipiendi fuere proſelyti, licet eſſent ex Scribis & Phariſæis[e] *qui circumirent mare & aridam ut facerent unum proſelytum*, utcunque peſſimum) *Si verò reciperent*, ſic pergit Maimonides, *jugum legis libentèr, nec deterrerentur, conſtaretque eos ex amore Legis gentiliſmum exuere velle, recipiebant eos, inſtar illius quod ſcriptum eſt*[f] (de Rutha Moabitide & Naomi ſocru ejus Iſraelitide, velut de proſelytiſmo altercantibus) *videns ergo* Naomi, *quòd animo conſtanti decreviſſet* Rutha *ſecum pergere* (è gentiliſmo in Judaiſmum tranſire) *deſiit porro ad eam loqui*; (ubi Vulgata, *adverſari noluit nec ad ſuos ultrà reditum perſuadere*) *Ideóque non recepit* (ut ſatis perfectos non agnovit) *Synedrium Proſelytos toto tempore Davidis & Salomonis. Davidis tempore, ne timoris cauſâ gentiliſmum exuiſſent. Tempore Salomonis, ne regni ejúſque opulentiæ & gloriæ cauſâ, etiam Iſraelitæ tantundem facerent.* Pergit dein, שכל החוזר מן הגוים בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק *Quoniam quiſquis in Judaiſmum tranſibat ex Gentibus* (ubi exemplaria aliquot habent הכותים *è Cuthæis*, quod in idem, ut alibi non rarò, recidit) *ob rem aliquam quæ è vanitatibus eſſet mundi,*

[a] *R. Chelbo in Gemar. Babylonia tit.* Jabimoth *cap* 4 *fol.* 47, 2. *& tit.* Kidoſchin *cap.* 4. *fol.* 70, 2. *& tit.* Nidda *cap.* 2. *fol.* 13, 2.

[b] *Jeſaiæ cap.* 14, 1.

[c] *Videſis gloſſ. ad Gemar. Babylon. tit.* Nidda *cap.* 2. *fol.* 13, 2.

[d] *Dict. Gemara, ibi.*

[e] *Matth.* 23, 15.

[f] *Ruth* 1, 18.

mundi, is non erat ex Proselytis justitiæ (id est, haud accersendus erat veris Synceris & in Foro, ut dicitur, interiori sibi proselytis) ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות. והיו בית דין הגדול חוששין להם. לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל מקום ולא מקריבין אותן עד שתראה אחריתם. ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן וכן שמשון גייר ונשא. והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר. ולא על פי בית דין גיירום חשבן הכתוב כאלו הן גויות ובאסורן עומדין. ועוד שהוכיח סופן על תחלתן שהן עובדות עבודה זרה שלהן ובנו להן במות והעלה עליו הכתוב כאלו הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה. גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל וטבל בפני שלשה הדיוטות הרי זה גר. אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל הגוים וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו. ואפילו חזר ועבד עבודה זרה הרי הוא כישראל משומד שקידושיו קידושין ומצוה להחזיר אבידתו מאחר שטבל נעשה כישראל. ולפיכך קיים שמשון ושלמה נשותיהן ואע״פ שנגלה סודן. ומפני זה אמרו חכמים קשים להם גרים לישראל כנגע צרעת שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות התאוה וכן רוב הנסיונות האספסוף היו בהן תחלה *Et nihilominus erant Proselyti quàm plurimi admissi tempore Davidis & Salomonis, à Privatis* (scilicet Triumviris in causa ejusmodi usitatis, aliisve. Et sanè legitur, tempore Davidis, Proselytos Justitiæ utcunque tunc factos fuisse numerosissimos, nempe מאה וחמשים אלף *Centies & Quinquagesies Mille*[a], quò trahunt illud[b], de operariis circa Templum, *fuerunt Salomoni Septuaginta millia eorum qui onera portabant, & octoginta millia Latomorum in monte*, quod non semel memoratur, præter 3600 ope-

F

[a] *Gemara Babylonia ad tit.* Jabimoth *fol.* 79, 1.

[b] 1 *Regum* 5, 16.

operum inspectores seu præfectos. Hos autem Israelitas originarios volunt fuisse, uti illos 150000, Proselytos qualescunque Justitiæ sub Davide factos, juxta illud[a], *& numeravit Salomon* כל האנשים הגרים אשר בארץ ישראל אחרי הספר אשר ספרם דויד אביו וגו' *cunctos viros proselytos qui essent in terra Israelis, secundum numerum quo numeraverat eos David pater ejus, repertíque sunt centum & quinquaginta millia.* Numerum autem illum opificum aiunt Israelitarum neutiquam esse potuisse, eo quòd scriptum sit[b], *de Filiis Israelis non Salomon posuit servos pro opere suo.* Et de Salomonis tempore, satis liquet in historia sacra de Uxoribus ejus quæ proselytæ qualescunque fuere, nec paucæ) *Jam verò sollicitiùs advertebant Proselytos ejusmodi* (utriusque sexus; ita pergit Maimonides) *Synedri Magni; quos tamen non depellebant, quoniam utcunque Baptizati fuissent; nec suadebant* aut *ultrò invitabant ad sacrificia, antequam vitæ* seu *disciplinæ eorum sic mutata ratio satis haberetur explorata. Et cùm Salomon proselytas fecit, eásque matrimonio sibi copulavit, uti & Samson proselytam duxit, haud obscurum erat, eos è gentilismo non transiisse aliam ob rem quàm quæ eis tunc utilior esset. Nec juxta sententiam Synedrii Proselytos eos faciebant. Unde in Scriptura censentur quasi Gentiles, & pro interdictis habentur. Præterea in statum reversi sunt pristinum. Nam in idololatriam reciderunt & ædificarunt sibi Excelsa, quod quidem refert Scriptura quasi is* (qui adeo in causa esset) *ea ædificasset, secundum quod dicitur[c], tunc ædificavit Salomon excelsum* (quale Moabiticis, Ægyptiacis, id genus aliis uxoribus suis præstitit[d]) *Verum quidem est, Proselytum, de quo adeo sollicitè* (in admissione prima) *non est quæsitum, & cum cui Legis & Præceptorum gravitas haud fuerit sic explicata, postquam Circumcisus esset & Baptizatus,*

[a] 2 Paralip. 2, 17. & vide comma 2.

[b] 2 Paralip. 8, 9.

[c] 1 Regum 11, 7.

[d] Ibid. comm. 8.

coram Tribus privatis, planè fuisse Proselytum, tametsi etiam utilitatis & commodi sui causâ eum Proselytismum ambiisse esset notissimum. Nam simulac Circumcisus esset ac Baptizatus, exibat è universitate Gentilium (ex opere operato) seu *desinebat esse Gentilis. Sed tunc animadvertebatur* (ut dictum est) *usque dum de Justitia ejus satis constaret. Etiam si in Idololatriam recidisset, habendus erat, ut Israelita apostata, quoniam sancti, sancti sunt. Et oportuit ut damnum ejus* (nam ex disciplina proselytismi, exuebat patriam; & parentes, liberos, fratres, vilia habuit, quod & ait Tacitus[a]) *resarciretur, adeóque ut postquam esset baptizatus, fieret* seu *haberetur ut Israelita. Atque ideo retinuere Salomon & Samson Uxores suas, etiamsi revelaretur sic earum arcanum. Hinc aiunt Sapientes molestos* seu *graves eis visos esse Proselytos Israelitis, vel ut plagam lepræ, quoniam plerique eorum è gentilismo utilitatis tantùm causa in Judaismum transibant & in errorem ducebant Israelitas. Et gravius quidem erat consortium eorum exuere postquam Proselyti facti essent. Ito & disce quid acciderit in negotio illo Vituli aurei*[b], *& in Sepulchris Concupiscentiæ*[c], *alíisque compluribus* (majorum) *infortuniis, quorum primo in causâ fuere illi.* Summa est, penes judicium Synedrii Magni fuisse, ita Proselytos justitiæ agnoscere, secernere, pro suspectis censere, ut, quantum tam ad Sacra eorum quàm Profana attineret, universum ex eo, neque ex Sacerdotum jurisdictione, quà talium, judicio omninò penderet. Ejusdem est commatis quod habent de mulieris menstruatæ[d], profluvio laborantis[e], puerperæ jure ab eodem Synedrio maximè decidendo. Maimonides postquam accuratiùs, ut solet, de eorum immunditie, ac sacris, egerat, subjungit[f], כל שאמרנו בנדה זבה ויולדת הוא דין תורה וכמשפטים אלו עושין כשהיו ב״ד הגדול מצוין והיו

[a] *Histor.* 5.
[b] *Exod.* 32.
[c] *Numer.* 11, 34.
[d] *Levitic.* 15, 19.
[e] *Ibid.* 25 *&c.*
[f] *Tract.* Isuri Bia *cap.* 11. §. 1.

שם חכמים גדולים שמכירים דמים. ואם נולד להם ספק בראיות או בימי נדה וזיבה יעלו לב״ד וישאלו כמו שהבטיחה תורה עליהן שנ׳ כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין לדין בין דם נדה לדם זיבה *Omnia quæ diximus de Menstruâ, profluvio Laborante, & puerperâ, sunt ex præscripto Legis. Et secundum hæc jura mores obtinuere quando vigebat Synedrium Magnum, atque in eo erant Sapientes magni quibus peritia esset Sanguines discernendi. Nam si fortè dubium emergeret de inspectione fluxûs aut de diebus menstruatæ aut profluvio laborantis, ascendebant ad Synedrium, ut illud ea de re consulerent; sicut fiduciam de eis illic collocandam docuit Lex ubi ait*[a], *si res aliqua difficilis apud te in judicio nata fuerit inter Sanguinem & Sanguinem, inter Causam & Causam &c. scilicet inter Sanguinem menstruum & Sanguinem profluvii.* Et juxta Synedrii hujus judicium Sacra hisce in causis præscripta, aut offerenda erant aut differenda. Nec ambigendum est quin in quamplurimis quæ exorirentur dubiis aliis gravioribus, ejusmodi mos illic forensis, seu velut Appellandi jus obtineret.

[a] Deuter. 17, 8.

VI. Regularitèr quidem, Synedria in Altera Tribu seu Urbe sedes habentia, alterius Tribus incolarum seu Civium actiones seu judicia apud se non admittebant. Quod interim cum exceptione de Appellationum ratione jam ostensa, atque Actionibus aliquot singularibus nihilominùs, pro Actorum quacunque in Tribu seu Urbe degentium libitu, in Synedrio Magno sive instituendis sive instaurandis, de quibus locuturi jam sumus, aliisque inferiùs occurrentibus, est temperandum. Videtur quidem sententias, in foris ac Synedriis inferioribus, nec contra Synedrii Magni appellati decretum, latas, eatenus vim obtinuisse, ut, ex

jure

jure ordinario, litigantibus esset in eis omninò acquiescendum[a], usque quo ipsi qui judicarant, causâ redintegratâ eas rescinderent. Quod quidem interdum fieri licuit[b], uti & libro ostenditur superiori. Unde etiam existimandum est, Appellationi ob judiciorum hujusmodi iniquitatem, locum fuisse ex jure ordinario nullum. Quod etiam superiùs tactum. Cùm autem inter judicia illa quæ ad fora seu Synedria Minora ex ejusmodi jure attinebant, Tria fuerint quorum quidem passim frequentior usus; scilicet de Mutuò accepto seu Credito, de Rapina seu Furto, ac de Damno illato; hisce exceptis, universa quæ eorum reliqua fuere in foris ac Synedriis inferioribus inchoanda erant ibíque solùm, ex jure ordinario, peragenda, nisi judices ipsi aut ob juris difficultatem Synedria primò minora ut ostensum est, aut, ex litigantium alterutrius voto, citra intermediam appellationem, juxta illud etiam quod jam antè aperuimus, Synedrium Magnum consulendo appellâssent. Neque quoties sive Actor sive Reus in judiciis, præter illa tria, reliquis rogasset ut in Synedrio solùm Magno (ne Judices inferiores per errorem seu ignorantiam deviarent) res definiretur ipséque ibi experiretur, aliud, quantum didici, ad hanc rem insequutum est, præterquam quòd citra Appellationem aliquam intermediam difficultas fortè oborta ad Synedrium hoc scripta deferretur ac juxta ejus rescriptum esset decernenda, ut superiùs explicatum. Neque illuc ablegandus erat litigantium alteruter. At verò in judiciis jam dictis Tribus, pro Actoris libitu (modò testes aut probationes ei non deessent, nec alitèr) sive in foro cui ratione domicilii suberat reus, sive in Synedrio Magno, quacunque in Tribu sedes haberet sive hic sive ille, erat agendum. Adeóque reo, in hisce,

[a] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 33, 1. *Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 6. *Moses Mikotzi præcept. aff.* 97. *fol.* 187. *col.* 1. Shulcan Aruch, *tit.* Choschen hamispat *cap.* 25.

[b] *Vide Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 7. §. 10 & 11.

actoris libitum ſequendum erat, ut judicibus Synedrii Magni illuc eum evocandi poteſtas ſemper eſſet ac inferioribus eum illuc ad experiendum mittendi, quoties tantundem ab actore peteretur. Unde & ſive inſtitutâ ſive inſtauratâ ibi actione res erat finienda. Maimonides ad veterum mentem[a]; אבל אם אמר המלוה נלך לבית דין הגדול כופין את הלוה ועולה עמו שנ׳ עבד לוה לאיש מלוה וכן אם טען זה שהזיקו או גזלו הטוען לעלות כופין בד׳ שבעירו את הנטען לעלות עמו וכן כל כיוצא בזה *At verò ſi dixerat creditor, adeamus Synedrium Magnum, cogebant debitorem ut cum eo illuc iret, juxta etiam illud quod habetur in ſacris literis, Qui[b] mutuum accipit ſervus eſt ejus qui dat mutuò* (neque enim de fœneratore ſolùm locus ille capiendus, ut volunt nonnullæ verſiones; ſed de mutuo citra fœnus etiam, quemadmodum optimè Symmachus & Theodotion, δοῦλος δανειζόμενος ἀνδρὶ δανείζοντι, id eſt, *ſervus eſt is qui mutuum accipit ei qui mutuo dat* ſive cum fœnore ſive citra; nam ejuſmodi eſt verbi δανείζειν ſignificatio) *Idem jus obtinuit quoties, cùm lis eſſet de damno illato ſeu Rapina, voluit actor ad Synedrium Magnum aſcendere. Nam & tunc etiam cogebant reum cum illo aſcendere, quod itidem in cæteris quæ actionum harum induebant naturam pariter locum habuit.* Adjicit dein idem Magiſter eximius exceptionem quam memoravimus de Teſtium ſeu Probationum defectu; ſcilicet niſi conſtaret, Crediti, Rapinæ, Damni illati, Teſtes eſſe aut Probationes, rem ex illo, cui ſuberant Actor & Reus ratione domicilii, foro neutiquam in Synedrium Magnum ritè potuiſſe hoc modo ablegari. Verba ſunt, בד״א בשיהיו שם עדים או ראיה לנגזל או לנזיק או למלוה אבל טענה ריקנית אין מחייבין את הנטען לצאת כלל אלא נשבע במקומו ונפטר וכן הדין בזמן הזה שאין שם בית דין גדול אבל

[a] *Halach.* Sanhedrin *cap.* 6. *atque ita Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 31, 2. *Moſes Mikotzi præcept. affirm.* 97. *fol.* 187. Shulcan Aruch, *tit* Choſchen hamiſpat, *cap.* 14.

[b] *Proverb.* 22, 7.

אבל יש מקומות שיש בהן חכמי׳ גדולים מומחין לרבים ומקומות שיש בהן תלמידים שאינן כמותן אם אמר המלוה נלך למקום פלוני הגדול ונדון לפניו בדין זה כופין את הלוה והולך עמו וכן היה מעשים בכל יום בספרד

Quæ ſuperiùs dicta ſunt ſic intelligas oportet ut adeſſent ſive creditori, ſive ei cui damnum inſerebatur, ſive ei à quo quid erat injuria ablatum, Teſtes aut Probationes. Nam ſi nihil aliud in actionis inſtitutione prima haberetur præter nudam ejus aſſertionem, non erat reus omninò cogendus Synedrium Magnum adire. Sed in loco cui ratione domicilii ſuberat ſive ad juramentum adigendus erat, ſive dimittendus. Idem etiam hodiéque jus obtinet, quando ſcilicet Synedrium Magnum non omninò reperitur, ſed ſunt loca alia in quibus habentur viri graviſſimi judicandi poteſtate publica præditi, aliáque in quibus florent diſcipuli iſtis impares. Nimirum ſi dicat creditor, adeamus locum N. in Terra N, ad N. & N. virum ſummum & judicio ibi hac de re experiamur, cogendus eſt debitor ut cum illo vadat. Atque hic uſus eſt in foris Hiſpanienſibus (Judæorum) *quotidianus.* Scilicet Moſes Maimonides Cordubæ natus, circa quadringentos octoginta abhinc annos in Hiſpania floruit, ubi Judæorum ſuorum juris, etiam quod ibi in uſu, erat ſcientiſſimus. Tantundem alii[a]. Scimus quidem interdum locum illum ſeu Synedrium in quod à creditore ſeu actore alio, juxta jam dicta, citabatur ſic reus, nuncupari[b] tantùm מקום הועד *locum virorum frequentia celebriorem*, unde etiam, poſtquam eſſe deſiit Synedrium Magnum, alia loca celebriora quæ, per auguſtiorem judicum amplitudinem, reum ſive à perjurio ſive à negatione deterrerent, ex hoc more vetuſto vigebant (quemadmodum de uſu Hiſpanienſi dixit Maimonides) pro libitu actoris adeunda. Sed, quantum video, dum ſtetit reſpublica Ebraica ipſum-

[a] Shulchan Aruch *tit.* Choſchen hamiſpat, *cap.* 14. §. 2 *&c.*

[b] *Gemar.* Babylon. *ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 31, 2. *& vide ibi gloſſam.*

ipsúmque in ea Synedrium Magnum, Tribuúmque ac Synedriorum Minorum per territoria distinctio, Jus illud quale jam diximus Synedrio huic erat planè singulare.

Cap. III.

I. *De* Presbyteri *seu* Judicis *rite* Ordinati, *in Decretum Decisionémve* Synedrii Magni contumacis, *Pœnâ Capitali.*

II. Modus *secundum quem* Decretum *ejusmodi fieri debuit. Et* Locus *in quo.*

III. *De* Rebus *Praeceptis ac Juribus circa qua* Decretum *ejusmodi versari deberet.*

IV. *De* Contumaciæ *heic* Actu *ipso.*

V. *De* Pœnæ *capitalis*, Contumaciæ *nomine sic* irrogandæ, Genere *&* Circumstantiis.

VI. Locus *in quo*, *morte* plectendus *erat ejusmodi Contumax*, Hierosolyma.

VII. Tempus, *quo* capitalis *illa* Pœna *Contumaci Presbytero irroganda.*

VIII. Promulgatio *solennis* Pœnæ *in* Contumacem *ejusmodi infligenda.*

IX. *De* Judicibus *seu* Presbyteris *inferioribus*, *nec* Ordinatis, *non*, *juxta mores receptos*, Contumaciæ *utcunque heic reis.*

DE Appellationibus, ad Synedrium Magnum, Capite actum est in Superiore; quod ut prævium est disciplinæ de Caussa illa Presbyteri seu Judicis Contumacis qui à Synedrio Magno rite edoctus ejusce placitis nihilominus adversaretur; quæ in distributione nostra

noſtra ſuperiore Locum occupat, cum Appellationibus, Primum. De Presbytero dico, ſeu Judice, qui Fori ſeu Synedrii Minoris aut Collega aut Præfectus erat juxta fororum ac tribunalium ſuperiori in libro diſtinctionem. Nam cum, ut nemo non videt, Contumacia in Synedrium Magnum duplici conſtaret in genere; aut in eo quo ſententiæ illîc, ex actione ſeu judicio ibi primùm inchoato, latæ non parebat ſive actor ſive reus ſive miniſter, aut in eo quo Judices inferiores inde velut ab oraculo edocti (ſecundum jus ei competens ſingulare quod capite aperuimus ſuperiori) ſuam retinentes aut novam comminiſcentes ſententiam, ejuſce decretum nolebant ſequi; Prioris Contumaciæ hujuſmodi genus ejuſdem erat planè naturæ cum eo quo in alia ſive Fora ſive Synedria itidem commiſſum eſt, & ſive Excommunicatione ſive Verberibus, tam ex horum quàm illius autoritate, puniendum. Et quæ Synedrio Magno cum cæteris communia fuere prætermittimus. Genus autem Poſterius, quod alibi quàm in Synedrio Magno habere, ex jure ordinario, locum non potuit, cernitur aut in Judice manuum Impoſitione ritè, ut libro etiam ſuperiori fuſiùs docetur, generatim Ordinato in Dignitatem Judicandi decernendíque, aut in Triumviralis fori ex nondum ordinatis Collega, Sacerdote de rebus ſibi peculiaribus ex Lege aliquot decernente, id genus cæteris. Judex autem, ſive Triumviralis, ſive ſolus ſic ordinatus, ſive Vigintitriumviralis, qui nunquam non erat ſic ordinatus, contumaciæ ejuſmodi reus, ſupplicio ultimo erát, eo nomine, plectendus. Ita ſcilicet interpretantur Legem illam è Deuteronomio ſuperiùs[a] citatam de Synedrio Magno appellando ſeu conſulendo quoties difficultas eximia exoriebatur. Verba ſunt[b], *Vir autem ille*

[a] *Cap. 2.*

[b] *Deut. 17, 12.*

ille אשר יעשה בזדון *qui fecerit procaciter*, *ſuperbè*, id eſt, *ſponte contrà fecerit, nolueritque audire Sacerdotem qui ſtat coram Domino Deo tuo, ut ibi miniſtret, aut Judicem, morietur vir ille.* Hoc verò ut juxta Talmudicorum mentem rite capiatur, utpote regularitèr dictum, Explicationibus aliquot atque Exceptionibus quas afferre ſolent eſt temperandum.

II. Exceptiones illæ habentur aut in Modo quo ejuſmodi fieret Synedrii Magni Decretum, ut Contumacia refragantis qualem diximus morte puniretur, aut in Loco ſingulari ubi ejuſmodi decretum fieri deberet, aut in Rebus de quibus ſic decernebat Synedrium, aut in ipſo Presbyteri ſeu, judicis inferioris Actu refragandi, ſeu non parendi, aut demùm in ultimi ſupplicii ejus genere & circumſtantiis. Modus[a] quo fiebat ejuſmodi Synedrii Magni Decretum, non alius erat ab eo qui capite Superiore exhibetur. Quoties ſcilicet, ut ibi oſtenſum eſt, conſultum appellatúmque, ſive per intermedias appellationes ſive citra eas, Synedrium hoc quid decernebat, nec cætera quæ dicentur deerant, Presbyteri ſeu Judicis Contumaciam pœna jam dicta ſequebatur. Neque aliter. Nam & lex hac de re ſacra ipſa loquitur tantùm de Synedrio Magno, exortâ difficultate, adeundo, atque inde nato ibi Decreto, non de quolibet ejuſdem Synedrii decreto. Sic volunt Magiſtri. Loco autem non alio, quando ejuſmodi fiebat Decretum ut Contumaciæ qualem diximus pœna mors eſſet, conſidere debebant Synedri, quam in uſitatiori illo Templóque Hieroſolymitano conjuncto. Is erat conclave illud politis ſaxis inſigne, ſeu *Lúkat hagazith*, de quo ſuperiùs dictum. Nimirùm, ſi extra locum illum conſultum appellatúmque à Judicibus infe-

[a] *Miſna & Gem. tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *Maimonides hal.* Memarim *cap.* 3. & 4. *Moſes Mikotzi præcept. Negat.* 217. Sepher Siphri *fol.* 45. *col.* 178. Peſiktha Zotertha *fol.* 76, 1.

inferioribus quid decrevisset, pœnâ hâc liber erat quicunque contrà sententiam procaciùs tulerat. Id quod ex verbis legis jam dictæ sacræ etiam eliciunt, *Surges*[a] *& ascendes ad locum quem elegerit dominus &c.* מלמד שהמקום גורם לו מיתה *unde*, inquiunt[b], *& observandum est ipsius loci rationem habendam in ultimo contumaci supplicio infligendo.*

[a] *Deut.* 17, 8.

[b] *Maimonid. loco citato.*

III. Quod autem attinet ad Res de quibus sic decernebat Synedrium Magnum ut ob sententiam ab inferiore judice, qui ad illud velut ad oraculum provocaverat, contrà latam, pœna mortis sequeretur; de eis dissensum comperio apud Magistros insignem. Alii de rebus omnimodis quæ sunt דברי תורה id est *verba, res,* seu *præcepta in lege expressa*, alii de rebus etiam quæ sunt דברי סופרים *verba, res,* seu *præcepta a Scribis* superinducta; alii de re duntaxat quacunque שעיקרו מדברי תורה *cujus principale* seu *fundamentum pendet ex lege sacra*, atque alii demùm solummodo de דברי שזדונן כרת ושגגתן חטאת או בדברי המביאין לכך או בתפלין *rebus quæ sponte commissa Excisionem, Errore autem seu ignorantiâ patratæ, Sacrificio Expiatorio erant ex lege Sacra luendæ aut de rebus quæ illuc quempiam deducere possent, aut de Phylacteriis,* Legem jam antè dictam ac pœnam illam mortis intelligunt[c]. Receptior videtur sententia heic postrema; quâ ita temperatum est id quod de difficultate apud judicem inferiorem exortâ ac de mortis ob contumaciam in Synedrii Magni sic, ut ante dictum est, appellati decretum, pœnâ generatim in lege Sacrâ legitur, ut mors non esset ex illa lege judici contumaci infligenda, nisi ubi res ipsa circa quam difficultas versabatur adeóque id quod à Synedrio decretum erat aut ad Phylacteria, aut ad leges sacras quæ reatus spon-

[c] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88, 1. *Moses Maimonid. Mikotzi, alii locis citatis. & videsis Joh. Cocbium in tit.* Sanhedrin *pag.* 81.

ſpontaneos Exciſione ac errore commiſſos Sacrificio expiatorio præſcribunt luendos, aut ad ea quibus ſive actor ſive reus ſive quis alius, pro ſententiæ varietate, in crimina Exciſione luenda fortè impelleretur, ſpectabant. Nam ſi de Sponſaliis aut Matrimonio difficultas exorta eſſet, aut de anni Intercalati ratione, tametſi harum neutra ad legem aliquam quâ Exciſio ſponte delinquentibus præſtituta eſt, per ſe attinuerit, nihilominus quoniam, ex altera non rite decreto explicata, Paſchatis & temporis azymorum, ex altera conjugii violatio (quarum utraque[a] exciſione punitur) facillimè ſequi poſſet, ideo parem rerum hujuſmodi rationem eis quæ ad ipſarum de Exciſione legum explicationem ſpectarent haberi hoc in judicio volebant. Quin & Judicia ſeu difficultates ab Exciſionis legibus haud parùm diſſitas non paucas, ſi contumacia Judicis Inferioris ſeu Presbyteri aut collegæ Synedrii alicujus Minoris heic interveniſſet, in cauſa fuiſſe mortis pœnæ ei infligendæ ſcribunt etiam hujus ſententiæ autores. Maimonides[b], צריכין לבדוק ולחקור אם היתה המחלוקת זו מבאה לידי דבר זה ודבר זה מביא לידי דבר שני אפילו אחר מאה דברים אם יבא בסוף לדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת בין שהיה הזקן מיקל והן מחמירין בין שהיה הוא מחמיר והן מקילין חייב ואם לא תביא המחלוקת לידי כך הרי זה פטור חוץ ממצות תפלין בלבד *Diligentiſsimè perſcrutandum perpendendúmque erat, utrum difficultas* ſeu *diſſenſus exortus pertineret ad rem aliquam qua per rem aliam itidem aliámque, etiamſi poſt centena rerum quæ evenire poſſent intervalla, tandem ad rem aliquam devenire quiret Exciſione, ubi ſponte patrata eſt, & expiatorio ſacrificio, ubi errore eſt commiſſa, puniendam. Nam ubi circa rem hujuſmodi verſaretur difficultas* ſeu *diſſenſus, Presbyter* ſeu *Judex contumax, ſive leviori ille ſive graviori*

[a] *Numer.* 19, 13. *Levitic.* 18.

[b] *Halach.* Mamrim *cap.*4. §. 2 & 3. & *vide cap.*3. §. 5 &c.

viori, quàm Synedrium Magnum, usus esset sententia, mortis erat reus; alioquin planè liber (mortis pœnâ scilicet) *excepta duntaxat difficultate seu dissensu ad præceptum de Phylacteriis spectante.* Et quod de Phylacteriis sic adjicitur, aiunt fuisse הלכה מפי הקבלה *Traditionem singularem ab omni ævo receptam.* Exempla autem afferunt de rebus hujusmodi adeò à sacris de Excisione legibus per se dissitis; quæ nihilominùs illuc sive actorem sive reum aliúmve cujus in judicio intererat, per aliquot rerum aliarum intervalla facilè deducerent; eáque maximè ex jure sponsalitio sumunt. Nam cùm sponsalia, apud eos quædam aut vim sortirentur aut irrita plane essent, juxta diversam bonorum quæ eorum nomine velut arra seu pretium à sponso sponsæ dabantur, atque ea (quæ sic data, planè irrita redderent sponsalia) fermè essent aut bona quæ usibus humanis apud Ebræos sive ex lege Sacra sive ex scribarum scitis sunt interdicta, veluti sanguis, adeps, arborum præputium, fermentum in Paschate, id genus non pauca, aut Sacerdotalis generis sancta quibus vesci Sacerdotibus licuit sed alio modo non uti (id quod ad illud genus hominum eorúmque sponsalia heic tantùm attinet) aut demùm quæ non revera in sponsi sponsæve bonis sed ex alieno rapta; cæteris fermè rebus, in contrahendis sponsaliis, vim satis legitimam obtinentibus juxta ea quæ suo in loco[a] expressiùs ad Magistrorum mentem aperuimus; cùm, inquam, hæc ita se haberent, nemo non videt, secundum id quod (post Synedrii Magni ex appellatione decretum, quo, velut juris oraculo, acquiescendum erat universis, nec aliunde rerum sive natura sive dominium decidendum) judex quisquam qui sic appellârat ob exortam de triplicis hujus bonorum generis aliquo difficultatem, pronuntiaret, potuisse sequi ut

[a] *In Uxore Ebraica lib. 2. cap. 2.*

inde ſponſalia bonis illis, velut pretio interventientibus contracta, aut planè irrita haberentur aut firma, quatenus nimirùm ex ejus ſententia ſeu ſuffragio qui ſic pronuntiaret, in eorum ſive natura ſive dominio quis hallucinaretur. Quoniam igitur quoties in actione debiti, depoſiti, commodati, pignoris, furti, cæteríſque ſimilibus judex, qualem diximus, à Synedrio Magno edoctus, fundos, animalia, utenſilia aliáve bona aliter atque illud decreto, modo jam indicato, præſtituerat, ſive actori ſive reo addicebat, id, quantum in ſe erat (tametſi ſocii ſeu collegæ ejus Synedrio Magno parerent juſtámque ſic ſententiam ferrent) ut contumax faciebat, unde tandem ſponſalia aliqua, contra jus receptum, aut firma aut irrita, utpote bonis illis ſolenni ritu datis contracta, haberi poſſent, adeóque conjugii per adulterium violatio Exciſione ſi ſponte, & ſacrificio Expiatorio ſi errore ſeu ignorantia patraretur, luenda quiret ſequi; ideo etiam in judiciis hujuſmodi pecuniariis ob contumaciam in bonis contra illud Synedrii Magni decretum addicendis pœna mortis erat infligenda. Quod itidem dicendum, idque ſimili ratione, ubi difficultas ſeu diſſenſus fuerat ejuſmodi ut utrum fermentum ſeu præputium arborum ſeu adeps ſeu quid id genus à contractibus ſponſalitiis ſemper arcendum, hoc vel illud eſſet, diſputaretur ac tandem Synedrii Magni ex Appellatione ſopiretur decreto. Nam qui contrà quàm ſic debebat, à Synedrio Magno ritè edoctus, ſententiam ferebat, id decernebat quo, ſponſalia ſive irrita ſive firma contra jus haberi quibant, adeóque & ii quorum intererat pœnâ ſive Exciſionis ſive Expiatorii Sacrificii forſàn implicari. De cæteris autem præceptis rebúſque illis innitentibus aſſerunt hujus ſententiæ ſequaces, Judicis inferioris in Synedrii Magni circa

circa ea, ex Appellatione, Decretum Contumaciam neutiquam morte fuisse plectendam. Maimonides[a], ad veterum etiam mentem; אבל אם נחלקו בשאר מצות כגון שחלק בדבר מדברי לולב או ציצית או שופר וזה אומר פסול וזה אומר כשר זה אומר יצא ידי חובתו וזה אומר לא יצא וזה אומר טהור וזה אומר שני לטומאה הרי זה פטור מן המיתה וכן כל כיוצא בזה *At verò si dissensus ortus esset de præceptis cæteris, veluti de palmarum ramis, fimbriis, de Buccina, alterque hoc vel illud assereret illegitimum alter autem legitimum, alter effectum satis præstitisse quempiam, alter nequaquam, alter Mundum quid, alter Immundum idem pronuntiaret, mortis pœna liber erat* (judex post appellatum Synedrium Magnum contumax) *atque similiter se res habuit in id genus cæteris.* Pœna illâ capitali liber. Aliis minoribus, etsi illâ liber, pro arbitrio Synedrii obnoxius. Idem illic; וכל אלו וכיוצא בהן שהן פטורין מן המיתה יש לב״ד הגדול לנדותן ולהפרישן ולהכותן ולמנען מללמד כפי שיראה להן שהדבר צריך לכך *Sed verò omnes illi qui sic liberi erant morte, Synedri Magni Excommunicabant, segregabant, verberabant, à docendi facultate summovebant, quemadmodum illis videbatur. Ita enim res ipsa postulabat.*

[a] *Halach.* Memarim *cap.* 4. §. 3.

IV. Actus autem Contumaciæ seu refragandi non quilibet tanti supplicii in causa fuit. Nam licèt adversam suam esse nihilominùs sententiam publicè aliis profiteretur judex inferior sic à Synedrio Magno edoctus, is tamen, nisi etiam aut sententiam in Foro seu Synedrio suo expressim ferret, ídque בזדון *procacitèr* seu *sponte* לעשות *ut quid fieret* seu *executioni ab aliis mandaretur* contra quod sic decreverat Synedrium Magnum, aut ipse tantundem per se faceret, hujusmodi pœnâ atque hac lege Sacrâ liber erat. Ad verba illa

legis,

legis, *Vir ille qui fecerit procaciter*, observant, לא שיאמר בזרון אלא יורה לעשות או יעשה בעצמו *non sufficiebat ut loqueretur procacitèr, sed ut decerneret fieri* (contrarium) *aut saltem per se ipse faceret*. Sic Maimonides, alii.

V. Quod demùm ad Ultimi Supplicii ex hac lege irrogandi Genus & Circumstantias attinet; Genus erat Strangulatio, quam innui aiunt passim, quoties in sacro legis sermone, ut ubi hac de re verba fiunt, simplicitèr pœnæ mortis habetur mentio. סתם מיתה האמורה בתורה בחנק *Mortis*[a] *pœna simpliciter in lege memorata strangulationem denotat.* Circumstantiæ cernuntur aut in Ratione quâ in judicium deducendus erat Judex ejusmodi Contumax, ac judicandus, aut in Loco quo lata in eum mortis sententia effectum sortiretur, aut in Tempore quo id fieret, aut in Promulgatione, Tum judicii, tum Executionis, urbis seu loci, cujus jurisdictioni suberat contumax. Prolatis testibus qui eum, ut jam diximus, in Synedrii Magni decretum contumaciæ reum asserent, morte damnandus erat. Pronuntiabant[b] quidem eum mortis reum socii sui ipsi, in Synedrio aliquo Vigintitriumvirali, sed ut in Magnum deducendum. Nec profuit ei Rationis Contumaciæ suæ obtentus qualiscunque; ne quidem tametsi sententiam suam apud Majores anteà palàm obtinuisse ostenderet. Semper enim præponendum erat sequendúmque decretum qualecunque sic in Synedrio Magno latum. Maimonides[c], אפילו נתן טעם לדבריו אין שומעין לו אלא, כיון שבאו עדים שעשה כהוראתו או שהורה אחרים לעשות גומרין דינו למיתה *Etiamsi rationem afferret quare sic fecerat, audiendus non erat. Sed à testibus probato, eum sive fecisse quid juxta suiipsius sententiam* (contra

[a] Sepher Siphri *fol.* 48. *col.* 178. *Misna tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *alii passim.*

[b] *Moses Mikotzi præcept. negat.* 217. *R. Jom Tob ad Misna tit.* Sanhedrin *cap.* 10, 11, *alii.*

[c] *Halach.* Memarim *cap.* 3. §. 8.

tra quàm decreverat Synedrium Magnum) *ſive ut alii facerent decreviſſe, ultimo ſupplicio erat damnandus.* Idem etiam; אעפ״ שהוא זקן והם תנים הוא קבל והם קבלו הרי התורה חלקה להם כבוד ואם רצו ב״ד למחול על כבודן ולהניחו אינן יכולים כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל *Tametſi is judiciis præeſſet, uti & ipſi, etiam & is traditiones* ſeu *diſciplinam veterum, non minùs ac ipſi, accepiſſet, lex nihilominùs eis prærogativam tribuit. Quin ſi vellet Synedrium prærogativam ſuam remittere, id facere non potuit, ne ſcilicet multiplicaretur ſententiarum diverſitas in Iſrael.* Contumacia igitur hæc forenſis ejuſmodi erat, ut nec condonari poſſet à Synedrio Magno, è cujus Reſponſis ac Decretis ſic habitis pendebat ipſa Veritas Civilis.

VI. Locus autem, in quo ad effectum ſeu executionem perduceretur hujuſmodi judicium, erat ipſa Hieroſolyma, ídque ex autoritate Synedrii Magni ibidem. Nimirùm, ut decretum Synedrii, extra locum ſuum uſitatiorem, habitum, quod ſuprà monitum eſt, in cauſa eſſe nequibat ultimi ſupplicii judici contumaci infligendi, ita nec eo affici ritè is potuit extra Hieroſolyma, utpote locum ſedibus Synedrii proprium, nec ad effectum Sententia in eum Vigintitriumviralis perduci aliter quibat quàm ſi Synedrium hoc ampliſſimum fundus factus eſſet. Scilicet[a], ניגמר קטלירה בסנהדרי גדולה *Executioni mandabatur ſententia ejus capitalis in Synedrio Magno.* Et Miſna[b]; אין ממיתין אותו לא בב״ד שבעירו ולא בב״ד שביבנה אלא מעלין אותו לב״ד הגדול שבירושלם *Morte afficiendus erat nec in urbis ſuæ Synedrio nec in Synedrio Jabnienſi* (in Synedrio ſcilicet Magno extra locum ſibi ad capitalia judicia ſatis legitimum, juxta libro oſtenſa ſuperiore) *Deducendus autem erat in Synedrium Magnum, quod Hieroſolymis.*

[a] *Talmud. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 1.

[b] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 10.

solymis. Tantundem passim in Talmudicorum commentariis. Atque Obadias Bartenorius ad illud *nec in Synedrio Jabniensi* (de Jabnia, Jafne, & Jamnia superiore etiam dictum est libro) שאלו, inquit[a], לב״ד שבלשכת הגזית ואמרו לו וחזר לעירו ושהה שם ימים רבים עד שגלתה סנהדרי גדולה ליבנה ואח״כ הורה כבתחלה אין ממיתין אותו ביבנה אע״פ שסנהדרי גדולה שם ואע״פ שעדין הבית קיים כיון שסנהדרי גדולה אינה יושבת במקומם בלשכת הגזית *Detur, consultum appellatúmque fuisse Synedrium in Conclavi illo saxis politis insigni, decretúmque ibi latum, & judicem quempiam ex appellantibus redisse in urbem suam ibique diu mansisse etiam usque dum migraret Synedrium Jabniam, & postmodum juxta suipsius, non Synedrii Magni sententiam decrevisse; Jabniæ morte non erat plectendus, tametsi ibi sedes suas haberet Synedrium Magnum; quod itidem dicendum tametsi Templum hactenus staret. Ratio est, quoniam non considebant Synedri in loco suo, id est, in Conclavi illo Saxeo.* Sic Jarchius[b], alii.

[a] *Ad Misn. tit.* Sanhedrin *cap.* 11.

[b] *Gloss. ad Talm. Babylon. tit.* Sanhedrin *fol.* 89, 1.

VII. De Tempore autem quo ultimum hoc supplicium illi erat infligendum, dissensus quidem reperitur. Tradit R. Aquiba[c] sic damnatum atque ad Synedrium Magnum deductum, custodiâ servandum עד הרגל *usque ad festum* (sive Paschatis, sive Pentecostes, sive Tabernaculorum) quo strangulandus esset. Ut scilicet *omnes de populo*[d] (festis illis Hierosolymam se conferre soliti) *audirent* (sententiam Synedrii Magni qua ad effectum atque executionem perduceretur illa Vigintitriumviralis) *& timerent ne amplius procaciter agerent*; quotquot nempè judicum officio sic fungerentur. Verba Misnæ juxta Aquibam sunt, ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנ׳ וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד *& custodiendus erat usque ad festum,*

[c] *Misna tit.* Sanhedrin *cap.* 10.

[d] *Deuter.* 17, 13.

festum, &, in festo, ultimo supplicio afficiendus, juxta illud, & totus populus audiet & timebit nec ampliùs procacitèr aget. At verò R. Jehuda ibidem, אין מענין את דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד quod vertitur, *non reddunt acerbum ejus judicium dilatione longa sed quamprimum eum occidunt.* Receptior[a] autem est traditio, ante festum eum non fuisse plectendum.

VIII. Promulgatio demùm Judicii atque Executionis hujus, solenni ritu, sic accessit, ut à Synedrio Magno literæ per urbes & provincias passim Israeliticas mitterentur quibus Rubenem seu Simeonem, qui sic Contumaciæ reus esset, morte affici universis innotesceret. Formula literarum fuit, איש פלוני בן איש פלוני נתחייב מיתה בית דין *Vir*[b] *ille N. filius viri illius N. ex sententia Synedrii plexus est ultimo supplicio*, seu *supplicio ultimo damnatus.* Quod ex verbis illis Legis sacræ evenit, *& totus populus audiet & timebit*, quod sine ejusmodi promulgatione seu edicto commodè fieri posse non existimabant. Ex eadem scilicet ratione id genus promulgationis, quam הכרוז vocitant, ídque etiam in urbibus minoribus, adhibendum erat, quoties sive Filius in parentes rebellis sive persuasor in idololatriam, sive Testis mendax ex lege morte plectebatur. Nimirùm de prioribus binis[c] dicitur *& omnis Israel audiet & timebit*, & de tertio[d], *& audientes cæteri timebunt.* Adeóque Judicem contumacem, filium rebellem, Persuasorem in idololatriam, & Testem mendacem velut quadrigam faciunt[e] & ארבעה צריכין הכרוז *quatuor quibus promulgatio seu edictum ejusmodi debetur* solent nuncupare. Sed & de tribus illis etiam usque ad festum celebrius proximè insequens custodiendis, ac tunc morte plectendis ex autoritate Synedriorum juniorum, ad quæ atti-

[a] *Maimonides hal.* Memarim *cap.* 3. *Moses Mikotzi in præcept. Negat.* 217. *Abarbinel in* Pirush Tora *fol.* 366. *col.* 3. *Jarchius ad Deut.* 17, 13.

[b] *Misna tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *Talm. Bab. ibid. fol.* 89, 1. *alii, locis citatis.*

[c] *Deuter.* 21, 20. *&* 13, 12.

[d] *Deuter.* 19, 20.

[e] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 89, 1. *alii, locis citatis.*

[a] *Videsis* Sepher Siphri *fol.* 41. *col.* 2. Pesiktha Zotertha *fol.* 73. *col.* 2. *alios ad leges de eis factas.*

nuere, loquuntur[a] interdum Magistri. Et de Presbytero seu Judice ritè Ordinato ita in Synedrii Magni decretum, juxta ea quæ dicta sunt, contumace, ut ultimum illius supplicium inde sequeretur, hactenus. Neque enim ad alios jam allata spectant.

IX. Cæteri qui Ordinati non erant, uti etiam Ordinati qui in Synedrii Magni appellati decretum qualitercunque contumaces quidem sed non ejusmodi Contumaciæ, quæ mortem mereretur, rei fuere (quales ii essent ex jam ostensis facilè ediscitur) Pœnis ad obedientiam à Synedrio solùm eodem adigebantur, sed levioribus; veluti Excommunicatione, Anathemate, temporaria functionis civilis inhibitione, seu, ut Pontificii apud Christianos juris vocabulo etiam heic utamur, Suspensione, Verberibus, alitérve, ut tandem ei audientes essent dicto ac pœnæ formidine decretis ejusmodi non refragarentur; quemadmodum superiùs[b] è Maimonide monitum est, ubi ille de eis loquitur qui licèt nihil facerent ipsi aliísve faciendum contra Synedrii decretum decrevissent, contrarium tamen in scholis alibive docerent, aut aliter, quacunque in re, juxta superiùs memorata, Synedrio refragantes, ultimum supplicium non mererentur. Et notandum ejusdem[c] item illud, אין זקן ממרה חייב מיתה עד שיהא חכם שהגיע להוראה סמוך בסנהדרין *Presbyter Contumax heic mortis reus non censebatur, nisi fuerit is qui decernendi facultate donatus Ordinatus esset, atque inter Synedros,* seu Synedrii alicujus collega. Immane quantum, ut vides, discrepant Magistrorum interpretationes, quæ etiam receptissimæ fuere, celeberrimæ illius legis de Contumacia in Sacerdotem seu Judicem, ab eo quod Christiani Scriptores aliquot illustrissimi inde afferunt.

[b] §. 3.

[c] *Halach.* Memarim *cap.* 3. §. 5.

runt. Dum enim ipſam legem non ſolùm ab Ebraica veritate ſed ab aliis omnibus veterum (extra unicam vulgatam) tranſlationibus diſtorquentes reddunt *qui autem ſuperbierit nolens obedire Sacerdotis imperio qui eo tempore miniſtrat domino Deo tuo, & decreto Judicis*, ſeu *ex decreto Judicis morietur vir ille* (qua de re capite dictum ſecundo) Sacerdoti aiunt tribui ſententiam definitivam, Judici autem, quem pro politico, ut ſcribere amant, Principe ſumunt, Exequutionem in Contumaces. Cùm intereà certiſſimum ſit, in Ebraicis aliíſque verſionibus vetuſtis nuperíſque haberi tantùm parilem ſive Sacerdotis ſive Judicis qualiſcunque illic mentionem; quæ ex veterum ſcitis apud Talmudicos, juxta ea quæ dicta ſunt explicatur, nullâ in eo Pontificis aut aliorum Judicum habita ratione præter Synedrii Magni Principem & Collegas, qui rem hanc Exequutioni ſemper mandarent, & Vigintitriumvirale Synedrium à quo, ut oſtenſum eſt, mortis ſententia, ſed citra illic exequutionem, erat damnandus Contumax.

Cap. IV.

I. *De* Tribu integrâ *reâ à* Synedrio Magno *ſolùm judicanda. Et primò de* Tribulium *notione, eorúmque diſcrimine.*

II. *Ea de re textus* Talmudicus.

III. *Textûs illius ſenſus, apud Magiſtros, varius. Et de* Tribu integrâ, *ſeu* majore *ejus* parte, Apoſtaſiæ *reâ.*

IV. *De* Tribuario *hoc* jure *Conſideratio.*

QUod ad integram Tribum & res Tribuarias, quatenus Tribuarias, ſpectat (nam illuc ordo inſtituti deducit) advertendum eſt; Tribûs

nomine intelligi aut cunctos unico ex Sanguine invicem Tribules, veluti Simeonitas vel Rubenitas à Simeone & Rubene, singularum Tribuum autoribus, genus trahentes, id est tota Rubenitarum vel Simeonitarum stemmata quà tum à cæteris tum invicem ipsa sunt discriminata, aut Tribules unico ex Territorio quod incolerent, seu ex agris primò tributìm assignatis denominatos. Scilicet, tametsi ex lege sacra[a] sub initium distributionis Terræ sanctæ, *non migrabat possessio filiorum Israel à tribu ad tribum, quoniam quisque de filiis Israel hærebit in hæreditate tribus patrum suorum*, postmodum tamen per conjugia, venditiones, aliásque cessiones à tribulibus ex sanguine aliis, ad alios sæpè translati sunt agri sub ipsum introitum assignati, *& migrabat possessio à tribu ad tribum.* Nam & receptissimum est Magistris, præceptum illud de non transferendis hæreditatibus à tribule aliquo in eum qui suæ ex sanguine tribûs non erat, vim obtinuisse באותו דור בלבד *eo duntaxat in seculo quo natum est*, ut nimirùm in assignatione prima tribulium ex sanguine portiones invicem distinguerentur, qua de re alibi[b] fusiùs diximus. Hinc igitur variatim passímque tribulibus ex sanguine demùm ita commistis, ut nullius forsan in tribûs territorio primò assignato non essent qui ex alia tribu aut illuc migrassent aut illic orti essent complures, restabat nihilominùs Territoriorum à primis Tribuum autoribus primáque assignatione denominatorum distinctio ejusmodi ut, tametsi tribules ex sanguine tabulis genealogicis accuratiùs designati invicem dignoscerentur atque inde, verbi gratia, tribus Judæ & Rubeniticæ nomina, qua majorum sanguinem spectabant, satis discernerentur (quemadmodum etiam de cæteris est dicendum) attamen eam Tribûs notionem, quæ sic ex sanguine seu stemmate pende-

[a] Numer. 36, 7.

[b] Lib. de success. in Bona cap. 18.

pendebat gentilitio, nemo non videt plurimùm discrepasse ab ista quæ, ratione Territorii assignati, pariter indita, à Tribulibus diversi simul generis, pro rerum ac seculorum varietate, agrarias sive Judæ sive Rubenis aliarúmve tribuum portiones, simul cum proselytis Justitiæ, occupantibus retinebatur. Adeo ut Rubenitici, Gaditici, Asheritici aliíve tribules in Judæ, exempli causâ, territorio sedes habentes ratione territorii, licet non ex sanguine, pars essent tribus Judæ, atque hac notione itidem Levitæ quibus urbes assignatæ sunt in uniuscujusque Tribus territoriis[a] cum eadem in qua collocarentur tribu essent, domicilii seu territorii ratione, diversimodè censendi, cum interea ex sanguine unicam conficerent universi tribum. Simili ratione hodiéque passim Nationes earúmve partes aliò migrantes tum territorii in quod se conferunt nomen induunt, tum sanguinis insuper non rarò retinent. Tribus igitur nuncupare liceat, alias Personales, id est qui ex sanguine pendunt, alias Territoriales.

[a] *Numer.* 35.

II. Duplici Tribulium notione ita præmissâ, faciliùs capietur quid sibi velle quiverit Traditio de Tribu judicanda. Ea sic se habet[b], אין דנין את השבט אלא בב״ד של ע״א *Non judicabant Tribum alibi atque in Synedrio Septuagintauniusvirali.* Sunt quidem viri docti qui dubitanter locum hunc vertunt, *non erant judicantes Tribum vel sceptrum nisi domus judicii LXXI judicum*, perinde ac si planè nescirent utrum Tribus an Sceptrum in Traditione illa intelligeretur. Sciunt quidem pueri שבט non solùm *Tribum* sed etiam *Sceptrum*, *Scipionem* seu *Virgam* denotare uti etiam pariter מטה; unde ob homonymiam orta est dubia illa versio, idque apud Petrum Galatinum[c]; cùm interìm mani-

[b] *Misna tit.* Sanhedrin *cap.* 1. §. 5. & *Talm. Babylon. tit. ead. fol.* 15, 2.

[c] *De Arcanis Catholicæ veritatis lib.* 4. *cap.* 5.

manifestum sit ex utroque Talmude, Tribum duntaxat, non omninò Sceptrum, ibi innui. Nec quidem Raymundus Martini, cujus plagiarius passim Galatinus, etiam ex eo heic versionem suam compilavit, aliud præter, *Non Judicabant Tribum*, ut oportuit, heic substituit[a]. Carolus Sigonius, nec interim heic compilando satis fidus, habet[b], *Nemo judicabat Tribum, Sceptrum &c. nisi domus Judicii LXXI Judicum.* Prima Galatini editio[c] legit, *Non judicabant Tribum, neque Sceptrum &c. nisi domus Judicii LXXI Judicum*, quod posteà transit in *Non erant Judicantes Tribum vel Sceptrum &c.* Sed apage omninò *Sceptrum*, quod meritò fecere etiam viri docti qui rem hanc tetigerint.

III. Quænam verò Traditionis istius mens esset, non satis convenit inter se Talmudicis[d]. Fuere qui de נשיאין שבטים *Phylarchis* seu *Tribuum Principibus* rei capitalis reis voluerunt intelligi, ut Rabbi Mathaniah; alii, בחורש שבין שני שבטים *de controversia inter binas tribus exorta.* Veluti de finibus regundis, id genus aliis. Unde & agrorum assignationi illi, Josuæ tempore[e], Tribuariæ amplissimi hujus Synedrii accessisse aiunt autoritatem. Receptior autem est sententia[f] Tribum sumendam esse heic potissimùm pro השבט שהודח *Tribu apostasiæ rea*, seu quæ, relicto veri Numinis cultu, idololatriam במזיד seu *sponte* amplexa esset. Cum enim binæ leges sint insigniores quibus idololatræ generatim erant puniendi; altera quâ privatus quisque[g], altera quâ civitas[h] rea, atque horum nominum alterutro universos, quantum ad hanc rem, satis comprehendi vellent, exceptis tantùm eis qui Tribûs, juxta ea quæ dicentur, nomine veniebant, cúmque privati in Synedriis Mino-

[a] *Pugione Fidei part.* 2. *cap.* 4. §. 4.

[b] *De Rep. Hebræorum lib.* 6. *cap.* 7.

[c] *Ann.* 1518.

[d] *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 2. *Babylon. ibid. fol.* 15 & 16.

[e] *Vide Josuæ* 21, 51.

[f] *Gem. Babylon. jam cit. Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 5. *Moses Mikotzi præcept. affirm.* 97. *fol.* 187. *col.* 1.

[g] *Deuter.* 17, 2.

[h] *Ibid.* 13, 12.

Minoribus judicium subirent, civitas verò non alibi atque in Synedrio Magno, ut mox ostendetur; inde evenit ut Tribum, utpote civitate multo digniorem, neque Synedrii alicujus minoris ditioni, ex sui natura, subditam, in Magno judicandam statuerent. R. Obadias Bartenorius ad Misnam jam antè de Tribu citatam, רובו, inquit, של שבט שעבדו ע״ז ובמזיד אין דנין אלא בב״ד של ע״א דכתיב והציאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אל שעריך איש ואשה מוציא אל שעריך ואי אתה מוציא את השבט אל שעריך אלא בבית דין הגדול *Intelligendum est de Multitudine seu parte majori Tribus Idololatriæ, seu cultus extranei, sponte rea. Scilicet eam non alibi judicabant quàm in Synedrio Septuagintauniusvirali. Nam scriptum est* (de privato sic reo[a]) *& educes virum illum aut fœminam illam ad portas tuas* (seu ut habet Chaldæus לתרע בית דינך ad portam Synedrii tui, quòd de Synedriis Minoribus capitur) *virum aut fœminam educes ad portas tuas* (nempè privatos reos) *sed Tribum non educes ad portas tuas sed ad Synedrium Magnum.* Ita tam de majori parte quàm de Tribu integra interpretatur ille. Maimonides autem ad eandem Misnam, דין שבט הוא שיודח כלו ואין דנין אותו אלא בב״ד הגדול לפי שנאמר הכתוב והוציאתם את האיש ההוא וגו׳ היחידים בלבד כגון איש ואשה הם שנהרגים בשעריך בב״ד של שלשה ועשרים אבל כל השבט לא אלא בב״ד הגדול *Judicium Tribûs heic intelligendum, si apostasia rea fuerit ea tota. Tunc alibi quàm in Synedrio Magno judicanda non erat. Quoniam in Scriptura dicitur*[b], *& educes virum illum aut fœminam illam &c. Unde elicitum est, privatos tantùm morte plectendos in portis tuis, seu in Synedriis Vigintitriumviralibus. Totam autem Tribum non alibi atque in Synedrio Magno.* Alii[c] item de שבט שלם seu *Tribu integra* loquuntur.

[a] *Deut.* 17, 5.

[b] *Ibid.*

[c] *Gloss.* ad tit. Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 15, 2.

IV. Sed quoniam in judiciis non rarò totius seu omnium & majoris partis similis est ratio, ideò indiscriminatim, puto, totam & majorem partem hac in re sic memorari. Et Paulus Riccius[a] sensum Misnæ reddere volens, vertit *judicantur per magnum Hierosolyma unius & Septuaginta Senatorum consilium ea quæ ad unius tribus multitudinem spectant*. Quin & insignem Tribus partem quæ vires Vigintitriumvirales seu Synedriorum Minorum imperium excederet, æquè verisimile est ad Synedrii Magni jurisdictionem attinuisse; quod ex eis quæ capite sequuntur proximo satis est eliciendum. Jam verò illud de apostasia non tam pro eo quod integram de Tribu mentem Misnæ explicat capio, quàm pro illustriori exemplo quo, ante alia, res ad Tribum aliquam sive unicam sive plures spectantes denotarentur itidem ad Synedrium Magnum attinere. Neque opinor dubitandum est, quin Tribus quælibet, quoties de rebus tribuariis, quà tribuariis, disceptandum decernendúmque esset, non Minori alicui sed huic Synedrio duntaxat subesset. Nam quod habent aliqui de Synedriis Ordinariis seu Vigintitriumviralibus quæ Tribubus singulis, eísque integris, præficerentur (qualia, in Platonis republica Magnetica[b], τὰ κατὰ φυλὰς δικαστήρια) planè rejiciendum, ut & superiùs[c] monitum. Neque sanè, quanquam ejusmodi fuissent Synedria, controversiæ inter Tribus invicem exortæ, ab eorum aliquo rite definiri quibant. Non enim erant omninò res alterius Tribûs ab alterius judicibus decidendæ extra Hierosolyma, ut etiam è Magistris est ostensum. Atque ut plurimi veteris Græciæ populi, unico Amphictyonum Synedrio in litibus inter eos invicem subortis tantùm suberant, hodiéque passim provinciæ complures integræ earúmque tribunalia qualiacunque moderatores habent summos in unico

[a] *In Epit. Talm. doctrinæ.*

[b] *De legibus lib. 11.*

[c] *Lib. 2. cap. 14.*

unico aliquo tribunali omnium ſupremo, ita, ni fallor, Tribus ſingulæ, quatenùs provinciæ erant ſingulares paríſque invicem juris, huic unico utpote Synedriorum Ordinariorum omnium ſupremo jure parebant. Idque tum quà Perſonales, tum quà Territoriales fuere. Quà Perſonales; veluti ſi tota Tribus majórve ejus pars, ubicunque ſedes habens, à vero cultu ad idololatriam defecerat, ſeu quid aliud patrârat vindice dignum. Tantæ enim univerſatis flagitia ac delicta Vigintitriumviralium Synedriorum juriſdictionem, quà ſcilicet in tanti corporis membra diffunderentur, nimiùm ſuperabant. Simile forſan dicendum, quoties, inſtauratâ poſt calamitates republicâ, intermiſſus Tribus Leviticæ decimarum proventus ex ejuſdem actione eſſet inſtaurandus. Nam quà inſtaurandus erat, ob ſingulare Tribus hujus jus, generatim proventus hic, judicium planè de Tribu integra, qua ſingularis erat Tribus, ferebatur. Quà Territoriales; veluti, quoties agros huic vel illi Tribui primò aſſignatos occupantes, ſive ſanguine inter ſe puri ſive, ut dictum eſt, commiſti, aut à vero cultu defeciſſent, aut de Territorii ſui limitibus ſeu confiniis, aut de Levitarum in eo Urbium numero aut de ipſarum ſuburbiorúmve amplitudine &, ſi quæ ſunt, id genus aliis controverſiam moviſſent. Hæc enim cuncta juris erant Tribuarii & ad Tribus attinuere, quà integræ ſunt adinvicem diſtinctæ diſterminatæque. Qua autem ratione major de qua loquuntur Tribus pars ſive Perſonalis ſive Territorialis dignoſcenda eſſet ex eis quæ mox de Civitate deficiente ejúſve majore parte dicemus, intelligendum eſt. Uti etiam forſan alia quæ ad ordinem heic in actione apoſtaſiæ judicatium atque pœnæ genus attinent. Nam tametſi, velut ex lege ſacra, de privato quopi-

 am,

am, à vero cultu deficiente, similem Tribûs apostasiam puniri etiam quoquo modo à Synedrio Magno, ut ostensum est, statuant, attamen quoniam, ratione universitatis seu multitudinis, Tribus ad Civitatem ex civium aliquot persuasione seu impulsu (cujus expressa in lege sacra de Civitate mentio in causa est cur ipsam criminis naturam ex illa quæ ad privati apostasiam qualemcunque, etiam absque aliorum impulsu, attinet, desumerent) apostasiæ ream propiùs multò quàm ad privatum accedit, ideo ordinem judicii ac pœnam potiùs qualis ex lege quâ civitas deficiens tenebatur, adhibenda est, in Tribu judicanda voluere nonnulli[a] usurpari, aliis[b] intereà pœnam Tribus non aliam fuisse atque hominum privatorum, id est Lapidum non Gladii, asserentibus; quorum quidem sententiam receptior videtur. Ejusce autem ratio ex eis quæ capite proximo exhibentur satis erit manifesta.

[a] *Gloss. Talmud. Babylon. tit.* Sanhedrin *fol.* 15, 2.

[b] *Maimonid. halach.* Aboda Zara *cap.* 4.

Cap. V.

I. *Leges Sacra de* Urbe Apostasiæ *rea. Sensus inde* Talmudicorum *generalis, quà ad* Jurisdictionem *tantùm* Synedrii Magni *attinuit.*

II. *De* Civium *seductorum* Numero *ac* Qualitate. *Varians de* Majore parte *lectio apud* Maimonidem.

III. Qualesnam Civitates, *Legibus illis, de Apostasia reatu, continerentur. Nec* Refugii Civitates, *nec* Hierosolyma.

IV. *Urbem* Maritimam *aut* Limitaneam *legibus illis non teneri.*

V. *Neque ullam nisi in Persuasionis formula adhiberetur* numerus pluralis, *atque etiam* cives *persuasi* Idolum *aliquod inde* palàm coluissent.

VI. *Modus*

VI. *Modus & Ordo* Judicii *&* Executionis. Perſonarum, *in Urbe* diſcrimen, Reorum, Innocentium, Advenarum, Hoſpitum, Vicinorum.

VII. *De* Bonis *Urbis ſeductæ*, Civium, Aliorum, Sacris.

VIII. *De* Urbe *ipſa* non inſtauranda. *Univerſitatis populi Judicium in* Ezræ *Synedrio Magno.*

LEx ſacra eſt[a]; *Si audieris in una urbium tuarum quas dominus deus dat tibi ut habites in eis, dicentem* (ſeu *dicentes aliquos*) *Egreſſi ſunt viri filii Belial* ſeu *impii de medio tui* וידיחו id eſt *& averterunt*, ſeu *impulerunt, habitatores urbis ſuæ dicentes, eamus & ſerviamus diis alienis quos ignoratis*, ſeu *non noviſtis*; *debes inquirere, inveſtigare & interrogare diligentèr, & ecce ſi verum eſt verbum iſtud & certum, quòd facta ſit abominatio iſta in medio tui*; *percutiendo percuties habitatores civitatis illius in ore gladii, & delebis* ſeu *veluti anathema perdes* (Septuaginta, *ἀναθέματι ἀναθεματιεῖτε anathemate anathematizabitis*) *eam, etiam jumenta* ſeu *pecora ejus in ore gladii. Univerſam autem prædam ejus* (vulgata; *quicquid ſupellectilis fuerit*) *congregabis in plateam ejus, & combures civitatem illam igne & univerſam prædam ejus per totum, ut ſit tumulus ſempiternus* (Chaldæus, תל חרוב *tumulus devaſtationis*, LXX. *ἔσται ἀοίκητος εἰς τὸν αἰῶνα, & erit inhabitabilis in perpetuum*) *nec reædificetur amplius. Nec hærebit in manu tua quicquam de anathemate illo, ut avertatur dominus ab ira furoris ſui, & det tibi miſericordias, miſereatúrque tui & multiplicet te ſicut juravit patribus tuis.* Tum qui incitaverint ſeu perſuaſionibus impulerint ad idololatriam, tum qui ſic impulſi ſint hac vides lege memorari. Binæ autem ſunt præterea leges cognatæ, quarum alterâ[b] ſeductor,

[a] *Deuter.* 13, 12.

[b] *Ibid, comm.* 6.

ductor, persuasor seu impulsor in idololatriam qualiscunque, alterâ[a] idololatra quilibet singularis nec civitatis nomine eâ implicatus lapidandus erat, ídque regularitèr ex sententia Vigintitriumvirali; unde evenit ut etiam qui in jam allata lege impulsores essent (ídque tametsi ipsi à vero cultu non defecerint) itidem lapidandi[b] fuerint. At verò Idololatrarum multitudo qualiscunque quoties aut civitatis corpus seu universitatem aut majorem ejus partem aut partem tam insignem ut vires Vigintitriumvirales seu Synedriorum Minorum imperium superaret, conficiebat, à Synedrio Magno tantùm sed diversimodè coercebatur. Interdum nempè, sententiâ ex ejus autoritate (sed formulâ singulari ordinéque judicii hisce proprio) latâ quâ pœna ex jam dictis, in privatos, legibus, seu Lapidatione tantùm infligebatur, interdum autem quâ horrendum illud in lege de Civitate à vero cultu deficiente supplicium erat exequendum. Diversitatem hanc ejúsque rationem, ac rem integram manifestam faciemus dum Magistrorum ad legem hanc, de Civitate sic deficiente, Traditiones accuratiùs exhibemus. Verba Misnæ[c] sunt; אין עושין עיר הנדחת אלא בב"ד של ע"א quod rectè quidem vertit Joannes Cochius, *In nullam urbem sententia universalis apostasiæ fertur nisi ab hoc Judicum collegio*, id est Septuagintauniusvirali. Nimirùm verba ipsa sonant, *Non faciunt urbem impulsam* seu *aversam* (à vero cultu) *alibi quàm in Synedrio Septuagintauniusvirali*, id est non alibi ejusmodi apostasiæ tam damnant, ut inde pro urbe revera impulsa habeatur deleatúrque. Maimonides[d] item; אין דנין עיר הנדחת אלא בב"ד של ע"א שנ' והוצאתם את האיש ההוא או את האשה ההיא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך יחידים נהרגין בב"ד של כל שער ושער ואין המרובין נהרגין

[a] Ibid. 17, 2.

[b] Gem. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 4. fol. 50, 1. Maimonid. hal. Aboda Zara, cap. 4.

[c] Tit. Sanhedrin cap. 1.

[d] Halach. Aboda Zara cap. 4. §. 3.

נהרגין אלא בב״ד הגדול *Sententia de Civitate apostasia rea non alibi ferenda erat quàm in Synedrio Septuagintaunviruli. Nam & scriptum est, & educes illos* (in lege[a] de privatis à vero cultu deficientibus) *virum scilicet illum seu fœminam illam malum hoc perpetrantem ad portas tuas. Privati, seu homines singuli morte plectendi fuere à Synedriis quarumcunque portarum. Atqui universitates, non ex alia atque Synedrii Magni sententia.* Tantundem alii[b].

[a] *Deuter.* 17, 5.

[b] *Cotzensis praecept. affirm.* 97. *fol.* 187. *col.* 1.

II. Complures autem fuere conditiones ac Temperamenta partim ex ipsa sacri sermonis ejúsque syllabarum observatione strictissimâ nata, partim ex majorum scitis introducta, sine quibus sententia in loci alicujus incolas ex hac lege non erat[c] ferenda. Tametsi defecerat civitas, nec tamen constiterat, impulsores seu persuasores, quos מדיחין nuncupant, eam habuisse minimùm binos, eósque viros, nec fœminas nec minores, & tum concives tum contribules, hac lege non tenebatur. Nimirùm illud אנשים *viri impii de medio tui & habitatores urbis suæ* hoc postulasse aiunt. Pluralem impulsorum seu seductorum numerum & sexum sic indicari & alienæ urbis aliúsve tribus cives ita secludi. Atque tunc reum, quatenus seductor aut impulsor in judicium erat deducendus, ad legem illam de seductore unico attinuisse; quatenus verò civitas seducta defecerat, ad alteram de privatorum defectu. Quod autem de concivibus simul etiam ac contribulibus dicitur, intelligendum tantùm est de civitate unica à tribulibus binarum tribuum territorialium, eo quòd in earum confinio sedes haberet civitas, habitata. Nempe voluere ut si in ejusmodi civitate alterius tribûs cives impellerentur ad apostasiam ab alterius tantùm aliquot civibus, rem

[c] *Maimonid. halach.* Aboda Zara *cap.* 4. Sepher Siphri *fol.* 41. *col.* 162. Pesiktha Zotertha *fol.* 73. *col.* 2. *Inprimis autem in Misna, & Gemara Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 111 & 112.

ad

ad hanc legem non[a] attinuisse. Sed & ubi unius alicujus tribûs territorialis civitas erat, idem fuit ipsum concivis & contribulis. Maimonides[b] hac de re;

אין העיר נעשית עיר הנדחת עד שיהיו מדיחיה מתוכה ומאותו השבט שנ׳ מקרבך וידיחו את יושבי עירם ועד שיהיה מדיחיה שנים או יתר על שנים שנ׳ יצאו אנשים בני בליעל וידיחו ועד שידיחו רובה׃ ויהיו הנדחין ממאה ועד רובו של שבט אבל אם לא הודחו רובו של שבט הרי אותם כיחידים שנ׳ יושבי העיר לא כפר קטן ולא כרך גדול וכל פחות ממאה כפר קטן ורובו של שבט כרך גדול וכן אם הדיחוה נשים או קטנים או שהדיחה יחיד או שהודחה מעוטה או שהודחו מאליהן או שהיו מדיחיה מחוצה לה אין דנין בה דין עיר הנדחת אלא הרי הן כיחידים שעברו עכו״ם סוקלין כל מי שעבד וממונן ליורשי הן כשאר הרוגי בית דין

Non fit, neutiquam in judicio sumenda erat Urbs pro seducta (ex lege de urbe ita seducta superiùs memorata) *nisi seductores ejus ex ea essent & ex eadem tribu. Scribitur enim in lege, è medio tui & impulerunt habitatores civitatis suæ; nec nisi seductores bini pluresve binis essent, juxta quod scriptum est* (in lege) *exierunt homines nequam & impulerunt habitantes civitatem suam. Nec nisi seduxissent majorem ejus partem, & seducti à centum & inde*[c] *major pars Tribûs* (illic) *esset. Sed si non defecerit major pars tribus* (Urbanæ illius, sive Personalis illic unicæ Tribûs partis sive Territorialis) *judicandi erant hi tanquam privati* (seu *singulares, secundum quod dicitur* (in lege) *Habitatores civitatis; Non villæ* (dicitur) *parvula, nec urbis magnæ* (integræ) *Ubi enim pauciores erant Centenis velut villa parvula erat; ubi autem major Tribûs* (habitantis) *illic pars, ibi etiam urbs* seu *civitas magna* seu *integra* (juxta civilem passim ferè majoris partis notionem) *Ita etiam-si seducta esset civitas à Fæminis, aut Minoribus,*

[a] *Gloss. ad citat. Gemaram.*

[b] *Halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 2.

[c] *Videsis Gemar. Babylon tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 111, 2. *Moses Mikotzi Præcept. Affirmat.* 15.

bus, aut singulari quopiam, aut pars minor ultrò defecisset, aut si seductio ab exteris fieret, non judicanda erat ut urbs seducta. Sed ut singulares habebantur seu privati qui sic idololatriæ rei essent. Idololatra autem omnis Lapidibus obruendus[a] erat, & bona ejus cedebant hæredibus suis, uti & aliorum alias à Synedrio morte plexorum. Sensus horum habetur in Misna[b], etiam & in Gemara Babylonia. Hierosolymitana[c] autem, אנשי עיר הנדחת כו׳. עיר לא כפר. עיר לא כרך. והיא שתהא מחמשה ועד עשרה דברי ר מאיר. רבי יהודה אומר ממאה ועד רובו *Viri civitatis seductæ &c. Civitatis, non Villæ; Civitatis, non Pagi. Atque ita intelligendum ut fuerint à Quinque & excreverunt ad Decem, juxta Rabbi Meir. Sed juxta Rabbi Jehuda, à Centum usque ad majorem Civitatis partem.* Adjicitur, גרים ותושבין *Proselytos & inquilinos,* minimè partem majorem complere potuisse. Sed verò in loco è Maimonide allato, lectio varians est, non prætermittenda. Scilicet in illo, אבל אם לא הודח רובו של שבט וכו׳ *Sed si non defecerit major pars Tribus* (urbanæ illius) *&c.* Ita quidem legitur in prima, quæ pervetusta est, ejusdem editione quæ sine Commentariis ullis notisve prodiit. Ita etiam in amplioribus, cum commentariis, editionibus, quas & sequutus est doctissimus Vir, Dionysius Vossius, in tractatus illius Maimonidis editione sua. Sed verò in editionum Maimonidis ornatiorum adnotatur in ora libri, בספר ישן נמצא כתוב אם הודח רובו של שבט *in Codice veteri reperitur scriptum, si defecerit major pars Tribûs,* prætermisso לא seu negatione. Atque ita quidem in perpulchro & vetusto codice ejus penes me MS. Quin & editio Josephi Karo non modò negationem rejiciit, sed etiam, in *Ceseph Misna*, expressim monet lectionem alteram illam cum negatione erratum esse; quod sanè nondum satis con-

[a] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 11.

[b] *Fol.* 111, 2.

[c] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 17. *fol.* 29. *col.* 3. *halach.* 7.

coxi nisi tribus heic juxta Maimonidem, ut in capite superiore, sumatur non de Tribulibus civitatis, sed de integra, ex duodecim, Tribu, cujus, juxta eum, pars major ((scilicet universitate totâ minor) pro privatis illic sumuntur, adeóque pro judicandis ex jure ad privatos, non Tribum, spectante. Certè de Universitatis heic integræ & Majoris discrimine alia sunt mihi fateor nondum satis extricata in Ordine & modo Judicii heic & Executionis quem mox[a] verbis ejusdem dabimus. Cæterùm in Septuaginta legitur, *Si audiveris &c. exierunt viri iniqui ex vobis*, ϰ̀ ἀπέστησαν πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν πόλιν αὐτῶν, *& averterunt universos incolas urbis suæ*, cum interim in Ebræo aliísve versionibus nihil habebatur quod τοῖς *universos* respondeat, aut majorem numerum, juxta Magistros in lege contineri neget.

III. Urbem autem seu Civitatem quamlibet ex hac lege judicandam noluere. Nimirum non aliquam מעָרי מקלט *ex urbibus Asyli jure donatis*; sex illis[b] in Sacra lege (ut aliqui volunt novem) præstitutis. Ratio adjicitur quia legis[c] verba sunt באחת עָריך *in una seu aliqua urbium tuarum*. Urbes ad fugitivorum refugia destinatas seu jure Asyli donatas eo nomine generali venire nolebant, nec Hierosolyma hac lege teneri. Legis sacræ verba sunt[d], *in una urbium tuarum quas Dominus deus dat tibi ut habites in eis* seu *ad habitandum ibi*. Ad hæc Magistri[e], פרט לירושלם שלא ניתנה לבית דירה *excipiuntur sic Hierosolyma quæ non data sunt ut habitationis sedes fieret*, promiscuæ scilicet; sed ut ibi Templum ædificaretur, peragerentur ab universis sacrificia, Terræ sanctæ metropolis esset, habitatio autem hisce tantùm fieret accessoria. Quin & Maimonides[f]; ולא ירושלם נעשית

עיר

[a] § 6.

[b] *Numer.* 35, 13. *vide Deut.* 19, 9. *&* *ibidem Jarch. & Lyranum & J. Drus. ad Deut. cap.* 79.

[c] *Deut.* 13, 12.

[d] *Ibid.*

[e] Sepher Siphri *fol.* 41. *col.* 162. Pesiktha Zotertha *fol.* 73. *col.* 2.

[f] *Halach.* Aboda Zara *cap.* 4. § 4. *& Halach.* Bith habechira *cap.* 7. § 14.

עיר הנדחת לפי שלא נחלקה לשבטים *sed in Hierosolyma sententia, ex lege illa, ferenda non erat quoniam urbs ea Tribubus non est distributa.* Non eo modo nec ac finem eundem quo urbes cæteræ Tribubus sparsim assignatæ; quod & aliis in rebus[a] aiunt. Alioquin Tribubus Juda & Benjamin distributa esse scimus. Sed prærogativam ejusmodi, aliásque id genus, aut Constitutionibus Ezraianis maximè deberi aut ejusdem morum veterum instaurationi, in Talmude legitur[b] Babylonio.

IV. Neque urbem in Terræ sanctæ ac Territorii gentium vicinarum confinio, aut Maritimam, legibus hisce damnari volebant. Misna[c]; אין עושין עיר הנדחת בספר *Lege apostasiæ generali damnanda non erat urbs in limitibus posita*, seu urbs Terræ sanctæ limitanea aut maritima, aut כרך המבדיל בין ישראל לכותיים *urbis limitanea inter Israelitas & Cuthæos* seu *Gentiles*. Rationes adducuntur ex illo *è medio tui*[d], adeóque non ex agris limitaneis aut maritimis; item[e], כדי שלא יכנסו גוים ויחריבו את ארץ ישראל *ne inde eveniret ut faciliùs irrumperent Gentiles & terram Israeliticam devastarent.*

V. Locum item negabant legibus illis, nisi persuasores, impulsores, seductores, in ipsâ persuadendi formula seu phrasi, numerum pluralem usurpassent[f] veluti *eamus & serviamus diis alienis* (quæ ipsa sunt sacræ Legis verba) aut id genus aliud pluralitèr nec nisi ex ejusmodi persuasione, vero relicto cultu, deficientes cives aut idolum in cujus cultum eos persuaserant concives illi קבלו באלוה *pro ipso numine accepissent* cultúve aut Numini sanctissimo aut ipsi Idolo proprio או באחת מארבע עבודות *aut aliquo cultus quadruplicis genere*, id est aut Adora-

[a] Pesikhta Zotertha *fol.* 78. *col.* 2. *Gem. Hierosolymitan. ad tit.* Sota *cap.* 9. *fol.* 23. *col.* 3. *Maimonid. halach.* Rotzach *cap.* 9. *& vide infrà cap.* 8.

[b] *Ad tit.* Baba Kama *cap.* 7. *fol.* 82, 2.

[c] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1.

[d] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 2.

[e] *Maimonid. halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 4. Ceseph Misna *ibidem.*

[f] *Maimonides Halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 5.

tione, aut Immolatione, aut Suffumigatione, aut Libamine, coluissent. Nimirùm ut alibi[a] fusiùs monemus, extra hæc Idololatriæ genera, non ultimum supplicium sed alia pœnarum genera subibant Israelitæ. Præterea, Trinæ urbes invicem vicinæ ex hac lege non erant delendæ; non scilicet supra binas sic vicinas. Nec plures בב״ד אחד *ex autoritate Synedrii unius*, quod puto intelligendum unius Synedrii Magni principis tempore. Urbs igitur apostasiæ rea absque Temperamentorum seu Conditionum jam dictorum ratione, non omninò erat ex legibus illis de Urbe seu civium Universitatis parte saltem majori judicanda, sed ex illa quæ ad privatos hominésque singulos attinet, adeóque nec Gladio sed Lapidatione plectendi cives, nec urbs delenda.

[a] *Lib. 2. de Jure Naturali & Gent. cap. 1.*

VI. Quoniam tamen qualiscunque apostasia generalis, seu quæ hominum multitudinem invaserat, provincialium seu Synedriorum Minorum vires, quod aliter fieri nequibat, excedere potuisset, ideo sive ex hac lege de Civium universitate illa civili sive altera illa de privatis ac singulis hominibus res esset definienda, ordo Judicii atque Executionis ex autoritate Synedrii Magni pendebat atque inde ritu solenni emanavit. Is erat ejusmodi, ut, cognitâ rei veritate temperamentísque jam dictis accuratè perpensis, aut ex hac aut illa legum superiùs allatarum, prout res ipsa ferebat, dijudicarent. Judicium autem hoc aut ad Personas attinuit, aut ad Res. De Personis, rem integram sic ad veterum mentem enarrat optimè Maimonides[b]; ואין דנין עיר הנדחת בזמן שתהיה ראויה להעשות עיר הנדחת בב״ד הגדול שולחין ודורשין וחוקרין עד שידעו בראיה ברורה שהודחה כל העיר או רובה וחזרו לע״ז אחר כך שולחין להם שני תלמידי

[b] *Hal.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 6.

תלמידי חכמים להזהירם ולהחזירם אם חזרו ועשו תשובה
מוטב ואם עמדו באולתם ב״ד מצוין לכל ישראל
לעלות עליהן לצבא וצרין עליהן ועורכין עמהם מלחמה
עד שתבקע העיר כשתבקע מיד מרבין להן בתי דינין
ודנין אותם כל מי שבאו עליו שני עדים שעבד ע״ז
אחר שהתרו אותו מפרישין אותו, נמצא כל העובדים
מיעוטה סוקלין אותן ושאר העיר ניצול נמצאו רובה מעלין
אותן לב״ד הגדול וגומרים דינם והורגין כל אילו שעברו
בסייף ומכין את כל נפש אדם אשר בה לפי חרב טף
ונשים אם הודחת כולה ואם נמצאו העובדים רובה
מכין את כל הטף והנשים של עובדים לפי חרב ובין
שהודחה כולה בין שהודחת רובה סוקלין את מדיחיה

Ordo Judicii quod ad urbem apostasiæ ream attinuit, hujusmodi erat. Si quando visum erat de ejusmodi urbe cognoscere (quoties nempe fama apostasiæ generalis percrebuit) *Synedrium Magnum, missis primò qui, diligentissimâ habitâ pervestigatione, ex evidentia rei, certius facerent, sive universitatem sive majorem partem urbis defecisse ad idololatriam. Dein ad eam mittebat binos Sapientiæ studiosos* seu *judiciariæ dignitatis saltem candidatos, qui & monitorum officium præstarent & ad bonam mentem si fieri posset reducerent. Si urbs ad verum cultum redux resipisceret, res se bene habuit. At verò si stultitiæ suæ tenax perseveraret, Synedrium jubebat populum Israeliticum vi militari eam adgredi qui eam obsidione copiisque bellicis* (si aliter res peragi nequibat) *adortus tandem irrumpebat. Quo facto confestim Synedria compluria ibi ab eo constituebantur qui eos in jus vocarent. In causa hac cognoscenda, quotquot bini testes Idololatriæ reos assererent fuisse postquam monerentur, seorsim collocabantur. Hi, si minorem duntaxat partem civitatis conficerent, lapidandi erant* (ex lege nempè de singulis apostatis, non ex ea quæ ad universitatem civium spectabat) *cæteris pænâ omninò liberis. Quod si*

 pars

pars ii major essent, ablegandi erant ad Synedrium Magnum in quo peragendum erat eorum judicium. Nimirum Gladio interficiendi erant universi sic apostasia rei. Quin si urbs universa sic rea esset, gladio similiter percutiendus erat quilibet in ea homo, etiam parvuli & fœminæ. Sin verò pars tantùm major, gladio percutiendi erant parvuli & fœminæ (uxores) *cuncta eorum qui defecerant. Sive verò urbs universa sive pars major defecisset, persuasores seu impulsores ipsi lapidandi fuere.* Sic illle. Adjicit dein[a], שיירה העוברת ממקום למקום אם עברה בעיר הנדחת והודחה עמה אם שהתה שם ל׳ יום נהרגין בסייף וממונם אבד ואם לאו הן בסקילה וממונן ליורשיהן vertit Dionysius Vossius, *Peregrinantes si dum per urbem seductam transeunt, pariter seducantur, post moram eorum triginta dierum, Gladio necantur & facultates amittunt. Sin tantam in ea moram non traxerint, ipsi quidem lapidibus obruuntur; Bona verò hæredibus cedunt.* Quod Maimonidi est שיירה, *turmam transeuntium* significans, in Misna est הגמלין והחמרין העוברת ממקום למקום *Camelarii & Asinarii transeuntes à loco ad locum.* Res quæ in hoc venêre judicium aut Bona fuere quæ in urbe seu civium erant, aut Urbs ipsa.

[a] *Halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 9. & *Misn. tit.* Sanhedrin *cap.* 11. §. 5.

VII. Tam Bona quàm Urbs ipsa comburenda fuit, ex legis sermone; gladio primò percussis etiam Jumentis brutísque omnimodis; temperamentorum aliquot quæ statim insequuntur ratione semper habitâ. Bona autem (quæ שלל id est tam *præda* quàm *supellex* nuncupantur) non alibi atque in platea ejus, seu loco ampliori qui eorum capax, seu in foro. Quin si fortè deesset urbi platea ejusmodi, ne à legis verbis discederent, ante combustionem, locum ita capacem intra urbem aptabant. Si in suburbiis forum seu

platea

platea eſſet idonea, ea ita muro incingenda erat, ut intra urbem inde ejúſque pars haberetur. Nec ſolùm eorum qui gladio puniti, ſeu deficientium Bona, ſed *Juſtorum* etiam (uti appellant) id eſt eorum qui cum majore parte non defecerant, ibi reperta, igne ſic conſumenda erant. Non tamen Depoſita, Pignora, aliáve id genus quæ eorum erant qui non iſtius urbis cives. Quoniam ſcilicet dicitur in lege, שללה ולא שלל חבירתה *ſupellex ejus non alterius cujuſpiam*. Licuit autem deficientium Bona, quacunque in civitate alia reperta, in rogum congerere. Quod tamen ſi non fieret, ea ad hæredes eorum tranſibant; nec anathematis heic nomine ſeu rerum humanis apud eos uſibus exemtarum continebantur. Excipiebantur etiam, præter jam dicta, Arbores, in urbe creſcentes earúmque fructus nondum decerpti, ſimilíque ratione capilli nondum detonſi, etiam & res ſacræ; diſtinctione tamen de hiſce adhibitâ. Si quæ animalia ibi reperirentur ad altare ex voto immolanda, aut bona templi fabricæ devota, hæc primò redemta in rogum erant conjicienda, illa cum cæteris gladio percutienda comburendáque. Oblationes, id genus cætera, quæ jam in Sacerdotis alicujus bonis, in putredinem ſeponebantur, nec combuſta ſed humanis uſibus, ut anathemata, interdicta. Quæ tamen ſi nondum in Sacerdotis ſed Iſraelitæ ſeu Laici, à quo Sacerdos nondum acceperat, bonis cenſerentur, יתנו לכהן של מדינה אחרת מפני שהן נכסי שמים וקידושתן קדושת הגוף *dabant eis Sacerdoti alicujus alîus urbis, quoniam erant ſic bona ipſius Numinis & ſuam in ſeipſis retinebant ſanctitatem.* Nam obſervant, שללה ולא שלל שמים *ſupellectilem ejus, non ſupellectilem Numinis* contineri in lege ſacra. Decimam autem ſecundam & Scripta ſacra in urbe ejuſmodi reperta itidem recondebant.

[a] *Maimonides halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 10. *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 11.

condebant humanisque usibus eximebant, nec comburi volebant.

VIII. Urbs ipsa sic deleta nunquam instauranda erat, ex ipsa lege sacra. Qui instauratum iret, uti etiam qui rebus sic interdictis, seu anathemate, ut bonis aliis uteretur, verberibus erat puniendus. Cæterùm tametsi Urbs ibi nova extrui non debebat, fas fuit nihilominùs ejusdem locum omnigeno arborum, fruticum, herbarum genere conserere hortósque ibi plantare, quod expressim complures dicunt. Forsân etiam ædificia adjicere, modo in urbem non excrescerent. Nam signantiùs scribunt[a], לא נבנה עיר לכמו שהיית *non ampliùs ædificetur in pristinum statum.* Neque aliter interpretantur illi sacrum de tumulo sempiterno in quem redigenda erat sermonem. Cum intereà alii[b] adeò tumulum fore sempiternum velint, ut nec columbarium seu quid ejusmodi aliud, nec hortos aut pomaria statuant ibi unquam permittenda. Eis quæ hactenus dicta sunt de Tribu & Urbe ad Imperium & Jurisdictionem Synedrii Magni solùm attinentibus adjungantur quæ apud Ezram occurrunt de populo convocando & uxoribus exteris quibus se conjunxerat ejiciendis. Universitas ibi judicatur & (si rectè libro superiori conjecimus) in ipso Synedrio tunc temporis Magno. Neque in foris seu Synedriis ordinariis fieri potuit, ut eorum aliquod præter hoc, quod omnia supereminebat, populi Universitatem seu insigniorem ejusce partem judicaret.

[a] *Misna tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *Maimonid. hal.* Aboda Zara *cap.*4. Pesiktha Zotertha *fol.* 73. *col.*3.

[b] Sepher Siphri *fol.*41.*col.*103. *& vide Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.*113,1.

Cap. VI.

I. Pseudopropheta *qualisnam esset, cujus Judicium* Synedrio Magno *proprium.*

II. *De*

II. *De* Prophetis fide *habenda*, *maximè*, *de* rebus Præsentibus.

III. *De* Futuris *quomodo* Prophetæ *habenda* Fides. *Pseudoprophetæ* Pœna.

IV. *Testimonia aliquot Scripturæ de* Judicio Pseudoprophetæ, *quo nomine volunt aliqui D. N.* Jesum Christum *in* Synedrium Magnum *deductum.*

ILlud etiam in scitis habent receptissimum; אין דנין נביא השקר אלא בב״ד של ע״א *Judicandus*[a] *non erat Propheta mendax* seu *Pseudopropheta alibi atque in Synedrio Septuagintaniusviral*i. Quod ut rite capiatur, monendum est, de diversâ Prophetæ notione; non Pseudoprophetam heic intelligi quicunque in novam hæresin seu alienum cultum sive populum sive singulos Israelitas incitaret, humanum duntaxat obtendens ingenium ac doctrinam simul cum interpretatione sibi sectarilsve peculiari, aut tantùm qui Futura aut qui Futura semper falsò prædiceret, sed Pseudoprophetam tantummodò qui aut veri Numinis aut Idoli sibi dictata simulans, sive in alenum cultum sive in hæresim quempiam inde incitaret sive inde futura etiam prædiceret. Etiam quicquid ex idoli autoritate præmoneret, tametsi res ipsa licita aliàs esset nec à vero cultu dissona, pro Pseudopropheta nihilominùs habebatur. Adeo ut Prophetæ hujusmodi falsitas non tam ex re de qua locutus est, quàm sive ex falso Numinis veri sive ex vero falsóve Numinis falsi obtentu esset decernenda. Etenim si quis, etiam aliàs Propheta, quempiam absque hujusmodi obtentu in Idololatriam seu extraneum cultum persuaserat, lege illa[b] solummodo tenebatur qua quilibet alius è vulgo seductor. Quin & lapidationis pœna is erat puniendus, idque ex senten-

[a] *Misn. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *Maimonid. halach.* Aboda Zara *cap.* 5. *Moses Mikotzi Præcept. Affirmat.* 97.

[b] *Deuter.* 13, 6.

tia Synedrii cui suberat Vigintitriumviralis. At si accederet obtentus ejusmodi, judicium in eum extra Synedrium Magnum neutiquam erat ferendum, nec aliâ præter Strangulationem pœnâ ipse afficiendus. Lex ait[a], *Propheta qui præsumserit loqui* (seu ut vulgata, *arrogantia depravatus voluerit loqui) verbum in nomine meo quod ego illi non præcepi ut loqueretur, & qui loquitur in nomine deorum alienorum, morietur propheta ille.* Alibíque[b], proximè ante legem de seductore qualicunque è vulgo, Propheta & Somniator, qui pellexerit in idololatriam, morte plectendus est, quod simpliciter dictum perpetuò (ut non semel est monitum) de Strangulatione accipitur. Adeóque legem illam de Propheta ac Somniatore, utpotè manifestò ab ea quæ de seductore è vulgo fertur, distinctam, ex jam citata de Propheta sic interpretantur ut de eo qui loqueretur aut falsò in nomine Dei veri aut omninò in nomine idoli utranque capiant. Unde est quod habetur in Gemara Babylonia[c], Misnæ etiam omninò concordi; ת"ר שלשה מיתתן בידי אדם ושלשה מיתתן בידי שמים המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו והמתנבא בשם ע"ז מיתתו בידי אדם והכובש את נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתו בידי שמים *Traditio est Rabbinica, in re prophetali triplex esse hominum genus quod judicio humano puniendum est, & triplex itidem quod divino seu cœlitùs punitur. Qui prophetat id quod non audivit* (exemplum ejusmodi pseudoprophetæ afferunt ex illo[d] de Zedekia Ben Chenana) *& qui quod non illi, sed alteri cuipiam, tantùm dictum est* (hujus exemplum ex illo de Chanania[e] Ben Azur) *& qui nomine Idoli prophetat* (veluti prophetæ Baal) *judicio is puniendus est humano. Qui autem Prophetiam suam supprimit* (veluti Jonas[f]) *& qui Prophetæ verba spernit, aut suiipsius verba*

non

[a] *Deuter.* 18, 20.

[b] *Deuter.* 13, 1.

[c] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 89, 1.

[d] *Regum* 22, 11. & 2 *Paralip.* 18, 10.

[e] *Jerem.* 28, 11.

[f] *Jonas* 1. 3.

non observat, cœlitùs puniendus est. Idem ferè in Gemara altera[a], alibíque apud Magistros. Priora igitur genera Tria Pseudoprophetarum in Synedrio Magno judicanda erant.

II. Quod autem legi adjicitur, *Si*[b] *dixeris in corde tuo, quomodo scire poterimus verbum quod non loquutus est Dominus? quando scilicet Propheta loquitur in nomine Domini, & non fuerit verbum seu res illa nec evenerit, verbum illud est quod Dominus non est loquutus. Sed ex præsumtione loquutus est propheta. Non timebis ab illo*; illud interpretantur de re à quoquam, velut à Propheta, qualem diximus, pronuntiata, sive quæ Mosaicis institutis, quæ scilicet jam antea erant, esset adversa aut discors, sive quæ simpliciter esset futura, neque illis omnino adversa; hoc adjecto interim temperamento, Prophetam pietate aliàs ac justitiâ celebrem etiam in rebus quæ Mosaicis institutis pro re nata tantùm seu לפי שעה pro *singulari temporis necessitate* adversarentur nec in legem perpetuam transirent, credendum. Jarchius ibi, ut ex, Numinis dictatis, ídque ad veterum mentem, אני אומר כבר נצטוו שאם בא הידוך מאחת מכל המצות לא תשמע לו אלא אם כן מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות כדי לגדור את ישראל הכל לפי צורך שעה וסייג הפריצה לכך נאמר אליו תשמעון *Dico ego; jam in præceptis habetur, si advenerit* (propheta) *ut te in defectionem ab aliquo præceptorum impellas, non audias eum, nisi scilicet spectatissimus tibi sit ipse & justitiæ vir integræ; quemadmodum Elias in monte Carmeli qui obtulit*[c] *in excelso, etiam quando excelsa interdicta fuere, ut nimirum temporis necessitate ductus labantes res Israelis instaurando tueretur, unde etiam is erit*[d] *audiendus.* Cum autem Prophetæ verba fierent aut de

[a] *Hierosolym. it. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 18. *fol.* 30. *col.* 2. *Maimonides halach.* Jesudi Thora *cap.* 9. *&c.* Aboda Zara *cap.* 5. *Cotzensis præcept. negat.* 32, 33 *&c. Jarch. ad Deuter.* 18.

[b] *Deuter.* 18, 21.

[c] 1 *Regum* 18.

[d] *Deut.* 18, 15.

præsentibus aut futuris, ipsúmque Prophetæ munus ac qualitas aut in Mose cernatur aut in cæteris qui eum sunt sequuti; aiunt[a] Mosem planè à cæteris inprimis ex hoc esse discriminandum, quòd ei loqueretur Numen sanctissimum פה אל פה[d] *ore ad os*, nec videret ipso בחידה או במשל *in ænigmate aut parabola* sed כל דבר על בוריו *rem unamquamque manifestò ac apertè*, cæteris verò per Angelos Deum esse loquutum ipsósque vidisse in ænigmate & parabola, Animásque eorum, postquam moribus sanctissimis ac mente defæcatissima se dignos, prophetiæ munere, reddentes Spiritum sanctum acceperant, evectas esse in dignitatem Angelorum qui ignei dicuntur, atque eorum ministerio res illis à Deo patefactas. Quod autem ad Præsentia, in fide prophetis habenda, attinet; illud in universum pronuntiant, Pseudoprophetam esse censendum quicunque prophetiâ obtenderet id quod legem Mosaicam solveret, quam sempiternam fore ídque ex primario instituto cœlitùs accepto credunt. Idem itidem de eo qui aut non sempiternam esse eam, ut propheta, doceret, aut ejusdem caput aliquod non diutiùs obligare, novúmque esse ex autoritate Numinis adjiciendum. At verò jam è Jarchio allatæ exceptioni consentiunt, de re nata seu temporis necessitate, distinctione tamen adhibitâ. Nimirùm prophetæ aliàs probatissimo etiam credendum, & quod dixerit sequendum fuisse, tametsi legem violari ex autoritate Numinis jussisset, modò nec in cultum omninò extraneum (qui semper excipiendus erat) quempiam adigeret, nec abolitionem seu solutionem legis seu ejusdem capitis alicujus introduceret, sed tantùm לפי שעה *pro temporis necessitate*, ut Elias, in Carmelo, id faciendum vellet cui nec cultus aliquis extraneus seu idololatria, nec autoritatis alicujus legis Mosaicæ abolitio

[a] *Maimonid. halach.* Jesudi Tora *cap.* 7, 8, 9, 10. & *suprà citat. è Gemaris.* & *de natura prophetiæ consulas* More Nebochim *par.* 2. *cap.* 36 &c.

[b] *Numer.* 12, 8.

abolitio inesset. לפי שעה שומעין לו בכל *quoties pro temporis necessitate*, aut *pro re nata* tantùm *loquebatur* ejusmodi propheta, *in omnibus* erat audiendus; nec Pseudopropheta eo nomine habendus. Atque sic intelligunt id quod in lege sacra[a] de fide Prophetæ habenda continetur; quantum ad Præsentia attineret. [a] *Deuter.* 18, 15 & 18.

III. Futurorum Prophetæ Fides, ex eventu pendebat, sed cum hisce temperamentis. Si complura prædixerat Bona, quorum pars tantùm aliqua evenisset, nec omnia, in Pseudoprophetis habebatur, quod de Tempore & Loco etiam in Prophetia assignato est intelligendum. Si famem, pestem, bellum, id genus alias calamitates seu Mala prædixerat, tametsi non evenirent, pseudopropheta nihilominùs neutiquam censebatur. Rationem afferunt diversitatis. Ubi bona prædicta non evenirent, בידוע שהוא נביא השקר *inde manifestum fiebat quòd esset Pseudopropheta*, quoniam regularitèr כל דבר טובה שיגזור האל אפילו על תנאי אינו חוזר *quodcunque decreverit Deus de Bono eventuro id aliter se habere nequit*, seu *sententiam ipse non rescindit*. At verò aliter se rem in Malis seu calamitatibus prædictis habuisse volunt. Quoniam tardus ad vindictam & misericors est Deus; & fortè pœnitentiâ ducti ii in quos prædixerat ad bonam mentem redierant, ideò אין בזה הכחשה לנבואתו ואין אומרין הנה דבר ולא בא *non inde mendacii erat Prophetia ejusmodi damnanda, neque eum velut hallucinatum suggillabant*. Unde habent & illud בדברי הטובה בלבד יבחן הנביא *ex bono tantummodo prædicto Propheta dijudicabatur*, in futuris scilicet prædicendis, exemplúmque afferunt illud heic etiam Chananiæ[b] Ben Azur. Addunt item, נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא הרי הוא בחזקת נביא *Propheta qui testem sibi habet prophetam alterum* [b] *Jerem* 28, 11.

(jam probatum) *præsumitur esse propheta* verax. Universi autem, juxta ea quæ dicta sunt, in pseudoprophetis habiti, ex sententia duntaxat Synedrii Magni, Strangulatione plectendi fuere.

IV. Ad judicium Synedrii Magni, in Pseudoprophetam ferendum, attinet illud quod habetur apud Jeremiam[a] de se in jus vocato & in lacum conjecto; ubi Hugo Grotius[b] verba illa, *ecce ipse in manibus vestris est*, explicat *in manibus Synedrii cujus est judicare de Propheta vero aut falso.* Item huc referendum illud quod de eodem propheta velut pro falso apud Judæos suos habito, præcedit[c], *Factúmque est cùm consummasset Jeremias, loquens quæ præceperat Dominus loqui ad cunctum populum, apprehenderunt eum Sacerdotes & Prophetæ atque cunctus populus* (ubi Hugo Grotius; *nempè* ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ *cui prehendendi in Templo jus erat, assentientibus Sacerdotibus qui aderant & prophetis, plebe autem obsecundante) dicentes, morte morieris. Et quare prophetasti in nomine Domini, dicens, sicut Silo erit domus ista, & civitas ista devastabitur, erítque absque habitatore? Et congregatus est universus populus ad Jeremiam in domo Domini. Et audientes Principes* (שרים) *Juda* (Grotius, *Senatores Magni Synedrii ad quos pertinebat judicium de propheta vero aut falso) verba ista, ascenderunt de domo Regis in domum Domini, sederúntque in ostio portæ Domini novæ.* (Grotius, *ædificatæ à Jothamo II Reg.XV.35. II Paralip.XXVII.3. Eam fuisse ad Orientem ait hîc Chaldæus. At Maimonides curiam hujus Synedrii ad Occidentem locat. Verum nihil mirum, cum conventûs locum in Templo secundo fuisse translatum;* & de loco Synedrii Magni diximus libro Secundo) *Duxerunt autem Sacerdotes & Prophetæ ad Principes & ad cunctum populum, loquentes;*

[a] *Cap.38.4 &c.*

[b] *Et videsis eum De Jure Pacis & Belli lib.1. cap.3. §.20. & ad Matthæi cap.5. pag.81.*

[c] *Jeremiæ cap. 26,8.*

quentes; Judicium mortis est viro huic, quoniam Prophetat contra civitatem istam, sicut auribus vestris audivistis &c. Etiam *Principes* (שרים) postmodum ibi pro majore parte Synedrii sumit Grotius, uti & אנשים סוקני הארץ viros *è Presbyteris Terræ* pro Synedris ejusdem. Aliud ibi[a] de Michea propheta, velut Synedrii, nomine totius Judæ seu populi cujus vices sustinebant (ut inferiùs ostendetur) Jurisdictioni obnoxio, huc etiam attinet. Quin & Jurisdictionem Synedrii hanc singularem nonnulli[b] existimarunt spectasse D.N. Jesum Christum, ubi[c] ait, οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ, *non capit*, seu *fieri non potest Prophetam perire* (morte plecti) *extra Hierosolyma*, ubi Synedrii illius sedes. Atque alia id genus ex Evangeliis statim memorata illuc itidem trahunt. Cum autem apud Hieronymum[d] habeatur, *Constituti erant in populo Judæorum Sacerdotales gradus, qui Prophetas Pseudoprophetásque discernerent, hoc est intelligerent qui de Dei spiritu loquerentur, qui de contrario. Legamus Hieremiam*; Sacerdotalium ad hanc rem graduum apud Magistros, ne vestigium quidem alibíve comperio. Etiam Prophetiæ nomine in Synedrium hoc deductum volunt scriptores, aliqui D.N. Jesum Christum. Baronius[e]; *Cum ad Caiapham summum Pontificem perductus est, quo magnum illud Septuaginta duorum seniorum* (sic ille sæpius in numero impingit, ut antè[f] monuimus) *summo mane cogendum Concilium erat, atque hoc expectaretur, viri qui tenebant Jesum illudebant ei; & quoniam quæstio de eo habenda erat, an esset Propheta, id priùs illi experturi, velantes eum percutiebant faciem ejus, & interrogabant eum dicentes[g], prophetiza quis est qui te percussit.* Alibíque antè[h], Christum ait ad Synedrium hoc perductum quoniam subinde de veritate Prophetiæ ejus quæstio agitabatur;

[a] Comm. 19.

[b] J. Drusius Præterit. ad Matth. 23, 37. & ad Luc. 13, 33. & Frederic. Spanheim. Dubiorum Evangelic. part. 3. Dub. 139. pag. 801.

[c] Luc. 13, 33.

[d] Lib. 2. in Esaiam cap. 3.

[e] Annal. ann. Christi 34.

[f] Lib. 1.

[g] D. Matth. 26 &c.

[h] Ann. Christi 31.

tabatur; alii tantundem. Etiam Judæi[a] eo interdum nomine ut seductorem fuisse ipsum morte damnatum aiunt. Quùm ab eo veluti à Propheta signum petiisse[b] Judæos constet. Et singularem signi (quod *Cημεῖον* & אות vocant) in Prophetis dijudicandis rationem haberi tum è sacris literis[c] tum è Magistrorum doctrina discimus. Etiam ad hanc Synedrii Magni jurisdictionem atque hujusmodi judicia attinet illud in Evangeliis[d]; *Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt.* Hierosolymis tantùm, ex singulari Synedrii Magni, ibi sedes habentis, jam dicto jure, occidendos, id est strangulandos Pseudoprophetas videmus. Et Prophetas reverà veros, si ita morte plexi, pro Pseudoprophetis seu eorum nomine plexos nemo dubitabit. Quod verò adjicitur de Lapidatis qui missi sunt, juxta Magistrorum traditiones hac in re receptissimas intelligi potest de Prophetis aliísve qui dum non ut Prophetæ (notione superiùs indicatâ) sed ut persuasores tantùm pii seu impulsores impiorum ad bonam mentem missi, velut pro iis qui ad extraneum aut non admittendum cultum persuaderent impelleréntve sumti, Lapidatione, juxta Legem[e] in seductores, punirentur. Nam ex prophetis[f] scimus, Hierosolymis interdum Judices *abominatos esse judicium & omnia recta pervertisse.* Nisi velis lapidationem in Evangeliis heic pro plebis furore, ut nonnunquam, non pro pœna forensi accipiendam. Etenim forensis pœna pseudoprophetæ non lapidatio fuit sed strangulatio, quam simplici pœnæ mortis[d] seu occisionis mentione innui semper in Lege volunt Magistri. Sed de Judicio illic in D.N. Jesum Christum plura inferiùs.

[a] *Videsis Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 6. *fol.* 43, 1. *R. Lipman Mulhusinum in* Sepher Nizzahon, *Paulum Fag. in Chald. paraphr. Deut.* 18. *Munster. ib. & in Evangel. Ebraic. D. Matthæi pag.* 365, *& ad Deut.* 13.

[b] *D. Matth.* 12, 38. *&* 16, 1. *D. Luc.* 11, 29. 1 *ad Corinth.* 1, 22. *& vide Luc.* 23, 8.

[c] *Moses Maimonid. halach.* Jesudi Tora *cap.* 10. *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 89, 2. *& videsis Jo. Cochium in Excerpt. Gemar. tit.* Sanhedrin *pag.* 301.

[d] *D. Matth.* 23, 37. *D. Luc.* 13, 34.

[e] *Deuter.* 13, 10.

[f] *Micheas* 3, 9. *Habacuc.* 1 *&c.*

CAP.

CAP. VII.

I. *De* Cadaveris occisi, *jacentis in agro, ubi homicida ignorabatur, à circumjacentibus urbibus,* Distantiæ mensuratione *&* Vitula *seu* Juvenca decervicanda, *Lex sacra.*

II. *Qualianam* Cadavera *lege illa continerentur, & quomodo* Mensurandi *heic munus incubuerit* Synedris Magnis.

III. *Qualium heic* Urbium *in distantia mensuranda, ratio habenda.* Terminus à quo, *in Mensurâ Distantiæ.*

IV. Vitulæ, *seu Juvencæ, decervicandæ, velut in* cædis expiationem, Ritus *à Synedriis Minoribus præstandi.*

V. Sacerdotum *heic officium, &* Carminis Expiatorii *Pronuntiatio.*

VI. *Si* Urbes Binæ *in distantia pari. Ritus* interdiù, *non* nocte *præstandus.* Juvenca humanda, *nec omnino usibus humanis adhibenda. Quid hac de lege,* Fl. Josephus.

VII. *Mos* Græcorum *priscus de* Cædis, *maximè dolo vel clàm patrata Sacris publicis* expiatione, *per extremas etiam occisi* partes *abscissas & collo appensas.* Cædis *humanæ apud* Romanos, *præ aliis sceleribus* Expiatio solennis *frequensque.*

VIII. *Obitèr de jure, apud Anglos veteres, ad clàm* occisi Cadaver *spectante singulari, seu de* Englisheria, *quæ sub* Edwardo tertio *abolita est.*

QUÆ proximè in distributione superiore, de Uxore Adulterii suspecta, per aquas amaras, examinanda, & de Sacerdotum natalibus vitiisque sive corporis sive aliis dijudicandis se-

quuntur, juxta institutum, prætermittimus, quoniam alibi[a], suísque in locis de eis satis egimus. Hisce proximum est, de Cadaveris in agro reperti, ubi homicida ignorabatur, à circumjacentibus urbibus distantiæ mensuratione. Lex est[b]; *Si inventum fuerit hominis cadaver occisi in terra quam dominus Deus tuus dat tibi possidendam, jacens in agro, & ignoratus fuerit homicida, egredientur Seniores seu Presbyteri tui & Judices tui & metientur à loco cadaveris singularum per circuitum distantias civitatum. Et quæ cæteris est vicinior* (notetur) *tollántque Seniores illius civitatis vitulam* seu *juvencam de armento, quâ non est servitium ullum factum & quæ non traxit jugum. Et deducant Seniores illius civitatis vitulam illam in vallem asperam ac saxosam incultam nec satam, & decervicabunt ibi vitulam in valle. Accedéntque Sacerdotes filii Levi quos elegit dominus Deus tuus ut ministrent sibi & benedicant in nomine Domini; & juxta verbum eorum* seu *in ore eorum erit omnis causa atque omnis plaga. Et omnes Seniores civitatis illius, qui propinquiores cadaveri, levabunt manus suas super vitulam in valle decervicatam, & respondebunt & dicent, manus nostræ non fuderunt sanguinem istum, nec oculi nostri viderunt. Propitius esto populo tuo Israel quem redemisti Domine, nec reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis. Tu itaque alienus eris ab innocentis cruore qui fusus est si feceris quod rectum est in oculis Domini.* Id quidem verum est, legem hanc non solùm, ad Synedrii Magni jurisdictionem seu imperium, verùm etiam ad Synedria Minora & Sacerdotes etiam, Presbyterósque Minorum urbium spectasse. Quoniam verò ordo solennis, quo omnia in ea contenta peragerentur, inchoandus semper erat à Synedrio Magno atque ex eo, quod illi heic erat præstandum,

[a] *In Uxore Ebraica lib. 2. cap. 13. & lib. 2. de Success. in Pontificat. cap. ult.*

[b] *Deuter. 21, 1.*

dum, cætera quæ ſequebantur omninò pendebant, ideo tam quod ad cætera quàm quod ad Magnum attinuit, ſecundum Magiſtrorum placita, heic explicabimus.

II. Cum autem Homicidii genus, aliud eſſet manifeſtum ſeu ex teſtium fide cognitum, aliud nec manifeſtum ſed in occulto patratum, adeo ut homicida planè ignoraretur, atque, in hoc genere, variæ eſſent cædis ſpecies, loca item varia in quibus cadaver reperiretur; prioris generis Homicidia univerſa ex jure ordinario, uti & ſecundi ea quæ, juxta jam dicenda hac in lege non continerentur, ad Vigintitriumviralia Synedria quorum intra ditionem erat Homicidii locus tantummodò attinebant; ſive pœnam ſpectes, ſive inquiſitionem, ſive actum aliquem inquiſitioni prævium. At verò quoties in campeſtribus aut ruſticis locis, juxta ſtatim oſtendenda, cadaver occiſi in terra jacens repertum eſt, prout ſunt legis verba (quibus ſic pro more ſuo inhærent, ut nec de cadavere in aere ſuſpenſo, aut arenæ ſeu pulveris cumulo abſcondito aut terra obruto, aut in aquis fluitante legem capi velint[a]) neque ſciebatur undenam cædes illa eveniſſet, Synedriis ſive omnibus ſive aliquot, ex autoritate omnium, Synedrii[b] Magni excundum erat ad loci cadaveris atque urbium circumjacentium inde diſtantias metiendum, tum ut ita urbem cadaveri proximantem tum ut an ejuſdem ut proximantis, ex lege, ratio habenda eſſet, ipſi dignoſcerent. Neque enim univerſæ urbes ejuſmodi erant ut pro proximantibus aut eis ad quas erat Menſurandum heic ſumerentur. Hoc à Synedrii Magni collegis ſic facto, cætera in lege ſequebantur. Nimirùm verba illa, *Egredientur Seniores tui ac Judices tui* de Synedris Synedrii Magni intelligunt. Unde

[a] Sepher Siphri *fol.* 47. *col.* 188. Peſiktha Zotertha *fol.* 78. *col.* 3. *Pſeudo-uzielides in paraphr. Deut.* 21, 1. *ſtatim citati.*

[b] *Miſna & Gemaræ utraque tit.* Sota *cap.* 9. *Maimonid. halach.* Rotzach *cap.* 9. *Jarch. ad Deut.* 21. *Moſes Mikotzi Præcept. Affirmat.* 78. *Abarbinel in* Piruſh Tora *fol.* 366. *col.* 2 & 3.

& Maimonides, לא מוציאין למדידת החלל אלא על פי בית דין הגדול *non exibant*[a] *quiquam ad intervalla inter cadaver occisi & circumjacentes urbes mensuranda citra decretum Synedrii Magni*. Neque sanè res ad complures urbes simul attinens commodè ab aliis peragi quibat. Fuere qui verba illa aliter interpretarentur, uti libro occurrit in superiore. Sed receptissimum est, de Synedrio Magno ejúsve Synedris, eam in rem delegatis tantum, ea sumenda, unde & in Paraphrasi Uzielidi tributa, pro eo quod est *& egredientur Seniores tui* seu *Presbyteri tui & Judices tui*, legitur ויפקון מבי דינא רבא תרי מן חכימיך ותלת מן דיינך *& egredientur è Synedrio Magno bini ex Sapientibus tuis & tres ex judicibus tuis*. Quod verò habet de numero, ex eo est, quòd, apud Talmudicos, receptior sit sententia quinque[b] nimirùm Synedrii Magni collegas mensurationi illi adesse oportuisse. Nec aliter distinguit inter Sapientes ac Judices quàm ipse sermo sacer inter Seniores seu Presbyteros ac Judices, qui utrique sic memorati pro Synedris hujus Synedrii indiscriminatim solent capi. Fuere etiam qui ternarium Synedrorum heic numerum admitterent. Pro arbitrio autem Synedrii Magni, Numerus ille variatim præstituebatur, uti & in Phasium Lunarium & Intercalationum negotio. Adeoque sic delegati illic fuere instar Septemviralium aliorúmque numerorum Judicum à Centumviris[c] in Roma veteri delegatis. Sed mirè adversatur heic Talmudicis suis, ut non raró alibi, R. Abenezra. Disertè enim ad verba illa *Seniores tui* habet וקני הערים הקרובות *Seniores Civitatum viciniorum*, reclamante Magistrorum turbâ quæ Synedrii Magni collegas ibi intelligit. Nec prætermittenda erat ejusmodi Mensuratio, tametsi manifestissimum esset ex cadaveris, in agro aliquo suburbano, loco, proximam esse

[a] *Halach.* Sanhedrin *cap.* 5.

[b] *Maimonid.* (*præter citata*) *halach.* Sanhedrin *cap.* 5.

[c] *Videsis Cujacium lib.* 3, *Observat* 32.

esse hanc vel illam urbem. Quia ex præcepto, Mensuratio erat adhibenda, ideò etiam planè inutilitèr sic adhiberi debuit.

III. Temperamenta autem de Urbibus aliquot ad quas actus hic dimetiendi non omnino attinuit, sunt advertenda. Scilicet, à Cadavere non mensurabant intervallum aliquod præter ea quæ, inter illud & Urbem aliquam cui inerat Synedrium Vigintitriumvirale, interciperentur. Aliis minoris notæ, ut huic rei imparibus nec in lege sacra intellectis, prorsus prætermissis. Nec si in circumjacentibus urbibus ipsa essent Hierosolyma, distantiam eorum metiebantur. Nam neque voluere cætera quæ de Vitula Decervicanda in lege sequuntur, ad eam spectasse; ipsâ eâdem adjecta ratione quam afferunt de sententia urbis apostasiæ reæ in eam non ferenda. Nec hac, nec illa de apostasia lege (ut & antè memoravimus) hanc teneri[a]. Nam ut in lege de apostasiæ Urbe rea dicitur *in una urbium tuarum quas dominus Deus tuus dat tibi ad habitandum*, ita & heic terræ mentio est expressa *quam dominus Deus dat tibi possidendam*, aut *ad possidendum*, qualem locutionis formulam excipere aiunt Hierosolyma quæ, utcunque possiderentur & habitarentur, nihilominus dabantur non tam ut sic perinde atque aliarum urbium domini fierent tribules, sed ut illuc universi solennibus festis se conferrent, sacrificarent ibi, atque ut metropolim suspicerent. Nec Urbis alicujus distantia mensuranda erat, nec legis hujus usus aliquis, quoties Cadaver propè confinium seu in vicinia Gentilium reperirietur. Nam cum ideo mensuram ritúsque insequentes adhibitos fuisse liqueat, quoniam ignorabatur Homicida, in dicta specie, sic ignoratum eum esse, aut dubium de cædis auctore

[a] *Videsis Maimonid. Halach.* Bith habechira *cap. 7.*

tore fieri, ut innocentiam ſuam ex lege profiteri inde deberent vicinioris urbis incolæ, non omninò admittebant. Rationem afferunt, שהרי זה בחזקת שהרגוהו גוים *quoniam præſumendum eſt à gentilibus cædem patratam*, adeóque Homicidas non ignorari. Terminus à quo dimetiebantur, nonnullis eſt Umbilicus occiſi, aliis Naſus, aliis Areolæ quam jacens occupabat extremitas. Sed, puto, Naſus receptior eſt[a]. Et qui de Naſo opinionem amplexantur, aiunt, ſi caput detruncatum reperiretur à trunco diſſitum, hic ad illud deportandus erat atque ita jungendus ut à naſo, veluti cadaveris integri, menſura poſſet inchoari.

[a] *Maimonid. hal.* Rotzach *cap. 9. vide Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Sota *cap. 9. fol.* 23. *col.* 3. *hal.* 3. Peſiktha Zotertha *fol.* 78. *col.* 3. Sepher Siphri *fol.* 47. *col.* 188. Miſna *tit.* Sota *cap.* 9.

IV. Menſurâ ſic rite à Synedris Synedrii Magni peractâ, ſepeliendum erat cadaver, & dein Hieroſolyma redibant ipſi, ſi de Homicida intereà nihil conſtaret, nec aliter. Tunc vicinioris cadaveri Urbis Synedrium Vigintitriumvirale (modò ſcilicet urbs ipſa, paritèr ac remotiores, populoſa eſſet; aliter enim etiam remotior eo nomine pro viciniori interdum heic ſumebatur) Juvencam Bimulam aut ætatis minoris, ſed non omninò majoris, in vallem qualis in lege deſcripta eſt ducebant ibíque decervicabant, nec ſolùm ipſi verùm etiam univerſi Seniores ſeu Presbyteri alii ejuſdem urbis, quotcunque eſſent, aquâ ibi lavabant manus ſuas, carmen in lege præſcriptum lingua Sanctâ, nec alia, pronuntiantes, *manus noſtra non fuderunt ſanguinem iſtum nec oculi noſtri viderunt*. Id quod non ſumi volunt pro eo quod eſt ſuſpicionis alicujus de ipſo eorum Homicidio amolitio, aut quaſi de Synedrii Minoris collegis cæteríſque Presbyteris ſuſpicio ejuſmodi habita fuiſſet, ſed hoc tantùm denotaſſe aiunt, לא בא בידינו הנהרג הזה ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו ופטרנוהו בלא לויה *In noſtram poteſtatem non*

non venit occisus hic & dimissus à nobis est impastus, nec eum vidimus & dimisimus eum incomitatum. In causa nimirum non fuimus nos, sive hospitio eum non excipiendo, sive cibum aut itineris comitatum, aliáve humanitatis officia ei non præstando, petenti non præbendo, ut inde hujusmodi cædis infortunium extra urbem vaganti eveniret; qua de re vide plura apud Maimonidem in *More Nebochim*[a], ubi, ut Præceptorum reliquorum, etiam hujus usum eximium asserit.

[a] *Part. 3 cap. 40.*

V. Sequebatur dein Sacerdotum carmen expiatorium, linguâ itidem sanctâ perpetuò pronuntiandum; *Propitius esto*[b] *populo tuo Israel quem redemisti Domine, nec reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel.* Ea enim verba utcunque cum eis quæ à Presbyteris erant dicenda sine expressa personæ mutatione in sacra conjungantur lege, à Sacerdotibus paulò ante ibi memoratis semper erant proferenda. Adjiciunt etiam[c], לא היו צריכין לומר ונכפר להם הדם אלא רוח הקודש מבשרתן אימתי שתעשו בכה הדם מתכפר לכם *neque oportuit* (necessariò Sacerdotes) *dicere, & auferetur ab eis reatus sanguinis* aut *expiabitur illis sanguis* (quæ sunt verba legis proximè sequentia) *sed Spiritus sanctus eis annuntiabat ex eo quod sic fecissent, sanguinem esse eis expiatum.*

[b] *Deut. 21, 8.*

[c] *Misna tit. Sota cap. 9. §. 6. Talm. Babylon. ibid. fol. 46, 1.*

VI. Si Binarum Urbium adeò videretur par omnimodò à cadavere distantia, ut, quænam vicinior, satis dignosci nequiret, Unicam utræque, ut sociæ, Juvencam afferebant, atque altera alteri invicem partem juvencæ suam (conditione adjectâ, si revera vicinior esset) donabat; unde fieret ut juvencæ integræ domina, ut vicinior ex eis, eam decervicaret, cum utræque

que simul id facerent. Neque Binæ omninò juvencæ Unius loco erant decervicandæ. Neque Noctu sed tantùm Interdiu ritus hic peragendus erat. Humanda autem juvenca fuit nec omninò caro ejus aut pollucenda aut degustanda, aut pars ejus ulla usui alicui retinenda. Vallis item ipsa in æternum inculta nec sata remanere debuit, quod ex ipsis de ea, sacris verbis eliciunt. Universam nempe ejus culturam quæ בגופה של קרקע *in ipso fundi corpore fit*, veluti plantatio, aratio, seminatio, nec aliusmodi, interdictam volunt. Flavius Josephus, ubi hac de lege agit, à Talmudicorum scitis receptissimis nimium discedit. Primò, ait, reperto cadavere occisi in agro, si nil de homicida constaret, ζητείτωσαν μὲν αὐτὸν μετὰ πολλῆς σπουδῆς μήνυτρα προθέμενοι, *Summâ inquirant eum diligentiâ, indicibus præmia proponentes*, seu *bon salaire & guerdon a celuy que revelira le fact*, ut Genebrardus, ubi Ruffinus, *quinetiam de eo nuntiando proponantur edicta*; sed codex ibi MS. *de eóque nunciando proponantur edicta*. Dein nullo comparente indice, αἱ, inquit[a], ἀρχαὶ τῶν πόλεων τῶν πλησίον τῇ χώρᾳ ἐν ᾗ ὁ φόνος ἐπράχθη καὶ ἡ γερουσία συνελθόντες μετρείτωσαν ἀπὸ τοῦ τόπου ὅπου κεῖται ὁ νεκρὸς τὴν χώραν, *Magistratus* (Ruffinus *Principes*, Genebrardus *les Magistrats*) *urbium vicinarum agro in quo cædes est facta & Senatus* (Ruffinus *Seniores*, Genebrardus *les gens de justice du lieu*) *convenientes regionem à loco in quo jacet cadaver circumquaque metiantur*. An per Senatum heic Synedrium intellexerit Magnum non satis liquet. Utcunque verò, ipse mensurandi actus juxta Talmudicos ad urbium vicinarum magistratus neutiquam omnino spectabat, sed ad Synedrium tantummodo magnum eorúmve delegatos. Addit Josephus, ἣ δ' ἂν ᾖ πλησιεστάτη (πλησιεστάτη) πόλις, οἱ ἐν αὐτῇ δημόσιοι πριάμενοι δάμαλιν

[a] *Orig. Judaic. lib.4. cap.8.*

καὶ

καὶ κομίσαντες εἰς φάραγγα ἀνεπιτήδειον ἀρότρῳ καὶ φυτοῖς χωρίον τοὺς τένοντας κοψάτωσαν τῆς βοός. *Quæ verò fuerit proxima urbs* (Ruffinus uti & MS. *& pars quæ fuerit vicinior civitati*) *ejus cives emant juvencam & adducant in tesqua nec sementi nec plantationibus idonea, ejúsque cervicis nervos scindant.* Et demùm, χέρνιβας ἑλόμενοι ὑπὲρ κεφαλῆς τῆς βοὸς οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται καὶ ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης καθαρὰς ἀναβοησάτωσαν τὰς χεῖρας ἔχειν ἀπὸ τοῦ φόνου. καὶ μήτε δρᾶσαι μήτε δρωμένων παρατυχεῖν. ἐπικαλεῖσθαί τε ἵλεων τὸν Θεὸν καὶ μηκέτι τοιοῦτον δεινὸν συμβῆναι τῇ γῇ πάθος, *Sumentes aquam lavent manus suas super caput juvencæ Sacerdotes & Levitæ & Senatus illius urbis & proclament se manus puras ab ea cæde habere, eámque nec fecisse se neque interfuisse. Atque invocent Deum sibi propitium fore, atque ut nunquam posthac ea in regione malum quid ejusmodi eveniat.* Juxta Josephum igitur non Sacerdotes solùm sed & Levitæ & Senatus urbis proximantis carmine utebantur simul expiatorio, quod juxta Talmudicos ad Sacerdotes tantùm attinuit. Lavant etiam manus Sacerdotes heic ac Levitæ purásque se manus à cæde habere simul cum Senatu proclamant. Id quod duntaxat à Senatu seu Synedrio urbis Vigintitriumvirali cæterísque quotquot fuere Presbyteris in urbe illa, erat, ut vides ex Magistrorum scitis, faciendum.

VII. Cædis dolo & clàm ita patratæ Lustratio & Expiatio videtur fuisse publica apud Athenienses, ut reipublicæ saluti accommoda & necessaria. Tantundem arbitror contineri in lege illa apud Demosthenem[a]. Τοὺς δ' ἀπογινομένους ἐν τοῖς δήμοις οὓς ἂν μηδεὶς ἀναιρῆται ἐπαγγελλέτω ὁ Δήμαρχος τοῖς προσήκουσι ἀναιρεῖν καὶ θάπτειν καὶ καθαίρειν τὸν δῆμον τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ

[a] *Oratione adversus Macartatum.*

ἂν

ἂν ἀπογίνηται ἕκαστος αὐτῶν. Ἐπαγγέλλειν δὲ περὶ μὲν τῶν δούλων τῷ δεσπότῃ, περὶ δὲ τῶν ἐλευθέρων τοῖς τὰ χρήματα ἔχουσιν. Ἐὰν δὲ μὴ ᾖ χρήματα τῷ ἀποθανόντι τοῖς προσήκουσι τοῦ ἀποθανόντος ἐπαγγέλλειν. Ἐὰν δὲ τοῦ Δημάρχου ἐπαγγείλαντος μὴ ἀναιρῶνται οἱ προσήκοντες, ὁ μὲν Δήμαρχος ἀπομισθωσάτω ἀνελεῖν καὶ καταθάψαι καὶ καθῆραι τὸν δῆμον αὐθημερὸν ὅπως ἂν δύνωνται ὀλιγίστου. Ἐὰν δὲ μὴ ἀπομισθώσῃ ὀφειλέτω χιλίας δραχμὰς τῷ δημοσίῳ· ὅ, τι δ' ἂν ἀναλώσῃ, διπλάσιον πραξάσθω παρὰ τῶν ὀφειλόντων. Ἐὰν δὲ μὴ πράξῃ, αὐτὸς ὀφειλέτω τοῖς δημόταις. *Si qui in municipiis* (in populis seu tribubus Atticis) *demortui fuerint neque eos sustulerit quisquam* (quod tam de clàm occisis quàm aliis dici videtur) *denuntiet Demarchus* (Tribunus populi intra quem ejusmodi mortuus) *cognatis ut tollant & sepeliant. Et populus ille* seu Tribus, *lustretur eo die quo quis ita demortuus. Denuntietur autem de Servis domino; de Ingenuis, eis qui in eorum bona succedunt Sin verò nulla fuerint demortuo bona, denuntietur utcunque cognatis ejus. Quòd si post Demarchi denuntiationem, cognati non sustulerint, Demarchus ipse tollendum cadaver locet, & Sepeliendum & Lustrandum eo die populum, quàm minimo poterit. Sin non locarit, debeto mille drachmas ærario. Quicquid autem impenderit, duplum à debentibus exigito. Quod nisi fecerit, ipse debeto Popularibus* seu *Tribulibus*. Hic solennis etiam cædis, si inde demortuus esset ille ita sepeliendus, lustratio habetur. Neque apud Græcos veteres, sceleris alicujus, tam solennis frequénsque ac varia καθάρσεως *lustratio* seu expiatio adhibebatur, quàm Homicidii, etiam nec illiciti, unde solum mutantes sæpiùs Homicidæ ad Principes exteros qui eos ritè lustrarent adeóque scelus expiarent, se conferebant, qua de re obvia sunt in historiis testimonia. Etiam observatur mos vetus & satis

mirus

mirus lustrationis quam οἱ δολοφονοῦντες *qui sponte dolóque quemquam interfecerant* adhibere solebant. Nempè ἐξάργματα seu ἀκρωτηριάσματα, μασχαλίσματα item dicta, id est corporis occisi extremitates (veluti nasi, aurium, digitorum, alias) abscindentes, collo sibi ita catenata, sacrarum instar reliquiarum, suspendebant, ut διὰ τῶν μασχαλῶν *per axillas* etiam trajicerentur, sanguinem interim occisi delingentes & in os ejus despuentes. Quale memoratur apud Apollonium Rhodium[a], ubi de Jasone Absyrti extremitatibus sic abscindente. Et Scholiastes ibi, τοῦτο δὲ ἐποίουν περὶ τὸ ἐξιλάσασθαι τὴν δολοφονίαν, *Hoc autem faciebant, ut cædem dolosam sic expiarent*. Similem in sensum habetur apud Sophoclem[b] de Agamemnone & Clytemnestra,

> Ὑφ' ἧς θανὼν ἄτιμος ὥστε δυσμενὴς
> Ἐμασχαλίσθη———

A qua ipse morte affectus indigna, velut hostis extremitatibus corporis mutilatus est. Hac de re videsis etiam Scholiastem illic Sophoclis, præter Hesychium in Μασχαλίσματα & Suidam in Μασχαλισθῆναι, uti & in Ἐμμηνίους, ubi τῶν μορίων ὁρμαθὸν, *partium illarum catenam memorat* sub axillis trajectam. Ritûs illius usus etiam bello civili cæsis, velut & numinis & occisorum iram aut placans aut minuens. Cætera quidem scelera expiare se existimabant veteres sacrificiis solennibus. Sed nihil adeò sollicitè, publicè, frequenter curabant atque homicidii qualiscunque extra pœnæ legitimæ rationem, ab ipsis suísve commissi. Unde etiam populus Romanus qui P. Horatium à cæde sororis absolverant, admiratione magis virtutis quàm jure causæ, imperarunt[c] patri, filium expiaret pecuniâ publicâ; quod ab eo præstitum in

[a] *Argonautic.* 4, 478.

[b] *In Electra.*

[c] *Livius lib.* 1.

gentis Horatianæ ſacris manſit. Atque ad toties iterata (ſcilicet quolibet luſtro) Suovetaurilium ex Tullii Hoſtilii[a] inſtituto, ſacra; uti & alia aliquot inſigniora, attinet ejuſmodi cædis quomodocunque patratæ expiatio, præ aliis, pro exoptatiſſima ſemper habita. Quum enim reliqua inter homines ſcelera & invicem injuriæ compenſatione,ſpontaneáque invicem ſolutione aut acceptilatione, inter ipſos ſatis dilui poſſent, ob cædis humanæ (de qua tantundem pariter dici nequit) ſolutionem expiatoriam impetrandam ad ſacros ritus Deóſque ipſos enixius erat & variatim ita erat neceſſariò convolandum.

[a] *Ibidem & Dionyſ. Halicarnaſſ. lib.4.*

VIII. Dum de Cadaveris apud Ebræos occiſi ſic repertíque, ut antè, cogitamus, fieri nequibat ut non in animum ſubiret vetus apud Anglos noſtros, jus adhiberi ſolitum circa clàm quocunque in loco occiſi cadaver repertum; ídque ſatis mirum; ſcilicet quoties cadaver ejuſmodi reperiretur, nec interfector cognitus eſſet, nec occiſus ipſe, poſt vulnera eatenus ſuperſtes fuiſſet, ut eloqui potuiſſet tum interfectorem tum genus ſuum, nec ſatis probaretur, ídque & agnatorum & cognatorum ſeu parentum utriuſque generis propaginis teſtimonio, occiſum fuiſſe Anglicum, aut non caſu ſeu infortunio, occiſum, pro alienigena habebatur, atque inde Pagus ſeu Comitatus in quo repertus eſt,*Murdri* nomine mulctabatur. Adeo ut etiamſi vulgò ſatis notum eſſet,eum Anglicum fuiſſe,tamen niſi teſtimonium ejuſmodi ſolenni & accuratiori, pro vario Pagorum ſeu Comitatuum moris diſcrimine, modo in foro afferreretur, alienigenam fuiſſe eum præſumendum eſſet.Neque enim ſi,ex ſolenni ejuſmodi teſtimonio, Anglicum eum fuiſſe adſereretur, mulcta aliqua ejuſmodi(neque enim de aliis ob fugam homicidæ

micidæ permissam, aut itinera non satis custodita loquor) subeunda erat. Quale itidem puto de Urbibus per se, Oppidis, Centuriis, aliis id genus territoriis dicendum. Seculorum illorum vetustorum linguâ, *Murdrum* tum illam significabat mulctam, tum & occisionem ipsam; unde & pro quolibet homicidio, ex malitia prævia patrato, postmodùm atque etiamnum, ut vox forensis singularis, sumtum est; licèt olim cædem dolo & clàm commissam duntaxat significaret. Henricus de Bractona[a], *Murdrum est occulta extraneorum & notorum hominum excisio —Et dicitur Murdrum extraneorum occisio & notorum, quia sive notus sit vel extraneus ille qui interfectus est semper reputabitur Francigena* (vox illa pro alienigena qualicunque usurpatur heic, ut etiam è Fleta[b] & Andræa Hornio[c] ubi eadem de re agunt, liquet) *nisi Englescheria* (id est quod Anglus fuisset, ut antè ostensum; *Anglesheria* Fletæ dicta) *rite fuerit coram Justitiariis præsentata, per hoc quod sciri possit quòd Anglicus exstiterit.* Addit item Bractonius moris hujus originem Canuto Regi tribuens, non minùs ipso jure miram. *Causa verò*, inquit, *inventionis Murdrorum talis fuit, quòd in diebus Canuti* (in MS. aliquot perpulchris, legitur *Kynici*) *Regis Danorum qui post Angliam acquisitam & pacificatam, rogatu Baronum Anglorum remisit ad Daciam* (Daniam) *exercitum suum, & ipsi Barones Angliæ erga ipsum regem Canutum fidejussores extiterunt, quòd quotquot Rex in Anglia secum retineret firmam pacem per omnia haberent, ita quòd si quis Anglorum aliquem hominum quos Rex secum adduxit interficeret, si se super hoc defendere non posset judicio Dei?* scilicet *Aqua vel Ferro* (Ordaliorum tunc purgatione solenni) *fieret de eo justitia, si autem aufugeret & capi non posset, solverentur pro eo Sexaginta Sex Marcæ, & colligerentur in villa, ubi quis esset interfectus,*

[a] *Lib. 3. de Corona cap. 15. §. 2 & 4. Glanvill. lib. 14. cap. 3.*

[b] *Lib. 1. cap. 30.*

[c] *En le Mirrour des Justices cap. 1. sect. 13. pag. 104. Adde Britton cap. 6.*

fectus, & ideò, quia interfectorem non habuerant, & si in tali villa, pro paupertate colligi non possent colligerentur in Hundredo (Centuria intra quam Villa sita) *in thesauro Regis deponenda.* Sic ille. Item Andræas Hornius statutum citat[a] *le Roy le Canut quant il feu a la Denmearch que ordeina par le salvation de ses Danes queux il lessa en Angliterre que per la ou home disconue fuit occise que tout le Hundred deveneroit en la mercy le Roy per le Judgement de Murdre.* Certam habet Bractonius sic mulctæ summam. Sed reliqui illi de mulcta generatim loquuntur, incolis, intra quorum territorium cadaver repertum est, irroganda, eo quòd homicidam ejusmodi aufugere permisissent. Memini in Archivo Arcis Londinensis, inter *Placita Coronæ*, seu Judicia publica, per Comitatus antiquitùs habita, sæpiùs brevitèr occurrere *Villata N. Occisus repertus est N.* (seu ut interdum *Ignotus*) *Nulla Englesheria præsentata* (nam quæ non exactissimè *præsentata* erat, pro nulla habebatur) *ideò Murdrum super villatam* aut *Villata in Misericordia.* De tempore scilicet Johannis Regis, etiam & aliorum. In veteri jure etiam Cambro-Britannorum seu Wallorum simile habebatur, *Wallesheria* dictum, quod explicatur[b] per *parentelam interfecti.* Sed verò, tandem in Comitiis Edwardi tertii Parlamentariis[c], abolitum est *Englesheria* jus illud vetus, adeòque in desuetudinem prorsus tum illa abiit tum *Wallesheria.* Consulas quæ hac de re habent alii[d]. Certè nondum mihi compertum unde illud suum de Canuto (Magno) habuerit Bractonius. Nihil ejusmodi in Historiis mihi occurrit sive Anglicis sive Danicis. Ipsæ etiam Canuti, de Anglorum Regimine, leges Saxonicè & Latinè prostant, in quibus nec quid ejusmodi. Sed extra metas nimis vagamur.

[a] *Ibidem.*

[b] *Stat.* Rothelan 12 *Edwardi* 1.

[c] *Anno ejus* 14. *cap.* 4. *Chr.* 1339.

[d] *Guil. Stamford in Placit. Coronæ lib.* 1. *cap.* 10. *Henric. Spelman. in Glossario, verb.* Englesheria.

CAP.

Cap. VIII.

I. Pontificis Maximi *Causas* Capitales *ad Synedrium Magnum tantùm attinuisse.* Magistrorum *ejusdem* Ratio.

II. Singularia *aliquot ad Iudicia in* Pontificem M. *spectantia. Ratio, quare prærogativâ gauderet,* Procuratorem *in litibus, præ aliis constituendi.* Flagellatio *eidem reo non solùm in* Synedrio Magno *irroganda. Locus insignis, ea de re,* Maimonidis *sibi restitutus.*

III. *De* Asylorum *Jure, quà ad Pontificem M. heic attinuerit. Non ei, nedum minoribus Sacerdotibus aliísve spontaneæ cadis reis,* Refugii *locus* Altare.

IV. *De* Dignitate *ejus &* Sanctitate *singulari, Talmudicorum testimonia aliquot alia. Ratio de* ex Asylo reditu *tuto* post Pontificis M. mortem, *ex eis & è* Philone. *Ad* testimonium *forense præbendum adeóque Juramentum, eum haud, nisi in causa Regis, apud* Synedros Magnos, *teneri.*

V. *De* Pontifice Magno *ex Judicio* Synedrii Magni *constituendo. In* Dignitates Successionis *Ratio.*

VI. *Singularia aliquot alia de summo constituti* Pontificicis Honore.

GEneratim legitur in Misna[a], אין דנין את כהן גדול אלא על פי ב״ד של ע״א *Non judicabant Pontificem Maximum extra Synedrium Septuagintaunviruſvirale.* Quod etiam à Magistris aliquot recentioribus[b], dum Synedrii Magni aliorúmque Imperium ac Jurisdictionem enarrant, similiter effertur. Sed qui accuratiùs veterum mentem explicant inter Causas distinguunt heic Pecuniarias cæteráſque quotquot Capitales non fuere, atque

[a] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1.

[b] *Moses Mikotzi Præcept. Affirmat.* 97. *fol.* 187. *col.* 1.

que Capitales. In hiſce nimirùm duntaxat, à Synedrio tantùm Magno judicandum Pontificem, neque earum nomine à Synedrio aliquo Vigintitriumvirali in jus rite potuiſſe eum vocari. In illis autem, etiam Triumvirali (ſeu ut volunt aliqui[a] Vigintitriumvirali) foro, ut privatum quemlibet, ſed non ſine Temperamentis aliquot infra oſtenſis, ſubfuiſſe, qua de re etiam vide quæ libro adnotantur Secundo[b]. Maimonides[c]; אין דנין את כהן גדול בדיני נפשות אלא בב״ד הגדול אבל דיני ממונות בשלשה *non judicabant Pontificem maximum in cauſis capitalibus alibi atque in Synedrio Magno, ſed in cauſis pecuniariis etiam in foro triumvirali.* Item Abraham Jom Tob[d]; כל שאר דינין חוץ מדיני נפשות דנין אותו כהדיוט בשלשה והוא דתנן לעיל ולא את כ״ג אלא בב״ד של ע״א בדיני נפשות הוא דסי כתיב דבר הגדול הדבר הגדול כתיב דבר גדול ממש *In cauſis univerſis, præter Capitales, judicabant Pontificem Maximum non aliter ac quempiam è vulgo, in foro Triumvirali; quod ipſum intelligendum ubi ſuprà* (in Miſna) *dicitur, nec Pontificem M. judicandum alibi atque in foro Septuagintauniuſvirali, non ſcilicet in cauſis capitalibus. Quod & conſonum eſt ſacro ſermoni ubi verba fiunt de rebus Magnis* ſeu *Magnatis. Nam Res magna ſumitur ibi pro re ad virum magnum ipſum* (ipſius perſonam vitámque) *attinente.* Id quod habet de re magna ſumitur ex conſilio Jethroneo. Monuit ille Moſem generum ſuum[e], ut conſtitutis judicibus inferioribus, Res Minores ad eos, Majores ad illum, ut omnium ſupremum, deferrerentur. Quod tametſi ad tempus inſtitutionem Synedrii Magni ſacram aliquantulum præcedens attinet, nihilominùs huc à Magiſtris non rarò trahitur, quia, quemadmodum res omnes majoris momenti ad Moſem ipſiúſque qualecunque tunc temporis Synedrium afferebantur, ſic

[a] *Videſis Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19. *col.* 4. *& ad tit.* Horaiioth *cap.* 3. *fol.* 47. *col.* 1.

[b] *Cap.* 10. §. 6.

[c] *Halach.* Sanhedrin *cap.* 5. *& halach.* Celi hamikdaſh *cap.* 5.

[d] *In Comment. ad Miſnam tit.* Sanhedrin *cap.* 2. §. 1. *& Jarch. in Gloſſ. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 18, 2.

[e] *Exod.* 18, 22.

ſic etiam poſt Synedrii Magni inſtitutionem, ſimilem manſiſſe Moſis ejuſdémque Synedrii prærogativam volunt. Unde verba illa *rem majorem*[a] ſeu *magnam* per דבריו של גדול *res Magnatis* ſeu *viri ſummi*, adeóque ſummi Pontificis, interpretantur; ita tamen ut eæ duntaxat hoc nomine heic contineantur quæ Cauſarum Capitalium habeantur numero. Et in gloſſa Talmudica[b] expreſſim nominantur pro exemplis ſimul כ״ג ונשיא *Pontifex & Princeps.* Princeps nimirùm, opinor, Synedrii Magni.

II. Ordo in eum aliàs judicii idem fere univerſim fuit qui in alios; niſi excipiendum velis id quod ob ſingularem ejuſce dignitatem atque perpetuum circa ſacra miniſterium, ei, in cauſis civilibus indulgendum erat. Ut ſcilicet pro libitu procuratorem (quem אנטלר vocabant; vocabulo procuratori ejus peculiari) conſtitueret nec ipſe in jus vocatus ſe ſiſtere cogeretur. Atque hoc de Procuratore ſic conſtituendo ſingulare eſt heic temperamentum quo in cauſis non capitalibus, Pontifex à cæteris diſcriminabatur. Sed ea de re plura diximus libro ſuperiori[c]. Quibus adde quæ velut rationem oſtendunt quare Procuratorem, præ aliis Pontifici conſtituere licuerit. Scilicet Conclave erat ei in Templo peculiari. ותפארתו (ſic Maimonides[d]) וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שתים ביום ויהיה ביתו בירושלים ואינו זז משם *& gloria ei erat atque honor quotidiè manere in templo, neque inde exire omninò præterquam tantùm noctu aut ad horam unam ſeu alteram interdiù. Ædes autem haberi debuit Hieroſolymis, neque inde ei diſcedendum erat.* Sic ratio manifeſta eſt, quare procuratorem litium civilium ei ſemper conſtituere fas eſſet. Quod verò ad Ponti-

[a] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 1. *&* *cap.* 2. *fol.* 18, 2. *Maimonid. halach.* Celi hamikdaſh *cap.* 5.

[b] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 1.

[c] *Cap.* 10. §. 6 *&* 7.

[d] *Halach.* Celi hamikdaſh *cap.* 5. §. 7.

ficis Maximi flagellationem forensem ibi memoratam; legitur quidem apud Maimonidem, in editionibus amplioribus[a] puto cunctis, כהן גדול שעבר עבירה שחייב עליה מלקות מלקין אותו בבית דין של שבעים ואחד כשאר מחייבי מלקות וחוזר לגדולתו *Si Pontifex Maximus transgressus fuerit in re aliqua flagellatione punienda, flagellandus erat in Synedrio Septuagintaunius viral i ut reliqui flagello puniendi, atque Dignitas seu Existimatio ejus integra illæsa mansit.* Quasi poena illa ei extra Synedrium Magnum irroganda neutiquam fuisset. Sed idem alibi (ut loco citato ostendimus) de foro heic Triumvirali, ex Ordinariis scilicet conflato, & rectè loquitur. Neque heic aliter edi debuerat. Prima typorum editio habet in hac pericha, בבית דין של שבעי' ואחד נ״א בב״ד של שלשה כשאר וגו' *in Synedrio Septuagintaunius virali, ubi alia exemplaria habent, in Synedrio Triumvirali, ut reliqui &c.* Codices quibus utor binis MSS. opem non ferunt, utpote quorum neutro liber inest ille cujus Titulus *Celi hammikdash.* Cæterum in editione cum *Cesepb Misna*, expressim legitur, מלקין אותו בבית דין של שלשה כשאר וגו' *flagellandus erat in Foro Triumvirali*, ubi benè adnotat Joseph Karo, ומה שכתוב בקצת ספרי רבינו בב״ד של ע״א הוא שיבוש *& quod scriptum est in codicibus aliquot Magistri heic nostri in Synedrio Septuagintaunius virali, erroneum est.*

[a] *Tract.* Celi hammikdash *cap.* 4. §. 22.

III. Sunt etiam non contemnenda quædam, de rebus capitalibus, seu homicidii quæstione quà ad Pontificem, velut singularia, attinere potuerint. Ea maximè in Juris sive Asylorum sive Altaris, quà pro Asylo fortè obtenderetur, explicatione cernuntur. Asyla habuisse nemo nescit Ebræos seu urbes aliquot refugii, quò qui cædem per errorem seu fortuitò

tutò patrâssent se ex instituto sacro tutelæ causâ reciperent. Legis[a] sacræ verba sunt, *Et judicabit cœtus seu congregatio* (id est עדה quam, ut sæpius alibi, pro Synedrio, sed heic etiam Vigintitriumvirali quoties ad reos è vulgo spectabat, intelligunt) *inter percussorem & propinquum sanguinis super causis hujusmodi, liberabitque congregatio occisorem de manu vindicis sanguinis, & faciat redire eum congregatio ad civitatem refugii sui ad quam confugerat, manebitque ibi usque ad mortem summi Sacerdotis qui oleo est unctus Sancto.* Quod si non fecerat, fas fuit sanguinis vindici eum obvium interficere. Sed minimè post Pontificis mortem. Jam verò si casu cædem patrârat Pontifex maximus, aut Pontificem quis casu occiderat, unde sive hic sive ille ex hac lege ad Asyla hæc confugerat, neutri aiunt redire fas unquam omninò fuisse, nec Pontificis sequentis mortem alterutrum liberâsse. In Gemara Babylonia legitur[b]; כהן גדול שהרג את הנפש במזיד נהרג בשוגג גולה ועובר על עשה ועל לא תעשה והרי הוא כהדיוט לכל דבריו *Pontifex homicidii spontanei reus morte plectendus erat, fortuiti exulabat* (in urbem aliquam Refugii seu Asylum) *& sive in præcepta affirmativa sive in Negativa commiserat, habebatur velut unus è plebe,* quantum scilicet ad poenam seu judicium ipsum, non quantum ad Synedrium quo sistendus erat. At verò subjicitur, ההורג כהן גדול או כהן גדול שהרג את הנפש אינו יוצא משם לעולם *Si qui occiderat Pontificem aut si quempiam occiderat* (casu) *Pontifex, ex Asylo nunquam ei erat tutò egrediendum.* Rationem afferunt, quia neutrâ in specie, ipso cædis fortuitæ tempore, legitimè habebatur Pontifex. Idem ipsum in Misna[c] alibi legitur; adjecto insuper nullam ob causam, non testimonii dicendi, ואפילו ישראל צריכים לו ואפילו שר צבא ישראל

[a] *Numer.* 35,11. *Exod.* 21,13.

[b] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 18,1.

[c] *Tit.* Maccoth *cap.* 2. *& Gem. Babylon. ibid. fol.* 11,2.

אנו יוצא משם לעולם שם · תהא דירתו ,שם תהא מיתתו ,שם תהא קבורתו *non si indigeat respublica Israelitica ope ejus, non si fuerit exercitûs imperator, ab Asylo esse ei unquam decedendum, sed ibi commorandum, ibi moriendum; ibique ipsum sepeliendum esse.* Quod nihilominus ita temperant[a], ut si quis Pontifex alius, functione scilicet antea summotus, tempore cædis esset in vivis, post ejus mortem tutò sive Pontificis percussorem sive Pontificem homicidam ejusmodi potuisse ex Asylo egredi statuant. Nam dignitatem Pontificiam, etiam functione summoto, manere censebant[b]. Atque hoc est quod habent singulare tum de Pontifice homicidii fortuiti reo tum de alio qui casu Pontificem occiderat ad Urbem, cui jus erat Asyli, confugiente. Quod ad altare attinet, lex habetur sacra[c], *Si quis superbè, per industriam* seu *sponte agat contra proximum suum, aut machinetur contra proximum suum, ut dolo occidat* (id est, *& dolo occidat*) *eum, ab altari meo tolles eum,* seu ut vulgata, *evelles illum, ut moriatur,* seu *morte plectatur.* Ubi LXX. in exemplaribus aliquot intersertum habent, *ϗ καταφύγῃ εἰς τὸ θυσιαστήριον, & confugiat ad altare.* Heic Nicolaus Lyranus, *Etiamsi,* inquit, *fuerit Sacerdos, ut dicit Rabbi Salomon, nisi inceperit officium ministrandi in altari, in quo casu erat expectandum complementum ministerii.* Sic ille. Sed aliud omninò ab eo quod habetur apud R. Salomonem affert. Is enim expressim etiam Sacerdotem ad altare sacrificaturum, si ex insidiis seu dolo homicida esset, inde dicit ex ea lege rapiendum ut mortis Judicium subiret. Ita scilicet loquitur; *Ab altari meo,* אם היה כהן ורוצה לעבוד עבודה תקחנו למות *Etiamsi fuerit Sacerdos & voluerit sacrificare, rapies eum ad mortem.* Abenezra item; וקדמונינו אמרו אפילו כהן ורצה לעבוד עבודת מזבחי יומת *& vetusti apud nos autores aiunt, etiam Sacerdos sacrificaturus*

[a] *Ibid. Maimonid. halach* Rotzach *cap.* 7.

[b] *Misn. & Gem. tit.* Horaiioth *cap.* 3.

[c] *Exod.* 21, 14. *Videsis* More Nebochim *part.* 3. *cap.* 39.

caturus ad altare meum, morte sic plectendus. Ut nempe nullum restaret, ne locus quidem sanctissimus, homicidæ ejusmodi qui dolo seu per insidias quempiam interfecerat, perfugium. Quod autem sic de Sacerdote ad eam legem, etiam de Pontifice Maximo in Targum Hierosolymitano disertè memoratur; אפילו הוא כהנא רבא וקאי ומשמש קדמוי מן תמן תסבון יתיה ותקטלון יתיה *tametsi Pontifex erat maximus qui functionem obiret coram me, inde rapient eum ultimóque plectant supplicio*; quod & olim observavit J. Drusius[a]. Adnotat ad legem memoratam Hugo Grotius, *Ex contrario intelligunt Hebræi Altare pro perfugio fuisse iis qui φόνον ἀκούσιον commisissent, ut fermè apud omnes gentes. Verùm apud Hebræos ibi morari non poterant sed deducendi erant ad Urbem perfugii.* Ea de re videsis quæ è Talmudicis nos alibi fusiùs[b]. Quæ dicta sunt heic de Asyli jure, compara si vis cum titulo Codicis *de his qui ad Ecclesiam confugiunt*, & Doctores ibidem, cum eis etiam quæ de *Immunitate Ecclesiastica* & *Jure Asylorum* scripsêre Petri Gambacurta & Sarpius aliíque, quibus fortè operæpretium etiam adjicere notas nostras in Fœdus Smyrnæorum & Magnetum in Marmoribus Arundellianis.

[a] *Ad difficil. loca Vet. Test. lib. 2. cap. 33.*

[b] *De Jure Naturali & Gent. lib. 4. cap. 2.*

IV. Dum verò hæc de Pontifice Maximo intuemur, prætermittenda non sunt quæ habent Ebræi de singulari etiam ejus Dignitate, Amplitudine atque Sanctitate quam adeo eximiam haberi atque inviolatam servari voluere, ut ab actionibus quibuscunque in eum instituendis judiciísque ferendis quemlibet abstinentiorem esse debuisse simul monere videantur. Etiam nonnulli universi juris moderatorem eum unicum facere. Ubi in Gemara Hierosolymitana agitur de Pontifice in causis pecuniariis seu civilibus in jus

 vocando

vocando à Synedriis Viginti-triumviralibus, Rabbi Eliezer[a]; כהן גדול שחטא מלקין אותו ואין מעבירין אותו מגדולתו אמר ר' מנא כתיב כנזר שמן משחת אלהיו עליו אני יי' כביכול מה אני בקדושתי. אף אהרן בקדושתו *Pontificem Maximum qui peccat verberibus plectunt, nec dignitate sua eum summovent. At Rabbi Mina ad hac, scriptum est*[b], *Corona olei unctionis Dei sui super eum, ego Dominus; ac si fere dixisset Deus, sicut ego in sanctitate mea, sic etiam Aaron in ejus sanctitate.* Noluit scilicet sanctitatem ejusmodi temerè violari. Quin & Maimonides legis jam dictæ sacræ de licito homicidæ post mortem Pontificis reditu rationem, uti & cæterarum, suo more afferens, eam latam esse, ait[c], ad placandam animam vindicis sanguinis, ne dum in ultionem inferveſceret, obvium haberet homicidam. Arabica ejus sunt, واما كون רוצח בשגגה יגלה فذلك لتسكن نفس גואל הדם حتى لا يرا ذلك الذي حدثت هذه المعثرة على ايديه *Etiam homicida ex casu* seu *errore exulabat* (in Asylum scilicet) *& hoc factum est ut placaretur anima Vindicis Sanguinis, nec videret eum per cujus manum offensio ejusmodi eveniret.* De reditu autem ejus ait, وعلق رجوعه بموت الشخص الذي هو اعزيز الناس واحبهم الي جميع يسرال *& pendet reditus ejus ex morte Personæ singularis inter homines qui charissimi sunt Cœtui Israel*, ubi Ebræus interpres במות האיש אשר הוא הנכבד שבבני אדם והאהוב לכל ישראל *à morte hominis filiorum hominis præstantissimi & toti Israel charissimi.* vetus interpres ibi, *dependet de Morte Pontificis summi*, nec aliud addit, quod nec Arabicis nec Ebraicis illic respondet. Sed de Pontifice dictum esse satis

[a] *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19. *col.* 4. *& tit.* Horaiioth *cap.* 3. *fol.* 47. *col.* 1.

[b] *Levitic.* 21, 12.

[c] More Nebochim *part.* 3. *cap.* 40. *Arab.* 42.

tis liquet. Subjungit enim, quoniam hominibus naturâ insitum est ut solatium accipiant sive à doloribus sociis sive à majoribus quàm ipsi patiuntur, ideò præsumendum fuisse, Pontifice demortuo, iram ac dolorem Vindicis Sanguinis deferbuisse. علي ما صابه في مصايب موت الا شخاص عندنا اعزوم מן מות כהן גדול, ubi Hebræus, ואין במקרה מות בני אדם אפלתנו יותר גדול ממיתת כהן גדול *nulla autem*, inquit, *tristior mors nobis evenire potest, quàm mors Sacerdotis Magni.* Ubi vetus Latina, *In omnibus autem Mortibus apud nos non est tanta occasio quanta in morte summi Pontificis.* Hac de re Philo verba faciens[a], reditum usque ad Mortem Pontificis negari, itidem (sed juxta recentiores tantùm aliquot, nam è veteribus aliam de puritate ejus ac sanctitate affert ipse interpretationem) perinde ac si fuisset dictum, ἕως ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, ὁ πάντων κοινὸς ἀγχιστεὺς αὐτῷ, ᾧ μόνῳ καὶ τὰ τῶν ζώντων καὶ τὰ τῶν τετελευτηκότων ἐφεῖται βραβεύειν, *donec moriatur Pontifex maximus, omnium cognatus publicus cui soli permittitur res tum vivorum tum mortuorum moderari.* Versio Græcis conjuncta habet, *qui solus habet jus in vivos pariter & mortuos.* Id quid sibi vellet planè ignoro, si ad Talmudicorum scita aut literas sacras sit exigendum. Nam jus ejusmodi nullibi, quantum scio, Pontifici tribuunt sive hi sive ille. Accedant hisce, quæ de Pontificis Maximi testimonio, seu juramento forensi etiam habent Talmudici. Maimonides[b], de eo היה יודע עדות אינו חייב להעיד ואפילו בבית דין הגדול שזה אינו כבוד לו שילך ויעיד: ואם היתה עדות למלך ישראל הרי זה הולך בבית דין הגדול ומעיד לו *Si testimonium sciret neutiquam* (ut vulgus) *tenebatur ad testimonium* (in foro) *præbendum, ne quidem in Synedrio Magno. Neque enim*

Digni-

[a] *De special. legib. de Adulterio & Homicidio.*

[b] *Halach.* Celi hammikdash *cap. 5. §. 8.*

Dignitati ejus consonum erat, ut ad testimonium præbendum illuc iret. Attamen si haberet quod Regi Israel (Regi, in jus vocato) *testimonium prodesse posset, eundum ei erat in Synedrium Magnum ubi testimonium ei ab eo præstandum.* Scimus etiam Flaminem, apud Romanos, Dialem ad juramenta forensia aliáve neutiquam adigi debuisse[a]. Cæterùm hæc atque alia similia, de summi[b] Pontificis sanctitate dignitatéque eximia, quam ita supereminere volunt, apud Ebræos occurrentia, uti & alia statim dicenda, quæ animadvertantur digna sunt, dum de Jurisdictione seu Imperio forensi cui eum, ut antè ostensum est, subjiciunt placita eorum consideramus; ut scilicet qualenam Jurisdictionis ac Imperii objectum reverà esset Pontifex M. commodiùs & faciliùs perspiciatur.

[a] *Fabius Pictor apud A. Gellium lib.* 10. *cap.* 15.

[b] *Videsis Maimonid. Halach.* Celi hammikdash *cap.* 5.

V. Adjiciunt de Pontifice novo constituendo[c]; אין מעמידין כ"ג אלא בד"ש של אחד ושבעים *non constituere solebant Pontificem alii præter Synedrium Septuagintaunnius viral e.* An functioni sacræ quis idoneus esset aut altari arcendus, ex lege definiisse Synedrium hoc alibi[d] ostendimus. Atque quoties de Successione in Pontificatum quæstio oriretur, etiam rem eam, ut semper præviam excutiendam nemo non videt. Et rationi quidem perquam est consonum, eos qui de Sacerdotali functione sic cognoscerent, itidem Pontificiæ Successionis judices fuisse. Adeo ut velle eos putem, quoties de Successione Pontificia[e] quæstio esset, eam à Synedrio hoc tantummodò esse solvendam, nec alitèr in Pontificiam dignitatem quempiam evehendum. Par ratio in judiciis Synedrii hujus de Pontifice Novo constituendo, atque in eis quæ ad aliarum Dignitatum, quotquot perpetuæ essent, successiones attinuere. Nimirùm[f], מעמידין תחתיו בנו

[c] *Maimonid. halach.* Celi hammikdash *cap.* 4. §. 15. *&* Thosiphtha *ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3.

[d] *Lib.* 2. *de Success. in Pontif. cap.* 10.

[e] *Videsis ibid. cap.* 6. *juxta finem.*

[f] *Maimonides halach.* Celi hammikdash *cap.* 4. §. 20.

או הראוי ליורשו וכל הקודם לנחלה קודם לשררות המת והוא: שיהיה ממלא מקומו בחכמה או ביראה אף על פי שאינו כמותו בחכמה *constituebant loco ejus*, seu *ei successorem, Filium ejus aut qui jure hæreditario esset ei proximus. Nam quisquis defuncti bonis esset hæres proximus* (de maribus semper intellige) *is in Dignitatem ejus succedebat, modo ejus instar esset Sapientiâ aut Timore*, seu *Reverentiâ par, etiamsi Sapientiâ dispar.* Qua de re plura etiam statim. De jure autem successionis Pontificiæ & Sacerdotalis cognoscebat ita tantùm Synedrium Magnum, ut de aliis exceptâ Regiâ, Synedria suis in ditionibus reliqua.

VI. Perquàm sunt autem singularia alia ad constitutionem seu successionem hanc Septuagintaunius viralem spectantia. Aiunt[a] Pontificem M. qui ritè ita esset constituendus esse debuisse, גדול מכל אחיו הכהנים בנוי בכח בעושר בחכמה ובמראה *præstantiorem* (si res ita se commodè ferret) *cunctis fratribus suis Sacerdotibus in Decore, in Viribus, in Divitiis, in Sapientia, & in Vultu.* Sed quantum ad Divitias; licet pauperior, nondum constitutus esset, eousque jam erat ditandus à Sacerdotum collegio, ut eorum omnium ditissimum opibus inde superaret. Verba sunt, אין לו ממון כל הכהנים נותנין לו משלהן· כל אחד לפי עשורו עד שיעשור יותר מעשיר שבכולהן *Si pauperior esset, universorum Sacerdotum erat officium ex suo ei contribuere, juxta opulentiæ suæ modum, usquequo fieret sic ditior quovis inter eos omnes divite.* Constituebant item, ex Sacerdotibus ei Viccarium סגן *Segen* vocitatum[b]. וכל הכהנים תחת יד הסגן *& Sacerdotes universi reliqui erant sub Segenis potestate*, quantum ad functiones præstandas. Segeni item binos aut plures constituebant קתיקולין *Cathicolos* qui ei suberant ut Vicarii quemad-

[a] *Ibidem cap.5. §.1.*

[b] *Ibid. cap.4. §.16. & Gem. tit.* Horaiioth *cap. 3. Mikotzi Præcept. Affirmat.172. & videsis Petr. Cunæum de Repub. Hebræorum lib.2. cap.6. Lib 2. de Success. in Pontificat. cap.1.*

modum Segenus Pontifici Maximo. Etiam simul creabant אמרכלין *Amarcalos* minimùm septem, id est Ostiarios Atrii Templi; quod nec aperire fas erat nisi cuncti simul adessent. Atque his suberant tunc etiam creati Tres minimùm rerum sacrarum Quæstores גזברין dicti. Ita ex judicio Synedrii Magni tum Pontifex ipse tum Vicarius ejus & Templi rerúmque sacrarum Procuratores reliqui ex genere Sacerdotali ordinandi. Convitiis[a] publicis, ob dignitatem, ei abstinendum erat. Et summa cum reverentia & comitatu Sacerdotali prodeundum. Ejusmodi alia, in constituti honorem, compluria tradunt.

[a] *Maimonid. hal.* Celi hammikdash *cap.* 5. §. 4.

Cap. IX.

I. *De* Judiciis *adeò Synedrio Magno* propriis *ut nec à* Regibus *aut impediri aut ad Tribunal suum vocari jure potuerint.* Hyrcanus *Rex in* Herodis *judicio Synedrium eludens. De* Regis *ipsiùs* potestate Judiciaria, *nonnihil.*

II. *De sententia eorum qui* Regem, *apud Ebraos*, Synedrii Magni judicio subfuisse *velint.*

III. Adversa, *apud Talmudicos*, sententia.

IV. Christianorum Patrum *heic scita.*

V. Hugonis Grotii *aliorúmque de* verberibus Regi, *ob peccata, infligendis, sententia*; *& Clarorum virorum, è recentioribus aliquot, de* Judicio *& autoritate qualicunque* Synedriali in Regem.

VI. *De* Rege *à* Synedrio Magno *constituendo, ejúsque* Natalibus *satis* puris. *Et de* Nobilitate *seu* Natalibus puris *ex* Sanguine *tantùm* Materno. *Egregium* Juliani *Augusti ea de re commentum.*

ANtequam ad Titulum distributionis nostræ superioris proximum, quæ de Rege Judicando est, deve-

devenimus, obſervare liceat quæ de nonnullis jam memoratis, ut de Tribu, Pontifice, ac Propheta, cognitionum generibus veluti eis quæ adeo Synedrio Magno propria eſſent ac ſingularia ut ne Regi quidem ipſi (qui extra ordinem etiam de rebus capitalibus cognoſcere[a] ſolebat) permitterentur, notat Vir præſtantiſſimus Hugo Grotius[b]. *Alia Judicia*, inquit ille, *arbitror Regibus ademta manſiſſe penes Synedrium LXX virûm quod divino imperio à Moſe inſtitutum ad Herodis tempora perpetua cooptatione duravit.* Et paulò pòſt; *Non nego regem Judæorum capitalia quædam judicia per ſe exercuiſſe, qua in re ipſum regi decem tribuum Iſraeliticarum præfert Maimonides*[c] *: quod & exempla non pauca tum in ſacris literis tum in ſcriptis Hebræorum evincunt. Sed quædam cognitionum genera Regi videntur non permiſſa, ut de Tribu, Pontifice & Propheta. Ejúſque rei argumentum eſt in Jeremiæ prophetæ hiſtoria*[d], *quem cum proceres ad mortem depoſcerent, reſpondit Rex, ecce in poteſtate veſtra eſt, nam contra vos rex nihil poteſt; in hoc negotiorum genere ſcilicet.* Exemplum ita affert de Propheta velut id cui cætera cognitionum hujuſmodi genera conſona. Locus ille è Jeremia eſt de Zedekia rege à quo Proceres ſeu Synedrii collegæ illum veluti Pſeudoprophetam ad mortem depoſcentes hujuſmodi tulere reſponſum. Ebræa ſunt, ויאמר המלך צדקיהו הנה הוא בידכם כי אין המלך יוכל אתכם דבר & *reſpondit Rex Zedekias; ecce is in manu veſtra, quia non rex in vos poteſt quicquam*, ſeu ut Græci, ὅτι οὐκ ἐδύνατο ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτοὺς, *quia non potuerit rex adverſus eos*; ubi Jonathan Chaldæus, ארי לית מלכא יכול לאתבא יתכון פתגם Syrus ܡܛܠ ܕܡܠܟܐ ܠܐ ܡܫܟܚ ܠܡܦܪܩ ܠܟܘܢ ܡܕܡ Arabs لان الملك لم يقدر لهم

[a] *Maimonid. hal.* Melakim *cap.* 3. & More Nebochim *part.* 3. *cap.* 40. *prope finem.*

[b] *Lib.* 1. *de Jure Belli ac Pacis cap.* 3. §. 20. & *vide eum ad Matth. cap.* 5. *pag.* 81.

[c] *Halach.* Sanhedrin *cap.* 2.

[d] *Jerem* 38, 5.

eundem cum Græcis in sensum. Judæi Hispanienses, *que no el Rey podra con vos algo.* Vulgata; *nec enim fas est Regem vobis quidquam negare.* Unde Duacenses, **For it is not lawfull for the King to denie you any thing.** Versiones Anglicæ vetustiores editæ, **For the King may deny you nothing,** & **The King can deny you nothing.** Nupera, **For the King is not he that can do any thing against you,** planè ex Tremellio qui vertit, *Nam minimè is est Rex qui possit contra vos quicquam.* Lutherus, **denn der Koing kan nichts wider euch.** Belgæ nuperi, **want de Coninck en soude geen dinck tegens u vermogen.** Et quæ sequuntur ibi sunt observanda. Quin & adjicit Grotius, *Imò & qui alia quavis de causa apud Synedrium reus factus esset, cum rex judicio eximere non poterat. Ideo Hyrcanus judicium de Herode cum impedire non posset, arte elusit.* Hyrcani & Herodis exemplum illud à Josepho[a] narratum certè inprimis heic animadvertendum. Herodes ille Antipatri filius, postea rex, sed tunc Galilææ præses, sub Hyrcano Judæorum Rege Alexandri Jannæi filio, simul cum patre ac fratribus ingentem creverant, ex indultu ac gratia regia, in potestatem; adeo ut proceribus non immeritò haberentur rerum novarum suspecti. Patriæ igitur ii prospicientes desidiosum regem irritare conantur, & ad eum, jam *non procuratores tuos*, inquiunt, *amplius agunt, sed palam dominationem exercent. Nam & Herodes Ezeciam ejúsque comites interfecit, contemtis legibus nostris quæ hominem quantumvis scelestum non sinunt affici supplicio, nisi priùs à Synedrio* (id est, sive Magno sive Minori, saltem ex Jure ordinario[b] ac citra cognitionem Regiam; verba Græca sunt, εἰ μὴ πρότερον κατακριθείη τοῦτο παθεῖν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου, quod vertitur

[a] *Archaeolog. lib. 14. cap. 17.*

[b] *Videsis lib. nost. 3. de Jure Nat. & Gent. cap. 2.*

titur à Ruffino, *nisi priùs in Concilio condemnatus sit*, à recentiori interprete, *nisi priùs damnatum ex sententia judicum*) *Hoc autem ausus est etiam iste potestate à te priùs non acceptâ.* Ezecias ille Latro erat primarius, qui viatores insignitèr tunc infestarat. Hyrcanus tum hisce sic auditis, tum precibus Matrum eorum qui occisi fuerant indesinentèr fusis, ut in Synedrio scilicet facti sui Herodes rationem redderet, tandem permotus, eum ἐκάλει δικασόμενον ὑπὲρ ὧν διεβάλλετο, *vocavit satisfacturum de criminibus sibi illatis.* Venit ille, sed non sine comitatu ad se tuendum idoneo, ita nimirùm temperato, ut nec tam esset numerosus aut armatus ut inde terreretur Hyrcanus, nec adeo tenuis quin è judicii periculo eum potis esset eripere. Quin & Sextus Cæsar præses Syriæ scripserat ad Hyrcanum, παρακαλῶν ἀπολῦσαι τὸν Ἡρώδην ἐκ τῆς δίκης, καὶ προσαπειλῶν παρακέλευσιν, *hortatus ut judicio eum liberaret; minis, si secus fecerit, adjectis.* Id quod ab eo facilè impetratum est. Quippe ut filium Herodem is amavit, ideóque libentissimè contendit eum, μηδὲν ἐκ τοῦ συνεδρίου παθόντα ἀπολῦσαι, *ita liberare ut à Synedrio graviori aliqua sententia non feriretur.* Sistit igitur se Herodes in Synedrio, non sine Regis etiam præsentia & comitatu armato, qui adeò omnes terruit, ut nec qui ad accusandum venerant, hiscere auderent, altúmque esset in Synedrio silentium atque inopia consilii. Rebus sic se ibi habentibus Sameas quidam nomine, vir justus atque terroribus invictus (sive Princeps Synedrii sive collega) *Equidem Synedri* seu *Judices*, inquit, *túque Rex, nec ipse unquam vidi quenquam qui ad causam apud nos dicendam vocatus ad hunc modum comparuerit, nec vos puto posse proferre hujusmodi quempiam. Sed quisquis hactenùs in hoc Synedrium judicandum se præbuerit, humilis venit ac timentis habitu ac captantis miseri-*

 cordiam,

cordiam, capillis promissis, vesteque indutus atrâ. At bonus iste Herodes cædis reus & tam gravi obnoxius crimini adstat heic purpuratus & crine bellè composito, cum stipatoribus armatis; ut nempe si juxta legem eum condemnemus, nos ipsos trucidet, ipseque, vi legibus illata, evadat. At verò Herodem neutiquam tam incuso quòd incolumitatis suæ majorem quàm legum habuerit rationem, quàm vos & Regem qui tantam ei indulsistis licentiam. Scitote tamen potentem esse Deum, & quòd iste quem nunc in Hyrcani gratiam legibus eripitis, & vos aliquando & ipsum etiam Regem puniet. Nec vanus fuit vates. Nam Herodes regnum adeptus universos Synedros unico excepto Sameâ, etiam & Hyrcanum ipsum (ut ait Josephus) sustulit, qua de re etiam libro Secundo. Habita hac à Sameâ oratione, propensiores fiebant judices ad Herodem damnandum, quo viso, Hyrcanus, τὴν δίκην εἰς ἄλλην ἡμέραν ἀνεβάλλετο καὶ πέμψας κρύφα πρὸς Ἡρώδην συνεβούλευσεν αὐτῷ φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως· οὕτω γὰρ τὸν κίνδυνον διαφεύξεσθαι. Καὶ ὁ μὲν ἀνεχώρησεν εἰς Δαμασκὸν ὡς φεύγων τὸν βασιλέα, *in aliam diem judicium distulit* (interpretes; *in sequentem diem distulit*, seu *in crastinum*, quemadmodum etiam Josippus[a] qui habet heic, וכאשר ראה המלך הורקנוס כי הסנהדרין כמעט היו גומרין את הדין למיתת חמל עליו ואמר לא נגמר הדין היום עד למחר למען הציל אותו מידם *& cum vidisset Hyrcanus rex quòd Synedrium ferè judicium capitale in eum tulerant, misertus est illius dixítque, non feramus sententiam hodie sed cras, ut sic eriperet eum ex eorum potestate) & clàm eum admonuit ut fugâ sibi consuleret. Sic enim periculum fore evadendum* (pro quo interpres recentior, *non enim esse remedium aliud*) *atque ille secessit Damascum quasi Regem fugiens.* Ibi cum res suas in tuto collocasset, palam præ se tulit, quòd εἰ καλοῖτο πάλιν εἰς τὸ Συνέδριον, *si denuo citaretur ad Synedrium*

[a] Edit. Munst. in 8° pag. 101.

edrium, non esset compariturus. Hisce subjicit Josephus; ἠγανάκτουν δ' οἱ ἐν τῷ Συνεδρίῳ καὶ τὸν Ὑρκανὸν ἐπειρῶντο διδάσκειν ὅτι πάντα ταῦτ' εἴη κατ' αὐτοῦ. ὁ δ' οὐκ ἐλάνθανε μὲν, πράττειν δ' οὐδὲν εἶχεν ὑπὸ ἀνανδρείας καὶ ἀνοίας, *Synedri verò indignabantur & docere contendebant Hyrcanum, omnia hæc in ipsius perniciem tendere. Sed neque ille tantundem ignorabat. Facere autem aliquid non potuit propter ignaviam & vecordiam.* De Synedrio, quod tractamus, Magno rem totam narrari, à viris magnis[a] habetur in confesso. Nec sanè in Minorum quæ Hierosolymis erant alterutro, ejusmodi Judicium inchoari omnino cuiquam puto est verisimile. Sameas autem heic memoratus, apud Josippum aliósque Ebræos, שמאי *Sammai* nominatur atque is ipse habetur[b] qui in catena Cabalica libro superiori allata, Pater est Synedrii Magni, Hillele Principe. Ex illius autem oratione, Hyrcani Regis præsentia, judicii procrastinatione, ejusce erga Herodem amore atque hujus demùm fuga simul perpensis, prudens lector facilè eliciet id quod voluit summus ille vir, dum Hyrcanum arte ait elusisse judicium de Herode, cum impedire non posset. Scribit verò vir doctissimus alter[c] idque velut ex Hyrcani exemplo illo, de Rege judicante, *jus dicebat in iis quæ sua erant cognitionis, non solus, sed unà cum Senatoribus* (Synedris Magnis) *ut ex Josephi hac historia constat*, quam in rem etiam adfert illud velut à Mose dictum apud Josephum[d] de Rege fortè apud eos futuro, *Is quisquis fuerit, plus legibus & Deo quàm sua Sapientiæ tribuat*; προαιρείσθω δὲ μηδὲν δίχα τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης, *Nihil verò agat citra Pontificem Maximum & collegarum Synedrii* (Magni) *sententiam.* Sed non omninò ejusmodi quid ex Hyrcani illo exemplo aut aliunde puto, satis est eliciendum. Nec quidem illud Josephi sic

[a] *Baron. Annal. tom.1. ad Ann. Christi* 31. *If. Casaubon. Exercit.* 13. §.5. *H. Grotius, alii.*

[b] Sepher Juchasin *fol.* 19, 2.

[c] *Samuel. Petitus in Diatriba de Jure, Principum edictis, Ecclesiæ quæsito cap.2. pag.* 16.

[d] *Archæolog.* 4. *cap.* 8.

fic generatim dictum, aut historiæ sacræ aut Talmudicæ disciplinæ est ullatenùs consonum. De Judiciaria autem Regis ipsius potestate præter ea quæ superiore libro, de eo occurrunt, consulas quæ de Imperio ejus & Jurisdictione tam circa Sacra quàm Profana agnoscit & adstruere conatur Alphonsus Abulensis[a], alia etiam apud Scriptores ea de re passim obvios. Adde de Zedekia Rege & Micha propheta illud à Synedris aliquot magnis dictum[b], *Nunquid morte condemnavit eum Ezekias rex Juda* וכל יהודה *& omnis Juda?* ubi Grotius ad illud de Rege, *jure Regio, tanquam seditiosum*; & ad illud *& omnis Juda*; *id est Synedrium gerens totius populi vices & cognitionem habens de eis qui Prophetas se dicerent.* De quibus suprà capite sexto.

[a] *Ad 4 Regum cap.12.quæst.8.*

[b] *Jerem.26,19.*

II. Quod ad Regem ipsum Judicandum attinet; non semel habetur in Misna[c]; המלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו *Rex nec judicat, nec ipse judicatur, nec testimonium præbet, nec in ipsum testimonium præbetur.* Unde certè viri aliquot doctissimi negarunt Synedrium Magnum jus habuisse omninò in Reges suos, ut Isaacus Casaubonus[d] in Cæsarem Baronium. Baronius enim expressim[e]; *Erat horum* (Synedrorum Synedrii Magni) *summa auctoritas, ut qui de Lege cognoscerent, & de Propheta, ac simul de Regibus judicarent*; qua de re etiam supra[f]. Adjungit ibi Baronius, *Horum namque judicio Herodes Rex postulatus est, in quos posteà crudeliter sæviit, ut testatur Josephus.* In exemplo autem nimiùm hallucinatur. Nam non Herodes, quando Rex erat, sed diu antè, sub Hyrcano Rege (ut fusè è Josepho ostenditur sectione superiore) sistebatur in Synedrio, nec aliter ibi postulatus. Alii etiam heic obiter de Regibus illic Synedrii Magni

[c] *Tit.* Sanhedrin *cap.2. & tit.* Horaiioth *cap.2.*

[d] *Exercit.13. num.5.*

[e] *Tom.1. ann. Chr.31. §.20. & ann.32.§.11. & ann.57.§.36.*

[f] *Cap.1. §.3.*

Magni judicio obnoxiis, fidentiùs & securi agunt[a]. Maximè Pontificii, qua rem velut indubitatam, etiam haud parum in rem suam, admittunt dum Pontificem Summum, quà talem Principem Synedrii Moderatorémque summum volunt, unde etiam Pontifici Summo suo parilem in Reges aliósque Principes & Respublicas Christianas potestatem arrogare enixiùs conantur. Adeóque Regem Ebræorum Septuagintauniusvirali Synedrio, ita à se formato & capite sic falsò donato, subdunt; ut fere apud Tapobranenses (si Plinio[b] fides) quorum Judices erant *Septuaginta* (Jacobus Pintianus legi vult, sed contra omnia exemplaria *Sexaginta*) qui *Regem* (quem scilicet eligebant improlem nec hæreditarium volebant fore) *si quid delinqueret, morte multabant, nullo interimente*, sed *aversantibus cunctis & commercia etiam sermonis negantibus*, quod sic apud eos admodum erat instar ejus quod innuitur in Anathematismis. Sed verò illa de re adversantes invicem etiam apud Magistros comperio sententias, quarum genus utrunque exhibemus. A Baronio qui Synedrium de Regibus judicasse ait (non illibentèr puto oblitus Pontificis, qui ut ostensum est, ejusdem jurisdictioni palàm suberat; licèt Cardinalis ille, uti id genus alii, ut aliquoties antè monitum, Pontificem Synedrio præfuisse velint, adeóque Pontifici & Synedrio subditum fuisse Regem) stat satis Gemara Babylonia[c] ad allata è Misna. Distinguit illa inter Reges Israel & Reges Juda; nec de hisce illud dictum esse, sed de illis tantummodò, ídque ea notione regum Israel quam memoravimus libro superiore, ubi dum de Regis loco in Synedrio agimus, etiam distinctionis ejusmodi rationem, quæ heic recolenda est, afferimus, non sine exemplo quod huc inprimis etiam spectat. Et si omninò judicandus esset Rex ipse (Personam

[a] *Lorinus ad Numer.* 11, 16 *&c.*

[b] *Lib.* 6. *cap.* 22.

[c] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19, 1.

dico; nam de rebus ejusce seu bonis verisimilimum est, in Synedriis etiam forísque minoribus, pro re nata, uti & pro vario rerumpublicarum instituto alibi non rarò videmus, cognitiones fuisse habitas) dubitari nequit quin tantummodò in Synedrio Magno id esset faciendum. Quod non solùm ex re ipsa seu suprema ejusdem dignitate sed ex Magistrorum, de re Magna seu Summi viri rebus, illic judicandis suprà, ubi de Pontifice agitur, ostensis, haud difficilè evincitur. Neque aliter volunt viri doctissimi qui hanc rem disputant. Juxta Gemaram igitur jam dictam Magistri[a]; מלכי בית דוד דנין ודנין אותן ומעידין עליהם אבל מלכי ישראל גזרו חכמים שלא ידון ולא דנין אותו ולא מעיד ולא מעידין עליו מפני שלבן גס בהן ויבא מן הדבר תקלה והפסד על הדת *Reges familia Davidica & judicabant & judicabantur, etiam testimonium adversus eos præbere licuit. At vero de Regibus Israel decrevere Sapientes, eos nec judicare ne judicari, nec testimonium præbere nec in ipsos præberi testimonium, quoniam corda eorum superba fuere, nec aliud inde manaret præter scandalum atque abolitionem institutorum legis.* Idem alibi[b] ad illud jam è Misna citatum, זה במלכי ישראל בלבד לפי שהיו עברנין במלכותם לא היו משבחין ושפלות ולא היו נכנעין לדברי תורה אבל מלכי בית דוד דנין ודנין אותם לפי שהם יודעים התורה ולא היה רע בעיניהם השפלות וההכנע לדברי תורה *Hoc sumendum est duntaxat de Regibus Israel, quia transgressores erant in regno suo nec placuit eis humilitas, nec Legi se subjiciebant. Cæterum Reges familiæ Davidicæ & judicabant & judicabantur ipsi quia noverunt legem, nec turpis erat in oculis eorum humiliatio hæc & submissio legalis.* Quin adeò, ex jure, judiciis Synedrialibus subfuisse Regem ostendit ille, ut etiam Flagrorum pœnæ subesset, sicut delinquentium vulgus etiam & Ponti-

[a] *Maimonid. halach.* Melacim *cap.* 3. *&* Sanhedrin *cap.* 2. *& videsis Mosem Mikotzi præcept. affirm.* 97. *fol.* 186. *col.* 3. *& præc. affirm.* 115.

[b] Pirush Misn. *fol.* 115, 2.

Pontifex; qua de re vide eorum qui Flagris punirentur recensionem, libro in superiore.

III. Hactenus de sententia Magistrorum qui Regem Synedrii Magni Jurisdictioni ita subjiciebant. Contrariam itidem ostendimus; id est eorum qui Regem suum, nullâ adhibitâ Regum distinctione, solius Numinis sanctissimi subfuisse judicio voluere, ídque non ex nupero aliquo decreto, sed ex ipsa Israeliticæ reipublicæ ratione atque institutis receptis manâsse. Sunt quidem ex eis qui totum id quod in Samuelis libro primo de More apud Orientales (quibus παμβασίλεια seu Regnum plenum frequens erat) Regio habetur, ad Reges etiam suos[a] velint attinuisse. Sed illud prætermittimus, etiam à scriptoribus Christianis passim disputatum. De eo autem quod in Misna occurrit superiùs allatâ ולא דנין אותו *& nec ipse* (Rex) *judicatur* seu *non judicant eum*, ad hunc modum Gemara Hierosolymitana[b], לא דנין אותו על שם מלפניך משפטי יצא רבי יצחק בשם רבי המלך והציבור נידונין לפניו בכל יום שנאמר לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו *Rex ipse judicandus non erat*, seu *non judicabant ipsum*, *ob id* seu *sensum ejus*, quod in Davide habetur[c], *De vultu tuo* seu *ex ore tuo* seu *ex ante te, judicium meum prodeat* seu *exeat* (qui tamen locus à Magistris aliis[d] sumitur pro eo quod est, עבירות שבידי שאני ראוי להשפט עליהם בייסורין יצאו מלפניך ולא יבאו לפניך בדין *peccata mea quorum nomine ego judicio obnoxius sum, per castigationes exeant è conspectu tuo nec veniant coram te in judicio) dixit verò Rabbi Isaac nomine Rabbi, Rex & populi universitas judicantur coram Numine unoquoque die, juxta id quod dicitur* (à Salomone in oratione[e]) *ut faciat Judicium servo suo & Judicium populo suo*

[a] Jehuda *in Gem. Babylonia ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 20, 2. *videsis Jo. Cocbium in Excerpt.* Sanhedrin *cap.* 2. *pag.* 176. *& Mos. Mikotzi præcept. affir.* 115.

[b] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 20. *col.* 1. *hal.* 3.

[c] *Psalm.* 17, 2.

[d] *Jarchius ad Psalm.* 17.

[e] 1 *Reg.* 8, 59.

suo Israel, rem diei in die suo. Quin etiam in *Dabarim Rabba*[a], הלכה מלך מישראל שהיה לו עסק מהו שיהא מותר לו לדון לפני בית דין כך שנו חכמים מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו. לימודנו רבותינו למה אין דנין אותו אמר ר׳ ירמיה שכתיב בדוד המלך מלפניך משפטי יצא הוי אין בריה דן את המלך אלא הקב״ה *Quantum ad Regem Israelis qui litigium aliquod habuerit quod in Synedrio, ex jure judicandum videatur, Docemur à Rabbinis nostris quare Regem non judicarent,* seu *judicandus is non esset. Dixit nempe Rabbi Jeremias, scriptum esse*[b] *de Davide Rege, ex ore tuo prodeat judicium meum; adeo ut nemini mortalium judicii in Regem exercendi jus competeret, sed tantummodò Numini sanctissimo.*

IV. Tantundem etiam Patres Christiani ad illud itidem Davidis Numen alloquentis; *Tibi soli peccavi*[c]; *Rex utique erat,* inquit ibi D. Ambrosius, *nullis ipse legibus tenebatur, quia liberi sunt Reges à vinculis delictorum, neque enim ullis ad pœnam vocantur legibus, tuti imperii potestate. Homini ergo non peccavit cui non tenebatur obnoxius.* Et Isidorus Pelusiota[d] de Rege verba faciens, τῇ Θείᾳ δίκῃ μόνος, inquit, ὁ τοιοῦτος ὑπεύθυνος· διὸ καὶ ὁ μελῳδὸς ἔλεγε, Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, *Divino solùm judicio subditus est qui Rex est,* unde & *psalmographus ait, Tibi soli peccavi.* Sic etiam alii.

V. Diversæ autem Ebræorum sententiæ heic adeò conciliandæ videntur Hugoni Grotio, ut Verbera, de quibus loquuntur, velut Regi delinquenti infligendis, non tam in pœnam aut ex Synedrii alicujus autoritate, quàm in peccatorum erga Deum satisfactionem ac pœnitentiæ signum subeunda velit. Ita enim hac de re ille[e]; *Video consentire Hebræos, Regi, in eas leges, quæ de officio Regis scripta exstabant*[f], *peccanti, inflicta ver-*

[a] Fol. 295. col. 4.
[b] Psalm. 17, 2.
[c] Psalm. 50, 6. seu 51, 4.
[d] Lib. 5. epist. 383.
[e] De Jure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 3. §. 20.
[f] Deut. 17, 17.

verbera. Sed ea apud illos infamiâ carebant, & à Rege in signum pœnitentiæ sponte suscipiebantur, ideóque non à lictore sed ab eo quem legisset ipse cædebatur & suo arbitrio verberibus statuebat modum. A pœnis autem coactivis adeò liberi erant reges, ut etiam excalceationis lex, quippe cum ignominia conjuncta, in ipsis cessaret. Hebræi Barnachmoni sententia exstat in dictis Rabbinorum, titulo de Judicibus, Nulla creatura judicat regem, sed Deus Benedictus. Quod ipsum est etiam R. Jeremiæ dictum superiùs citatum. Infamiâ quidem verberum etiam pœnam caruisse antè ostensum est. Hoc item amplectitur Claudius Salmasius[a] aliíque. Jam verò planissimè, pace virorum præstantissimorum, Maimonides ubi verberum pœnas enumerat, Regémque eis obnoxium facit (quod libro ostenditur superiore) non castigationes sponte suscipiendas, sed à Synedriis ob delicta infligendas, omninò innuit. Neque enumerantur delicta Regia illa, quasi ob ea solùm sic pœna illa forensis ei subeunda fuisset, sed ut singularia ad eum, nec ad quenquam alium, attinentia. Samuel autem Petitus[b] è Talmudicis jus in Reges illud Synedriale enarrans, *Atque hæc*, inquit, *jus dici solitum Regi si quid deliquisset, à nobis dicta sunto è Judæorum sententia, non ex vero. Judæi enim istam πολιτείαν animo tantùm conceperunt, nulli Principes eo jure regnarunt. Vide quæ in sacris Bibliis habentur, quæ apud Josephum vernaculum rerum Judaicarum scriptorem leguntur, dabo pignus in omnes meas fortunas, si vel verbo jus istud asseratur; sed contrarium planè illis quæsitum est, Deo auctore, in Saulis inauguratione apud Samuelem. Et constat ex historia legibus solutum fuisse Principem, ἤγουν ἁμαρτήσαντα οὐ κολάζεσθαι, quamvis deliquisset pœnæ non fuisse obnoxium: ut illud Æschyli de Jove τραχὺς μόναρχος οὐδ᾽ ὑπεύθυνος κρατεῖ, Durus Monarcha & nemini sub-*

[a] *In Defensione Regia cap.* 2.

[b] *Diatriba De Jure, Principium edictis, Ecclesiæ quæsito cap.* 2. *pag.* 16.

ditus imperat. Non igitur in jus vocabatur, nec item armis oppugnabatur, utcunque à Judaicis institutis descivisset & in pios persecutionem fecisset. In eo namque judicium Dei suspiciebant qui præfecisset. Id in eo sciebant esse quod Deus voluisset. Itaque nunquam in Regem suum religionis obtentu arma movisse in sacra legitur historia.

[a] §. 2.

Sic ille. Recole heic quæ suprà[a] ex Isaaco Casaubono adnotantur. Atque de Rege & Synedrio, nec sine temporum Regúmque discrimine advertendo, Claudius Salmasius[b]; *Post migrationem è Babylone per Pontifices, qui duces & principes populi erant, gubernati sunt, usque ad Aristobulum Jonathæ filium, qui Rex pariter & Pontifex fuit primúsque apud Judæos diadematis sumpsit insigne,* τὴν ἀρχὴν, *ut ait Josephus,* εἰς βασιλείαν μετατεθεῖναι δόξας. *Sub illo & sequentibus Regibus usque ad Herodem Magnum, quo regnante natus est Christus, plurimum potuit Synedrium; nec sine ejus consilio & consensu quicquam Regi majoris quod esset momenti agere licuit. Et de his planè regibus verum est quod dixit Josephus lib. IV. Antiquitatum ubi jura regis commemorat sicut habentur Deuteronomii XVII.* Πρασσέτω δὲ μηδὲν δίχα τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης, *nihil præter Pontificis & Seniorum sententiam faciat* (de quo loco paulò antè diximus) *Quod de regibus qui paulò ante Josephi tempora imperarunt fortasse dici debet, ab Aristobuli regno, non de primis illis qui ante captivitatem fuere. Sed nec verba illa quæ ex Josepho citavimus, in illo Deuteronomii loco leguntur, quo Regibus Israelis Moses leges dat secundum quas eos regnare oporteret. Nihil inquam ibi extat, quod nihil agere debeant sine consensu & consilio Pontificis & Synedrii. Josephus ad sua ætatis Reges respiciebat, cum illa scriberet. Qui tamen & Synedrio majorem habuere potestatem. Nam & ipsos Pontifices maximos pro libitu creabant & dejiciebant* (Quod tamen

[b] *In Defensione Regia cap. 2.*

men Talmudici indefinitè Synedrio Magno tribuunt ut capite ostenditur superiore) *Ex tota autem priorum Regum historia satis compertum est, pleraque eos egisse non consultis Synedrii Senioribus nec Pontifice, cum & multa contra legem Dei statuerint & fecerint, præcipuè circa idolorum cultum. Ob quem tamen, cum crimen esset omnium gravissimum, nec accusatos unquam aut judicatos à Synedrio constat. Illud verò quod ait Maimonides de Regibus ex familia Davidis qui Judicabant & Judicabantur* (quod & superiùs allatum) *ne de illis etiam id intelligendum qui post Aristobulum regnarunt, multo minùs de illis quos diximus, quorum primus fuit Saul, ultimus Joachimus. In Gemara tractatu de Synedrio cap. II. hæc Talmudis traditio* (antè etiam memorata) *quod Rex nec Judicat nec Judicatur, non pertinere dicitur nisi ad Regem Israelis. Nam, inquit, qui ex familia Davidis sunt, Judicant & Judicantur. Qui sunt illi reges Israelis? Nempè qui in terra Israelis, hoc est, in Judæa, regnarunt, non primi illi quos diximus à Saule usque ad Joachimum imperasse, sed hi qui post Aristobulum usque ad Herodem imperium nomine regio tenuerunt. Quod ex illo capite Gemara clarum est. Nam ibi narratur qua ex causa factum sit hoc decretum de Rege, quòd nec Judicaret nec Judicaretur* (interjectâque dein historiolâ illâ de Jannæi Regis servo in jus à Synedrio vocato tempore Simeonis Ben Shatach, juxta antè à nobis ex Talmude Babylonio ostensa) *Inde aiunt, factum esse decretum, ut Rex nec judicaretur. Sed hæ nugæ sunt & fabulæ Rabbinicæ. Jannæus iste successit Aristobulo qui primus diadema sumpsit & Regem se fecit, cum prædecessores ejus omnes* (è gente Hasomonaica) *Principes & Duces populi tantùm essent iidémque Pontifices, regio verò nomine abstinerent ac jure. Judicabant quippe & Judicabantur, & maxima tum potestas & administrandi ratio penes Synedrium erat.*

Ari-

Aristobulus primus hunc statum in regium commutavit, sumpto regni insigni. Ut verò omnia sunt initia, non satis perfecta nec absoluta, nondum jus regium habuit cum Regis insigne gestaret, successor ejus ulterius progressus est. Nam vocatus in jus à Senioribus consessûs parere noluit. Ab eo firmatum id jus, & sequentibus traditum. Sed quia supremam non habebant potestatem, jus non reddebant, hoc ex regali jure retinentes tantùm ut non possent judicari. Nec exemplum ullius in his posterioribus Judaa & Israelis regibus afferri potest qui Judicium capitis subierit aut in jus vocatus sit ex ulla criminis causa. Nam quod de Herode afferunt Hildebrandina & Enthusiastica doctrina auctores, nihil eos juvat, quia rex non erat sed prafectus Galilaa cum ad Synedrium citatus est, vivente adhuc patre Rege, ut ex Josepho clarum est (quod & paulò antè satis observatum) *Et parùm prudentèr urget hanc historiam Sichardus* (Guilielmus Schickardus[a]) *ut probet Synedrium etiam judicasse de Regibus. Quod falsissimum est nec probari potest. Reges è posteris Davidis Judicium in se accipiebant & in alios exercebant. Quinam illi fuere? nempe Duces Captivitatis qui Babylone agebant* Αἰχμαλωτάρχαι *Gracè dicti. Hi ad Davidem genus suum per mares referebant. De his habetur in Gemara Talmudica cap. I. de Synedrio, traditione qua fertur non recessurum Sceptrum à Juda ad eos pertinere; nam eos esse Æchmolatarchas Babylonicos qui Sceptrum Israelis tenebant. Sed cur hi Judicabantur cum id proprium esset regii juris non judicari? Non erant veri Reges, sed vice tantùm regiâ regnabant. Suberant enim Regibus Persidis à quibus potestatem suam accipiebant. Ex his liquet qui Reges essent re & nomine, non potuisse judicari, impunè ergo ipsis fuisse quicquid fecissent.* Aliis dein in Rabbinorum heic scita alia superiùs allata, subjunctis, *unde certum est*, inquit, *Regem non vocari in jus solitum ad Tribunal Septu-*

[a] *In Jure Regio Hebræorum cap. 2. Theorem. 7. quem & vide in Erratis.*

Septuaginta Seniorum, non coram his accusatum, nec ab his judicatum. Certè & Joannes Bodinus de Synedriis Magnis loquutus & Herodis ac Hircani exemplum è Josepho memorans, *Et perspicuum*, inquit[a], *fit summum Reipublicæ imperium, in eo Senatu non fuisse, tametsi Josephus*[b] *patres adducit conquerentes, quòd Hircanus & Aristobulus, principes Asmonæi, formam civitatis Aristocraticam in regnum mutâssent.* Obvia sunt alia apud Scriptores hosce alióſque jura Regia tractantes, nec paucos, qui Synedrio aliive conventui, apud Ebræos, Regem ἀνυπεύθυνον nec omninò obnoxium asserunt ex juris, quod apud Orientales alios esset Regium, exemplis velut cognatis apud Historicos, Poetas, alios veterum repertis, quibus hic locus non est, Ebræorum duntaxat Regibus, ex instituto proprius. Suum esto circa hoc, de Rege Ebræorum à Synedris Magnis judicando cuilibet heic judicium. Nos, quæ habent diversarum sententiarum hac in re autores, fidelitèr ostensis, nihil omninò definimus.

[a] De Republica lib. 6. cap. 4.

[b] Lib. 14. cap. 5.

VI. Aiunt etiam Talmudici[c], אין מעמידין מלך אלא על פי ב״ד של ע״א *non constituebant*, seu *solebant constituere Regem nisi de sententia Synedrii Septuagintaunins-viralis.* Hoc ita generatim dictum aliquantulùm alibi[d] temperatur. אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי ב״ד של ע׳ זקנים ועל פי נביא כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו וכשאול ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו *Non constituebant reges initio* (id est, ut explicat Guil. Schickardus[e], antequam res ad successionem deveniret) *nisi de sententia Synedrii Septuagintaviralis & de sententia Prophetæ. Exemplum habetur in Josua quem constituit Moses magister noster & Synedrium ejus, atque in Saul & Davide quos ordinarunt Samuel Ramathæus & Synedrium ejus.* Sequentibus autem in seculis, ubi

[c] Maimonides halach. Sanhedrin cap. 5. §. 1.

[d] Idem halach. Melakim cap. 1.

[e] De Jure Regio Hebr. cap. 1. theor. 2. & videsis Petrum Cunæum de Repub. Hebræorum lib. 1. cap. 12. pag. 109.

quæstio sive de legitimæ successionis sive electionis tempore aut eligendi qualitate, idve genus aliis (ut sub templo secundo seu in Hasmonæis & Herodiana familia) orta est, penes Synedrium cognitionem, puto, ex jure, volunt fuisse. Nec quidem in Talmude ipso aliud huc spectans me comperisse memini præter illud דנין אותו variatim, ut antè ostenditur, explicatum. Certè si in Regem exercere potuisset Synedrorum collegium illud jurisdictionem tam amplam quàm à nonnullis obtenditur, satis consonum est fateri etiam, inde ejusdem constitutionem ad idem attinuisse. Maximè de Successionis jure & Natalibus; ne scilicet Ebræorum frater non esset juxta illud Legis[a], *Ex fratribus tuis constitues Regem super te. Nec constitues extraneum qui non fuerit de fratribus tuis*, id est, non puris satis, ad successionem, natalibus. Qua in re generis Israelitici Materni ratio maximè habenda erat. Inde enim puri satis Natales (quantum ad Nobilitatem Israeliticam & Dignitates omnimodas præter Pontificalem adeóque Sacerdotalem; ut alibi[b] explicavimus) tametsi Patre, quis genitus esset, Sanguinis non Israelitici; quod fusiùs aperitur in libris de Jure Gentium & Naturali, ubi[c] de Proselytis, Herode Rege, aliisque huc spectantibus agitur. Et optimè quidem Petrus Cunæus, Jurisconsultus planè scientissimus, ubi verba faciens de collegis Synedrorum, qui juxta libro superiore ostensa, ex jure ordinario, parili natalium undiquaque puritate esse debuere cum Regibus, *Nec Peregrini*, inquit[d], *Exterive recepti in hunc ordinem nisi matre saltem Judæâ essent. Hos enim excipit Maimonides*, quod & antè illic notavimus. Atque appositè adjicit Cunæus, *Et sanè æquum erat. Neque secus constitutum jure Quiritum est: Ait Ulpianus IC. in l. 1. §. 2. ff. ad Municipalem, si quis ex*

[a] Deuter. 17, 15.

[b] Lib. 2. de Successione in Pontificatum.

[c] Lib. 2.

[d] De Repub. Hebræorum lib. 1. cap. 12. pag. 106.

ex patre Campano, matre Puteolanâ natus sit, eum municipem Campanum esse; nisi fortè privilegio aliquo materna origo censeatur. Tunc enim filium maternam originem sequi. Quare Iliensibus concessum esse, ut qui matre Iliensi est, sit eorum municeps. Et Ponticis ex beneficio Pompeii Magni competere, ut, qui Ponticâ matre natus esset, Ponticus esset. Atque etiam Delphis hoc idem tributum & conservatum fuisse. Ut Iliensibus, quorum civitatis inclyta nobilitas dicta[a], Ponticis, Delphis hoc jus de sanguine Materno competiit singulare (nam ex jure communiori aut quod ut plurimùm obtinuit, Materni sanguinis aut solùm aut maximè ratio haberi solita) ita & simile Antiochenis. Julianus Augustus[b] Juliano Comiti Orientis; *eos indulserunt veteres Principes ex Materno genere curialibus Antiochenis adscribi, quos patris dignitas* (seu *conditio*) *nullius vindicaret juri civitatis.* Parile jus Xanthiis[c], uti &, ut videtur, Lyciis[d] cunctis quorum pars Xanthii. Et consonum est illud Virgilii[e] de Drance,

> ——————*Genus huic Materna superbum*
> *Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat.*

Et de Nobilitate à matre sola præstita recentiora habentur exempla in Campanis, Trecensibus, Senonensibus Clarimontanis Galliæ[f]. Ex jure autem Cæsareo,[g] *exemploque Senatorii ordinis, Patris originem municeps unusquisque sequatur*, nec valuit contrà rescriptum Principale, quo privatus quis ex Materno sanguine sibi privilegium vendicaret, licet jus ejusmodi civitatibus aut provinciis integris ritè satis, ut in antè ostensis, concederetur. Et hac de re plura simul congessit Andræas Tiraquellus[h]. Certè ad Materni sanguinis solius, inter homines, dignitatem, spectat haud parùm egregium Juliani Augusti commentum illud

[a] *L. 17. D. tit. de Excusationibus §. 1.*

[b] *C. Theodos. lib. 10. tit. 1. l. 51. C. Just. tit. de Decurionibus l. 22.*

[c] *Plutarch. de Claris mulieribus cap. 9.*

[d] *Herodot. lib. 1.*

[e] *Æneid. 11.*

[f] *Dionys. Gothofred. ad l. 1. D. Ad Municipalem.*

[g] *C. Theodos. lib. 12. tit. 1. l. 101. C. Justin. tit. de Decurionibus l. 36.*

[h] *Lib. de Nobilitate cap. 12. §. 20 &c.*

[a] *Orat. 2. de Constantii Imp. rebus gestis.*

ubi[a] de Diis, veluti Jove, Apolline, aliis loco patrum nonnullis habitis loquens, καὶ οὐ, inquit, πιστέον τοῖς λέγουσι ὡς ἄρα ἐκεῖνοι ὑπὸ ἀμαθίας ἐξαπατώμενοι, ταῦτα περὶ τῶν θεῶν κατεψεύδοντο, *Nec fides eis habenda, qui dicunt illos per inscitiam deceptos hæc de Diis mendacia finxisse.* Et paulò post, ὅπερ δὲ ἔφην, χρὴ περὶ αὐτῶν πεπεισμένους ἡμᾶς ταύτην ποιεῖσθαι τὴν ὑπὲρ τῆς εὐγενείας ἐξέτασιν· καὶ ὅτῳ μὲν ἂν ὦσιν ἀγαθοὶ πατέρες καὶ αὐτὸς ἐκείνοις ἐμφερής, τοῦτον ὀνομάζειν θαῤῥοῦντας εὐγενῆ. Ὅτῳ δὲ τὰ μὲν τῶν πατέρων ὑπῆρξεν ἀρετῆς ἐνδεᾶ, αὐτὸς μεταποιεῖται τοῦ κτήματος· τούτου δὲ νομιστέον πατέρα τὸν Δία καὶ φυτουργόν· καὶ οὐδὲν μεῖον αὐτῷ δοτέον ἐκείνων. Οἱ γεγονότες πατέρων ἀγαθῶν τοὺς σφῶν τοκέας ἐζήλωσαν. ὅστις δὲ ἐξ ἀγαθῶν γέγονε μοχθηρὸς τοῦτον τοῖς νόθοις ἐγγράφειν ἄξιον. τοὺς δὲ ἐκ μοχθηρῶν φύντας, καὶ προσομοίους τοῖς τοκεῦσι οὔποτε εὐγενεῖς φατέον· οὐδ' εἰ πλουτοῖεν ταλάντοις μυρίοις· οὐδ' εἰ ἀναριθμοῖντο προγόνους δυνάστας· ἢ καὶ μὰ Δία τυράννους εἴκοσι· οὐδ' εἰ νίκας Ὀλυμπικάς, ἢ Πυθικάς &c. *Sed quemadmodum dixi, nos ita de iis persuasos oportet in illorum Nobilitatem inquirere. Adeóque quicunque præclaros parentes sortitus fuerit, & horum ipse similis fuerit, hunc audactèr Nobilem esse pronunciemus. Quisquis verò parentes habuit, virtute minimè præditos, cujus ipse possessionem sibi vindicaverit, ejus Parentem & Autorem generis esse Jovem* (seu quem deum alium) *existimandum est; nec ei minùs quàm iis deferendum qui, cùm parentibus bonis nati essent, illorum virtutem imitati sunt. Sed qui malus & depravatus à bonis ortum accepit, hic inter illegitimos* seu *spurios habendus est. Nec qui, ex pravis orti, illorum similes sunt eos unquam Nobiles appellare debemus, tametsi decem millia talenta in bonis habeant, aut majorum suorum quamplurimos principes percenseant, aut certè Tyrannos viginti, aut Olympiacas aut Pythicas victorias &c.* Ita, dum de

Nobi-

Nobilitate philosophica potissimum differit eousque sanguinis apud homines Materni solius (Patribus humanis spretis) rationem vult haberi, ut quoties cuiquam viro præclaro ac virtute eminentiùs prædito defuerit ejusmodi Pater Humanus, eidem Divinus seu è Deorum cœtu aliquis fuerit pro patre assignandus, à quo ut à Matris amasio divino, adeóque per Matrem, apud homines, solùm Nobilitatus fuerit. Ingens adsciscendi, in partûs Nobilitatem, Patres, sexûs sequioris sic privilegium! Sed de his hactenùs.

Cap. X.

I. *De* Sumtibus jure Divino *alitérve in* Sacrificia Publica *præstitutis.*

II. *Annuæ* Sicli, *eam in rem, pensitationis* Tempus Modúsque.

III. *De* Synedrii Magni *circa* Pensitationem *illam aliásque id genus* Jurisdictione.

IV. *De* Residuis *ad anni exitum* pensitationum *ejusmodi.*

V. *Firmatur Potestas circa* pensitationes *ejusmodi* sacras *Synedrii Magni. Testimonium è* Paraphrasi Chaldaica, *eam in rem, singulare.*

SEquitur, ut, juxta institutum, de Synedrii Magni potestate judiciaria, circa annuam Siclorum præstationem earúmque atque rerum aliarum aliquot sacrarum insumendarum rationem, videamus. Publicorum Sacrificiorum quæ קרבנות של צבור *Oblationes* seu *Sacrificia Universitatis* seu *Populi* nuncupant, quantum ad rem quam tractamus attinet, Genera fuere Bina. Alterum eorum quæ sive Jugiter

sive Sabbatis sive Neomeniis sive Quotannis, ex legis sacræ præscripto[a], in Templo erant veluti Universitatis non privati cujuspiam nomine offerenda. Alterum eorum quæ Totius Populi, ex disertis etiam sacræ legis[b] verbis, quoties ipse quà Universitas deliquerat tantùm, nomine erant facienda. Secundum genus ad illud distributionis nostræ caput attinet quod est de Universitatis Persona quam in Sacrificii ejusmodi tum causa tum ritu induebat Synedrium Magnum; qua de re inferiùs. Prioris autem sumtus subministrandi erant ex lege illa[c] de dimidio siclo sanctuarii, id est integro ex vulgaribus, didrachmæ Atticæ æquiparari solito, à quolibet viginti annorum præstando, *in cultum Tabernaculi testimonii ut sit filiis Israel in memoriale* seu *monimentum coram Domino*, לכפר על נפשותיכם, id est, *ut propitius fiat super animabus vestris*, seu propitietur animabus vestris; unde etiam כסף הכפורים *pecunia expiatoria* seu *expiationum* eadem in lege appellatur. Tributum hoc sacrum annuum erat & perpetuum, stante Ebræorum republica, ac Templo postmodùm, ut Tabernaculo primò, solutum; ídque[d] inprimis ad coemenda Sacrificia illa Publica, Diurna, Sabbatica, Menstrua, Annua, quæ Populo erant Expiatoria; aliis nihilominùs ex eo pecuniarum summis, quotannis (ut mox ostenditur) præstari etiam solitis. Tertia pars sicli sub initio Templi secundi, ob graviores tunc sacrorum operúmque impensas, edicto temporario[e] adjecta est. Dimidii autem sicli Tributum ipsum idem erat quod à Tito in oratione ad Judæos habita innuitur, ubi de amplissima Romanorum indulgentia verba faciens, τὸ δὲ μέγιστον, inquit[f], δασμολογεῖν τὸ ὑμῖν ἐπὶ τῷ θεῷ καὶ ἀναθήματα συλλέγειν ἐπετρέψαμεν· καὶ τοὺς ταῦτα φέροντας οὔτε ἐνουθετήσαμεν οὔτε ἐκωλύσαμεν, ἵν' ἡμῖν γένησθε πλουσιώτεροι καὶ παρεσκευάσησθε τοῖς ἡμετέροις

[a] *Num.* 28, 1 *&c.*

[b] *Levit.* 4, 13.

[c] *Exod.* 30, 12. *videsis Joseph. lib.* 3. *Origin. cap.* 9.

[d] *Gloss. Jarch. ad Exod* 30, 15.

[e] *Nehem.* 10, 32. *& ibi R. Aben Ezra.*

[f] *Haloseos lib.* 6. *cap.* 34. *in Græcis: in Ruffino lib.* 7. *cap.* 13.

τῆιεϛ χρήμασι καθ' ἡμῶν, *Quódque maximum est, Tributum capere Dei nomine ac donaria colligere vobis permisimus. Eáque offerentes neque monuimus neque prohibuimus, ut hostes nobis efficeremini ditiores, nostráque pecuniá vos contra nos instrueretis.* Sic Ruffinus. Genebrardus ibi, *Et qui plus est, avous ottroyè de lever tributs au nom de Dieu & recuellier dons & offrandes : & n'avons ny admonesté ne empesché ceux qui les offroient : & cela a estè fait a fin que vous que nous estiez enemis* (sed hostium voci in Græco nihil respondet) *fussiez plus riches que nous, & que vous fussiez armez contre nous de nostre propre argent.* Post Templi excidium, desinente sacrificiorum usu, idem tributum ex Vespasiani sancito in Capitolium Romæ à Judæis erat deferendum. Josephi[a] verba sunt, φόρον δὲ τοῖς ὅπου δήποτ' ὄσιν Ἰουδαίοις, δύο δραχμὰς ἕκαστον κελεύσας ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸ Καπετώλιον φέρειν, ὥσπερ πρότερον εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεὼν συνετέλουν, *Tributum Judæis ubicunque degerent imposuit, jubens eos quotannis singulos didrachmas in Capitolium deferre quemadmodum antè pendebant Templo Hierosolymitano.* De hoc etiam Tacitus[b], res Judaicas tractans, *Tributa & stipes illuc* (Hierosolyma) *congerebant.* Cicero item[c], *cum aurum Judæorum nomine, quotannis ex Italia & ex omnibus provinciis Hierosolyma exportari soleret, Flaccus sanxit edicto, ne Asiâ exportari liceret.* Nam Judæi ubicunque locorum, in urbe Romano, degerent, hoc persolvebant.

[a] *Halos. lib. 7. seu vet. cap. 27. & vide Philonem in Legatione ad Caium.*

[b] *Histor. 5.*

[c] *Orat. pro Flacco.*

II. Quoniam igitur res ipsa postulavit ut ante anni cujuslibet initium solveretur in Sacros illos usus Tributum ejusmodi, id est ante initium Nisan Mensis, qui fere Martio Juliano respondet, ideo quotannis primo die Adar mensis, qui proximè antevertit, edicto publico per Tribus universas in urbibus tractibúsque

búsque monitum est, ut quisque Siclum suum in annum futurum appararet solverétque post dies quatuordecim. Decimo quinto ejusdem die, ושבו השולחנין בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ממנו ומי שלא נתן אין כופין אותו ליתן quæ verba sunt Maimonidis[a], juxta mentem veterum, id est, *trapezitæ passim, per urbes & provincias commorabantur ac canistro* seu *vasculo aliquo siclos poscebant. Qui dederit, ab eo accipiebant. Qui verò non dederit, eum* (tunc) *non cogebant dare.* Die dein vigesimo quinto Adar mensis, ישבו השולחנין במקדש לגבות ומכאן ואילך כופין את מי שלא יתן עד שיתן וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין עבוטו בעל כרחו ואפילו כסותו *Trapezitæ commorabantur in Templo ad exigendum tributum illud; atque ab illo tempore quicunque non daret, eum id facere cogebant. Scilicet qui non daret eum prehendebant pignúsque ab eo capiebant, etiam amictum ejus.* Nemo enim præter Fœminas, Servos & Minores excusandus erat, nec paupertate extremâ; hoc tamen adjecto temperamento; Sacerdotes quanquam hoc pariter atque alii Tributum deberent & instantiùs usque dum solverent crebrò rogarentur, nihilominus prehensione neutiquam esse ad id præstandum coactos, idque מפני דרכי שלום *propter vias pacis*, id est publicæ honestatis causâ. Sic Magistri. De eis quæ habentur apud scriptores hac de re Christianos, nec etiam satis Ebræis consona, consule, si placet maximè disputationes Joannis Baptistæ Villalpandi[b], ut magis obvias prætercam.

[a] *Halach.* Siklim *cap.* 1. §. 9. & *sic Misn.* & *Gem. Hierosolym. ad tit.* Siklim *cap.* 1 &c.

[b] *Tom.* 2. *Explanat. in Ezech. part.* 2. *lib.* 5. *disp.* 3. *cap.* 56. *item in Apparatu Urbis & Templi part.* 2. *seu de Ponderibus & Mensuris, lib.* 2. *disp.* 4. *cap.* 31.

III. Id verum quidem est, non expressam occurrere Synedrii Magni mentionem ubi de exigendo tributo hoc in libris Talmudicis agitur. Sed rem ipsam ejusmodi fuisse satis liquet, ut cum ratione fingi quidem

quidem nequeat alius alicujus Synedrii seu fori ordinarii jurisdictionem locum habere potuisse in prehensione pignoréque, quo non solventes ad præstandum cogerentur capiendo. Sine jurisdictionis Synedrii alicujus ope, trapezitas, qui corrogarent, sive prehensione sive pignoriscapione uti potuisse, credere absonum nimis est. Et cum prehensione non cogerent heic debitores antequam in Templo Hierosolymis, ídque vigesimo quinto die mensis Adar, Siclos cujuslibet, qui, dum per urbes ac tribuum tractus postularant, non solvisset, expectare inciperent, non omninò videtur existimandum quin ex autoritate hujus ibi Synedrii tum non solventium prehensio ac pignoriscapio penderet, tum, si fortè ea de re lis moveretur, ejusce ad illud cognitio solum spectaret. Nam aliarum tribuum tribulium res (nisi appellationis causâ, ut superiùs ostenditur) in Synedriis Hierosolymitanis minoribus agitari fas non erat. Et trapezitas sive ipsos sive per procuratores, postquam jam fere accesserat anni initium adeóque quotidianus proventus hujus sacri usus, in Synedriis per tribuum urbes & tractus dispositis sive in contumaces sive in negligentes egisse, veri nemo non videt dissimilimum. Perquam igitur consonum est, ad Synedrii Magni duntaxat Imperium & Jurisdictionem rem hanc attinuisse. Quod libentiùs forsan credas, si etiam observaveris Synedrii hujus in Siclorum ita quotannis præstitorum distributione sacrísque inde faciendis potestatem. Nimirùm ex amplissima horum oblationis congerie, seu ærario hoc sacro, non solum sacrificia illa Quotidiana, Menstrua, Annua, Sabbatica suppeditabantur atque vestes Sacerdotales Pontificiæque, alia item, ad cultum spectantia, verùm etiam Censorum seu Curatorum urbis, eorum qui Sacer-

dotes ritus immolandi atque id genus alios docerent, libros Hierosolymis descriptos corrigerent, judicia exercerent, aliorum etiam ejusmodi reipublicæ ministrorum operarúmque stipendia, ac mercedes in muros, arces, aquæductus, id genus cætera reficienda, aliósque non dissimiles sumtus, solvebantur, ídque juxta Synedrii Magni semper[a] taxationem. Quin &, ad illius judicium, si fortè publicis sacrificiis aliísque sic impendendis non sufficeret hoc ærarium, ex aliis spontè oblatorum quæ deerant supplebantur.

[a] *Gemar. Babylon. ad tit.* Cethuboth *cap.* 13. *fol.* 105, 1. *Maimonid. halach.* Siklim *cap.* 4. *Moses Mikotzi præc. aff.* 45 *fol.* 122. *col.* 3. *Misn. & Gem. tit.* Siklim *cap.* 1, 2, 3. *ibi etiam Bartenorius.*

IV. Quod item supererat sub anni exitum, holocaustis adjectitiis, quæ קיץ המזבח *Sacrificia altaris secunda* nuncupabantur, insumendum pro arbitrio decernebat. Quamprimum autem advenerat dies Nisan mensis primus, id est ipsum anni initium, Sacrificia publica tantummodo coemenda erant מתרומה חדשה id est, *oblatione nova* seu *siclis in novum annum solutis*; non omninò iis qui in anni præteriti ærario superflui manebant, ni forte nondum in annum novum quæ sufficerent præstarentur. Adeo etiam, ut tametsi in Sacrificia quotidiana tunc animalia pristini anni siclis (quos תרומה ישנה *oblationem veterem* appellabant) coemta haberent, sive ad pristinos dominos redhibitione ea transirent sive venderentur ויוצאין לחולין atque *planè haberentur inter res profanas*, seu prorsus resecratas, pretio in veteris oblationis ærarium conjecto, quod similitèr dicendum quoties Victimarum in sacra quotidiana coemtarum aliquot usus non esset; שתנאי ב״ד הוא על כל הבהמות שלוקחין לתמידין שאם לא יהיו צריכין להן יצאו לחולין *quoniam ita voluit Synedrium de omnibus pecoribus in Sacrificia quotidiana comparatis; quoties nempe eorum*

usus

usus non esset, ut in rerum profanarum numerum redi-rent. Quod de Synedrio alio quàm Magno intel-ligi nequit.

V. Hisce sanè ritè perpensis, vix dubitari potest quin ab Synedrii Magni Imperio atque Jurisdictione penderet tam ipsa sive contumacium sive ex negli-gentia non solventium Siclos jam dicta prehensio & pignoriscapio, quàm proventûs hujus sacri in Sacrifi-cia publica aliáque jam ostensa insumendi etiam ra-tio. Unde quidem & cætera quæ hisce ita similia fu-ere, ut, sive ob amplitudinem singularem sive ob diffu-sam per tribus universas naturam & potestatem, in Synedriis minoribus locum commodè habere ne-quire videantur (veluti urbis totius Cura, Panegyres Hierosolymitanæ ex instituto divino celebrandæ & si quæ sunt ejusmodi reliqua) ad Synedrium hoc itidem attinuisse par est ut existimemus. Accedat heic, è paraphrasi Chaldaica testimonium de Synedrii Magni etiam apud Judæos Babylonienses simulacro seu, quà in terris exteris esse potuerit, figura imitatrice (illic enim seu extra Terram sanctam legitimum Mosaicè esse nequibat) postmodùm, scilicet Ezrâ, Zoroba-bele, eorúmque collegis in Terram sanctam ac Hie-rosolyma è captivitate reducibus, statum pristinum & figuram ejusdem genuinam, juxta quæ de Syna-goga Magna libro secundo dicta sunt, induente. Ad illud Cantici Canticorum[a], *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum ut ibi pascatur in hor-tis & lilia colligat*, Paraphrastes, *Dominator seculi susci-pit voluntariè orationem eorum & descendit in Babylonem* (לסנהדרין וחכימיא *ad Synedrium Sapientum & dedit populo suo requiem & eduxit eos de Captivitate ipsorum per manum Cyri & Esdræ & Nehemiæ & Zorobabel filii*

[a] Cap. 6, 1.

Sealthiel (וסבי יהודאי) *& Presbyterorum Judæorum, & ædificaverunt domum Sanctuarii & constituerunt Sacerdotes super oblationes & Levitas super custodiam Verbi Sanctitatis, & misit ignem de cælis & suscepit voluntariè oblationem & incensum aromatum: & sicut vir qui nutrit filium suum dilectum in delitiis, ita delicatè nutrivit eos; & sicut vir qui colligit rosas de convallibus, ita congregavit eos de Babylonia*; ubi instar Æchmalotarcharum alieniis in terris antè gubernârant, & tandem reduces Synedrium reverà Magnum, in loco quem elegerat Dominus inter suos, instaurabant ipsi. Et capite proximo, ad illud[a] *quam pulchri sunt gressus tui* &c. Paraphrastes, *Dixit Salomon in Spiritu prophetiæ suæ à facie Domini, Quàm pulchri sunt pedes Israel, quando ascenderint ut appareant coram Domino tribus vicibus in anno &c.* adeóque rempublicam sacram, in Terra sanctâ è captivitate reduces instauraverint, וריש מתיבתך די בזכות מתפרנסין על כל עלמא וגו׳ *Et Princeps Consessus* seu *Synedrii tui indultum est ut gubernet omnia secula, sicut fœtus enutritur per umbilicum in utero matris suæ. Splendidus est in lege sicut circulus Lunæ, quando venit ad mundandum & ad contaminandum, & ad justificandum & ad condemnandum* (id est ad dubia de Munditie, Immunditie, innocentia, reatu solvenda) *& non deficiunt verba legis unquam ab ore ejus sicut non deficiunt aquæ fluminis magni, quando egreditur de paradiso* ושבעין חכימין מסחרין יתה כאדר שנלגל *& Septuaginta Sapientes circundant eum instar areæ circularis* (semicircularis, ut libro ostenditur Secundo) ואוצריהון מלין מן מעשר וגו׳ *& cellaria* seu *Thesauri eorum pleni sunt Decimis sanctificatis & votivis, & spontaneis, quæ constituerunt eis Ezra Sacerdos & Zorobabel, & Josue, & Nehemias; & Mardochæus & Bilsan* (אנשי כנשתא רבתא) *Viri Synagogæ Magnæ,* qui

[a] Cantic. 7, 1.

qui comparantur Rosis, ut sit eis virtus ut laborent in lege die ac nocte. Designantur planè Synedri Magni, nomine Septuagintauniusvirorum, simul cum officio eorum seu procuratione judiciaria suprema, circa proventus & res sacras quæ Hierosolymis seu in Templi cellariis, exercenda.

Cap. XI.

I. *De Sacra Disciplina à* Synedrii Magni delegatis *aliquot* Pontifici Maximo *paulò ante* festum Expiationum *illud generale, in Mense* Tisri, *Tradenda.*

II. Juramentum, *eam in rem, ab eo præstandum. Alia ad* Procurationem *hanc attinentia.*

III. *Ex re nata, de* Vestibus Sacris extra Templum *nullis, nec in* Templo *extra ipsum* Ministerii Tempus *aut ejusdem* confinia proxima, *à Sacerdote gestandis. Maximè è* Talmudicis. *Et num ego meritò reprehensus sim à Tituli Talmudici interprete nupero, quòd, ex Jurisconsultis Ebræorum, adfirmâssem,* fas non fuisse Sacerdoti gregario sacris indui vestibus alio in tempore quàm dum sacris operabatur.

IV. *Singularis, eam in rem, traditio* Talmudica, *de* ministeriorum *diurnorum* sortium *ritu solenni.*

V. Numerandi *ratio Singularis. Nec alia* Israelitis, *ut legitima, seu recepta.*

VI. *De* vestium Sacerdotalium *usu, ex* Sermone sacro *&* Scriptoribus Christianis, *heic advertenda.*

VII. *Enarratio apud* Salomem Ben Wirga, *de Pontificis Maximi, comitante* Synedrio Magno, *aliisque in* Templum, *è domo sua, paulò ante Festum* Expiationum, *pompa splendidissima.*

ORdo Instituti deducit ad illud de Temporum, ut Neomeniarum, Intercalationis reliquorúmque inde pendentium, calculo. Sed quo-

quoniam rejicitur quicquid id genus fuerit ad Librum de Anno Ebræorum Civili, qui Tertio huic adeo utpote cognatus subjungitur, ideò transimus ad Disciplinam sacram, ex judicio Synedrii Magni, quotannis Pontifici Maximo tradendam paulò ante festum Expiationum seu diem decimum mensis Tisri. Stante Templo primo, qui in Pontificatum successere viri erant adeo doctrina ac pietate præditi (sic ipsi Ebræi) ut suum satis absque Synedrorum ope plerunque munus præstare edocti essent. Sub Templo autem Secundo, cum Septiduo ante festum[a] Expiationum (quod diem decimum Tisri mensis occupabat) ex more vetustissimo[b] Pontifex, ut tanto Sacrificio in Universi populi Expiationem peragendo, quotidiana sacrorum consuetudine, magis idoneus redderetur, se in Templi Conclave פלהדרין dictum receperat (quoniam sæpe eveniebat sacrorum imperitos nimiùm, pro dominantium nutu, in dignitatem illam esse evectos) mos erat, ut Synedri aliquot à Synedrio Magno delegati, dierum illorum quolibet ei prælegerent totum munus ejus in die illo Magno præstandum quemadmodum in Levitico præscriptum est, Ne scilicet aut nondum didicisset ipse, aut fortè oblitus esset. Etiam & imperabant ei ut lectioni assuesceret ipse iteraretque, ne quid rituum insciens fortè prætermitteret, rituúmque formulas eum docebant. Nam & eo die omnigena Sacrificia ab ipso solo[c] offerenda erant. Misna[d], מסרו לו זקנים מזקני ב״ד וקורין לפניו בסדר היום ואומרים לו אישי כהן גדול קרא אתה בפיך שמא שכחת או שמא לא למדת ערב יום כיפורים שחרית מעמידין אותו בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים ואלים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה *Tradebantur ei* seu *ad eum mittebantur Seniores è Senioribus Synedrii qui legerent coram eo in officio*[e] *diei, admonitione etiam hujus-*

[a] *Levitic.* 16.

[b] *Maimonid. halach.* Abodeth jom hacippurim *cap.* 1.

[c] *Idem ibidem.*

[d] *Tit.* Joma *cap.* 1.

[e] *Levitic.* 16.

hujusmodi utentes; *Domine Pontifex Maxime, lege & tu ore tuo, ne forte oblitus fueris aut non satis didiceris. Mane autem diei parasceues festi Expiationum constituebant eum in porta* (Templi) *Orientali, & transire faciebant coram eo juvencos, arietes, agnos, ut scilicet rituum fieret satis sciens & peritus.* Nam inde firmatam aiunt indicatarum mactandi formularum memoriam. Et expressim Maimonides[a] de Senioribus illis; ומלמדין אותו עבודת היום וסדורה *& docebant eum cultum ritúsque diei ejúsque officium.* Adjicitur in Misna; כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה ערב יום הכיפורים עם חשיכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה מפני שהמאכל מביא את השינה *Per totos septem dies non impeditur à cibo potúque. At verò sub crepusculi finem pridie festi Expiationum non sinunt eum multum comedere, ne somnus inde sequeretur.* Dormire enim eum nocte illa nolebant, ne seminis effusione forsan pollueretur, unde nec sinebant eum comedere, דברים המרגילין לשכבת זרע כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן *ea quæ seminis effusionis in causa esse solent, veluti Lac calidum & Ova & quæ sunt id genus cætera.*

[a] *Halach.* Abodeth jom hacippurim *cap.* 1. *& Mose Kotzensi præcept. affirmat.* 209.

II. Pridie etiam festi tradebatur Senioribus aliquot è Sacerdotibus qui thymiamatis ritum eum edocerent. Sed non sine juramento de thymiamate in Sancto sanctorum ritè offerendo ab eo præstito Senioribus à Synedrio delegatis. Jam dicta Misna, ואמרו לו אישי כהן גדול אנו שלוחי ב״ד ואתה שלוחינו ושליח ב״ד משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין *Et dicunt illi, Domine Pontifex Maxime, Nos ministri sumus Synedrii, tu verò & Synedrii & nostrûm minister es* (seu à Synedrio & nobis missus) *adjuramus te per nomen ejus qui habitat in hisce ædibus, ut non mutaveris rem quampiam* seu *aliter feceris quàm juxta*

juxta ea quæ tibi præscripsimus. Et tunc discedit ille flens. Etiam & illi flentes discedunt. Quæ explicatiora reddenda. Ad id *tu & Synedrii & nostrûm legatus es* adnotant[a], id non omninò sic intelligendum quasi innuerent Pontificem suum esse legatum לענין עבודה *in ipsa Sacrificii Ratione*, quoniam כהני שלוחי דרחמנא *Sacerdotes ministri sunt sanctissimi Numinis* tantùm, quà Sacerdotes. Ideò verò ea vocabula adhibita, ut hoc sonent משביעין אנו עליך על דעתינו ועל דעת ב״ד *Adjuramus te ex sententia & nostra & Synedrii.* Scilicet, quantum ad Juramentum hujusmodi præstandum, velut minister es & nobis & Synedrio. Quantumvis autem verba illa de non mutanda re quapiam seu aliter facienda, generatim in juramenti formula usurparentur, nihilominus monent hoc inprimis ad innovationem Sacrorum illius diei, quam introducere conati sunt Sadducæi, spectasse. Nimirum ubi legitur in lege secra[b], qua ritus diei illius præstituuntur; *Sumet* (Aharon) *thuribulum plenum ignitis carbonibus de altari à conspectu domini, & implebit pugillum suum thymiamate aromatico confuso & inferet intra velum. Ponétque thymiama super ignem coram domino ut nebula thymiamatis operiat propitiatorium quod est super testimonium &c:* recepta est sententia apud eos qui majorum traditiones amplexi sunt (quorum in numero esse nolebant Sadducæi) thymiama non alibi quàm intra velum seu in Loco sanctissimo adolendum fuisse. Apud Sadducæos verò, adoleri solitum extra velum fumúmque ascendentem ritè satis intromitti existimari. Jam verò, cum quid faceret Pontifex solus intra velum, nemo hominum satis posset rescire, nec Sacrificium diei, juxta legem, perageretur, si aut intra non adoleret aliúdve quid novaret Pontifex Hæreticorum, id est Sadducæorum, qui sub posteriora

[a] *Gemar. Babylon. ad tit.* Joma *cap. 1. fol. 19, 1.*

[b] *Levit. 16, 12.*

riora Templi secundi tempora numerosi florebant, fortè sequax, ideo adjurandus erat ne à traditionibus majorum ritibúsque ei jam ostensis recederet. Id demùm quod subjicitur tam hunc quàm illos discessisse ac flevisse, hoc tantùm innuit, hunc quia adeò suspectus est, illos etiam quia in hoc adjurandi munere eum suspicari se professi sunt, doluisse, seu signa præbuisse doloris. Adjicitur in Misna citata, אם היה חכם דורש ואם לאו תלמידי חכמים דורשין לפניו ואם רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו ובמה לפניו באיוב ובעזרא ובדברי הימים זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל *Si Sapiens esset* (id est, si sacræ doctrinæ callentior) *scripturas explicabat* (nocte scilicet festum præcedente) *Sin verò, explicabant coram eo sapientum discipuli*, seu *sacræ philosophiæ candidati aliquot. Quin si legere ipse consueverat, legebat; sin verò, legebant illi; nimirùm in libro Job, & Ezra, & Paralipomenis. Ait Zacharias Ben Cabitol* (floruit ille[a], Sacerdos, paulo ante Templi Excidium) *sæpius se legisse coram eo in Daniele.* Expressissima certè sunt in antè dictis Synedrii Magni circa Sacra curæ vestigia, adeo ut si quid in his aut similibus, quæ ad Synedria Minora non attinerent, commissum esset, ipsum duntaxat ex jure ordinario cognovisse atque animadvertisse omninò videatur; qua de re etiam plura inferiùs.

[a] Sepher Juchasin *fol.* 56, 1.

III. Sunt quidem alia aliquot ad Procurationem seu Judicium Synedrii Magni ejúsque, ut summo in Sacris imperio gaudentis, potestatem attinentia, in Codice Talmudico *Joma* dicto quem pridem V. Cl. Robertus Sheringhamus Cantabrigiensis Latinè transtulit, commentariis sanè eruditis illum illustrans. Operæpretium erit, hac etiam de re eum consulere. Sed verò obiter

heic prætermittere nequeo monitum quo ut lapſum me[a] ſatis fidenter ibi reprehendit ille, circa Veſtes apud Ebræos ſacras, *alibi aut alio tempore Sacerdoti non gerendas, præterquàm dum, vicem ſacram obſervans, altaris miniſterio aſſiduus adeſſet.* Quibus etiam addidi, *peractâ vice, in apothecis reponebantur, adeo ut, extra Templum, veſtitûs cultu nec à plebe caterâ differret Sacerdos.* Ex jure ſcilicet ordinario Magiſtris recepto & ad Sacerdotes gregarios attinente; unde etiam ibi dixi; *Juriſconſulti Ebræi*; אסור לכהן הדיוט ללובשו אלא בשעת עבודה *fas non erat Sacerdoti gregario ſacris indui veſtibus alio tempore quàm dum ſacris operabatur.* Sed lapſum me hac in re aſſerit ille. Forſan! Si ita; lapſus ſum cum Ebræorum Magiſtris ſimul & Scriptoribus Chriſtianis etiam ſcientiſſimis. Ad Lectorem provocandi (qui mos mihi, maximè in rebus hujuſmodi aliis, placuit) locus heic non eſt. Neque enim quæ litem, ut ſatis conteſtatam, ſtatuminent, adeóque Lectorem in judicium inſtruant, à parte alterutra producta ſunt plenè hactenus Teſtimonia Ebræorum; quæ rem puto facient exploratiſſimam. Adverſarii qualiſcunque perſonam, inter ſcribendum, induere mihi nunquam non admodum diſplicuit. Cæterùm utcunque, Veri Diſquiſitionis ſolùm cauſâ, nonnulla heic ſatis adverſantia ingerere, viſum eſt omninò neceſſarium. Adjicit ille, *Si Juriſconſultos Hebræos nominâſſem, ſibi aliquid certi proferre licuiſſe.* Certè poſt lineas pauculas, loco citato, expreſſiùs deſigno ubinam Juriſconſultorum, quos innueram, ea in re ſcita reperiantur. Eorum primarius eſt Maimonides, cujus verba ſunt[b], בגדי כהונה מותר ליהנות בהן. לפיכך לובשם בזום עבודתו ואפילו שלא בשעת עבודה חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנז *Veſtes Sacerdotales ejuſmodi ſunt ut ex eis commodum utendo capere liceat, unde eas induebat*

[a] *Lib. 2. de Succeſſione in Pontificatum cap. 7.*

[b] *Tit.* Celi hammikdaſh *cap.* 8. §. 11 & 12.

induebat Sacerdos (eis vestitus erat) *Die Ministerii sui, idque etiam extra tempus ipsum* seu *horam Ministerii, excepto Cingulo, quoniam illud erat ex heterogeneis* seu *ex lana & lino*; adeóque non induendum extra ipsum Ministerii Tempus seu Horam; id est, extra tempus quo Sacrorum actui operabatur. Etenim, ex lege generali[a], de vestibus, heterogeneæ ejusmodi locus non erat. Josephus[b], de legibus quæ huc attinent, Μηδεὶς δ' ἐξ ὑμῶν καλῶς τῆς ἐξ ἐρίου καὶ λινοῦ στολὴν φορείτω. τοῖς γὰρ ἱερεῦσι μόνοις ταύτην ἀποδεδεῖχθαι, *Nullus vestrûm* (sic Ruffinus) *textâ ex lana & lino tunicâ vestiatur. Hæc enim solummodo Sacerdotibus est concessa*; ubi Gelenius, *Nemo veste è lino & lana contextâ utatur. Est enim solorum sacerdotum.* Genebrardus; *nul ne se doit vestir de robbe tissue de line & de laine, car cela appertient aux seuls sacrificateurs.* Quod quidem sic dictum innuere videtur, Tunicas, Stolas & indumenta Sacerdotalia fuisse etiam ex lino & lana confecta reliqua. Nec fortè ex ipso sermone sacro[c] aliud ritè eliciendum. Sed Talmudici reliqua aiunt fuisse ex Lino puro[d], והאבנט לבדו רקום בצמר *Cingulum autem solum acupictum esse Lanâ* coloratâ. Sed & vide Josephum alibi[e] de Cingulo reliquísque. Verba autem quæ de Die Ministerii Sacerdotalis ex Maimonide jam antè attuli, statim sequitur apud eum quod citabam ego velut ex Jurisconsultis Ebræorum, אסור לכהן הדיוט ללובשו אלא בשעת עבודה *Haud licuit Sacerdoti gregario vestibus Sacris indui nisi tantùm in ipso tempore*, seu *horâ Ministerii*; id est reliquis Vestibus simul cum Cingulo (unde integrè sic vestiretur) fas non erat vestiri extra tempus illud. Sine Cingulo, quod singulare erat & sacrum reliquarum retinaculum, ministerii sui die toto, vestibus indui reliquis licuit. Scilicet nemo nescit Matutina, Pomeridiana, Vespertina,

[a] *Levit.* 19, 19.

[b] *Lib.* 4. *cap.* 8.

[c] *Vide Exod.* 28, 5 *&c.* & 40. & *cap.* 39, 2 *&c.*

[d] *Maimonides halach.* Celi hammikdash *cap.* 8. §. 1. *Mikotzi Præcept. Affirmat.* 173. *alii.*

[e] *Archæolog.* 3. *cap* 8.

[a] *Exod.* 29, 38. *Num.* 28, 4.

[b] *Maimonid. Halach.* Celi hammikdaſh *cap.* 7. §. 2.

[c] *In* Ceſeph Miſna, *ad tit. jam dictum cap.* 8. §. 12.

ſpertina, fuiſſe[a] Sacrificia, unde horæ ac momenta temporis miniſterii dignoſcebantur indicebantúrque quotidie per præconium הממונה על הזמנים *Præfecti Temporum* ipſius[b] aut alicujus eorum qui ei eo nomine ſubeſſent. Jam dictis conſonus apertiſſimè eſt Maimonidis ſenſus; quod & pluribus agnoſcit R. Joſeph Karo[c], ubi adjectam habet, quæ pariter occurrit in aliis aliquot editionibus Maimonidis, animadverſionem R. Abrahæ Ben David (cui Maimonidem reprehendere in deliciis erat) in hunc modum, השגת הראב״ד אסור לכהן הדיוט א״א לא מחוור מן הגמרא הכי אלא כל היום מותר במקדש commentum R. Abrahæ Ben David; *Haud licuit Sacerdoti gregario &c. Ego verò dico non conſtare ex Gemara* (unde deducit illud Maimonides) *quin fas fuerit toto die* (miniſterii) *in Templo* ſeu *Sanctuario.* Non quidem loquitur illic Maimonides expreſſim de Templo, ſed tantùm de die Miniſterii, cujus vel partem tranſigere extra templum nefas. Adeo ut & ipſe tacitè ſatis Templum innueret intelligendum, atque ita tam Locum quàm Tempus Veſtes illas geſtandi eſſe ſatis deſignatum. Gemara autem quam innuit illic Davidides ille, citatur etiam Scriptori qui me ſic impetit. Sed aliter omninò ei vertitur quàm aut diſciplina Talmudica, ſacris literis etiam fundata aut pronius reprehendendi in Davidide ſtudium patitur. Neque enim dubitabat Maimonides quin extra Sanctuarium veſtibus illis indui Sacerdoti non licuerit. Intra Sanctuarium licitas fuiſſe voluit omnes citra Cingulum, toto miniſterii die. Et rectiſſimè obſervat ibi R. Joſeph Karo, Davididem cavillo uſum eſſe circa illud de Cingulo à reliquis (quæ interdum nomine בגדי כהונה *veſtium Sacerdotalium* per ſe veniunt) diſtinguendo, adeóque voluiſſe omnes ſimul potuiſſe geſtari tam במקום עבודה *in loco miniſterii* (ſed non alibi) quàm בעידן עבודה:

עבודה *in ejusdem tempore.* Atque מפני, inquit, שראה הרב רבי אברהם בן דוד חולשת דבריים אלו לא כתב דבריו כנוהג אומר להשיג *quoniam vidit Rabbi Abraham Ben David argumenta sua esse ea in re imbellia, non scripsit animadversionem illam decernendo sed velut cavillando* aut *commentando.* Aliquot in editionibus, non adjicitur illud Davididis. Ejusmodi autem alibi habet ille ad Maimonidem, tantundem docentem, hac de re animadversionem quæ in *Ceseph Misna* satis refutatur. Scilicet ad locum ubi Maimonides, totam de Heterogeneis, tum Seminibus Arborumque ac fruticum conjunctionibus tum Vestibus, disciplinam Mosaicam simul tradens, & de Judæo altero veste aliquâ, lege ipsâ de Heterogeneis contentâ, indutum alterum reperiente aut obviam habente loquens, הרואה, inquit[a], כלאים של תורה על חברו אפילו היה מהלך בשוק קופץ לו וקורעו עליו מיד. ואפילו היה רבו שלמדו חכמה *Qui viderat quis vestem heterogeneam* (ex Lana & Lino) *ipsâ lege interdictam super proximum suum, etiamsi in plateâ* (publicè) *incederet, insiliebat in eum, ipsamque dilacerabat illicò super eum* (nisi exueret ipse) *idque etiamsi esset Magister suus qui Sapientiam eum doceret.* Quæ enim ex scitis Scribarum seu lege moréve, præter legem ipsam sacram, superinducto pro heterogeneis habebantur, sic ab obvio dilacerandæ non erant, nec quidem necessariò exuendæ antequam qui gestaret in domum suam rediret. Reus autem vestis ejusmodi gestandæ verberibus puniendus erat. Hisce verò paulò pòst subjungit[b], כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין מפני האבנט שהוא כלאים ולא הותרו כו אלא בשעת עבודה שהיא מצות עשה כציצית *Sacerdotes si qui vestiebant se vestibus Sacerdotalibus* (cunctis Ministerii) *extra tempus* (seu *ipsam operationis sacræ horam*) *Etiamsi*

[a] *Halach.* Kelaim *cap.* 10. §. 29.

[b] *Ibid.* §. 32.

am si id fieret in Templo, verberibus erant plectendi, idque Cinguli gratiâ, quod ex Heterogeneis erat. Neque permittebant extra tempus Ministerii, quod nempè Præcepto nitebantur Affirmativo, sicut & Fimbriæ[a]; in quibus itidem permissa aiunt[b], etiam ex Legis sacræ mente, Heterogenea velut eorum usui necessaria. Hic planissimè ὁ מקדש simplicitèr pro *Templo* ipso usurpatur, qua de re plura inferiùs. Nec quidem Locum alium admittit ipsum Ministerium. Extrà vestes ejusmodi neutiquam gestandæ erant, juxta quod heic ac in antè ex Maimonide citatis apertè occurrit. Priore in loco, de interdicto extra ministerium, seu ejusdem diem, sacrarum vestium Sacerdotibus usu agit; posteriore de Sacerdote Heterogeneæ vestis se gestatæ nomine verberando. Ibi autem R. Joseph Karo eum explicans, Talmudicum[c] affert quo expressim de Sacerdotalis vestis heterogeneæ usu definitur, ואשתרי בעידן עבודה בלא עידן עבודה לא אישתרי *Licitum ea* (id est, Balteo) *esse uti tempore* (Horâ) *Ministerii; neutiquam omninò extra tempus Ministerii.* Cæteræ autem intra Templum ministerii die gestari ritè potuerant. Et sensus quidem in jam allatis Maimonidis adeóque vetustiorum, aliorúmque heic obitèr consonorum, de vestibus illis non omninò gestandis extra Templum, apertior fit ex eis quæ verba ejus de Ministerii Sacerdotalis die antè memorata antecedunt, & perquam heic animadvertenda exhibent de Vestibus illis Sacerdotibus לכבוד ולתפארת *in gloriam* seu *Honorem & Decorem*, generi Sacerdotali[d] divinitùs assignatis. Scilicet ibi[e] docet, quòd si vestes illæ נעשו צואין *sordidiores fierent* aut *inquinarentur*, אין מלבנין אותן ואין מכבסין אותן אלא מניחין לפתילות ולובש חדשים *neutiquam mundabant eas nec lavabant, sed reponebant eas ad conficienda ellychina* (& id genus alia) *& Sacerdos*

[a] *Numer.* 15, 38. *Deuter.* 22, 12.

[b] *Idem ibid.* §. 4. & *tit.* Tzitzith *cap.* 1 &c.

[c] *Gemar. tit.* Erakin *cap.* 1. *fol.* 3, 2.

[d] *Exod.* 28, 2 & 40.

[e] *Halach.* Celi hammikdash *cap.* 8. §. 5, 6 &c.

dos erat novis induendus. Vestem autem Pontificis
vetustate attritam in gazophylacio seponebant. Nec in
vestibus albis, in quibus operabatur Die jejunii, עובר
אלא גנוזין *unquam iterùm utebatur* פעם שנייה לעולם
אותם שם שיפשטו בםקום אותן *sed recondenda erant in*
loco ubi exuebat eas, ex lege illa[a] de Pontificis ministe-
rio in Expiatione annua, *Et veniet Aharon ad tabernacu-*
lum testimonii & exuet vestes lineas, quibus indutus fuit,
cum ingrederetur Sanctuarium, & relinquet eas ibi. De
quibus adjicit Maimonides, והם אסורין בהנאה *atque*
nefas erat illis usibus communibus adhiberi. Item כל בגדי
הכהנים אינן באים אלא משל ציבור ויחיד שהתנדב
בגד מבגדי כהונה מסרו לציבור ומותר· *Vestes Sa-*
cerdotales omnes non aliunde proveniebant quàm ex
eo quod Populi, Universitatis, Publicum erat. Et cum
Privatus offerebat vestem ex eis aliquam, tradebat
eam Populo (Publicis illic præfectis, quibus Syne-
drium præerat Magnum) *unde ritè fuit ea recipi-*
enda. Quale item de aliis ministerii Sacri instrumentis
ac Sacrificiis adjungit. Et dein, בגדי כהנים הדיוטים
היו עושין מהן מחלוצות רבות. וששה ותשעים חלונות
היו במקדש להניח בהן הבגדים׃ ארבעה חלונות לכל משמר.
ושם כל משמר כתוב על חלונותיו וכולן סתומות. ובשיכנסו
אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן פותחין חלונותיהן כל
ימי שבתן ונוטלין הכלים וכשיצאו מחזירין הבגדים
לחלונותיהם וסותמן. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר.
לפי שלא יהיו הכלים מעורבין. אלא כל המכנסים בחלון
אחד וכתוב עליו מכנסים. וכן האבנטים בחלון אחד וכתוב
עליו אבנט וכן המצנפות כלן בחלון אחד. והכתנות כלן
בחלון אחד. כהן גדול מניח בגדי זהב בלשכה שלו בלילה
או בעת שיצא מן המקדש. בגדי כהונה מותר ליהנות בהם וגו
Sacerdotibus vulgaribus seu *Minoribus, faciebant vestes*
mutatorias complures. Et Nonaginta sex Arcæ erant in
Tem-

[a] Levit. 16, 24.

Templo, ut in illis relinquerentur seu *reponerentur Vestes illæ. Quatuor scilicet cuique Custodiæ* seu *Ephemeriæ. Et nomen cujusque Ephemeriæ inscriptum erat Arcis suis, quæ cunctæ clausæ. Et quando Ephemeriæ ministri introibant ad operandum in hebdomadibus suis, recludebant Arcas suas, singulis hebdomadum suarum diebus, instrumenta illa vestiaria sibi tollentes. Et cum egrederentur* (è templo) *reponebant vestes illas in Arcis suis eásque claudebant* seu *obserabant. Ratio autem, cur fierent Quatuor Arcæ cuilibet Ephemeriæ, erat, ne instrumenta illa* seu *vestes* (inter se) *confunderentur* (nimirùm ut in Arcis sibi propriis singulæ faciliùs & promtiùs se exhiberent) *adeóque ut Femoralia omnia Arcâ in unicâ continerentur, inscriptâ nomine Femoralium, uti etiam Cingula cuncta, Arcâ in unicâ inscriptâ nomine Cinguli, & Pilei omnes Arca in Unica & demum Tunicæ Arcâ itidem in Unicâ. Pontifex autem summus relinquebat vestimenta sua aurea in Conclavi suo nocte ac tempore quo egrediebatur è Templo. Vestes Sacerdotales fas erat in communes* (scilicet non sacras; sed nec communes omnes) *usus adhibere &c.* Dein statim sequuntur quæ paulò superiùs, ex Maimonide primò citavimus. Anne quidquam apertiùs dici possit, ad asserendum, extra Templum sacras gestare vestes suas Sacerdoti, ex jure ordinario, non omninò licuisse? Et de Arcis illis videsis plura in Titulo Talmudico *Tamid*[c], unde hæc Maimonides, cui toties heic, ut locis innumeris aliis, aliísque scriptoribus מקדש pro *Templo* solo palàm usurpatur, qua de re mox plura. Admodum consonus est sententiæ velut indubitatissimæ, de non gerendis, ex jure ordinario, extra Templum vestibus illis, textus sacer. In prima earum institutione divina, de eis legitur[b], והיו על אהרן ועל בניו בבאם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת בקדש *Et utentur eis Aaron & filii ejus*

[c] Cap. 4.

[b] Exod. 28, 43.

ejus quando ingredientur Tabernaculum testimonii vel quando appropinquant ad Altare, ut ministrent in Sanctuario. Id est, ingressis & appropinquantibus. Unde etiam signantiùs nuncupantur[a] בגדי שרד לשרת בקדש *Indumenta Ministerii ad ministrandum*, seu quæ inservirent, *in Sanctuario*, seu, ut rectè satis Vulgata *quibus induceretur Aaron quando ministrabat in sanctis.* De aliis, iísque viris clarissimis, qui eandem, velut de qua non ambigendum fuerit, cum Talmudicis (quantum ad vestes sacras extra Templum non omninò gestandas) sententiam amplexantur, mox dicetur. Gemara autem illa quâ etiam niti videtur illud Maimonidis, ita se habet[b], תא שמע בגדי כהונה היוצא בהן למדינה אסור ובמקדש בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה מותר מפני שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן שם ובמדינה לא Quam ita verto, *Veni & audi; Vestibus Sacerdotalibus induto in Urbem seu foràs prodire nefas. Eis autem in Sanctuario* seu *Templo vestiri Sacerdoti licuit sive horâ ministerii sive extra horam illam* (intra ministerii scilicet diem) *quoniam vestes Sacerdotales data sunt ut earum usus esset humanus* (in Sanctuario scilicet; etiam extra ipsum ministerii actum) *nec tamen in Urbe* seu *foràs.* Quod de omnibus, præter Cingulum, dictum; juxta sensum Maimonidis aliorúmque qui eum exposuerint, ut ostensum est. Vertit autem qui me heic ita lapsûs incusavit, *Prohibitum est quemvis vestibus sacris indui cum abeat in Provinciam, sed hoc in Sanctuario & in urbe Hierosolyma licitum est tum eo tempore quo altari ministrant tum eo tempore quo non ministrant, quia vestes Sacerdotales data sunt ut ex iis utilitas caperetur.* Subjungit dein, *Ex his apertum est, si ex Jurispandectis Hebraorum res sit decernenda, usum vestium Sacerdotalium gregariis Sacerdotibus concessum esse eo tempore quo ministerium altaris non obierint, & hoc quidem non solùm*

[a] *Ibid.* 39, 1.

[b] *Ad tit.* Joma *cap.* 7. *fol.* 69, 1. *& videsis* Aiin Israel *part.* 1. *fol.* 107. *col.* 4.

in Sanctuario, sed etiam cum è Sanctuario in Urbem prodirent. Cum enim מקדש *&* מדינה*, ut in loco citato, opponuntur, per* מקדש *Sanctuarium Hierosolymitanum cum tota urbe sive* ירושלים כולה *intelligitur, ut rectè notavit Buxtorfius in suo Lexico Magno ad dictionem* מדינה. Ingenuè agnoscit, in Gemara citata nihil haberi quod expressim denotet Hierosolyma seu locum aliquem extra Sanctuarium seu Templum vestibus illis gerendis idoneum. Sed nomine מקדש ibi Hierosolyma tota contineri existimat, ex eo quod habetur apud doctissimum Buxtorfium[a] de significatione qualem facit ille, quando מקדש & מדינה sibi opponuntur. Opposita quidem heic sunt. Et verum satis est, ea notione sumi posse etiam & sumtum esse, ob Urbis illius Sanctitatem singularem[b], המקדש, quod interim ex natura sui & generali sensu ipsum *Templum* seu *Sanctuarium* denotat (ut videre est etiam apud Maimonidem[c]) quemadmodum מדינה *urbem* seu *Provinciam* qualemcunque, adeóque ipsa Hierosolyma. Certè & Urbs ipsa interdum vocatur Mons Sion, ut à Templo distincta, uti etiam ex collatione Josephi & Maccabaicorum advertit Hugo Grotius[d]. Nimirùm Gradus ejusmodi הקדושה *sanctitatis* erant in Templo per se (nec sine distinctione etiam illic locorum, quà alter altero sanctior) in Hierosolymis item per se, ac demùm per Terram Israelis totam, ut singularis haberetur Hierosolymorum Sanctitas & proxima ei quæ Templi erat. Ac utrorumque Sanctitatem maximè pependisse aiunt ab Sanctificatione prima & Dedicatione Salomonis (de qua plura inferiùs) quam adeò Perpetuam donasse ipsi Solo Locísque Sanctitatem (sed interim ut diximus inæqualem) ut nec Tempore nec Devastatione obliterari minuíve quiret, tametsi post excidium Babylonicum uti & Antiochi profanationem

[a] *Lexic. Talmudic, col.* 516.

[b] *Videsis Maimonid. tit.* Bith habechira *cap.* 6. §. 14, 15 *&c.* *& cap.* 7. §. 14 *&c.*

[c] *Tit.* Bith habechira *cap.* 1. §. 5. *& locis apud eum etiam innumeris, alisque.*

[d] *Ad* 1 *Maccab. cap.* 4, 60.

sanationem Encænia in novam quandam fierent Dedicationem; quod etiam fusiùs in sequentibus exhibebitur. Maimonides[a] de קדושה ראשונה *sanctitate prima* ab Salomone datâ, הוא קידש העזרה וירושלם
לשעתן וקידש לעתיד לבוא. לפיכך מקריבין הקרבנות כולן
אעפי שאין שם בית בנוי. ואוכלין קדשי קדשים בכל
העזרה אעפי שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה. ואוכלין
קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלם אעפי שאין שם
חומות שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד
לבוא *Ille sanctificavit tum Atrium tum Hierosolyma temporibus suis* (cum extruxisset circuitúsque designasset) *& in tempus futurum. Adeóque offerre licuit sacrificia omnimoda, etiamsi non maneret Templum extructum, uti & comedere sancta sanctiora in toto Atrio, etiamsi ipsum esset ita destructum, ut partim esse desineret, & sancta leviora comedere & Decimam secundam pro libitu, quocunque Hierosolymorum loco, tametsi Muris carerent, quoniam Primaria sanctitas sanctificabat ea non tempore suo solùm sed & in tempus futurum.* Sic ille; licèt Gemarici de primariæ hujus sanctificationis effectu ejusmodi, inter se discrepent. Sed receptiorem sententiam amplectitur Maimonides; qua de re consulas Josephum Karo in *Cesepb Misna*, ad locum illius citatum. Templum autem ex summa sui partiúmque ejus sanctitate, variatim nominatum est in sermone Sacro alibíque, ut בית יהוה *Domus Domini*[b] (בית enim seu *Domus*, quà Numinis habitationis locus est habitus, vox recepta est pro *Templo*; ut sanè etiam in בית־אל *Bethel, Domus Dei*, qua voce locum Luz antè dictum vocari voluit[c] Jacobus patriarcha, item in בית דגון[d] *Templum* seu *Domus Dagonis*, בית שמש *Templum Solis*[e] aliísque urbes ipsas in quibus extructa sunt denominantibus, qua de re etiam inferiùs plura) היכל & היכל יהוה *Templum*, & *Templum*

[a] *Halach.* Bith habechira *cap.* 6. §.14 & 15.

[b] 1 *Regum* 8.10, 63 & 64. *cap.* 9, 1 & 6.

[c] *Genes.* 28,19.

[d] *Samuel.* 5,5.

[e] *Josua* 15,10.

plum Domini & בית המקדש *Domus Sanctuarii*. Ita *Ædes* Latinè, maximè singulariter[a], & Ædes Jovis, Ædes Veneris & *Ædis sacra* Varroni[b]; quomodo etiam usurpant Arabes بيت *Domum* & بيت القدس *Domum sanctam* & بيت المقدس *Domum Sanctuarii* pro Templo, qua de re item plura mox. Latinis item Domûs simplicitèr usus ejusmodi,

> *Ostia*[c] *jámque Domûs patuere ingentia centum*
> *Sponte suâ*——————

Etiam בית הבחירה *Domus Electa* & simplicitèr הבירה per excellentiam & מקדש item simplicitèr ex ratione parili alitérque[d]. Templum appellatum est. Atque nomina quidem *Domus Templi* aut *Templi Domini* similitèr tributa sunt[e] locis ubi, ante Salomonicum extructum, resedit Arca Federis ut in Tabernaculo mobili. Etiam, ob Tabernaculi testimonii seu Federis (cujus in locum mobilem successit Templum Salomonicum fixum) sanctitatem, transfertur בשקל הקודש[f] *juxta siclum ἅγιον sanctum* seu *sanctuarii* (ut Judæi Hispanienses, *en peso de la santidad*, & Græci κατὰ τὸ δίδραχμον τὸ ἅγιον, uti & alii) in Vulgata, *juxta mensuram Templi*, compluribus annis ante Templi fixi seu vulgò dicti conditum. Aliis in locis[g], *siclo Sanctuarii*, &[h] ad *mensuram Sanctuarii*, ibi substitutis. Similiter Sanctuarium illud primum expresſim à sanctitate sua aliquoties nuncupatur in sermone Sacro[i] מקדש, id est planè τὸ ἱερὸν ut Templum, & Ἁγίασμα (ut Græcis) ob sanctitatem. Igitur illud ועשו לי מקדש וגו'[k] *& faciant mihi sanctuarium ut habitem inter eos*, paritèr de בית המקדש Templo ipso atque de Tabernaculo sumitur[l]. Unde Philoni[m] Tabernaculum illud φορητὸν Ἱερὸν *portabile Templum* nuncu-

[a] Servius ad Æneid. 1 & 5.
[b] De Ling. Lat. 5.
[c] Æneid. 6.
[d] Arias Montanus in Ariel, alii obitèr.
[e] 1 Samuel. 1. 7 & 9 &c.
[f] Exod. 30, 13.
[g] Levitic. 27, 25.
[h] Numer. 3, 47. 15, 17.
[i] Exod. 25, 8. Levitic. 19, 30. & 26, 2.
[k] Exod. 25, 8.
[l] David Kimchi in קדש.
[m] De vita Mosis lib. 3.

nuncupatur. Atque hinc ſatis manifeſtum eſt, vocem illam *Sanctuarium* ſeu מקדש Tabernaculo, ob ſanctitatem, antè tributam, communicatam eſſe fixámque Templo condito quod Tabernaculo ſucceſſit. Nec tamen ita Templo, quod fatendum eſt, propria inde facta eſt, quin locis aliis (utpote in uſus ſingulares excellentioréſque aliquot deſtinatis) alitérque ex analogia ſeu tranſlatione aliqua, tribueretur. Inde ad illud Jeſaiæ[a] de Deo O.M. והיה למקדש *& erit in Sanctuarium*, David Kimchius; הוא ארמון ומקום משגב שישגב אדם בו כמו כי מקדש מלך הוא *Ille erit* (ut) *Palatium & locus editior in quo homo exaltari ſolet; inſtar illius*[b], *quoniam Palatium Regis eſt*, quod apud Amos ita ſe habet, *In Bethel ne adjeceris prophetare* כי מקדש מלך הוא ובית ממלכה הוא *quoniam Sanctuarium Regis eſt* (Kimchius ille[c] וכן ארמון *& ſic palatium* Regis לפי שהוא כמקדש שלא יכנסו שם אלא היודעים נקרא כן *quoniam erat ſicut Sanctuarium* ſeu *Templum, in quod nulli introeunt præter notiores, ſic vocatur*) *& Domus Regni*; ubi Judæi Hiſpanienſes *que Santuario de Rey el y caſa de Reyno el.* De Rege Tyri item dicitur[d] חללת מקדשיך *Prophanaſti Sanctuaria tua*, ubi R. Kimchius interpretatur ארמונך *palatium tuum*, ſic, quia Sanctuarii inſtar erat, nuncupatum; Græci ἐβεβήλωσας τὰ ἱερά σου, Jarchius קדושתך ut Vulgata *ſanctificationem tuam.* Alibi[e] de Moab ובא אל מקדשו להתפלל *& ibit in Sanctuarium ſuum ut oret*; ubi vox eadem pro Templo quod Idolium eſt, ſumitur, unde Græci εἰς τὰ χειροποίητα αὐτῆς, quemadmodum & Arabs; Vulgata *ad ſancta ſua*, Chaldæus לבית טעותיה *in domum Idololatriæ ſuæ.* Ita ob ſanctitatem in voce denotatam, alitèr alitérque per tranſlationem ea uſurpata eſt; unde etiam pro Hieroſolymis adeo ſanctis (quæ *Civitas Sancta, Civitas Domini*

[a] *Cap. 8, 14. & vide Ezekiel. 11, 16.*

[b] *Amos 7, 13.*

[c] *In Radic.* קדש.

[d] *Ezekiel 28, 18.*

[e] *Jeſai. 16, 12.*

 appel-

appellata, verè erat *Hierapolis*) subinde quidem adhibetur. Etiam sive ex allusione nimis petulante sive ex sono fallente, patribus aliquot priscis[a], urbis nomen fuisse primum asseritur ἱερὸν Σολομῶνος *Sanctuarium* seu *Templum Salomonis*, atque hoc degenerasse in Ἱερουσαλὴμ, & demum in Ἱεροσόλυμα migrasse. Doctè non magis atque illud Lysimachi[b] qui Judæos aliorum illic Templa & Sacra invadentes, ex ἱεροσυλία *sacrilegio*, urbem primò ἱερόσυλα denominasse & postea, ut aboleretur è nomine criminis adeò atrocis memoria, in Ἱεροσόλυμα mutasse. Sed & Templum ipsum *Hierapolin* dicendum fuisse voluit Philo[c]. Neque mirum est, tam Palatium Regium, Idolium, urbem adeò insignem & Sacram quàm ipsum Templum, מקדש ita nuncupari (quà vox illa *sacrum* & *sanctitatem* innuit) cum itidem τὸ ἱερὸν quod *Templum* quà sacrum est, & *Sacrum* quodcunque denotat, ad alia sciamus veteribus usitatiùs ita, velut per participationem, translatum esse, ut quod eminentius, in genere suo, Magnúmve esset τοῦ Ἱεροῦ *sacri* voce insigniretur. Inde Epilepsia seu comitialis morbus dictus est ἡ νόσος ἱερὴ *Morbus sacer* non aliter quidem ac Herculeus[d] nominatus est, id est ob admirandam sui & sævam accessionem Magnus ac Eminentissimus. Sic enim Medicorum principes[e], quibus omne Magnum Ἱερὸν ac *sacrum* dici consuevit. Ut nemo nescit, in Ossis sacri nomine. Voluere quidem qui Hippocratem antecessêre aliqui[f], tum dictum morbum illum sacrum, nescio quid in se Divinum, præ aliis, habere, adeóque Expiationibus potiùs quàm Medicamentis curandum, indéque Sacrum dictum, quod tam Hippocrates quàm Galenus refutat. Aliis à cerebro, quod & Sacrum est, affecto nominatum volunt. A Syderum effectu singulari, alii. Sed sententia prior, quæ de magnitudine ac sævitia singulari est, recipitur. Sicut

[a] *Euseb. Præparat. Evangelic. lib.9.cap.34.*

[b] *Apud Josephum in Apionem lib.1.*

[c] *De Vita Mosis lib.3.*

[d] *Aristot. Probl. sect.30.quæst.1.*

[e] *Galen. ad lib. 6. Hippocratis de morbis Epidemicis cap.7. Aretæus de caussis & notis diuturnorum affectuum lib.1. cap.4 &c. Et videsis Is. Casaubon. in Athenæum lib 7. cap.10.*

[f] *Apud Hippocratem lib.* περὶ ἱερῆς νόσου.

[g] *Apud Trallianum lib.1. cap.15.*

cut morbo huic, Medicorum linguâ, τὸ *ἱερὸν*, etiam & aliorum, parilem ob rationem, gravioribus cæteris, uti & membris aliquot corporis humani aſsignatum eſt[a], ita pariter propter excellentiam ſingularem Medicamenta aliquot ejuſmodi ſortita ſunt nomen. Sic emplaſtrum illud ex dictamno quod Heras medicus vetuſtus celebríſque, velut ex Vulcani Memphitici Templo præſcriptum memorat[b], *ἱερὰ ἔμπλαστρος*. non tam à Vulcano aut Templo quàm ob excellentiam denominatum. Sic Ἱερὸν καθαρτήριον, *medicamentum purgatorium ſacrum*[c]. Sic Hieræ quamplurimæ, ut Ruffi, Galeni, Antiochi, Archigenis, aliorum, *ἱερὰ ἀντίδοτα* etiam dicta[d]. Fecerunt Arabes ſibi vocem الايارج *Albierach* pro *Hiera*, & pluraliter الايارجات. Atque Avicenna[e] dum ait الايارج هو اسم المسهل المصلح *Hiera eſt nomen ſolutivi rectificantis*, adjicit هذا تاويله *Hoc præſtantiſsimam ejus qualitatem indicat.* Et tunc Græcorum reſpiciens vocis uſum, وتفسيره inquit, الدوا الالهي واول مسهل من المعروفات ايارج رفس *Expoſitio autem ejus eſt habens in ſe divinitatem* (interpres, *medicina Divina*) *& primum ſolutivum de cognitis fuit Hiera Ruffi* (Epheſii, qui ſub Trajano floruit) apud Medicos notiſſima. Et dein وكان في القديم انما يوقع اسم الايارج علي هذا: ثم يسمي بها غيره وانما يقول المسهل دوا الهي لان عمل المسهل امر الهي مسلم من قوي طبيعة *Et antiquitùs quidem attributum eſt huic nomen Hieræ, quod & poſtmodum aliis datum. Et dicitur ſanè ſolutivum habens in ſe divinum* (ſacrum) *quia actio*

[a] *Athenæus lib.7.*

[b] *Apud Galenum lib.5. de Compoſit. Medicamentorum* κατὰ γένη *cap.2.*

[c] *Aretæus lib.1. de curatione acutorum cap.4.*

[d] *Paulus Ægineta lib.7.cap.8.*

[e] *Canon.lib.5. ſumm.1.tract.2.*

actio solutivi est res divina, salvum reddens ex potestate natura sua. Sic ille. Ex simili usu, aliis sacra indiderunt veteres medicinis, ob excellentiam singularem, nomina, unde صنعة دوا ءسمي عطية اللـــــه *Confectio* (malè, ut simul alia, redditur[a] in Latinis, *Ars medicina*) *cui nomen est Donum Dei.* Accenseri hisce meritò potest Unguentum, de quo ait Avicenna[b], ليس سي مثله *non est aliquid ei simile,* adeóque nomine sacro donatum est. مرهم الرسل *Unguentum Apostolorum* nuncupatur in capituli, de eo, titulo. Et dein وهو دشليحا اي مرهم الحواريين وتعرف بمرهم الزهرة وبمرهم منديا *& est Apostolicon* (sic Gerardus Cremonensis) *& nominatur unguentum Veneris,* ubi nihil de منديا (quod nec me satis intelligere fateor) aut الحواريين. Sonat autem, *Et est Apostolicum, id est, Virorum dealbatorum* (quo nomine duodecim Christi Apostoli passim tam apud Christianos in Arabismo quàm Mahmedanos denotari solent) *Et noscitur nomine Unguenti Veneris* seu *Splendoris, & Unguenti Mindia.* Paulò item post يقال اده اثنا عشر دوا الاثني عشر الحراريا *Et dicitur* [illegible] *duodecem cum scilicet fuerint duodecem Apostoli.* Cremonensis, *& dicitur quod est Medicina XII. Apostolorum.* In editionibus aliquot versionis Cremonensis ab Alpago Bellunensi correctis, legitur[c], *Unguentum Apostolorum & Apostolicon & nominatur Unguentum Albavarin* (id est الحواريين.) expuncto *Veneris* quod נגה الزهرة respondebat. Aliis autem tum anterioribus[d] tum recentioribus[e], *& nominatur unguentum* {*Veneris*} adjecto

[a] *Idem lib.* 5. *summ.* 1. *tract.* 1.
[b] *Ibid. tract.* 11.
[c] *Venetiis* 1582.
[d] *Venetiis* 1564.
[e] *Ibi* 1608.

jectâ in margine notâ *B. Alhavarin*; illud scilicet ab Alpago illic substitutum esse; quod ut Cremonensi ita & Avicennæ sic nimis dissonum. Existimatum est (juxta quod etiam satis innuunt Avicennæ jam allata verba de XII. Apostolis) inde nomen esse sortitum, quòd ex Duodecem speciebus permisceatur; quæ tamen dum Acetum eis semper admiscendum est & Oleum, in Quatuordecem crescunt. Cæterùm & à specierum numero solum denominata sunt aliàs medicamenta, ut *Enneapharmacum Hori Mendesii*[a] *Emplastrum Manus* (quia quinque in eo species) *Pentatheton*, id genus alia. Sed interim perquàm mirum est, non defuisse qui adeo temerè heic pronuntiarint[b] ut non modò per interpretis vitium irrepsisse in Avicennam Apostolorum nomen, sed neque Avicennam *Apostolorum numerum eum rescivisse unquam* scribant. Quasi verò summus ille Philosophus Theologúsque (ut ex aliis ejusdem scriptis scimus) Apostolorum eorúmve numeri ignarus esse potuisset! id est rei, in Mahumedanorum commentariis, non rarò memoratæ. Etiam in Alcorano[c] non semel occurrit الحواريون (quod idem est cum *Alhavarin*) pro *Apostolis*, ubi reddit Retinensis *viri albis induti vestibus*, qui in commentariis ad Alcoranum obviis pro Duodecem expressim Apostolis sumuntur, *Albicantes*, ut Mahumedani volunt, sic dicti, sive ob Vestium candorem ac puritatem sive ob Vultus decorem. Jam verò Avicennam Alcorani (in quo etiam Jesu & Evangelii mentio, cum honore non exiguo, non infrequens) lectorem fuisse diligentiorem adeóque Theologum Mahumedanum insignem sciunt quotquot libros ejus Metaphysicæ, de Anima, Almahad, degustarunt, adeóque proculdubiò *Deum coluisse* (quod itidem à Re-

[a] *Ætius Tetrabibl. 4. serm. 3. cap. 22, 23, 26 & 35.*

[b] *Joann. Renodæus Institut. Pharmaceuticarum lib. 5. sect. 1. cap. 20. Antidotarium Messanense pag. 251.*

[c] *Azoar. 3, 5 &c. Arab. 5 & 13 Lat. &c.*

nodæo jam citato negatur) more, inquam, suo seu Mahumedano. Imò in Canone ejus Medicinæ perplura ita disertè occurrunt de الالله تعلي *supremo Deo*, pro rerum conditore actionúmque humanarum dispositore colendo, ab eo palam & sæpiùs agnito, ut forsan in Medicorum qualiumcunque commentariis tam frequens ejusdem recognitio nullibi reperiatur. Habetur quidem ad calcem libri primi Canonis in versione Cremonensis; *Deinceps autem laboremus ut de simplicibus medicinis librum componamus si Deus voluerit. Et ipse quidem nos juvabit: cui sint grates secundum sui innumerabiles misericordias.* Desunt quidem editioni Romanæ, uti & perpulchro & vetusto penes me libri hujus primi exemplari, Arabica hisce respondentia. Sed non defuisse ea in codice unde Cremonensis vertit, credendum. Nam in Arabicis, ut Avicennæ ipsius, non pauca habentur quæ neutiquam in Latinis, uti etiam in Latinis Cremonensis quæ non in Arabicis. Et frons Arabica libri cujuslibet ejus, ut ipsius autoris, illud solenne apud Mahumedanos pietatis cultûsque indicium exhibet بسم الله الرحمن الرحيم *In nomine Dei misericordis, miserantis*, quod & capiti cuique Alcorani præfigitur. Sed in Latinis Avicennæ neutiquam comperitur. Inter cætera autem cultûs divini ac affectûs religiosi in eo testimonia, eminet quidem illud, ubi de admirando Dei in fœtûs formatione, nutritione, in lucem editione opere agens, وهذا inquit[a], من ستر الله وتعلي الله الملك الحق المبين وتبارك الله الحسن الخالقين *Sit ergo Deus exaltatus, qui est Rex verus, laudabilis, Benedictus, Benefactor creaturis.* Malè ibi Latinus codex &

[a] *Canon. lib. 3. Fen 2. tract. 1. in Arabicis pag. 570 & 571. et videsis eum ad calcem tum tractatus 1. libri 2. tum libri de Medicinis cordialibus tum Proœmii libri de Removendis nocumentis & vide Edwardum Pocockium in Cat. Authorum.*

& melior omnium factorum. Sunt id genus apud eum alia. Sed demùm, jam antè dicta non majore scientiâ aut minori temeritate ridiculâ, deputantur Avicennæ quàm Epistolæ amoibææ inter eum & S. Augustinum, quod memoratum & satis suggillatum à Francisco Calphurnio[a] Vindocinensi. Cum nemo literis non nimiùm inassuetus nesciat, Augustinum sub Centuriæ tertiæ finem & initia aliquot Quartæ tantùm floruisse, Avicennam verò natum anno Hegiræ 370[b] qui Christi est 980, & in Hegiræ 428, obiisse ideóque circa annos sexcentos Augustino fuisse recentiorem. Calculum de tempore Avicennæ aliter inire solent Medicorum Vitarum scriptores Christiani[c], etiam & Natales ejus centum amplius annis post obitum ejus verum collocantes. Sed verò etiam nomen Unguenti illius Apostolorum & permixtio ejusdem ex Avicenna recipitur in Pharmacopoeis Medicorum, uti etiam *Electuarium* الاسقف *Elescoph*, quod Cremonensi dicitur *Episcopi*, seu sacri alicujus capitis. Pro eodem Joannis Mesve[d] interpres retinet *Elescoph*. Habetur item, ex ejusmodi origine, *Emplastrum Apostolicon* apud Nicolaum[e] medicum insignem qui Anglus erat cognomento **Hostersham**. Floruit sub annum 1440[f]. Idem habet *Potionem S. Pauli* velut ab Apostolo ipso, ob excellentiam, compositam, uti & *Sal Sacerdotale quo utebantur Sacerdotes in diebus Helia propheta.* Accedat dum hisce ita, animi atque Avicennæ caussâ, obiter divertendo immoramur, illud de *Divini* & *Sacri* nominibus Terræ seu Luto in Latinis ejus Lemnio seu Sigillato tributis. Ampliter quidem de eo etiam Galenus[g] è cujus Arabicis, sua plerunque hausit compendiosiúsque, more suo, tradidit Avicenna. Verba Cremonensis sunt[h]. *Hoc autem dicitur Lutum Divinum. Et illud ideo, quoniam primus qui ipsum accepit fuit mulier Divina, in*

[a] *In Avicennæ vita, editioni primæ Canonis præfixa.*

[b] *Ben Chasem apud Maronitas de Moribus Arabum, Edward. Pocockius in catalog. Aut.*

[c] *Posthalii Gallus, Joannes Neander, &c.*

[d] *Compendio Medicamentorum secretorum lib. 1. dist. 3.*

[e] *In Antidotario.*

[f] *Balæus Cent. 8. Script. 8.*

[g] *De Simplicium Medicamentorum facultatibus lib. 9. cap. de Differentiis nominatæ passim terræ.*

[h] *Canonis lib. 2. cap. 411.*

diebus scilicet præteritis, & ipsum quidem dicitur Magra Divina, quoniam ipsum verè est Magra, quam Divina, quæ nominabatur Bartamise, accipiebat & ad Civitatem deferebat &c. Galenus differentiam Luti Lemnii faciens triplicem, postquàm de Dianæ Sigillo sacro ei tunc imprimendo (in cujus vicem postmodum alia successêre sigilla) locutus est, μία μὲν, inquit, ἡ προειρημένη τῆς ἱερᾶς γῆς, ἣν οὐδεὶς ἄλλος ἅπτεται πλὴν τῆς Ἱερείας, *Una antedicta illa Terra sacra, quam nemo alius præter Sacerdotem fœminam tangebat,* id est Ἀρτέμιδος ἱερείαν *Dianæ Sacerdotem.* Sacram autem Galeno dictam volunt aliqui, quoniam de ea testatur Dioscorides[a] quòd nonnulli[b] etiam εἰς τελετὰς *sacrorum initiamentis* eam adhibuere. Certè ob Divæ sigillum (quod Capram fuisse ait Dioscorides; & Galeno dicitur σφραγὶς τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὰ, *sigillum Dianæ sacrum*) Sacerdotísque ejus tam singularem heic prærogativam, *Sacræ* nomen sortitam esse, etiam apud Galenum, videtur. Jam verò Avicennæ heic Arabica, unde jam dicta Cremonensis Latina facta sunt, videamus; in capite[c] scilicet de طين مختوم *Luto Sigillato,*

ويقال لهذا الطين الطين الكاهني وذلك انه
لم يكن ياخذها الا امراة كاهنة اعني في
سالف الايام ويقال له المغرة الكيهانية لانه
كانت المسماة الكاهنة تاخذه مغرة بالحقيقة
بارطمس وتاتي بها المدينة quæ sic vertenda;

Et dicitur hoc Lutum Lutum Sacerdotale, atque hoc ideo evenit, quia illud accepit nemo præter fœminam quæ Sacerdos erat fœmina, antiquis nimirùm seculis. Et vocatur etiam μίλτος (rubrica) Sacerdotalis, quoniam reverà Rubrica est. Accipiebat eam Sacerdos quæ cognominata ab

[a] *Claud. Salmas. Plinian. Exercit. pag. 1156.*

[b] *Lib. 5. cap. 887.*

[c] *Lib. 2. pagina 184.*

ab Artemide (seu forsan *Artemis* seu *Diana nominata*, impingente sic interprete Galeni Arabico ut Sacerdotem pro ipsa Dea perperam sumeret) *& afferebat illud in urbem &c.* id est in Hephæstiada Urbium Lemni tunc binarum nobiliorem. Atque ita, *Artemis* seu *Diana* exuitur Larvâ quam in nomine *Bartamise* à Cremonensi ignorante quid ارطميس esset, nec advertente usum ibi ب inservientis, deprivato, tam diu in Avicenna ejus infeliciter gessit. Quod vero ait neminem, præter Sacerdotem, accepisse, idem est quod Galenus habet de illo à nemine alio præter Sacerdotem illam tangendo. Licèt intereà apud Dioscoridem[a] de seculis Galeno vetustioribus legamus quod *οἱ ἐκεῖ ἄνθρωποι ἀναπλάσσοντες viri illic illud formantes* sigillum imprimebant. Apud Jurisconsultos item & Politicos, *Constitutiones Sacræ, Sacra Moneta, Sacræ largitiones, Sacer Comitatus, Sacrum Stabulum,* id genus alia, quæ Principem spectant, tam in Christianismo quàm Paganismo, obvia sunt, ad dignitatem eminentissimam designandam. Sed verò ut Ebræis plerunque & perquam obiter המקדש *Sanctuarium*, uti & בית המקדש & בית simplex, pro *Templo* per se usurpatur, ita Arabibus (quibus, ut aliis Orientalium, ipsa retinentur paulò, ut fit, deformata in hisce ut in reliquis Ebraica vocabula, Templum significantia) البيت المقدس *Domus Sanctuarii seu sanctificata*, nunc Templum ipsum solùm, nunc etiam urbem Hierosolymitanam totam significat. Etiam eodem in loco, ab aliis pro Templo, pro Urbe tota ab aliis, sumitur. Ubi in Alcorano[b] legitur, de divino Mahumedis transitu, من المسجد الحرام الى المسجد الاقصى (quod Retinensis vertit *à Templo Haram* (quo sæpè nomine vocatur illic Templum

[a] Lib. 5. cap. 887.

[b] Suratâ 17 Arabice, 27 Lat.

Meccanum, id eſt Templum Sacratiſſimum) *ad Templum longinquum*, ut Arrivabenius *al Tempio lontano*; vir doctiſſimus, in verſione non edita, *uſque ad Templum ultimum*; Ryerius, juxta interpretes Mahumedanos, *du Temple de la Meque au temple de Jeruſalem*) Mahumed Ben Achmed, perpetuus Alcorani ſed compendioſior paraphraſtes, المسجد الحرام اي مكة الي مسجد الاقصي بيت المقدس لبعده منه *Templum* (*Meſchita*, Locus Adorationis) *Haram, id eſt Mecca, ad Templum poſterius* ſeu *Domum Sanctuarii quæ poſterior fuerit*. Heic pro Templo uſurpari ab eo videtur بيت المقدس; niſi fortè intelligi velis Chriſtianorum illic Templum; quod non admittendum ſi recipiamus quæ habet Aladriſius Geographus[a] de Templo illic tam Chriſtianorum quàm Judæorum ſeculi recentioris. Licèt etiam capi poſſit, ſicut totum pro parte, pro ipſa Urbe ſancta ubi olim ſteterat Templum. Scilicet ex figmento illo, Abraham patriarcham fundaſſe Templum Meccanum, ait Mahumedes[b], illud fuiſſe per Orbem Terrarum اول *Primum*, adeóque Hieroſolymitanum, inde puto, poſterius, unde etiam المسجد ſimplex toties in Alcorano pro *Meſchita Meccana*. Jacobus Golius[c] illud مسجد الاقصي vertit item *Templum Hieroſolymitanum*. Certè apud Mahumedanos ſupponitur, Templum Salomonis ipſum, ſeu aliud loco ejus poſitum, ſeculis recentioribus, adeóque & poſt excidium ſub Veſpaſiano & Adriano, atque in Mahumedis ævo, ita ibi ſubinde extitiſſe, ut de eo (quemadmodum etiam Judæi[d] aliqui, veluti de ipſius Salomonis) loquantur; ídque nomine

مسجد

[a] *Climat.3. part.5.*

[b] *Surat.3,2.22.*

[c] *Arab.Lexic. pag.1142.*

[d] *Benjamin Tudelenſis in Itinerario pag.41. ubi vide Conſtantinum L'Empereur pag. 271.*

مسجد الاقصي Alcoranico illo, velut notissimo. Inde Aladrisius ille[a], qui quingentis abhinc paulò minùs annis scripsit, de Moslemannorum Hierosolymitanæ regionis, adeóque Templi illius, acquisitione loquutus, وكان inquit معظما في مدة ملك المسلمين وهو المسجد العظم المسمي بالاقصي عندهم *Et sub regno Moslemannorum admodum erat magnificens, atque est Meschita* seu *Templum illud quod nominatur apud eos Posterius* seu *Ultimum*; unde loco illi Alcorani lux. Maronitæ vertunt *Ulterius* seu *Rematum*, & *Alacsa* pro الاقصي nuncupant. De eo in historia Saracenica, Elmacini dicta, legitur[b] quòd Chalifa duodecimus seu Abdumelic Ben Merwan misit الي بيت المقدس فزاد في المسجد الاقصي الي ان ادخل الصخره في حرم المسجد واخذ الناس بالحج الي بيت المقدس *misit Hierosolyma, & auxit Templum Posterius* (extructum illic velut Salomonis succedaneum à Moslemannis ipsis) *ita ut petram inferret in Templi adytum. Cæperúntque homines peregrinari Hierosolyma.* Nam vetuerat peregrinationem Meccanam propter Abdalla Ben Zaber. Alter autem penes me in Alcoranum commentarius amplior illic, الي مسجد الاقصي بيت المقدس لانه لم يكن حينيذ وراه مسجد *ad Templum Posterius id est urbem Hierosolymitanam* (seu locum ejus & reliquias) *quoniam tunc nullibi comparuit Templum ipsum.* Adeóque البيت المقدس pro urbe sumitur, ideo quòd in ea

Tem-

[a] *Climat.* 3. *part.* 5.

[b] *Lib.* 1. *cap.* 12.

Templum Hierosolymitanum, seu ejusdem locus, ad quem è Meccano translatus fingitur Mahumedes. Gregorius etiam Abul Faraius[a] de Mahumede paulò post Hegiram, صرفت القبلة عن جهة البيت المقدس الى جهة الكعبة *Conversa est Kebla ab ea cœli parte quæ Templum Hierosolymitanum spectat, ad eam quæ Caabæ imminet*; id est Hierosolyma, quæ planè paulò pòst[b] ita بيت المقدس vocantur, ut pro Templo per se vox sumi nequeat. Ita sæpius apud Aldrisium[c] pro ipsa urbe, ut ex notissimo usu, adhibetur. In Alfragani item versione veteri, Joannis Hispalensis, vertitur[d] بيت المقدس per *Hierosolymorum regiones*. Illa autem quæ ex Ebræo facta est, habet[e] *Beit almacdis, hoc est Domus sanctificationis, sive Jerusalem*. Planè inter Urbes Climatis Tertii بيت المقدس positum, de Urbe, non Templo, ex origine Alfragani sumendum. Ismael item Abulfeda MS. in enumeratione sua Geographica[f] Provinciarum, Insularum, Urbium (non omnino Templorum) habet, inter urbes illius plagæ, بيت المقدس pro *Hierosolymis*, quibus tribuit, uti apud eum alii, Longitudinis Gradus 56, adjectis, pro autorum varietate, Minutis invicem discrepantibus, retento interim cunctis illic Graduum eodem numero. Ratio autem cur Decem heic Gradibus longitudinis sic distet Abulfeda à Ptolemæo[g] (qui Gradus, præter Minuta sua, Hierosolymitanæ longitudini sexaginta sex assignat) non aliâ nititur in calculo causâ, quàm quòd, ut Ptolemæus ejúsque sequaces vulgúsque Geographorum Occidentale ab Insulis ipsis Fortunatis originem sumunt Longitudinum,

[a] *In Specimine Historiæ Arabum pag. 11. & vide ibi Edwardi Pocockí notas pag. 175.*

[b] *Abul Faraius pag. 15.*

[c] *Clim. 3. part. 5.*

[d] *Different. 9.*

[e] *Cap. 11.*

[f] *Num.* قسب *seu 162, aliàs 164.*

[g] *Geograph. 5. cap. 16.*

gitudinum, ita ille & Arabum plerique ab occidentaliori Africæ continentis littore, ubi, eam in rem, Meridianum collocant, Gradibus Decem Insulis illis Orientaliorem. Tum Abulfeda ipse tum Arabum alii obvii id monent, uti & rectè Jacobus Christmannus[a], aliique. Interdum autem Mathematici Orientales summi & Persæ & Tartari, terminum primum Longitudinis, ut Ptolemæus ejúsque sequaces, faciunt etiam ipsas Insulas fortunatas. Sic eximio illi Philosopho & Mathematico Nassir Eddino Persæ[b] بيت المقدس *Domus Sanctuarii*, pro ipsis Hierosolymis, collocatur gradu Longitudinis سح seu 68 cum semisse paulò ampliùs, qualis distantiæ planè rationem inivit ab Insulis, tametsi receptiorem à littore Africano gradibus auxerit binis. Ita Ulug Beig Tartarus Parthiæ & Indiæ Rex magníque Tamerlani nepos, ubi habet[c] بيت المقدس از فلسطين pro *Hierosolymis in Palæstina*, in Gradu Longitudinis سو ل 66,30. Abulfeda autem loco in citato, وبيت المقدس بناه سليمون بن داوود وبقي حتي خربه نبكدنصر ثم بناه بعض ملوك الفرس وبقي حتي خربه طيطوس ملك الروم *Quantum ad urbem Hierosolymitanam; eam extruxit Salomon Filius Davidis. Ac superstes erat, usque dum devastavit eam Nebuchadnezar. Postmodum eam extruxere Persarum quidam Reges* (extruere scilicet, Ebræis è Captivitate reducibus, permittebant) *& superstes mansit usque dum excisa est à Tito Imperatore Romano &c.* Planè pro Urbe sumit, id quod sic etiam Templum denotat, sed non alitèr atque in Urbe Templum contineretur. Eutychius

[a] *Ad Alfraganum cap. 11.*

[b] *In Tab. Geograph. à Joanne Gravio editis Londini 1650.*

[c] *Ibidem.*

etiam Patriarcha Alexandrinus, hisce, excepto Alcorano, cunctis multò antiquior, in Annalibus Hierosolyma, sub florentiore Judæorum statu, اورشليم, ut Arabes alii, frequentiùs & مدينة اورسليم vocitat. Sed postmodum بيت المقدس & مدينة بيت المقدس unde[a] مدبر بيت المقدس pro *præfecto Hierosolymorum* usurpat. Et dum sæpius in rebus quas narrat politicis ac militaribus eâdem utitur locutione, in Episcoporum itidem Hierosolymitanorum successione, quemque eorum appellat اسقف بيت المقدس pro *Episcopo Hierosolymitano*. Atque perpetuò post Excidium, præfici علي بيت المقدس *Hierosolymis*, de Episcopis aliisque adhibet. E Maccabaicorum autem Arabicis, à Græcis & Latinis haud parùm discrepantibus, non semel vertitur[b], مدينة بيت المقدس *civitas Domus Sanctuarii* seu *Sancta*, quod potiùs dicendum *urbs Hierosolymitana*. Item بيت المقدس *Domus sancta*; ubi planè juxta Arabum locutionem, *Hierosolyma* substituendum, quemadmodum etiam interpres ipse quandoque ibi[c] substituit. Pro Hierosolymis ipsis item cùm usurpatum habeamus, in libello securitatis Omar Ben Alchittabi, apud autorem historiæ Saracenicæ antè citatæ[d], مدينة ايليا *Urbem Æliam*, notissimum ab Hadriano nomen (etiam in Concilio Nicæno primo[e]) pro Hierosolymis adhibitum, nihilominùs بيت المقدس autori ipsi Urbem Hierosolymitanam indicat,

[a] Tom. 1. pag. 337 &c.

[b] Lib. 2. cap. 35, 36, 37, 38, 52 & 59.

[c] Cap. 39.

[d] Lib. 1. cap. 3 &c.

[e] Can. 7.

cat, ut & القدس *Sanctum* simpliciter[a] (quemadmodum item apud alios) licèt & hoc & بيت المقدس apud eundem, ut synonyma receptissima, eodem occurrant in capite[b]. Versio Arabica[c] Concilii Nicæni ibi habet اورسليم *Jerusalem*. Et dum παράδοσιν ἀρχαίαν *traditionem antiquam* in Græcis memoratam quâ obtinuisse, generatim dicitur, Episcopum Æliæ τιμᾶσθαι *honorari*, ut paraphrastes, pro more suo, explicat illic interpres, etiam & Patriarchæ & Exarchi (الاكسرخس) dignitatem ait ei competere, ob singularem sedis vetustatis Prærogativam, adjicítque,

ولكرم بهذا الاسم ايضا منجل شرف المواضع المقدسة التي هي تحت يديه وليعلم ذلك

& honoratur his nominibus etiam propter nobilitatem seu *dignitatem loci Sanctitate* (præ aliis) *clari qui ei subest, atque ut inde tantundem agnoscatur.* Quasi in animo habuisset nomen بيت المقدس *Domus Sanctuarii* pro ipsa urbe, ut ostensum est, usurpari solitum. Etiam in *Gieuhari*, Lexico Arabico celeberrimo sic dicto (cujus autor الامام ابو نصر اسمعيل بن حماد الجوهري *Doctor* seu *antistes Abu Natzar Ismael, Ben Hamad, Algieuhari*, ut principium libri loquitur[d]) per *Hierosolyma* exponitur, uti & adnotavit vir summus, Jacobus Golius[e], & مقدسي per *Hierosolymitanus*. Raphalengius item doctè & cautè بيت المقدس *sæpè*, inquit, *pro Hierosolymis*; ubi[f] item, Avicennam autorem (quonam è loco nondum me fateor observasse) affert,

[a] Lib. 3. cap. 8.

[b] Ibi cap. 9.

[c] MS. in Bibliotheca Oxoniensi fol. 96, 1. & videsis Turriani Canon. Nican. 33. ex Arabico & dict. M. fol. 106, 2. & Alfons. Pisanum lib. 3. Can. 10.

[d] MS. In Biblioth. Arundelliana.

[e] Lexic. Arab. col. 1865.

[f] Lexic. pag. 338, 2.

affert, مقدسي significare *Jerosolymitanum*. Perquam obvia est ejusmodi apud Arabas alios significatio ejusmodi, qualis itidem (ut non paucæ aliæ) apud Persas, ut & antè notatur, recepta; unde in Evangelio Matthæi Persico[a] aliquoties occurrit بيت المقدس pro *Hierosolymis*; ubi vir doctissimus Abrahamus Whillocus in versione inserit, *Persicè & Arabicè ad domum sanctam, scilicet Hierosolyma*; aliàs interim sæpius in Persico ירוש اورسليم retento. Ità in Historia Christi Persicè ab Hieronymo Xaverio[b] conscriptâ, sæpius pro Hierosolymis occcurrit بيت المقدس uti Persicum, seu civitate Persicâ ex Arabico donatum. Certè dum Arabes adeòque Persæ ita Urbem, planè ex ipso in Urbe Templo, nominabant, haud aliud faciebant quàm in compluribus aliis Ebræi ipsi vetustissimi, apud quos tantundem obtinuisse palàm est. Quid enim aliud est apud illos, בית דגון בית בעל מעון בית פעור *Beth Dagon, Beth Baal Meon, Beth Peor*, ejusmodi alia, maximè apud Josuam[c] alibíque, uti & בית־אל *Bethel*, pro urbibus sic dictis totiès usurpata? quorum illa priora nomina, Deorum in urbibus ipsis cultorum Fana tantùm in se significantia, uti &, ex origine, posterius cultum Numinis veri, adeo eminebant, ut tantùm propter Sacræ partis excellentiam, Urbes ipsas totas nominibus illis, sermone vulgari, voluerint familiarissimè intelligi; ipsis nihilominus nominibus, pro diverso dicendi usu, Fana etiam tantùm ipsa, nec ampliùs pariter innuentibus. Nec inusitatum erat priscis à Numinum in urbibus cultu, cultûsque locis, ipsas urbes integras ut ab augustiore parte denominare. Inde Heliopolis, Heraclea, Dianium, Artemisium,

[a] Cap. 2, 1, & 3.

[b] Pag. 26. 107, 116, 144, 320, 372 &c.

[c] Cap. 7. cap. 13 &c.

sium, id genus reliqua; uti &, apud Christianos, urbes ac oppida à Sanctis, qui eis præfuerint, dicta; quemadmodum à SS. Germano, Audomaro, Edmundo, Petro, Maildulpho, Andrea, ejusmodi sexcentis. Ipsam etiam urbem Hierosolymitanam nomine בית, *οἶκυ Domûs* (quasi המקדש *Sanctuarii* subaudiretur) ut voce receptâ intellectúque facili, existimant viri doctissimi indicari à D. N. Jesu Christo in Sermone illo[a] ad Hierosolymitas, ubi ait *Jerusalem, Jerusalem, ἰδὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ* Οἶκ☉. *ὑμῶν ἔρημ☉, Ecce relinquitur vobis Domus vestra deserta.* Hugo Grotius ibi, *Locus iste in quo vos ô Hierosolymitæ habitatis in solitudinem vertetur. Urbem enim malim intelligi quàm Templum solum &c.* Eandem in mentem Constantinus L' Empereur[b], de Excidio Urbis loquutus, *Tum demùm*, inquit, *impleta omninò illa servatoris nostri prophetia Matt. 23, 38. cum urbis primates alloquens concludit, relinquetur* (quod per tempus præsens, ibi innuitur) *vobis Domus vestra deserta &c. Nam antecedentia, quibus urbis Præfectos & Ecclesiasticos alloquitur, Domum hic totam Urbis structuram significare edocent.* Ita בית *Domus* pro Urbe ipsâ, adeóque בית המקדש pro urbe illa in qua sola Sanctuarium, pro vario locutionis genere etiam ex natura sui rectè satis sumi potuit; licet apud Ebræos ipsos rariùs, si unquam, pro Urbe occurrat uti in sequentibus fusiùs statim ostenditur. Quod verò attinet ad allatum in me à Reprehensore meo ex Magno Buxtorfio testimonium, velut perpetuò Rabbinicum; Verba quidem ejus sunt[c], *Apud Rabbinos quando* מקדש *&* מדינה *sibi opponuntur, tunc per* מקדש *intelligitur Sanctuarium Hierosolymitanum cum tota urbe sive* ירושלים כולה *& per* מדינה *intelliguntur* שאר העיירות שבכל ארץ ישראל *reliquæ urbes quæ sunt in tota terra Israelis.* Et statim subjicit ad tantundem adstruendum, *Maiemon in Taanis*

[a] *Matth.* 23, 37 & 38.

[b] *Notis ad Benjamini Itinerarium pag.* 171.

[c] *Lexic. Talmudic. col.* 516.

nis cap.4. in initio; Die feriato Novi anni, qui incidit in Sabbatum, in Sanctuario clangebant buccinâ, sed non in Provincia, id est extra urbem Hierosolymorum. Neque aliud illic affertur ad laxiorem illam vocis significationem firmandam. Palàm est apud virum summum, dum, ut ex Maimonide hoc affertur, ejusdem expositionem in caput quartum Tituli תענית *Misnaìoth Taanis*, seu *de Jejuniis*, nescio unde (sed leviculi ejusmodi errores, in omnium scriptis sunt non infrequentes) se ingessisse pro eo quod esse proculdubio debuerat in *Rosh hasbena cap.4.* seu Titulum *de Initio Anni* qui proxime illum *de Jejuniis* antecedit. Neque enim res illa ad titulum *de Jejuniis* attinet, nec in commentariis Maimonidis ad eum reperitur allata. In capitis autem illius tituli alterius quarti initio legitur, יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה *Die feriato Novi anni qui inciderit in Sabbatum, in Sanctuario clangebant buccinâ* (juxta Legem ea de re Sacram[a]) *sed non in Urbe*, seu, ut vox etiam significat, *Provincia*, quasi diceres, *extra Sanctuarium.* An מקדש *Sanctuarium* heic denotet ipsum Templum solummodò, an itidem Hierosolyma, adeóque מדינה *reliquas urbes & provincias*, quæritur. Maimonides illic, כבר ביארנו פעמים כי מקדש תקרא ירושלים כולה ומדינה שאר העיירות שבכל ארץ ישראל *Dudùm ostendimus aliquoties Sanctuarium vocari etiam Hierosolyma tota, & Provinciam reliquas urbes terræ Israelitica.* Adeóque hoc loco tam ipsa Hierosolyma quàm Templum eo nomine contineri velle Maimonides planè videtur; uti etiam alibi non semel dum Talmudica explicat de Buccinarum ac Tubarum usu in Jejuniis, in Anni initio ac Jubilæis, Palmarum festi celebratione, Decimæ secundæ comestione, Siclorum exactione annuâ. Nec sequacibus[b] caret. Et expressim ubi occur-

[a] *Levit.23,24. Numer.29,1.*

[b] *Mikotzi Præcept. Affirmat. 42 &c.*

occurrunt in Misna[a] Nomina Hierosolymorum & מדינה ut invicem distincta (quantum ad fructuum comedendorum & pecuniæ sive heic sive illic usum) Maimonides[b], מדינה נקרא כל מדינה ומדינה ממדינות ארץ ישראל מלבד ירושלם *Medina* seu *Provincia vocatur, qualibet Provincia ex Provinciis* (urbibúsve) *per Terram Israeliticam exceptis Hierosolymis.* Scilicet ibi, alibíque pro subjecti discrimine sic vocari vult. Et quidem cùm Medina sic opponitur Hierosolymis, facile fit ut illiusmodi sit ejus significatio. At verò Glossa Talmudica[c] utraque cum titulo illo *Rosh hashena* edita (ubi *Sanctuarium* sic Medinæ opponitur) לא בירושלם אבל לא במדינה, interpretatur per ולא בגבולים *Nec Hierosolymis* (id est in urbe extra Templum) *nec in provinciis* vicinis terræ Sanctæ reliquis. Idem disertè amplectitur ibi R. Obadias Bartenorius. אבל, inquit, לא במדינה לא בירושלם ולא בגבולין ורמב״ם מפרש שירושלים כולה קרויה מקדש ושאר ארץ ישראל קרויה מדינה *Verba illa, non in Provincia, significant, nec Hierosolymis nec in reliquis Terræ sanctæ Provinciis. Sed R. Moses Ben Maimon ita interpretatur ut Hierosolyma* (illic) *tota vocata fuerint Sanctuarium* (seu nomine eo quo Templum appellari solet) *& quod reliquum est Terra sancta, Medina* seu *Provincia.* Alii item consoni Maimonidis sententiam heic ut controverti solitam animadvertunt. Recitat quidem, velut à Maimonide maximè ortam, Rabbi Jom Tob Bar Abraham in *Magid Misna* illic (si is ejusdem autor fuerit, & non Don Vidalus de Tolosa cui ab Abrahâ Zacuthio[d] tribui videtur) uti etiam in *Migdol Oz*, & ויש, inquit, בזה שטה אחרת ומדינה כולל אפילו ירושלים עצם *Etiam obtinet hac de re alia sententia; Medinam nempe continere paritèr Hierosolyma ipsa.* Sequitur autem statim in Misna illa, משחרב בית המקדש.

התקין

[a] Tit. Maighser sheni cap. 3. §. 4.

[b] In Pirush ibidem.

[c] Babylon. tit. Rosh hashena cap. 4. fol. 29, 2.

[d] In Juchasin fol. 133, 2.

התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין וגו׳ *Postquam Domus Sanctuarii excisa est, constituit Rabban Jochanan Ben Zecai* (Princeps Synedrii Magni) *ut clangerent quolibet in loco*[a] (per Terram sanctam, in anni initio ejusmodi) *modò in eo esset Domus Judicii &c.* id est planè Synedrium Magnum[b], ad quod Sanctificatio initii Mensium adeóque initii Anni attinebat. Et de migrationibus, post Excidium Templi, satis diximus libro Secundo. Atque ejusmodi verba, de constitutionibus ejus parilibus, adjiciuntur in *Misnaioth* de Clangoris sive Tubæ sive Buccinæ usu in Jejuniis, festo palmarum, Jubilæis. Ubi semper במקדש usurpatur pro in *Sanctuario* (seu stante Templo) & בית המקדש pro *Domo Sanctuarii*. Quæ sanè in idem recidere videntur. Sed de amplitudine etiam nominis המקדש pro eo quod est plusquam *Sanctuarium* ipsum seu *Templum*, videsis Constantinum L' Empereur in Commentariis ad titulum Talmudicum *Middoth*[c]. Utut autem se res habuerit, circa singularia illa de quibus sic asserit sententiam suam Maimonides, contradictoribus satis interim impugnatus, certo certius est tam ex Disciplina ab ipso de Vestibus Sacris tradita, quàm ex aliis statim animadvertendis, ﬞ מדינה, quà Vestium illarum à Sacerdotibus gerendarum jus respicit, utcunque מקדש licet oppositum, totam Hierosolyma sine Templo reliquámque Terram sanctam, comprehendere, uti & ﬞ מקדש ipsum Templum solùm ejúsque sanctiora interioráque loca. Hisce de nominis vario usu præmissis, accedat jam dictis de illicito extra ipsum Templum vestium Sacerdotalium usu, ex *Thosiphtha* ad titulum *Joma*[d], illud בגדי הוצא בהן למדינה אסור וכן משמע בפרק האיש המקדש ואפילו בעזרה אסור לכתחלה ללובשן שלא לצורך עבודה *Vestibus* (sacris) *indutо exire in Urbem*

[a] *Videsis Maimonid. halach.* Shopher *cap.* 2. §. 8 & 9.

[b] *Gloss. ad tit.* Rosh hashena *cap.* 4. *fol.* 29, 2.

[c] *Cap.* 1 *sect.* 1. *pag.* 3.

[d] *Cap.* 7. *fol.* 69, 1.

Urbem nefas. Atque ita se habet disciplina in Capite[a] *(Vir qui desponsaverit) etiam in ipso Atrio vestiri eis omnino nefas, extra necessitatem Ministerii* seu *non in ordine ad illud.* Tantundem in citati capitis Gemara, ubi glossa utraque expressim, ad illud Gemaræ de indumentis sacris locutæ, לא ניתנה תורה למלאכי השרת *non data est lex Angelis ministerii* (quod videtur maximè dictum de Cingulo heterogeneo, quo Sacerdotes cincti erant, licet lex in contrarium cunctis generalis præstitueretur) לא נתנה תורה למלאכי השרת שיהיו הכהנים חגורים כמלאכים להפשיטן בגמר עבודה ולא ישהום עליהם אחר העבודה כהרף עין *Non data est lex Angelis Ministerii. Quoniam fuere Sacerdotes cincti ut Angeli; ita ut exuere deberent vestes sacras simulac perfecissent ministerium, nec eas super se retinere, ne quidem oculi ictûs tempore,* seu *momento aliquo.* Sensus est, ut reliquorum suprà allatorum, Cingulum saltem exuendum, causâ jam dictâ, simulac (verbi gratia) ministerium matutinum perficeretur; neque verò illud neque indumenta reliqua induenda, ne quidem in Templo, præterquam in ministerii apparatum, qui, citra Cingulum utpotè tantùm in ministerii hora adhibendum, ut continuus retineri potuit toto ministerii die. Hic ipse est Gemararum, Glossarum, Maimonidis ejúsque sequacium heic sensus. Hisce consonum est illud Misnæ[b] de Sacerdotibus in conclavibus suis humi dormientibus, id est peracto ministerio, in excubiis, somnum utcunque captantibus; templi interim custodiam curantibus[c]; לא היו ישנים בבגדי קדש אלא היו פושטין ומניחין אותן תחת ראשיהם ומתכסין בכסות עצמן *Non dormiebant in Vestibus Sacris, sed exuebant illas* (Gemara, ומקפלין *& complicabant*) *ponebántque subter capita sua, vestibus suis* (plebeiis) *tunc induendis.*

[a] Misna *tit.* Kidoschim *cap.*2. *fol.*24,1.

[b] *Tit.* Thamid *cap.*1. *fol.* 25,2. *& Gemara fol.* 27,1.

[c] *Consulas Maimonidem tit.* Bith habechira *cap.*8. *& Petrum Cunæum de Rep. Hebræorum lib.*2. *cap.*14.

endis. Ne quidem in Templo poſt miniſterium diei abſolutum, eas indutas retinere ſic licuit; nedum in Urbe uti. Eandem in mentem Maimonides[a], לא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי כהונה אלא מקפלין אותן ומניחין אותן כנגד ראשיהן ולובשין בגדי עצמן וישנים על הארץ *Sacerdotibus excubantibus non erat dormiendum in veſtibus Sacerdotalibus. Sed complicatas eas juxta capita ponebant, veſtéſque ſuas* (vulgares) *induebant, & humi dormiebant.* Peracto enim miniſterio, nec alio, ut ejuſdem diei, expectato, tam Veſtes reliquæ Sacræ, quàm Balteus, exuendæ erant. Tantundem planè in ratione data, cur Præfectus Ægrotorum (ממונה על החולים vocant) inter Præfecturas viginti quinque Templi conſtitueretur. Nimirùm[b], הכהנים מפני שהם עומדין על הרצפה תמיד ואוכלין בשר הרבה ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק אחד הם חולין במעיהן לפיכך מעמידין ממונה אחד שיהיה מבקש אותן ומרפא כל תחלואיהן עוסק בהן תמיד הוא ואנשיו שתחת ידו *Sacerdotes, quoniam in pavimento jugitèr ſtabant, & carnibus pluribus veſcebantur nec in hora Miniſterii veſtem qua corpus ſcilicet, ut tunica, tegeret aliam præter unicam, eámque ſimpliciorem, ægrotari ſolebant in viſceribus,* ſeu *dolore colico; unde conſtituebatur Præfectus unicus cujus officium erat eos ſcrutari mederíque eorum morbis quibuſcunque. Atque hanc in rem aſſiduus erat ipſe cum aliis qui ei ſuberant.* Collegium planè Medicorum Sacrum erant. Hinc etiam ſatis eliciendum eſt Sacerdotes ſacris veſtibus indutos è Templo neutiquam exiviſſe quod ſemper, ut antè dicta, intelligendum ex Jure Ordinario. Nam ſi ob ſalutem publicam exeundum eis ſimul neceſſariò eſſet; etiam veſtibus indutis ſacris prodibant, uti & in loco heic controverſo è Talmudicis & Joſepho adnotabamus. De Simone ſcilicet Juſto ſeu Jaddo Pontifice Maximo qui

[a] *Tit.* Bith habechira *cap.* 8. §. 6.

[b] *Maimonid. hal.* Celi hammikdaſh *cap.* 7. §. 14. *& ad Miſn. tit.* Siklim *cap.* 5. §. 1.

qui, uti & Sacerdotes gregarii universi, in Alexandri Magni occursum sic exibant. Mikotzius[a] Sacerdotium ait adeò ex vestium sanctitate pependisse, ut eis non indutis quasi Sacerdotium deesset. Verba sunt, והיתה להם כהונה לחוקת עולם בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והרי הם כזרים *Perpetuum erat eis ex instituto Sacerdotum. Sed ita ut, quamdiu vestibus sacris erant induti, Sacerdotium eis esset, si illis induti neutiquam essent, nec Sacerdotium eis erat. Sed instar extraneorum seu* laicorum *habebantur*. Id est, officium Sacerdotis non magis præstabant sine vestibus illis, quàm extraneus quisquam eorum officio sacro se temerè immiscens. Nimirùm העבודה פסולה *ministerium ipsum*, in Sacrificiis, pro *irrito nulloque* sic habebatur. Idem antè Maimonides[b], והיתה להם כהונה בזמן שבגדיהן עליהן כהונתן עליהן אין בגדיהן עליהן אין כהונתן עליהן אלא הרי הם כזרים ונאמר והזר הקרב יומת *Et erit illis Sacerdotium* (verba sacra[c]; quæ ita intelligunt, ut, ex vestibus è præcepto divino illic induendis, Sacerdorium ipsum pependisse velint) *Tempore scilicet quo* seu *quam diù vestes suæ fuerint super illos, etiam Sacerdotium super illos. Si verò neutiquam essent super illos, nec erat super illos Sacerdotium. Imò erant velut extranei. Et dicitur*[d], *Et extraneus qui accesserit morietur*, scilicet בידי שמים pœnâ cœlitùs immissâ, cui subdunt & Pontificem Maximum & Sacerdotem quemlibet gregarium, sive non omnibus simul in ipso ministerii actu indutum, aut pluribus quàm in præscripto habentur. Adeo nec Tunicis binis, nec binis Femoralibus aut Cingulis uti licuit. Mikotzius autem jam ex eo adductis subjungit, תניא ביומא בפרק בא א״ו בגדו כהונה היוצא בהן למדינה אסור אלא לצורך גדול כגון שמעון הצדיק כשיצא לקראות אלכסנדרוס מוקדון ובמקדש מותר בין בשעת

[a] *Precept. affirmat.* 173. *fol.* 212. *col.* 3.

[b] *Halach.* Cell hammikdash *cap.* 10. §. 4.

[c] *Exod.* 19, 9.

[d] *Num.* 3, 13 & 38.

בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה *In titulo Talmudico Joma, capite Ibat, antè citato, traditur, vestibus Sacerdotalibus induto nefas fuisse prodire in Urbem* (seu locum extra Templum aliquem) *nisi magna eveniret necessitas* (ob qualem sæpius Jus temperabatur Ordinarium) *ut cum Simeon Justus occurrebat Alexandro Macedoni. Sed intra Sanctuarium* seu *Templum fas fuit eis indui non solùm ministerii hora, sed & extra eam*; adjectâ ratione illâ sæpius in Talmudicis repetitâ, שבגדי כהונה נתינו ליהנות בהן *quoniam vestes Sacerdotales dabantur ut ex eis communis aliquis usus ritè satis fieri posset*; intra templi septa, scilicet, excepto semper, ut antè ostenditur, cingulo. Neque aliud omninò innuit illud Levi Barcnionensis[a] ab Censore meo allatum, quod planè ex Maimonidis superiùs citatis sumsit ille Levi, qui commentarium suum in legem, velut Cathechismum utilissimum, nomine *Sepher hachinuch*, ex eo aliisque aliquot conscripsit. Usûs autem seu Juris Extraordinarii de gestanda Sacerdoti veste aliqua Sacra, aut quæ ejus esset instar, extra ministerii tempus, habetur fortè etiam in illo Josephi de stolis Sacerdotalibus Sacerdotibus mille ab Herode[b] coemtis Templum suum magnificum extructuro; qui scilicèt inter operas inservirent. *Decem millia*, inquit, *peritissimos selegit*, καὶ ἱερεῦσι τὸν ἀριθμὸν χιλίοις ἱερατικὰς ὠνησάμενος στολὰς, καὶ τοὺς μὲν διδάξας οἰκοδόμους, ἑτέρους δὲ τέκτονας ἥπτετο τῆς κατασκευῆς, quod vertit Ruffinus, *& mille numero Sacerdotes, quibus stolas secundum eorum honorem habitúmque paravit. Sed & quosdam cæmentarios, aliòs autem fabros lignarios eruditos ad templi fabricam hortabatur*; Gelenius, *& insuper mille Sacerdotes stolis Sacerdotalibus suo sumtu vestitos, partim cæmentariæ, partim lignariæ fabricæ non imperitos, hósque omnes adhibuit operi.* Genebrardus, *& avec ce mille*

Sacri-

[a] *Ad parasch.* תצוה *præcept. 99. fol. 42. seu ad Exodi 28.*

[b] *Joseph. lib. 15, cap. 14.*

Sacrificateurs vestus à ses despens d'accoustremens Sacerdotaux, les uns experts en massonnerie les autres en charpenterie, & les employa tous a cest œuvre. Curnam heic stolarum Sacerdotalium mentio fiat, nondum video, nisi etiam Sacerdotes, operi inter cæteros, etiam inter aptandas extra Templum structuras, adhibiti stolas illas, ad dignitatis excellentiam denotandam, gestarent. Etiam in Templo, ex usu extraordinario, evenit, si historiæ Judithæ[a] fides, ut Sacco præcincti & Cinere inspersi sacra ad altare ministeria præstarent & Pontifex Maximus & reliqui Sacerdotes, in summo nimirùm Salutis publicæ & Sacrorum discrimine positi; cum interim ex Jure Ordinario receptissimóque, nec amictum, præter sacrum, aliquem alium inter sic ministrandum gestare, nec pulvisculum idve genus rem aliam aliquam ullibi in corpore tunc permittere ut non ablutum, nedum cineribus inspergi licuerit. Sed ad jus Ordinarium, hujusmodi exempla non attinent. Et fortè quantum stolis tot Sacerdotes vestiret, ídque in ministeriis suis sacris, ærario Publici sacro obtulit (quod satis respondet illi τῷ coemit) Herodes. Ex superius antè allatis ritè puto intelligenda sunt verba Josephi[b] illa, de Sacerdotum in Templo conventu solenni; τῶν δ' ἀπὸ γένους ἱερέων ὅσοι διὰ πήρωσιν οὐκ ἐλειτούργουν παρῆσαν τε ἅμα τοῖς ὁλοκλήροις ἐνδοτέρω τοῦ γεισίου. καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ γένους ἐλάμβανον μερίδας· ταῖς γε μὴν ἐσθῆσιν ἰδιωτικαῖς ἐχρῶντο. τὴν γὰρ ἱερὰν ὁ λειτουργῶν ἠμφιέννυτο μόνος. Ita interpungo, & verto, *Generis Sacerdotalis quotquot per defectum aliquem ministerio arcerentur sacro, simul cum eis qui omninò integri essent intra limitem* (septum quo populus arcebatur à Sacerdotibus) *aderant*, seu *adesse solebant. Etiam partes generis* (Sacerdotalis; qui illic manerent) *simul omnes capiebant. Atque vestibus utebantur* (simul omnes illi) *plebeiis.*

[a] *Cap. 4, 14. De historia illa vide, præ aliis, Hug. Grotium in præfat. ad eam.*

[b] *Halosceos lib. 5. seu 6. cap. 15. græcè.*

Nam Sacerdotali solus qui administrabat induebatur, quod Censor noster non de Sacerdote actu ministerii occupato, sed pro eo qui munere sacro ob defectum aliquem non arceretur. Fateor me satis capere nequire sensum illic illum. Λειτουργοῦντες (Josepho etiam alibi adhiberi solitum) non modò qui actûs sacri momento operabantur, denotat, sed paritèr qui assidui per diem totum in Templo, statis horis, redeuntes ministerii sui vices expectabant. Ruffinus ibi, *vestibus tantùm utebantur plebeiis* per se vertit, quasi ad omnes non ministrantes attineret. Genebrardus, velut de omnibus itidem simul sic ritè congregatis, *Ils avoient autant de portion que les autres de la race Levitique. Seulement ils estoient habiles come les laiz pour la difference: dautantque que nul n' estoit vestu de robbe Sacerdotale sinon ceux qui faisoient le service divin.* Atque ejusmodi fuisse Josephi mentem, firmat alibi ipse ubi de induendarum vestium singularum ritu agens, ὅταν δὲ, inquit[a], προσίῃ ταῖς ἱερυργίαις ὁ ἱερεὺς ἡγνευκὼς ἣν ὁ νόμος ἁγνείαν προσαγορεύει, πρῶτον μὲν περιτίθεται τὸ μαναχάσην, *Sacerdos quando ad sacra ministeria accedit* (nec aliàs) *atque purus factus est juxta præscriptam in lege puritatem, primò induendus erat Manachase*, quæ vox ibi planè corrupta est ex מכנסים pro *femoralibus* quæ primò etiam juxta doctrinam Talmudicam[b] induebantur. Nonne heic Josephus apertè innuit in Templo, & cum operaturus erat Sacerdos, nec alibi, eum fuisse vestiendum? Certè sensu jam dicto etiam capit Josephum expressiùs Josephus Scaliger, ubi[c] hac de re pluribus in Hegesippum agit. Malè à me adductum ait censor meus, locum illum in rem quam asseruerant. Sed tandem de Lapsibus meis circa vestes Sacerdotales & Censura illa, judicet Lector neutiquam impar atque hisce instructus.

IV. Disci-

[a] *Archaeolog. lib. 3. cap. 8.*

[b] *Maimonides tit. halach.* Celi hammakdash *cap.* 10. §. 1.

[c] *Animadvers. in Euseb. num. 2077. pag. 176.*

IV. Disciplinæ jam dictæ de vestium Sacerdotalium usu, intra Templum, juxta antè ostensa, solo, neque aliter atque aut in ipso ministerii actu aut in ejusdem assiduam expectationem, apprimè consonum est, quod alibi habet Maimonides[a] ex Misna & Gemara Babylonia[b]. Sacerdotum ministeriis in Templo multiplicibus a se primò traditis subjungit, כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפיים היו עושין אותן *ministeria universa jam dicta quotidiana, ex sortitione peragi solebant.* Scilicet, juxta Ephemeriarum vices, quolibet summo mane, conveniebant in *Liskat hagazith* (loco, ad Templum, Synedrii Magni; ante ejusdem sessionis horam) ומלובשין הן בבגדי כהונה *& induebant ibi vestes sacras* Sacerdotes illi omnes qui Ephemeriæ præsentis essent. Jam verò ne ministeria sacra turbarentur, si suum cujusque officium quisque non satis dignosceret, collocabantur illic in gyro universi illi, quos facilè sic intuens הממונה על הפייסות *Præfectus Sortium* (munus in templo celeberrimum & hanc in rem constitutum[c]) pro arbitratu suo, unum eorum aliquem seligebat cujus Pileum exuens statim induebat. Quod in signum dabatur ut in sortiendo is velut terminus à quo reliquis fieret. Dein consentiebant in numerum aliquem tum Ministeriis diurnis integris tum sortitioni idoneum, velut sexaginta, octoginta, centum, mille, plures, paucioresve. Sortes iniebantur Quatuor. Prima de altari cineribus aliterque purgando eòque apparando, ignéque struendo, Secunda de Immolationibus, aliisque Sacrificiorum solennibus plerisque, Tertia de Suffimentis, Quarta de levandis membris Sacrificii in altare. Tunc dicebat eis Præfectus הצביעו *Digitos extendite.* Tunc, per gyrum, extendebat quisque Digitum sive Unum sive Duos sive etiam, ut vult ille, tres (sed pollicis extensio

[a] *Tit.* Thamidin Wemosphin *cap.* 4. §. 1.

[b] *Tit.* Joma *cap.* 2. *fol.* 24, 2. & *Maimon. tit.* Celi hammikdash *cap* 7. §. 8.

[c] *Maimonid. tit.* Celi hammikdash *cap.* 7. §. 8

[a] *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Joma *cap.* 2. *fol.* 39. *cap.* 4.

ſio heic nihili habita; aliis[a] etiam digiti Tertii extenſi rationem in numero habendam negantibus) & dum δακτυλολογία ejuſmodi fiebat, præfectus מתחיל למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה *incipiebat numerare ab eo cujus pileum primò ſic exuerat.* Numeratis inde Digitis extenſis uſque dum compleretur numerus in quem conſenſerant, is qui numerum illum, Digitorum geſtu, compleverat, Primus erat, ex Sorte, in miniſterium futurum. Simili modo Sortitiones aliæ, quæ fuere, in diei miniſteria reliquæ; novâ ſemper δακτυλοτονίᾳ & numerandi ſimili ratione adhibitâ. Et ubi unicus ſufficiebat, ut pro libitu, in ſorte Prima, Tertia, & Quarta, is in cujus Digitis complebatur numerus, miniſterium diei obibat. In Secunda autem ſorte (quæ de Immolationibus aliiſque Sacrificiorum ſolennibus pleriſque erat, adeóque actus complures generiſque diverſi in ea præſtandi fuere) miniſteria continebantur Tredecim quæ ſic diſtribuebantur, ut Primus ille in cujus digitis ſic complebatur numerus, Primum, ſcilicet Immolationem, obiret; Secundus ſeu ei proximus, Sanguinem reciperet ſpargerétque, atque officia reliqua Tertius, Quartus, cæteríque in ordine illo uſque ad Tredecim præſtarent. Atque hoc aiunt introductum eſſe per ordinationem[b] בית דין *Synedrii Magni*, quoniam compertum erat, quòd, cùm miniſtri diurni ita certò non diſtinguebantur, alter alterum nimiùm turbaret, cunctíque, ex miniſterii affectu, non ſine periculo quotidiano, altari adeſſent. In editione Hieroſolymitani Talmudis Veneta, malè ibi legitur בין דין pro בית דין, ut rectè, ac juxta editiones alias, Cracoviana. Sortibus ita ritè peractis, יוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו ושאר הכהנים מוסרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש ולא היו מניחין עליהן אלא המכנסיים בלבד

[b] Miſna *tit.* Joma *cap.* 2.

עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסים של קדש ומחזירים החזנים את הכלים לחלונות *prodibant inde* (ſacris induti veſtibus) *ad munera obeunda ſic ſorte deſignati. Cæteri autem Sacerdotes ſe dedebant Æditui qui exuerent eos veſtibus ſacris. Ii verò non relinquebant ſuper eos earum aliquam præter femoralia tantùm, idque uſque dum veſtes profanas* ſeu *plebeias induti eſſent. Tum etiam femoralia ſacra eis exuebant & veſtes cunctas Arcis ſuis reſtituebant.* Heic apertiſſimè, omnes Ephemeriæ Sacerdotes in Conclavi Saxeo, quod Templi pars erat, ſacris induebantur veſtibus cunctis (puto, excepto Cingulo) ubi Sortes illas in miniſterium futurum ſimul omnes obibant, adeóque ſteterunt illic velut in Ordine ad Altare. Simul ac autem Sortes peragerentur, ita ut jam, ſacris miniſteriis admiſſi tunc alii, alii per Sortes excluſi, hiſce ſtatim exuendæ erant veſtes Sacræ, & Profanæ ſeu Plebeiæ cuilibet induendæ, idque ex procuratione aſſidua Æedituorum qui huic rei præeſſent. Unde etiam lavabant ſe ſemper Sacerdotes in Templo antequam ſacris induebantur[a].

[a] *Maimonid. tit.* Thamidin Wemoſphin *cap. 6. §. 1.*

V. Numerandi antè dicti ratio, quâ non Perſonæ ipſæ ſed Digitorum Extenſiones numerabantur, adhibita eſt ex eo quod receptum erat, Iſraelitas, veluti Capite Cenſos aut per ſe, numerari fas non fuiſſe. Unde heic ex Digitorum Extenſionibus conflabatur Numerus quo Perſonarum etiam dignoſcebatur quidem Numerus, ſed ut ex Re Alia quàm ipſorum Perſonis. Maimonides[b], ולמה כותבין המנין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר ויפקדם בטלאים *Et undenam fit, ut numerarent numerum in quem conſenſerant per digitos ſic extenſos & non per homines*

[b] *Tit. eod. cap. 4. § 4.*

nes ipsos? (dicendo, Unus, Duo, Tres, unde sors exiret) *Quoniam illicitum erat numerare Israelitas aliter atque per rem* (à personis) *aliam, juxta quod dicitur*[a] (de Saule) *& numeravit eos per Agnos, ducentos pedites &c.* Ubi Salomon Jarchi, א״ר לכל אחד ואחד שיקח טלה מצאנו של מלך ואחר יכך מנה את הטלאים לפי שאסור למנות את ישראל שנ׳ בם לא יספר מרוב *Praecepit* (Rex) *ut quilibet Agnum caperet ex gregibus regiis, & postmodum ut Agnos numerarent* (ad numerum suum inde dignoscendum) *Quoniam illicitum est numerare Israelitas ipsos, ex eo quod legitur*[b], *nec numerabitur* (populus Israelis) *multitudine*[c]. Paraphrastes Chaldæus in loco Samuelis citato habet, & numeravit eos באמרי פסחיא *per agnos Paschatis*; quasi tempore Paschatis res facta fuisset; qua de re videsis ibi David Kimchium. Propè accedit Rabbinicis heic, in Samuelis illo, Vulgata quæ habet, *& recensuit eos quasi agnos*, unde Duacenses, **and numbred them as it were lambes.** Ita alii Vulgatam sequentes. Judæi etiam Hispanienses, *y contodos con los corderos.* Vocem טלאים ita hi sumsere illic pro Agnis, quorum numeri in populo recensendo ratio sic habita. Sententiam illam ut pluribus receptam, ibi memorat R. Jesaiah. Alii potiùs de loco *Telaim* dicto capiunt, quasi *in Telaim* vertendum esset, ídque pro טלם *Telem*[d] loco tribus Judæ. Neque enim in sacris literis habetur locus aut טלאים dictus aut huic adeò propinquus. De loco capit David Kimchius, aliíque ut adnotat ibi R. Jesaiah. Neque alitèr Græci qui ἐν Γαλγάλοις substituunt, pro loco, eodem in capite[e] pòst memorato. Syrus item ܒܛܠܝܐ *in Telia.* Arabs expressiùs, موضع يقول له طويلا *in loco dicto Tawilla*

[a] 1 Samuel. 15,4.

[b] 1 Regum cap. 3,8 vide Hoseæ cap. 1,10.

[c] Vide Jarchium in glossa ad tit. Joma cap. 2, fol. 22, 2.

[d] Josuæ cap. 15, 24.

[e] Comm. 12.

Et

Et versiones nuperæ Lutheri, Gallica, Anglica, Belgica, pro loco capiunt nec alio quam *Telem* jam dicto. Parile, juxta Talmudicos aliquos, habetur antè in Samuele, ubi[a] de Saule dicitur, *& numeravit eos* בבזק. *Bezek* ibi pro loco capitur quidem tum Talmudicorum nonnullis tum in versionibus priscis recentioribúsque. At verò Talmudicis aliis[b] בזק ibi sumitur pro fragmine testaceo, quasi Fragminibus ejusmodi tunc numeratum fuisset ut posteà Agnis. Receptior[c] est hæc sententia. Et Salomon Jarchi ibi, רבותינו אמרו בשברי חרסים *Rabbini nostri dicunt per fragmina testacea.* Adjicit verò is, לשון אחר בבזק באבנים שנטל מכל אחד אבן ומנאם כמו שיפקדם בטלאים *Alia sententia est, lapillos ibi intelligi; ab unoquoque scilicet accepto lapillo, numerasse eos* (Saulum) *juxta illud de numerando per agnos.* Ex hisce R. Isaac, doctor Gemaricus, אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה *illicitum est numerare Israelitas* (ipsos) *etiam in re ex præcepto agenda.* Id genus habent alia. Quò quidem spectare videtur id quod habet Josephus[d] de populo Hierosolymitano numerato, rogatu Cestii, sub Nerone. Is ut numero illo Neroni gratificaretur, παρεκάλεσε τοὺς ἀρχιερεῖς εἴπως δυνατὸν εἴη τὸ πλῆθος ἐξαριθμήσασθαι, *à Pontificibus petiit, ut, si quo modo possent, multitudinem numerarent.* Id quod præstitêre illi quidem. Sed eâdem ipsa ratione quæ apud vetustiores, juxta antè dicta, in usu. Non Personas ipsas aut Capita, sed Agnos Paschales (nam Pascha tunc agebatur) & comedentium contubernia numerando, unde conflatus est numerus quasi 2070000, præter Immundos nec Paschati idoneos. Libentiùs commentum hoc Talmudicum de numerandi Israelitas ratione heic adjecimus, quoniam, proculdubiò, quoties, ex Synedrorum dissensu, Numerus

[a] 1 Samuel. 11, 8.

[b] D. Kimchi & R. Jesaiah ibi.

[c] Gemar. Babylon. tit. Joma cap. 2. fol. 22, 2.

[d] Halosews lib. 7. cap. 45. seu 17. in parte libri priore.

Abſolventium Condemnantiúmque, juxta libro Secundo oſtenſa, quæreretur atque hæc ratio obſervaretur numerandi, non neceſſum eſſe nequibat, ut per res alias, veluti Scribarum adſtantium Suffragiorum adnotationem aliúmve id genus modum, non per Capita, ut in Diſceſſione fieri ſolet, numerarentur.

VI. Quod verò attinet ad uſum veſtium Sacerdotalium qualem antè diximus, tantùm intra templum; certè in Sacra Scriptura, præter antè memorata, illuc ſpectare etiam nonnulla videntur expreſſiora; velut illud de Cineribus holocauſti à Sacerdote juxta altare poſitis & inde efferendis. *Et*[a] (Sacerdos) *exuens veſtes ſuas* (ſacras ibi etiam præſcriptas) *induet veſtes alias efferétque cineres extra caſtra ad locum mundum.* Sacris illis induto veſtibus, ad cineres efferendos, exeundum non erat; ut non è Tabernaculo ita nec è Templo; unde etiam adnotant nonnulli[b], ipſis qui ex genere Sacerdotali nati, à ſacris tam veſtibus quàm miniſteriis ob defectum aliquem arcerentur, fas fuiſſe cineres efferre. Quaſi ſacri miniſterii pars actus ille haud ita haberetur. Alii autem quibus actus ille habetur עבודה מעבודות כהונה *miniſterium ex miniſterius Sacerdotii*, adjiciunt[c], אינו אומר אחרים שיהיו בגדי חול אלא שיהו פחותין מן הראשונים *non dictum eſt; veſtes alias, quaſi illæ eſſe deberent profanæ aut plebeiæ, ſed quoniam eſſe debuere Minorũ dignitatis quàm priores.* An medias neſcio quas heic velint inter Sacras & Profanas, an, ex ipſo actu efferendi, Profanas ac Plebeias, pro tempore, ſanctitatem ſibi ſingularem, etſi minorem, adquirere, mihi incertum. Sed exeunti interim veſtes aliæ planè uſurpandæ. R. Menahem Recanati ſeu Ricinenſis, ibi הוצאת הדשן למחנה אינה ראויה לעשות בבגדי לבן

[a] *Levitic.* 6. 10 & 11.

[b] Chiskuni *fol.* 143, 2.

[c] *Maimonid. tit.* Thamidin Wemoſphin *cap.* 2. & *Talmud. locis antè citatis*; *Levi Barcinonenſis ad Levit.* 6. *præcept.* 131. *alii.*

רק

רק בבגדי אחרים *Elatio cineris in castra, indigna erat quæ vestibus albis fieret, sed vestibus aliis.* Huc etiam referendum illud Ezechielis, ubi de Sacerdotum procurationibus agitur, & cameris eorum sanctis, *Et*[a] *quando Sacerdotes ipsi ingrediuntur, non egredientur de sancto in atrium exterius sed ibi reponant vestes suas in quibus ministraverunt, sunt enim sancta, atque aliis vestibus sese induant, & accedant ubi est populus*[b]. Et paulò pòst[c], *Et quando egrediuntur ad atrium exterius, ad atrium inquam exterius, ad populum, exuant vestimenta sua* (אשר המה משרתם בם) *in quibus ministrabant, & reponant eam* בלשכת הקודש *in Conclavi Sanctuarii* (Græci, *ἐν ταῖς ἐξέδραις τῶν ἁγίων, in Exedris* seu *repositoriis sanctorum*; vulgata, *in Gazophylacio Sanctuarii*) *induántque vestimenta alia. Non autem sanctificabunt populum in vestimentis suis*, seu sacris. Targum Jonathanis ibi, ולא יתערבון עם עמא בלבושיהון *nec miscebuntur cum populo in Vestimentis suis*; ut itidem loco in priori, ולבשון לבושין אוחרנין ויתערבון עם עמא *& vestimentis aliis se induent, & populo commisceantur.* Intelligunt Magistri[d] heic Atrium Israelis; quod etiamsi intra Templum esset, nihilominus quoniam illuc exibant non in Ordine ad Sacrum quid, ad altare, ministerium, ideò sacras retinere super se vestes tunc haud licuit. Nec sanè parùm jam ostensa hac de re firmantur ex aliis ad Sacerdotes vestiendos spectantibus. Scilicet, perpetuò Sacerdotum ablutiones intra Templum semper vestibus sacris induendis prævias fuisse est notissimum. Mutatoriæ item earum complures fuere quæ in Templi solùm Repositoriis seu Vestiariis servabantur. Quale dicendum[e] de reliqua supellectile Sacra; ut scilicet si fortè pollueretur altera, altera locum ejus statim suppleret. Singularem item

[a] *Cap.* 42, 14.

[b] *Videsis ibi Jarchium & Kimchium & Joannem Villalpandum Explanat. part. 2. lib. 4. cap. 69.*

[c] *Cap.* 44, 19.

[d] *Sal. Jarchi & David Kimchi ibidem.*

[e] *Maimonid hal.* Celi hammikdash *cap.* 7. §. 19.

lavati in ministerium Sacerdotis cutis mundities ibi exigitur, adeo ut si Sordium quidquam aut pulvis ullus inter vestem intimam & cutem relinqueretur, ministerium ipsum inde vitium sibi contraheret. Præfectus etiam è Quindecem illustrioribus in Templo qui dictus[a] est, הממונה על מעשה בגדי כהונה *Qui præerat Vestibus Sacerdotalibus illic conficiendis* (ut הממונה על הפרכות *præfectus velorum* quorum nullus extra Templum usus) cujus officium ac opera versabatur nempe בהכנת בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל ולשכה היתה לו במקדש *in ordinandis conficiendísque Vestibus tum Sacerdotum Minorum tum Pontificis Maximi, & in textura earum. Atque sub manu ejus fiebat omne* (illuc attinens. Nam etiam induendis exuendísque ibi præerat) *Et Conclave suum in Templo sibi habuit*, velut Protovestiarius seu **Master of the Wardrobe**, in Misna[b] dictus הממונה על המלבוש *rei Vestiaria* (illic) *præfectus*; ubi R. Obadias Bartenorius expressim, המלביש היה ממונה להלביש הכהנים בשעת עבודה ולהפשיטם אחר עבודה ולשמור בגדי כהונה בלשכות העשויות לכך *Vestiarii officium erat induere Sacerdotes tempore Ministerii eósque exuere post ministerium & custodire vestes Sacerdotales in repositoriis eam in rem destinatis.* Tantundem ille ad alium *Misnaioth* locum ubi præfectus ille nuncupatur tantùm המלביש *Vestitor* seu *Vestiarius.* Origenes[c] item; *observandum est quòd aliis indumentis Sacerdos utitur dum est in sacrificiorum ministerio, & aliis cum procedit ad populum.* Atque alibi[d], *Vestimenta quæ Sancta nominantur, non jubentur intra domum usui deservire Pontificis, sed in templo esse, & inde omninò nunquam efferri. Sed ad hoc tantùm consecrata esse, ut eis Deo ministrans Pontifex induatur, & sint semper in Templo. Ad cæteros verò usus communes, uta-*

[a] *Ibid.* §. 14 & 20.

[b] *Tit.* Siklim *cap.* 5. §. 1.

[c] *Homil.* 4. *in Leviticum.*

[d] *Homil.* 11. *ibid.*

tur

tur communibus indumentis. Hieronymus item[a], de Sacerdote Judaico, *Quando foràs egreditur & miscet se populo, Sacerdotalia vestimenta deponit in gazophylacio, in quo Dominicæ divitiæ conservantur: & aliis utuntur vestibus Sacerdotes aliâque doctrina ad vulgus ignobile, ne sanctificetur populus in stolis eorum.* Tantundem Theologi alii Christiani ad Levitici & Ezechielis loca indicata alibíque. Lyranus[b]; *Habebant Sacerdotes proprias vestes, quibus utebantur in ministerio tabernaculi & non alibi, de quibus vestibus dictum fuit Exodi XXVIII.* Abulensis[c], *Introibat summus Sacerdos in Tabernaculum ad deponendum vestes Sacerdotales: quia ibi locus erat, in quo conservabantur vestes; atque ibidem Sacerdotes induebantur & exuebantur. Relinquebat autem ibi Sacerdos vestes suas, ut, postquam lotus fuisset, resumeret eas.* Josephus Scaliger[d] etiam, *Sacerdotes semper Laneas gestabant* καὶ ἰδιωτικὰς *extra septa Templi. Lineas verò* (Sacras illas) *ne in ipsis quidem septis Templi, nisi quum ministrarent.* Quò & trahit illud Flavii Josephi superiùs adductum. Quin & Petrus Cunæus[e] Maimonidem heic intelligit ut docentem, *Exuere toties & sumere necesse habuisse quoties aut operationem intermittebant aut redibant ad eam.* Adjungas heic Christianum Adrichomium[f], cui ne dubitatum fuit quod asseruimus; viro, citra Talmudicam opem, Græcè Latinéque circa Terram sanctam, Urbem, Templum, diligentissimo, atque Scripturis sacris & Josepho nitenti. *Exedræ*, inquit de Templo locutus, *quæ aliàs Gazophylacia & Pastophoria vocantur, domus erant laterales, instar turrium Longæ, Latæ & Celsæ, in quibus Sacerdotes Sanctuarium ingressuri, profana sua vestimenta Lanea exuebant, & sanctificatas Lineas vestes induebant, eásque dein sacris peractis reponebant.* Sic Franciscus Ribera[g], *Sacerdotes vestes sacras habebant, qui-*

[a] *Lib. 13. in Ezekielem seu cap. 44.*

[b] *Ad Levitic. 6.*

[c] *Ad Levitic. 16. Quæst. 30. & videsis eum ad Exod. cap. 28. quæst. 6 & 7 & 17.*

[d] *Animadvers. in Euseb. num. 2077. pag. 178.*

[e] *Lib. 2. de Repub. Hebræorum cap. 14.*

[f] *In descriptione Templi, num. 92.*

[g] *De Templo lib. 5. cap. 5.*

quibus utebantur eo duntaxat tempore, quo ministrabant, & soli qui ministrabant. Et testem quidem sibi facit Josephi ea de re locum ex libro Haloseos sexto superiùs memoratum. Accedat heic, quòd, ubi in Salomonis Ben Wirga[a] farragine, occurrit Templi Hierosolymitani descriptio, velut à Marco nescio quo Consule olim, dum etiam stetit Templum, Romano, & si credere velis etiam Christiano, tradita, inter alia, ut ab oculato teste, memoratur Pontificis maximi domus seu conclave in Templo, dein subjicitur. גם שם בית לכהן המלביש אשר היה מלביש כל הכהנים לשערת עבודה ונותן לכל אחד ואחד ארבעה מיני לבוש אשר נצטוו והוא היה מוצא מחלונות הבית ההוא ולבושין ובכל חלון וחלון מחלונות שבכתלי הבית היה כתוב עליו ר״ל למעלה מן החלון שם הלבוש ההוא כדי שלא יטעה או שלא יתבלבל בעת הצורך *Heic quoque Domus erat Sacerdoti cujus munus erat vestire Sacerdotes in tempus Ministerii. Dedit unicuique Quatuor vestium species, juxta legis praescriptum. Et porrigebat ille eas ex Arcis* seu *Repositoriis domûs hujus ita ad vestiendum attinentis. Et in unoquoque Repositorio, quod erat ad Parietes domus hujus, id est supra quamlibet, scribebatur nomen vestis, ne forte error aut confusio fieret in porrigendo accipiendóque.* Epistolam Marci illius, velut ad Senatum populúmque Romanum, paulo post excidium sub Vespasiano simile Templum molientes, conscriptam, nactum se fuisse, illic ait nescio quis ווירשוריש *Versorius*, Alfonso Hispaniarum Regi IX. charissimus & ob Sapientiam doctrinámque in admiratione habitus & הגדול *vir Magnus* Salomoni illi dictus. Ille ad Regem eam transmisisse per epistolam narratur, cum rex eam per literas consuluerat de Titi Augusti literis nescio quibus Templum describentibus. Et licet figmentum proculdubio fuerit, nihilominùs quum quamplurima

in

[a] Sepher Shebat-Jebudae *fol.* 43, 2. *Adrianopoli. In versione Georgii Gentii pag.* 364.

in Descriptione illa Marci habeantur, res ipsas Templi Cultûsque adeò explicantia, æquum sanè est ut hoc etiam ita illic interjectum, pro testimonio, de Sacerdotibus non extra Templum vestibus sacris induendis, in se satis vero apertóque accipiamus. Epistolam illam ait Salomon Ben Wirga, uti & Alphonsi ad Versorium literas se transtulisse מלשון לאטין אל לשוננו הקדוש *è lingua Latina* (quâ videntur primò conscripta) *in linguam nostram sanctam.* Sed & Scriptores Christiani, ut ostensum est, de Pastophoriis Vestium Sacrarum affatim; quibus adjiciatur vir summus Hugo Grotius ubi de eis loquens[a], הלשכות inquit, *id est conclavia illa ad templi latera in quibus servabantur vestes Sacerdotales, instrumenta Templi, copia aromatum & similia.* Ex disciplina illa Judaica, similis planè introducta est in Christianismum (ut videre est in Jure Pontificio[b]) de vestibus ejusdem sacris. Et Judaicam expressiùs agnoscunt, dum suam constituunt. Sed de his satis superque.

VII. Nec visum est enarrationem quæ advertatur forsan dignam, omittere quam velut ab jam dicto Marco consule Romano, teste oculato, adeóque, dum stetit Templum (nam post Excidium res geri nequibat) præsente, de splendididissimo (& quasi annuus solennísque fuisset) Pontificis Maximi paulo ante festum Expiationum, comitante Synedrio Magno, simul cum Rege, & Sacerdotum choro, in Templum è domo sua ingressu, tradidit Salomon ille Ben Wirga[c]. Enarratio quidem fit, tum de ingressu hoc tum de Paschatis apparatu, in quem במאמר המלך והשופטים *jussu Regio & Judicum* (quod de Synedrio Magno planè intelligendum) in Neomeniâ Nisan, per Terram Sanctam, ex Hierosolymis, mittebantur cur-

[a] *Ad 1 Maccab. cap.4,40.*

[b] *Dist.1. de Consecratione c.42. Durandus Rational.lib.1.cap.3. §.48. & lib.3. cap.1. §.1. Fortunat. Amalarius de Eccles. Officiis lib.2. cap.16. Joann. Durantus de ritibus Ecclesiæ lib.2.cap.9.§.1.*

[c] *In* Sepher Shebat Jehuda *fol.45,1 & 2. in versione Georgii Gentii, pag.382. Ibid. fol.45,1. in versione pag. 376 & 382.*

ſores qui proclamarent, למל מי שיש לו מקנה צאן
וקצת בקר ימהר להיביא המקנה כדי שימצאו עולי רגלים
די זביחם וגם למאכלם כי העם רב מאד וכל מי שלא
היה בא לוסן הקצוב היו החרימים כל ממונו לקדשי הבירה
ut quiſquis poſſideret oves & boves, confeſtim eos adduceret ut haberentur quæ ſufficerent & victimis ſolennibus & victui populi qui illic perquam frequens. Et quicunque ſic adducere eos detrectaret, bona ejus omnia in Sacros templi uſus converterentur. Ubi, circa Sacra illa, Regis & Synedrii cernitur autoritas ſumma. Et peracta juxtà omnia ibi memorantur. De Pontificis autem ingreſſu, ait idem, Septem diebus ante dictum Expiationum feſtum, apparari ſolere, in domo Pontificis Maximi urbana, ſellas, לאב בית דין ולנשיא ולכהן גדול
וסגן הכהנים ולמלך ולבד אלה שבעים כסאות של
כסף לשבעים סנהדרין והזקן מן הכהנים היה קם על
רגליו ואומר לפניו וגו׳ *Patri Synedrii, & Principi, & Pontifici Maximo, & Segeni* ſeu *ex Sacerdotibus Pontificis Vicario, & Regi, & præter has Septuaginta argenteas Septuaginta Synedris. Et qui natu major ex Sacerdotibus erat aſſurgens ſermocinabatur coram eo &c.* ſaluberrima ei monita & ſevera indens de inſtante officio, quà Deum, quà homines expiandos ſpectaret. Promittente Pontifice ſe cuncta ritè præſtiturum, Rex eum ſermone demulcebat mitiore, nec ſine beneficiorum ei promiſſis poſtquam è Templo redux eſſet. Hoc peracto proclamabatur, הכהן הגדול יוצא והולך ללשכתו
שלו אשר במקדש *Pontifex Maximus jam ad Conclave ſuum in Templo.* Primò הולכין לפניו כל שהוא מזרע
מלכי ישראל כי הקרב הקרב אל הכהן ויותר חשוב ואחריהם
כל שהם ממלכי בית דוד וכלם בסדר נכון זה אחר זה
ibant ante eum ex Regibus Iſraelis oriundi, quoniam quiſque, ut Pontifici proximior erat, loco incedebat honoratiore. Et poſt eos, omnes ex regibus domûs Davidicæ

(de

(de regiis illis nominibus binis, non ſemel in ſuperioribus diximus) *qui decenti ordine incedebant*, Præcone acclamante ante eos, תנו כבוד לבית דוד *Honorem tribuite Domui Davidicæ*. Et poſt eos, familia Levi, nec ſine præconio parili Domui Leviticæ, וכל סגניהם היו לובשין באותה שעה בגד משי תכלת והכהנים משי לבן *& primores eorum* ſeu *eminentiores cuncti veſtibus induebantur hyacinthinis ex Serico, & Sacerdotes* (reliqui eorum) *candidis etiam ex Serico* (id eſt veſtibus ſplendidioribus, ſed non Sacris quorum uſus, extra templum, ne in pompa ejuſmodi Sacra, permiſſus) ואחריהם *& poſt eos* Cantores, *& poſt eos*, inſtrumenta Muſica pulſantes, *& poſt eos* tibicines, *& poſt eos* janitores, *& poſt eos* ſuffituum curatores, eodémque ordine aulæorum textores, Cuſtodes templi, האמרכלים ſeu *Quæſtores*, *& poſt eos*, כת אחת נקרא קאמטופילוש (vertit interpres) *certus hominum ordo, qui bibliothecis præfectus earum curam gerebat* (fortè קארטופילוש pro *Chartophylaces*) *& poſt eos* כל אנשי המלאכה מלאכת הקדש ואחריהם הע׳ סנהדרין ואחריהם מאה כהנים ונורי כסף בידם לעשות דרך ואחריהם הכהן גדול ואחריו כל זקני הכהונה שנים שנים *Omnes artifices Sacri, & poſt eos Septuaginta Synedri, & poſt eos centum Sacerdotes, manibus habentes virgas argenteas, ut viam faciliorem redderent, & poſt eos Pontifex Maximus, & poſt eum, omnes Presbyteri generis Sacerdotalis, bini, bini.* Ordinem incedendi fateor me non ſatis capere, nec quid לפניו *coram eo*, & אחריו *poſt eum*, & אחריהם *poſt eos* in pompa deſignet. Veniſſe eum ibi dictum eſt in Templum, rediiſſéque. Sed nihil interjectum illic de diſciplina hac de re Talmudica ſuperius oſtenſa.

Cap. XII.

I. *De duplici* Belli *genere*; *altero* ex Præcepto Divino, *altero* Ultroneo *seu* Arbitrario.

II. *Potestas* Arbitrarii Belli *legitima summáque in* Synedrio Magno. *Non itidem ejus quod ex Præcepto gerendum esset. Scilicet* Principum Regúmque, *in* Septem populos *&* Amalekitas.

III. *Quæ apud* Fl. Josephum *hac de re occurrunt.*

IV. *Alia, maximè è* Vulgata, *quæ* Pontifici Maximo *Potestatem etiam heic tribuant. De* Josephi *&* Magistrorum, *hanc circa rem, sensu, & de consulendo oraculo* Urim *&* Thummim. *Discursus nuperus Joannis* Frischmuth *Germani, de jure Ebræorum regio.*

IN iis quæ juxta distributionem sub initium hujus libri habitam, ad Potestatem Synedrii Magni Deliberativam attinuere, locum habet primum מלחמת הרשות *Bellum ultroneum* seu *arbitrarium.* Legitur in Misna[a], אין מוצאין למלחמת הרשות אלא על פי ב״ד של ע״א quod à Petro Galatino[b], uti & antè à Raymundo Martini[c], cujus pleraque compilavit Galatinus, malè nimis vertitur, *Nec erant egredientes ad licitum bellum nisi secundum os domus Judicii Septuaginta unius Judicum.* Quasi omnimodum bellum illic illicitum fuisset citra decretum Synedrii hujus. Certè & Carolus Sigonius literis Ebraicis nimiùm alienus, utcunque vir aliàs doctissimus, plurima Galatini verba, velut è Talmudistis, tacito ejus nomine, in sua simul describens phrasínque paulò immutans, *nemo, inquit*[d], *egrediebatur ad bellum* (*licitum* omittens) *nisi secundum os domus Judicii Septuaginta unius Judicum.* Sed pervertitur omnino Talmudicorum sensus & quod ipsi ne somniarunt quidem, hallucinatione crassissimâ introducitur. Nimirùm Bellum apud Ebræ-

[a] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1.

[b] *De Arcanis Catholic. verit. lib.* 4. *cap.* 5.

[c] *Pugione Fide Part.* 2. *cap.* 4. § 4.

[d] *De Repub. Hebræorum lib.* 6. *cap.* 7.

Ebræos erat Duplex. Aliud מלחמת מצוה *bellum ex præcepto divino gerendum*, quod item מלחמת א״י *Bellum Terræ Israelis* vocabatur; aliud מלחמת הרשות *Bellum licentiæ*, seu *arbitrii liberi*, id est ultronei seu arbitrarii, quod nec suscipere nec omittere habebatur in præcepto. Genus Prius erat ex præcepto cum Septem populis illis[a] notissimis & Amalekitis gerendum; Secundum, adversus finitimos, qui ex eis non erant, ac, pro re nata, alios quoscunque. Scilicet adversus hostes finitimos ejusmodi incursantes, publicæ salutis causâ[b] suscipiendum. De genere utroque Guilielmus Schickardus doctè[c]. Etiam alibi[d] nos fusiùs de utroque diximus. Misnæ autem allatæ verba de Secundo genere tantummodò intelligenda; unde rectè Joannes Cochius vertit, *Bellum arbitrarium non nisi ex Septuaginta unius Judicum autoritate suscipitur.* Obadias Bartenorius[e], כל מלחמת חוץ ממלחמת ז׳ עממים ומלחמת עמלק קרויה מלחמת הרשות *Omnimodum bellum præter id quod gerebatur in Septem populos & Amalekitas rectè nuncupandum est bellum arbitrarium* seu *ultroneum.* Qua in re satis consentiunt Magistri. Dicitur[f] item bellum gestum, על שאר העם כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות גדולתו ושמעו *cum cæteris gentibus ad ampliandos fines Israelis, & ad augendam ejus dignitatem & gloriam.* Unde à viris doctis *Bellum Majestatis* etiam interdum nuncupatur. Et quod legitur in Glossa[g] Talmudica, omnimodum bellum vocari hoc nomine, לבר ממלחמת יהושע שהייתה לכבוש את ארץ ישראל *præter bellum Josuæ quod ideo susceptum, ut subjiceretur terra Israelis*, ita capio ut afferatur ibi bellum Josuæ pro exemplo tantùm, quia in Septem populos gerebatur ac Amalekitas. Neque omninò intelligi potest pro eo quod bellum ex Præcepto ad personam illius ejúsve ævum restringat.

[a] Deut. 7, 1. & 20, 17.

[b] Ob Bartenor. ad tit. Sota cap. 8.

[c] De Jure Regio Hebræor. cap. 5. theor. 16 & 17.

[d] Lib. 6. de Jure Nat. & Gent. cap. 12.

[e] Ad citat. Misn. videsis Misn. tit. Sota cap. 8. juxta finem.

[f] Maimonides hal. Melakim cap. 5. Mikotzi præc. aff. 118.

[g] Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 2, 1.

II. De utroque autem genere (quantum ad hanc rem) Maimonides ad veterum mentem, ubi bellica Regis Ebræorum officia docet[a], מלחמת מצוה אינו צריך ליטול בהרשות ב״ד אלא יוצא מעצמו בכל עת וכופה העם לצאת אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא על פי ב״ד של ע״א *Quando bellum ex Præcepto erat gerendum non opus erat Regi ut ejusce gerendi fundus fieret Synedrium, sed ipse quoties placeret exibat quovis tempore, etiam & populum exire cogebat. At verò in bellum arbitrarium non exibat citra decretum Synedrii Septuagintaunniusviralis.* Certè in Roma veteri, etiam sub Cæsaribus inclinante imperio, ejusmodi Senatui in omnimodo bello decernendo renovari visa est potestas. Claudianus[b] de Honorii tempore,

[a] *Halach.* Melakim *cap.* 5. §. 2.

[b] *De laudib. Stiliconis lib.* 1.

Neglectum Stilico tot jam per secula morem
Rettulit, ut ducibus mandarent prælia patres,
Decretóque togæ fælix legionibus iret
Tessera. Romuleas leges rediisse fatemur
Cum procerum jussis famulantia cernimus arma.

Et postea,

——*Et spectant Aquilæ decreta Senatûs.*

Qua de re plura apud virum doctissimum Petrum Berterium[c].

[c] *Pithanou.* 1. *cap* 7.

III. Sed mirum interea est illud quod de Rege Ebræorum habet Flavius Josephus[d], etiam veluti à Mose ipso inter leges Regias traditum, atque antè aliorsum itidem memoratum, παραχωρείτω δὲ οὗτος τοῖς μὲν νόμοις καὶ τῷ θεῷ τὰ πλείονα τοῦ φρονεῖν· πρασσέτω δὲ μηδὲν δίχα τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης, Rex qui vobis fuerit, *plus legibus & Deo*

[d] *Archæol. lib.* 4. *cap.* 8.

quam sua Sapientia tribuat. Nec quidquam citra Pontificis & Senatorum sententiam faciat. Et dein sequuntur leges de Uxoribus, Equis, Auri & Argenti vi, Regiæ, in Deuteronomio scriptæ. Cur autem Pontificem heic adjecerit Josephus aut adeo ex Synedrii Magni (nam de Senatoribus illis quin loquatur ambigere nequeo) autoritate omnia pendere velit quæ Regi facienda, ne ariolari quidem possum nisi fortè id omne intelligat tantummodò quod ad Bellum arbitrarium atque Oraculi Sanctissimi in eo suscipiendo usum spectet. Certè & ipse inferiùs Mosem ait eos docuisse, ὅπως ἂν στρατεύοντες ἐξίοιεν τεκμηρίῳ χρώμενοι τοῖς λίθοις ὡς καὶ πρότερον δεδήλωκα, *quomodo in militiam exirent, signo capto ex lapillis, de quibus jam diximus*; id est signo capto ex sanctissimo illo oraculo Urim & Thummim dicto quod superiùs descripserat.

IV. Jam verò etiam in Vulgata legitur de Josua, Mosi succedaneo, ídque ex ipsius Numinis præscripto, coram Eleazaro Pontifice M. & populo collocato, *Pro hoc, si quid*[a] *agendum erit, Eleazar Sacerdos* (is Pontifex erat) *consulet dominum. Ad verbum ejus egredietur & ingredietur ipse & omnes filii Israel cum eo & cætera multitudo.* Quod dictum planè de consulendo oraculo illo. Nam in Ebraicis habetur, ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני יהוה *& coram Eleazare Sacerdote stabit qui consulet pro eo oraculum Urim* seu *rogabit pro eo per judicium Urim* seu *Manifestationis* aut *Veritatis*, coram domino, quemadmodum item Græci. Cæterùm illa, *Pro hoc, si quid agendum erit* alibi atque in Vulgata non habetur. Quæ tamen non malè respondent Josephi verbis jam allatis quibus Regi sine Pontifice & Senatoribus nil agen-

[a] *Numer. 27, 21. ubi consulas Abulensem Quæst. 40 &c. alios obvios.*

agendum aſſeritur. Ebræi verò rem totam non ad aliud *quid agendum* præterquam quod rerum bellicarum nomine veniebat attinere volunt. Quæ ſequuntur, in origine ita ſe habent, על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה *Juxta verbum ejus egredientur, & juxta verbum ejus ingredientur tam ipſe quàm univerſi filii Iſrael cum eo & tota Congregatio*, ſeu *Synagoga*. Ex hiſce dignoſci volunt quid eo in loco innuatur dum de oraculo hoc conſulendo réque juxta ejus decretum gerenda verba fiunt. Nec aliud quid præter res Belli, quæ egrediendi & ingrediendi ſeu redeundi vocabulis deſignari ſolent, intelligi. Et ſanè ſi quæ habent heic Magiſtri cætera intueamur & Joſephi de Rege verba priora cum ipſius poſterioribus de oraculo conſulendo comparata de bello arbitrario tantummodò capiamus, ſatis ad amuſsim cum ipſis illi conveniet. Scilicet aiunt heic Magiſtri, Joſuam, principem Iſraelis, cæteróſque ei in principatu ſeu Regno Ebræorum ſucceſſores, non ritè bellum ſuſcepiſſe, ſaltem arbitrarium, niſi etiam conſuleretur apud Pontificem Oraculum illud. Adeò ut tametſi bellum ejuſmodi ſine Synedrii decreto rite non ſuſcipiebatur, nihilominùs nudo ejuſdem decreto, ac inconſulto oraculo, nec ritè poſſet ſuſcipi. Ipſum item docent Synedrium M. in verbis illis ſacris contineri. Nam כל העדה quod *totam Congregationem* ſeu *Synagogam* vertimus pro eo quod eſt à *filiis Iſrael*, quo univerſi Iſraelitæ ſatis continentur, diverſum ſumunt, & ipſum aiunt eſſe Synedrium. Perinde puto ac ſi dictum fuiſſet, nec Princeps ſeu Rex, de Bello ex Præcepto, nec Synedrium de eo quod Arbitrarium eſt ſuſcipiendo decernet citra Oraculi autoritatem. Et de Synedr o Magno eo vocabulo in ſacris literis deno-

denotato plura inferiùs. Gemara Babylonia[a] ad Misnam suprà citatam, מנהני מילי אמ׳ ר׳ אבהו דא׳ קרא ולפני אלעזר הכהן יעמד הוא זה מלך וכל ישראל אתו זה משוח מלחמה וכל העדה זה סנהדרי *Id quod de bello arbitrario citra Synedrii Magni decretum non suscipiendo dicitur, inde, juxta Rabbi Abibu, manavit quod scriptum sit*[b], *& coram Eleazar Sacerdote stabit. quibus verbis Rex innuitur; illis autem, & omnes Israelitæ, Sacerdos qui* (velut populi totius nomine) *unctus erat*[c] *in bellum, atque demum illis, omnis congregatio* seu *Synagoga, ipsum Synedrium.* Quod itidem alibi in eadem legitur Gemara[d]. Unde & glossa Jarchii ad verba illa sacra, ושאל לו כשיצטרך לצאת למלחמה על פיו של אלעזר וכל עדה סנהדרין *& consulet*[e] *pro eo, quando scilicet in bellum ei erat proficiscendum, juxta verbum ejus, scilicet Eleazarus; & omnis congregatio ipsum Synedrium denotat.* Quin ad illud in Misna[f] de consulendo hoc oraculo; nemini scilicet id licuisse privato, אלא למלך ולב״ד ולמי שהציבור צריך בו *Sed Regi & Synedrio & ei qui reipublicæ,* id est, qui Populi ac Universitatis nomine atque autoritate, ut legatus, consulebat. Obadias Bartenorius, אלא למלך וכו׳ דכתיב ולפני אלעזר הכהן יעמוד וגו׳ הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו זה משוח מלחמה ומי שצורך הציבור בו וכל העדה אלו סנהדרי גדולה *Sed Regi &c. nam scriptum est*[g] *& coram Eleazare Sacerdote stabit &c. Scilicet ipse Rex. Verba autem illa & omnes filii Israel cum eo, denotant eum quocum, velut duce, in bellum proficiscendum erat omnibus Israelitis, id est Sacerdotem in bellum unctum & qui totius populi necessarius erat in hanc rem minister* seu *legatus. Tota autem congregatio est ibi ipsum Synedrium Magnum.* Quæ eadem sunt fermè verba etiam Maimonidis[h]. Neque aliud vult Abarbinel[i] ubi ait oportuisse ut, qui consuleret,

[a] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 1.

[b] *Numer.* 27, 21.

[c] *Deut.* 20, 2.

[d] *Ad tit* Joma *cap.* 7. *fol.* 73, 2.

[e] *De consulendo heic videsis Abulensem ad Numer.* 27. *quæst.* 47.

[f] *Tit.* Joma *cap.* 7. *alibi.*

[g] *Num.* 27, 21.

[h] *Halach.* Celi hammikdash *cap.* 10.

[i] Pirush Tora *fol.* 414. *col.* 1.

esset

esset מלך או אב ב"ד הגדול או מי שצבור צריך לו *Rex aut Pater Synedrii Magni aut qui à populi universitate huic rei præficeretur*. Nam per Patrem Synedrii, ipsum proculdubiò Synedrium intelligit, quemadmodum etiam alii[a] qui eum heic memorant. Plura habent Talmudici[b] quibus id ipsum asserunt. Quod neque heic erat prætermittendum, quia nisi singularis Oraculi usus jam indicatus simul animadvertatur, non satis liquet quid sibi velint dum bellum arbitrarium adeo ex Synedrii autoritate pependisse tradunt. Nam & oraculi ab eo consulendi simul autoritas adhibenda erat. Oraculum autem hoc ad Tabernaculi ac Templi primi ætatem duntaxat, ut volunt Magistri, attinuit. Nam sub secundo[c] compertum non esse aiunt genuinum, qua de re alibi etiam[d] monuimus. Atqui legitur in libello qui Epiphanio adscribitur, de Vitis Prophetarum, post cædem Zachariæ Patris Joannis Baptistæ[e] non ampliùs per oraculum hoc responsa data esse, perinde ac si usque ad id tempus seu sub templo secundo fuisset pariter ac sub primo in usu. Nam & expressim dicitur non respondisse ὥσπερ τὸ πρὶν, *quemadmodum antea consueverat*. Verùm & id ipsum in Augustano codice[f] habetur de Zachariæ Prophetæ cæde de qua in Paralipomenis[g]. Adeò ut altero in loco desiisse ante Templi primi excidium oraculum hoc, altero non ante Christi natales velit libelli illius autor, cujus de nugis locus hic non est ampliùs differendi. Josephus[h] autem disertè scribit desiisse oraculum hoc ducentis ante tempus quo antiquitates suas congessit annis, id est sub Maccabæorum initia. Ita diu etiam in Templo secundo mansit. Vide quæ hac de re disputat J. Baptista Villalpandus[i], alii. Qualenam fuerit oraculum illud, modus item consulendi, juxta Ebræos, ostenditur à V. Cl.

[a] Pesiktha Zotherthe *fol.* 60, *col.* 4.

[b] *In Gemar. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 1. *Bartenor. ad Misn. ibi* §. 5.

[c] *Maimonid. hal.* Celi hammikdash *cap.* 10.

[d] *Lib.* 2. *de Success. in Pontif. cap.* 8. *&* *heic capite proximo* §. 7.

[e] *Vita* 23.

[f] *Vita* 21. *edit. Petaviana.*

[g] *Lib.* 2. *cap.* 20.

[h] *Archæolog.* 3. *cap.* 9.

[i] *Tom.* 2. *Explanat. In Ezechiel. part.* 2. *lib.* 5. *disp.* 4. *cap.* 70.

V. Cl. Guilielmo Schickardo in libello de Jure Ebræorum Regio[a]; nec rarò apud Magistros[b] de eo agitur. Alia quæ sine Oraculi ejusdem autoritate à Synedrio decerni ritè nequibant, capite etiam habes proximo. Prodit, dum nostra hæc sub prælo calent, de *Rege Eligendo & Deponendo Discursus*, Ebraicæ Reipublicæ quomodocunque apeatus, autore Joanne Frischmuth Professore Ienæ Germano[c], qui sententiis Talmudicorum receptionibus, tam de Bello, à Rege, qualicunque, pro libitu suo, gerendo, quàm de aliis ad Jus Ebræorum Regium (de quo suprà) attinentibus, suiipsius commenta (illorum scriptis Juridicis minimè satis instructus, ut ex ipso liquet Discursu, nimísque inassuetus) anteferre libentissimè amat. Qui volet eum consulat. Et qui poterit, de eo judicium ferat.

[a] *Cap. 2. theor. 2.*

[b] *Maimonid. halach. citat. M'kotzi prac. aff. 173. Gemara ad finem Misn. tit.* Joma *cap. 7.* Pesiktha Zotertha *fol. 60. col. 4.* Sepher Siphri *fol. 24. col. 96.*

[c] *Ienæ 1653. in 4°.*

Cap. XIII.

I. *Neque* Urbs, *neque* Atrium *aliquod* Templi *ampliandum, citra* Synedrii Magni *decretum.*

II. Regis *item*, Prophetæ *ac* Oraculi Sanctissimi, *autoritas accessit. Unde illud à Magistris deductum.*

III. *In* Templi Primi conditu, *parilis adhibita autoritas. De prima* Areæ *ejus sub* Davide *Rege* Dedicatione, *& Psalmo 30, cui titulus* Dedicatio Domus David; *qui variatim* Dedicationibus *apud* Ebræos *adhibitus. Usus ejusdem in* Templo *solennis, cum* Primitiæ, *juxta Legem, ex Terra Sancta agris, illuc afferebantur. Obiter de* Ritu *eas sic* afferendi *Legitimo meritóque advertendo.* Salomonica *Templi* Dedicatio.

IV. Urbis Hierosolymitanæ *ampliandæ Ritus.*

V. *Ampliandi* Atrii *alicujus Sacri, Ritus.*

VI. *De* Encæniis Ezræ *seu* Zorobabelianis *Magistrorum sensus.*

VII. Encænia Maccabaica (*in Evangelio S* Joannis *memorata) mensis* Casleu *die* 25 *per* Octiduum *inde quotannis celebratà.* Patrum *veterum, etiam & è doctißimis recentiorum aliquot*, hallucinatio *circa* Encænia *illa in Evangelio. Expreßißima illorum* Causa & Origo *è* Ritualibus Ebræorum *aliundéque. Mendum aut ex calamo autoris nimus festinante aut ex librarii incuria, in Præteritis* Joannis Drusii, *ubi ut è Ritualibus illis*, *vertuntur aliqua huc spectantia. De* Urim & Thummim *etiam* Templi Secundi.

VIII. Zorobabelianum *Templum verè* Secundum, *usque ad excidium postremum. Nec* Tertii *nomen in* Herodiano *reperiri.*

IX. *De* Festo Luminum Encæniis *illis* Maccabaicis *conjuncto.* Ratio & Origo *varia* & Continuatio *ejusdem.*

X. *De eo quod habent aliqui, tam* Ebræi *quàm* Christiani *Scriptores, Victoriam* Judithæ *contra* Assyrios *seu* Olophernem, *in Encæniis illis celebrari. De* Philone Anniano *Ebraicè verso.*

XI. *Alii* Judithæ Hasmonaicæ, *quam confingunt*, Nicanoris *decollationem, in eis, observatam esse quotannis volunt.*

XII. *Ex re nata, è Codice vetusto, &, licèt typis impresso, nimiùm raro,* Megillath Thainith *dicto, Dies festi percurruntur complures, quorum pauci tantùm in Calendariis Ebræorum Vulgaribus quoniam multis abhinc seculis* aboliti sunt *aut in* desuetudinem abiêre. *De* Turino, Lolliano, Pipo, *aliis, ex historiis Talmudicis, in codicem illum receptis.*

XIII. *Codicem illum reverà videri esse* Midrash *seu* Expositionem,

positionem, *etiam* Rationarium, *vetustissimi codicis sic dicti, nec jam reperti, sed in* Talmude Utroque *memorati, cujus autor Rabbi* Eliæzer Ben Chanina.

MIsnæ[a] verba sunt, אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא עפ״י ב״ד של ע״א: *non amplificanda erat Urbs aut Atria nisi ex decreto Synedrii Septuagintauniusviralis.* Urbis nomine, ut aliàs Roma, sic Hierosolyma tantùm heic intelligitur. Vertit Raymundus Martini[b], *nec addebant Civitati ac Solariis*, id est locis peribolis cinctis sed in aprico & subdialibus, *Templi nisi per os domus Judicii* LXXI *Judicum.* Quod dum, ut alia, ex eo compilavit Petrus Galatinus[c], ipsissimum retinet, excepto quòd, ut in editis, *Salariis* perperam legitur. Certè Sigonius[d] etiam *Salariis* heic habet, ubi, tacito Galatini nomine, plurima ex eo exscribit. Atria autem heic sunt Atria Templi, veluti, Sacerdotum, Israelitarum, Fœminarum, Proselytorum, Gentium. Mœnia item Urbis proferendo eam augere quidem licuit. Sed ob singularem tam Urbis quàm Templi, licet diversi generis, sanctitatem, & quia nova sic erat superinducenda locis adjectis sanctitas (nam ut Templum Urbe[e], sic Urbem suburbiis ac reliquâ Terrâ sanctâ multò sanctiorem habebant) ideo neque Urbis Termini neque Atriorum Templi promovendi erant citra decretum Synedrii Magni. Ita tamen interim ut ex ejusce solo decreto neutrum ritè fieri deberet.

II. Etenim necessariò accedebat Regis, Prophetæ ac Oraculi sanctissimi pariter autoritas. Maimonides[f], ב״ד שרצו להוסף על ירושלם או להוסף על העזרה מוסיפין ויש לה למשוך עד העזרה המקום שירצו מהר הבית ולמשך חומות ירושלם עד מקום שירצו *Si Synedrium vellet*

[a] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *Maimonid. hal.* Sanhedrin *cap.* 5. §. 1.

[b] *In Pugione Fidei part.* 2. *cap.* 4. § 4.

[c] *Lib.* 4. *de Arcanis Catholic. ver. cap.* 5.

[d] *De Rep. Hebr. lib.* 6. *cap.* 7.

[e] *Videsis Maimonid. halach.* Bith habechira *cap.* 6. §. 13 *&c. & Hugonem Grotium in Matth.* 24, 15.

[f] *Ibidem cap.* 6. §. 10.

vellet adjicere quid sive Hierosolymis ipsis sive Atrio (Templi) *licuit quidem id facere, & locum quemcunque Montis Templi adjicere* seu *protrahere ad Atrium & Mœnia etiam urbis quocunque vellet proferre.* At verò, inquit[a], אין מוסיפין על העיר או על העזרות אלא ע״פ המלך וע״פ הנביא ובאורים ותומים ועל פי סנהדרין של ע״א זקנים *Neque Urbis neque Atriorum termini promovendi erant nisi & Regis & Prophetæ & Pontificis Oraculi & Septuagintaunius viralis Synedrii autoritas simul accederet,* quæ fere verba sunt ipsissima Misnæ[b]. Ratio petitur[c] ex illo[d], quod de tabernaculo à Numine dicitur, *Faciant mihi Sanctuarium ut habitem inter eos. Juxta omnia quæ ego ostendo tibi, tam juxta exemplar* seu *structuram tabernaculi quàm juxta exemplar* seu *structuram cunctorum vasorum ejus, sic facietis.* Hoc itidem ad Templum, quod in Tabernaculi locum successit ejúsque partes, etiam, ex avita traditione, ad Urbem, quæ sanctitate Templo proxima erat, ejúsque pomœria proferenda trahebant cum hujusmodi interpretamento; ut nimirùm intelligatur perinde ac si Deus Mosem & Aaronem ibi alloquendo, Regem, Prophetam, Pontificem Maximum (cujus in pectore Oraculum eminebat) & Synedrium Magnum eodem monitu simul compellâsset, atque ut omnium simul eorum autoritate, loca ejusmodi sancta futuris item seculis Dedicarentur, Ampliarentur, etiam &, ne simplicitèr instaurando fortè fieret ampliatio seu accessio nova, instaurarentur, jussisset. Mosem pro Propheta sumunt heic simul ac Rege & pro ipso Synedrio Magno, quod tametsi non esset, ut libro superiori[e] ostenditur, ante annum insequentem institutum, nihilominùs heic, ut aliàs non rarò, ex eo quod Mosi soli tribuitur, rem ipsam seculis in succedentibus ad Synedrium Magnum, cui integro is digni-

[a] *Ib.* §. 11. & *in* Pirush Misnaioth *tit.* Sanhedrin *fol.* 115, 2.

[b] *Tit.* Shebuoth *cap.* 2.

[c] *Gem. Babylon. ad dict. Misn. fol.* 14 & 15. & *Hierosolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 2. *Bartenor. ad tit.* Shebuoth, *alii passim.*

[d] *Exod.* 25. 9.

[e] *Cap.* 4. §. 2.

dignitate par erat, attinere volunt. Atque ex hoc five Exemplo five Præcepto, veterum traditione explicato, manasse aiunt, id quod sic habetur de Rege, Oraculo, Propheta, & Synedrio in hisce, quæ jam tractamus, conjungendis.

III. Hinc etiam conditum Templum primum non sine jam dictis cunctis aiunt. Gemara Hierosolymitana[a], ויעל דוד בדברי גד זה מלך ונביא ויחל שלמה לבנות את בית יי' אלהי ישראל בהר המוריה אשר נראה לו אלו אורים ותומים לדוד אביהו זה סנהדרין *Ubi dicitur & ascendit David juxta sermonem Gad[b] &c.* (nempe aream Araunæ Regis, in qua altare posuit David, ut ibi narratur, ipsum locum fuisse volunt[c] in monte Moriah in quo & Abraham sacrificaturus erat Isaacum filium aliique antè velut Abel & Noachus sacra fecissent, & Salomon Rex posteà templum condidit ut condere voluerat David) *Rex & Propheta simul palàm indicantur*; *Et dein ubi dicitur[d], & cœpit Salomon ædificare Templum Dei Israelis in monte Moriah qui demonstratus fuerat Davidi patri ejus*; *ex eo quòd locum demonstrari dicitur, Oraculum sanctissimum innuitur, atque ex eo quòd Davidi patri ejus sic demonstratum esse adjicitur, Synedrium intelligitur.* Adeo ut etiam sanctificatum, ex recepto Jure velint, locum seu aream Templi post à Salomone conditi, non sine auspiciis Davidis Regis, Gad prophetæ, Synedrii Magni, atque autoritate etiam Oraculi. Illuc spectare volunt Psalmum trigesimum Davidis cui titulus[e], מזמור שיר חנכת הבית לדוד *Psalmus quod Canticum est Dedicationis Domus Davidis*, quæ etiam Templi dedicationem plerunque Talmudicis designat. Etiam *pro dedicatione* aut *in dedicatione domus David*, aut *ipsi David*, aliis sumitur. Græci, Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου Δαβίδ.

Apol-

[a] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 2. & *ad tit.* Shebuoth *cap.* 2. *fol.* 33. *col.* 4. *bal.* 3.

[b] 2 *Sam.* 24, 19.

[c] *Levi Ben Gersom, David Kimchi ibidem,* Beresith Rabba *parash.* 34. *Arias Montanus in Ariel, Pineda de Rebus Salomonis lib.* 5. *cap.* 5. *sect.* 2. §. 9. *Scriptores item Christiani passim.*

[d] 2 *Paralip.* 3, 1.

[e] *Videsis Jarchium & D. Kimchium ibidem.*

Apollinarius inde, dum titulum Psalmi istius (illi, ut in Græcâ, Vulgatâ Syriacâ Jaianâ & Arabicâ, pro notissimo numerorum illic discrimine, vigesimi noni) carmine complecti vult,

> Εἰκοστὸν, inquit, κελάδησε καὶ εἴνατον ἱερὸν ἆσμα
> Δαβίδος πινυτοῖς δωμησαμένοιο νέον οἶκον,

qualem domum, sive sacram sive suam, non indicans. Initium est, *exaltabo te Domine quoniam exaltasti me.* Chaldæus ibi, שבח שירתא על חנוכת בית מקדשא לדוד תשבחתא *Laudatio Cantici, pro dedicatione Domûs Sanctuarii; Hymnus Davidi*, ut in Regiis seu תושבחת שירתא על חנוכת בית מקדשא לדוד *Laudatorium Canticum super Dedicationem Domus Sanctuarii*, ut in Bombergianis & Buxtorfianis. In editione Nebiensi, dum Ebraica sic redduntur, Chaldæa, quæ ibi se ita habent, כד תושבחתא שירתא שיר חנוכת הבית לדוד, vertunt interpunguntúrque, *Dum laudes dicerentur Canticum Dedicationis Domûs. Davidis.* Syrus nihil in titulo habet de Domo aut Templo, nedum de ejusdem Dedicatione. Nec quid Arabs Nebiensis aut editionis Maronitarum Romanæ. Atqui in Jaianæ titulo legitur المزمور التسع وعشرون. قاله علي تجديد الهيكل *Psalmus vigesimus nonus. Dixit eum de Renovatione* (planè *Dedicatione) Templi.* Theodoretus[a] autem ibi, nec Davidem, ait, ædificasse templum, ὅτι τῷ δειμαμένῳ ἁρμόττει τοῦ Ψαλμοῦ τὰ ῥητά, *nec verba Psalmi convenire ei qui ædificaverit.* Ille igitur ἐγκαινισμὸν τοῦ οἴκου *dedicationem domus*, ibi intelligit esse, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νεουργίαν, *Humanæ naturæ per Christum instaurationem.* Etiam ad Ezechiæ victorias refert. Ita etiam alii, alitérque. Et de dedicatione Palatii Davidis cedrini sumitur[b]. Grotius, *Id est, cum David Domum suam ab Absalomo fœdatam repurgavit.* Sed Lyranus ex Judæus

[a] *Ad Psalm. 29.*

[b] *Videsis Aben Ezra ibid. & Simeonem de Muys.*

dæus ibi, *Sciendum quòd ista dedicatio non fuit Domus David in qua habitavit (licet aliqui hoc dicant & malè quia non legitur aliqua illius domus dedicatio) sed Templi ædificati per Salomonem, quod heic dicitur Domus David, quia voluit templum ædificare ut habetur II Regum VII. Sed de mandato Domini ædificium fuit retardatum, usque ad tempus Salomonis filii sui. David tamen tradidit ei descriptionem Templi & ædificiorum in circumitu & utensilium: & præparavit impensas, saltem pro magna parte, ut habetur I Paralipom. XXVIII, propter quod heic dicitur, Domus David.* Adjicit item, quod ex Judaica disciplina heic advertendum, *Dicunt autem Hebræi & satis verisimilitèr, prout pleniùs declaratum fuit III Regum VIII. & II Paralipom. VI, quòd in dedicatione Templi, cum Sacerdotes portantes arcam, vellent eam transferre de tabernaculo David in quo fuerat & introducere intra Sancta Sanctorum, portæ templi clauserunt se, nec fuerunt reseratæ donec Levitæ, cantantes Psalmum CXXXI, venirent ad locum illum, Propter David servum tuum ne avertas faciem Christi tui, id est Salomonis in regem inuncti. Et tunc portæ fuerunt reseratæ. Quod videntes omnes populi, cognoverunt quòd peccatum David de adulterio Bethsabeæ & homicidio Uriæ erat totalitèr à Deo remissum. & usque ad tempus illud plures de populo tenebant contrarium. Igitur David hoc prævidens in spiritu fecit hunc Psalmum in quo describit prædicti peccati commissionem ex sua fragilitate & ejusdem remissionem ex Dei misericordia & benignitate.* Sic ex Judæis suis ille. Psalmus autem ille trigesimus, veluti, ex Ebræorum sententia, Consecrationibus Dedicationibúsque aliis etiam natus, adhibendus erat; ut nempè in Festo Dedicationis anniversario (de quo plura inferiùs) ita & in solenni illa Primitiarum, ad Templum, Dedicatione ipsa, ex lege[a] instituta,

[a] *Deuter. 26, 2.*

tuta. Quoties ſcilicet Primitiæ ex agris paſſim ſic afferendæ erant (Tempus afferendi legitimum erat[a] ad feſtum æſtivale Septimanarum, id eſt Pentecoſtes, ſeu Meſſis[b] nec omninò antè; & poſt illud feſtum uſque ad Encæniorum feſtivitatem hyemalem, quâ de mox. Decerpendæ autem ita à colono erant ut fructuum quotannis matureſcentium partem minimùm facerent ipſæ Sexageſimam, quod ut è Traditione receptum, ita more ſuo ex Gematria ſua ſeu numerorum literalium ratione, ſibi firmatum habent ex eo quod vocis טנא *caniſtrum* ſeu *cophinus* in quo ex lege ponendæ eſſent, literæ faciunt[c] Sexaginta, unde in Bibliis ibi Garianis, טנא בגימטרי ששים לבכורים אחד מששים, *Vox* Tena (cophinus) *in Gematria, cum faciat* 60, *indicat Primitias conſtare debere ex parte una è Sexaginta.* Quoties dico ſic afferendæ erant, כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד ולנים ברחובות של עיר ולא היו נכנסין לבתים וגו׳ *Omnes urbes* (incolæ omnes Terræ ſanctæ qui afferre deberent primitias ac vellent) *ſtationis* (unicæ; Stationes erant cœtus, ſeu collegia juxta Sacerdotum Ephemeriarum numerum 24, quorum collegæ dicti אנשי מעמד *Viri*[e] *ſtationis*, qui, per urbes, oppida ac agros, ut collegarum corpora, tributa, miniſteria Sacra aliáque, ſuorum nomine, ut procuratores obibant) *primitias onuſti congregabantur in Urbe ſtationis illius* (urbe, in qua degebat eorum primarius ſeu princeps) *& pernoctabant in plateis* (aut Synagogis) *nec domos* (privatorum) *intrabant*, ne ſcilicet immunditiem aliquam fortè ſibi inde contraherent. Hinc manè diſcedebant, verſus Hieroſolyma, quò hac in ſpecie aſcendendum non erat per ſe ſingulis, ſed in multitudine ejuſmodi ex ſtationibus ſingulis conjuncta, juxta quod dictum eſt[f], *in multitudine populi eſt Regis honor*. Sic illi. והשור הולך לפניהם

[a] *Miſna tit.* Biccurim *cap.* 1. §. 3. *Maimonid. hal.* Biccurim *cap.* 2. § 6.

[b] *Videſis Exod.* 23, 16.

[c] ט נ א 9. 50. 1.

[d] *Miſna tit.* Biccurim *cap.* 3. §. 2. *Maimonid. eod. cap.* 4 §. 16. *& vide Gemaram Hieroſolymitanam, ad; dictam Miſnam.*

[e] *De eis videſis Miſnam, tit.* Thainith *cap.* 4. *Maimonid. ib. & ad tit.* Biccurim *cap.* 2. §. 2. *& Bartenorium ibidem.*

[f] *Prov.* 14, 28.

לפניהם וקרניו מצופין זהב ועטרה של זית בראשו להודיע שהבכורים משבעת המינין והחליל מכה לפניהם עד שהם מגיעין קרוב לירושלם *& Juvencus ibat ante eos, cujus cornua aurata erant & caput coronâ Oleaginâ ornatum, ut innueretur, Primitias constare ex Septem speciebus* (ᵃחטים והשעורים והענבים והתאנים והרמונים והזיתים והתמרים *Tritico, Hordeo, Uvis, Ficubus, Malis Punicis, Olivis, Dactylis*) *& Tibicen inde anteibat eos usque dum Hierosolymis appropinquarent.* Juvencus ille in Oblationem Pacificam illuc adigebatur. Afferunt etiam rationem Coronæ Oleaginæ, ob arboris, præ cæteris, excellentiam. Sed numerus Septenarius Primitiarum specierum sic innuendus, ex ז, initiali ᵃ זית litera, quæ septem denotat, pendere videtur, quod pariter & ז in זהב supplere potest. In Via autem utebantur Psalmi 122 versu primo, *Latatus sum in his qua dicta sunt mihi; in domum Domini ibimus &c.* ולא היו מהלכין ביום אלא שתי ידות בלבד *Nec ibant die unico plusquam per spatia tantùm bina.* Duabus plures stationes itineris sibi non faciebant. Appropinquantes Hierosolymis mittebant illuc nuntios qui adventum suum indicarent. Tunc עטרו בכוריהן *Coronabant Primitias suas*, id est, ex optimis viridioribúsque, nec arescentibus, velut Coronam, in Canistris, quibus gestarentur, parti aptabant supremæ; ut pulchriores sic viderentur. Exibant dein Hierosolymis in eorum occursum aliquot ex Segenis (seu eminentioribus) Sacerdotibus & è Quæstoribus, sive plures sive pauciores pro advenientium numero. Simulac autem portas intrabant Urbis, inchoabant versum Psalmi jam dicti secundum, *stabunt pedes nostri in portis tuis, ò Hierosolyma.* Tum כל בעלי אומניות *omnes Opifices* Urbis occurrentes, eos salutabant, dicentes אחינו אנשי מקום פלוני באתם בשלום *Fratres nostri, loci*

ᵃ *Maimonides halach. Biccurim cap. 2. §. 2. & Misna citata.*

loci N. adestis in Pace. Dein præeunte tibicine, ibant in Urbem usque ad Montem Templi, ubi unusquisque eorum Canistrum suum (Ditior in Aureo aut Argenteo, Pauperior in Vimineo) manu suâ prehendens, Psalmum canebat 150 integrum. *Hallelujah* seu *Laudate Dominum, laudate Deum in Sanctuario suo &c.* usque dum accederent ad Atrium, ubi Levitæ canebant Psalmum item illum trigesimum ut Consecrationi maximè proprium. Illic verò Canistrum (*Cartallum* vocat Vulgata, à Græco Κάρταλλον; quod & κάρταλλον in editionibus nonnullis inde legitur)[a] & Primitias dabant Sacerdotibus; uti & Turtures & Columbas, Canistris in holocausta, pro libitu, appensas. Manibus sustentans Canistrum unusquisque suum incepit periocham illam in lege[a] Oblationibus hisce expressim præscriptam, in qua simulac deveniret ad[b] *Syrus* (potius *Syriensis*) *miser* seu quasi *perditus pater meus*, Canistri tantùm ansas seu labra illo tenente, הכהן מניח את ידו תחתיו ומנופו עד שקורא את כל הפרשה *Sacerdos ponebat manum suam sub eo & ventilabat illud usque dum legerat iste periocham totam.* Ritus autem integer, cum precibus & Sacrificiis amplissimis Dedicationis Salomonicæ refertur in sacra historia[c], ubi dicitur[d] Salomonem, & totum populum, *obtulisse in templo ædificato Sacrificia Domino*, ויחנכו את בית יהוה המלך וכל בני ישראל *& dedicarunt domum Domini Rex & omnes filii Israel.* Græci utrobique habent, καὶ ἐνεκαίνισαν &c. ὁ βασιλεὺς &c. **Weiheten**, *dedicarunt*, **Dedicated.** Judæi Hispanienses, *y estrenaron a casa del A.* **and they gave hanzell to the house of the Lord**, Syrus ܘܚܕܬܘ *& innovarunt.* Postquam extructa esset, ut Sacris antè destinata, nunc, qualibus ibi esset utendum, exemplo primo ostendebant, quod ipsissima Dedi-

[a] Deuter. 26, 3.
[b] Ibid. 5.
[c] 1 Regum cap. 8. & 2 Paral. 7.
[d] Ibid. comm. 62. & 41.

Dedicatio ſimplex & propriè ſumta, unde & Arabs الملك وجدن ſenſum in eundem. Ita quod Dedicatio ſeu חנכה erat ipſa, initiamentis in Sacris, ſeu primo, in loco apparato, Sacrorum uſui reſpondit, uti & *dedicare* חנך *initiare.* Scilicet quiſquis primò initiatus eſt, novus eſt factus, adeóque innovatus: nec ſolùm is qui denuò aut iteratò eſt initiatus. Eraſmus ad vocem *Encænia* in Evangelio, *id eſt*, inquit[a], *Initialia, ut verbum verbo reddam*, alii per *Innovationes* explicant. In Maccabaicis[b] vocatur etiam Καθαρισμὸς τ̃ ἱερῦ *Purificatio templi.* Syrus reddit in Maccabaicis[c], ܚܘܕܬܐ & in Evangelio ܚܘܕܬܐ *Renovatio* ſeu *Innovatio.* Arabs in Maccabaicis[d], ايام الحنكة *dies dedicationis* vocem quaſi Ebraicam uſurpans; Dedicationis nomine in Vulgatæ Teſtamento veteri plerunque adhibitâ, ut in nuperis verſionibus utriuſque. In Evangelio Arabes, eundem in ſenſum التجديد, Anglo-Saxo templ halgunga, *Templi Sanctificatio.* Rectè quidem in locis Regum & Paralipomenon citatis **So** (id eſt Sacrificii ritu adhibendo) **the King and all the children of Israel Dedicated the house of the Lord.** Auguſtinus[e], *Encænia feſtivitas erat Dedicationis Templi. Græcè enim cænon dicitur novum. Quandocunque novum aliquod fuerit Dedicatum, Encænia vocantur. Jam & uſus habet hoc verbum. Si quis novâ tunicâ induatur, Encæniare dicitur.* Sic ille. In Salomonica autem hac Dedicatione, cui intererant זקני ישראל *Majores natu* ſeu *Presbyteri Iſrael*, qui primarium in Conventu illo[f] locum per ſe præ aliis principibus ibi memoratis obtinebant, ſumuntur etiam à Scriptoribus Chriſtianis[g] pro *Septuaginta illis Senioribus delectis &c.* id eſt

[a] *Ad Joan.* 10, 22.

[b] *Lib* 2. *cap.* 1, 18.

[c] *Lib.* 1. *cap* 4. 59.

[d] *Lib.* 2. *cap.* 9.

[e] *Tractat.* 48. *ad Joannem.*

[f] 1 *Regum* 8, 1. 2 *Paralip.* 7, 24.

[g] *Pineda ad.* 3 *Reg. cap.* 8. *& de Rebus Salomonis lib.* 5. *cap.* 5. *ſect.* 2. § 24 *alii.*

planè pro rotundo numero Septuagintauniusſvirali. Statim autem ſequitur illic quòd Salomon קדש *Sanctificavit medium Atrium &c.* Atque hæc prima loci, in Templum, Dedicatio Ebraica ſimul & Sanctificatio, non minùs Ἐγκαίνια dicta quàm meræ profanati poſtmodum Templi Reſtaurationes, ſeu in Sanctificationem priſtinam Reſtitutiones, de quibus mox. Dedicationem illam perperam nimis ſumſere
[a] *Joan.* 10, 22. veterum aliquot pro Encæniis in Evangelio[a] celebratis. Quæ planè celebrabantur quando χειμὼν ἦν *Hiems erat*, nec ad Primi aut Secundi Templi conditum, ſed ad Encænia, poſt Antiochi profanationem Secundi, Hieroſolymis in Menſe *Caſleu*, quaſi Decembri, habita, qua de re plura ſtatim. Salomonica
[b] 1 *Regum* 8, 2. autem Dedicatio ad menſem attinet *Ethanim*[b], id eſt Tiſri ſeu ſeptimum à Niſan, quaſi Septembrem atque ad tempora Scenopegiæ feſto proximantia, quod ex ſacro Sermone liquet & in commentariis ut Ebræorum ita & Chriſtianorum Annalibúſque affatim ex-
[c] § 7. plicatur. Atque ea de re plura mox[c].

IV. Ritus autem Urbis Ampliandæ ejuſmodi erat.
[d] *Levit.* 7, 12. Lex ſacra eſt de Sacrificio Euchariſtico quod תודה[d] nuncupant, ex placentis azymis & oleo confectis conſiſtente, præter panem adjectum etiam fermentatum. Quando termini urbis promovendi eſſent. עושין, in-
[e] *Halach.* Bith habechira *cap.* 6. § 10, 11 & 12. quit Maimonides[e], ב״ד שתי תודות ולוקחין לחם המץ שבהם והולכים ב״ד אחר שתי התודות ושתי התודות זו אחר זו ועומדין בכנורות ובנבלים ובצלצל על כל פנה ופנה ועל כל אבן ואבן שבירושלים ואומר ארוממך יי כי דלתני וגו׳ עד שמגיעין לסוף המקום שמקדישין אותו ועומדין שם· ואכלים שם לחם תורה אחת משתי התודות והשנייה נשרפת ועל פי הנביא שורפין את זו ואוכלין את זו *Faciebant Synedrium* (Magnum) *bina Sacrificia Euchariſtica,*

ristica, & accipiebant Panem fermentatum ad ea spectantem. Et progrediebantur Synedrium post Sacrificia Eucharistica utraque, & horum alterum post alterum, & in qualibet, inter eundum, Hierosolymorum statione canebant Cytharis, Nabliis, aliis instrumentis musicis, Psalmum illum, Exaltabo[a] *te Domine quoniam subvexisti me &c. usque dum advenirent ad terminum loci quem Sanctificare destinarent, ibique stabant. Ibi etiam comedebant panem Eucharistici Sacrificii unius ex duobus illis. Alterum verò comburendum erat. Atque ex decreto seu indicatione Prophetæ, alterum comedendum erat, alterum comburendum.* Tantundem in Misna[b], alibíque[c]. Atque ritu sic peracto, locus designatus parem cum Urbe sanctitatem omniáque jura Urbi Singularia obtinebat.

[a] *Psalm.* 30.

[b] *Tit.* Shebuoth *cap.* 2.

[c] *Moses Mikotzi Præcept. affirm.* 163 *&* 210. *Gemara Babylonia ad dict. Misn. fol.* 15, 2.

V. Similis ferme erat solennium ratio, quandò Templi Atrio quid esset adjiciendum, excepto quòd heic non Eucharistici illius, sed alterius Sacrificii non admodum dissimilis, residui[d], seu ejus quod ex eo non comburebatur, usus erat. Ejus scilicet quod, מנחה dictum, erat frumentaceum. Maimonides post ritum Urbis ampliandæ traditum, וכן, inquit[e], אם הוסיפו על העזרה מקדשין אותה בשירי המנחה· מה ירושלם התודה שנאכלת בה מקדשתה אף העזרה שירי המנחות שאין נאכלין אלא בה הן שמקדשין אותה בהן ואוכלין אותן בסוף המקום שמקדשו *Atque ita si quando ampliaverint Atrium aliquod, sanctificabant illud residuo Sacrificii frumentacei. Ut Hierosolyma* (pomœrium ei sic adjectum) *sanctificabat Sacrificium Eucharisticum, ita sanctificabat Atrium Residua sacrificii frumentacei, quæ alibi comedenda non erat. Comedebant autem in termino loci sanctificandi.*

[d] *Levitic.* 2, 1.

[e] *Halach.* Bith habechira *cap.* 6. §. 13 *&* 14. *Mikotzi, alii, locis antè citatis.*

VI. Sub

VI. Sub Ezra, Nehemia, cæterísque (id est Synedris Synagogæ seu Synedrii Magni) qui Urbem Muros Templúmque instaurabant[a], rituum horum habemus exempla fermè expressa[b]. ובחנוכת חומת ירושלם *Et in dedicatione Muri Hierosolymorum* (Græci ἐν ἐγκαινίοις, uti & vulgata *in Dedicatione*, ubi Syrus & Arabs nihil omninò de Dedicatione habent, sed tantùm Absolutionem Muri & Celebrationem sacram inde secutam memorant) *quæsiverunt Levitas de omnibus locis suis, ut adducerent eos in Hierosolyma & facerent* החנוכה *Dedicationem & Lætitiam cum gratiarum actione, & cum sacris Eucharisticis* ובשיר *& in Cantico, in Cymbalis &c.* Et observatur[c], *Canticum* numero singulari sic expressum denotare fortè *Canticum Dedicationis*, etiam tunc ut sacris illiusmodi adhiberi solitum. Sed verò, pronuntiant Magistri, quoniam deerat tunc Rex & Oraculum, ideo novam sanctitatem non omninò loco alicui tunc accessisse, sed tantummodo pristinam seu veterem, velut designando solùm esse instauratam. Unde aiunt, כל מקום שלא נעשה בכל אלו ובסדר הזה אין קידוש גמור וזה ישעשה עזרא שני תודות זבח הוא שיעשה לא במעשו נתקדש המקום שלא היה מלך ולא אורים ותומים *Quoties omnes hi ritus atque hic ordo non observaretur, neutiquam accessit loco* (sive Urbi sive Templi) *adjiciendo sanctitas perfecta. Atque id quod fecit Ezra cum obtulit bina Sacrificia Eucharistica Sanctitatem locum alicui non adjecit, quoniam nec Rex tunc erat nec Oraculum Urim.* Nam post Templi primi Excidium non extitisse perpetuò consentiunt Rabbini Oraculum illud, ut antè monitum est. De Dedicatione autem illa sub Ezra, seu Zorobabeliana, consule si placet J. Baptistam Villalpandum, loco citato, præter Commentarios magis obvios & Annalium conditores. Legitur apud Macca-

[a] Ezra cap. 6, 16. Nehemias cap. 12 &c.

[b] Nehem. 12, 28.

[c] Joannes Baptista Villalpandus in Apparatu Urbis & Templi part. 1. lib. 3. cap. 27 & 28.

Maccabaicorum autorem[a], in epistola Judæorum Hierosolymitanorum ad Ægyptienses Judæos, de Encæniis Maccabaicis, de quibus plura mox, diligentèr servandis, *Facturi igitur quinta & vigesima die mensis Casleu* καθαρισμὸν τοῦ ἱεροῦ. *Purificationem Templi, necessarium duximus significare vobis*, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἄγητε τὰς Σκηνοπηγίας (ut in editione Complutensi, Regiâ, aliisque harum sequacibus, adeóque in Jaianis; aliis editionibus vetustis nuperísque habentibus ὡς σκηνοπηγίας; sed Sixti V. Romana, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἄγητε τῆς Σκηνοπηγίας, subaudito sive τὴν ἑορτὴν sive τὰς ἡμέρας) καὶ τοῦ πυρὸς ὅτε Νεεμίας οἰκοδομήσας τό τε ἱερὸν καὶ τὸ Θυσιαστήριον, ἀνήνεγκε θυσίαν, *ut etiam vos quoque agatis festum* quasi aut *instar Scenopegiæ* (undenam nomen illud heic alibísque in Maccabaicis ex infrà allatis liquebit) *& ignis* (vulgata *Diem Scenopegiæ & Diem Ignis, qui datus est) quando Neemias, ædificato Templo & Altari, obtulit Sacrificium.* Qui in Apocryphos disputant, alíque[b] obitèr, Secundum Maccabaicum velut non genuinum rejiciunt. In Græca editione nulla habetur quod illi Vulgatæ, *qui datus est*, respondet. Sequitur ibi historia de Sacrificiis ex aqua in loco ubi ignis sacer reconditus fuerat, tempore Neemiæ, accensis, alibi non ita occurrens. Jam verò Dies seu festum τοῦ πυρὸς *Ignis*, illic memoratum sumunt viri docti pro Die illo, etiam quotannis revolvente, quo Nehemias Sacrificiis Urbem instaurans Ignem sacrum ita repertum Altari adhibuit. Inde Franciscus Ribera[c] refert ad Dedicationem Murorum[d] adeóque Urbis denuò extructæ; ubi[e] legitur, *Et adduxi Principes Jehuda & constitui*, שתי תודות גדולות (Græci, δύο περὶ αἰνέσεως μεγάλους *Duos pro laudatione magnos*; Vulgata, *& statui duos choros magnos laudantium*, quem sensum versiones nuperæ recipiunt, quod ut videtur verti

[a] *Lib. 2. cap. 1, 9. & 18.*

[b] *Videsis Jo. Buxtorf. in Instit. Epistolic. Hebraic. cap. 3. pag. 12.*

[c] *De Templo lib. 5. cap. 17.*

[d] *Nehemias 12, 27.*

[e] *Ibi 31.*

verti potiùs debuit) *Duo Sacrificia Eucharistica*, Altari apparata, quæ rei gestæ nempè propria; Judæi Hispanienses, *dos processiones grandes*, *Euntes ad dextram versus murum sterquilinii*. Abiitque post eos Hosaiah, ויחצי שרי יהודה ἢ ἥμισυ ἀρχόντων Ἰούδα, *& dimidia pars principum Juda*, *& Azariah*, *Ezra &c.* Et paulò post[a], והתודה השנית (ἢ αἰνέσεως ἡ δευτέρα) *ibat in adversum illius, quem ego sequebar & dimidia pars populi super murum &c.* Et dein[b], *steterúntque duo Eucharistica in domo Dei* & ego & וחצי הסגנים עמי *& dimidia pars Magistratuum*, seu *principum mecum.*

[a] *Comm.* 37.

[b] *Comm.* 40.

VII. Certè in Encæniorum festo quod, ex instituto, quotannis celebrarunt vigesimo quinto die mensis *Casleu* seu Noni (ut in Maccabaicis[c] & apud Josephum[d]) in novæ Templi Dedicationis seu Reconciliationis (ut vocant) aut Instaurationis sacræ memoriam, singularis hodiéque in Ritualibus Judæorum Germaniensibus[e], aliisque[f] habetur etiam Psalmi istius Trigesimi usus. Etiam olim pariter in Ampliandæ Urbis ritu, ut statim liquebit. Festum illud, ex more patrio octo dies celebrationis habuit, Sacrificiis etiam, stante templo, hymnisque adhibitis, idemque erat cum eo quod, Encæniorum nomine, habitum esse Hierosolymis memoratur in Evangelio Joannis[g], ubi Dominus noster Jesus Christus, veluti simul celebrans, ambulabat in Templo in porticu Salomonis[h]. Καὶ χειμὼν ἦν, *Et tempus erat hyemale*. Nimium autem hallucinati heic patres aliquot Magni, quorum alii Encænia illic intelligebant pro festo redeunte Dedicationis Templi Secundi seu Zorobabeliani; alii etiam pro Dedicationis Templi Primi seu Salomonici, alii demum pro Urbis totius Hierosolymitanæ instauratione. Prioris generis est, Chrysostomus[i] qui fidenter ait, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ ναὸς

[c] *Lib.* 1. *cap.* 4, 52.

[d] *Lib.* 12, *cap.* 11.

[e] Machzor *Jud. German. part.* 1. *fol.* 105, 2.

[f] Seder Tephiloth Lasuccoth *&c. pag.* 101, 1 *&c.*

[g] *Cap.* 10, 22.

[h] *Videsis Joannem Drusium & Bezam, & Hug. Grotium, alios ad Joannis* 10, 22. *Hospinian. de origine Festorum lib* 1. *cap.* 13. *Daniel. Heinsium in Aristarch. sacro cap.* 9. *pag.* 90. *præter. Tho. Aquin. in* 1 *Mac. cap* 4. *Petrum Comestorem &c.*

[i] *Homil.* 61. *in Joannem.*

ᾠκοδομήθη, ἐπανελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς μακρᾶς αἰχμαλωσίας τῆς ἐν τῇ Περσίδι, σπουδὴν ἦγον μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς, *Diem illum quo ædificatum est Templum, cum reduces fierent ex diutina in Perside captivitate, summa cum diligentia celebrabant.* Atque opinionem hanc velut apud aliquos suo tempore obtinentem narrat Theophylactus[a], ubi etiam alios ait Encænia Templi Salomonici ibi intelligenda velle. Atque ita securius illic vult Nonnus Panopolita, Joannis paraphrastes metricus. Sic enim ille,

> Καὶ πάλιν ἦμαρ ἦλθε πανδήμιον, ᾧ ἔνι λαοὶ
> Μνημοσύνην τελέεσκον ἐτήσιον, ἐξ ὅτε νηοῦ
> Ἕδρανα δωμήσαντος Σολομῶνος εὐκίονι τέχνῃ
> Θεσπεσίης ἀρχαῖον ἐκαίνισε θεσμὸν ἑορτῆς.

Et reversus est dies publicus, in quo populus memoriam celebrabat anniversariam ex quo Templi fulcimenta ædificans Solomon, pulchras columnas faciente arte, Divini veterem innovavit legem festi. Sed etiam indubitantèr de Zorobabelianis Encæniis revertentibus cum Chrysostomo sumit Euthymius Zygabenus[b], uti etiam Erasmus, aliique. In Tertio heic genere, quod Urbis instaurationem spectat, habetur Theodorus Mopsuestiæ Episcopus, ad S. Joannem[c]. Atqui manifestius videtur nihil esse, quàm solummodò Instaurationem illam sub Hasmonæis in Evangelio ejúsque festum anniversarium ibi innui. Neque enim Tempus Dedicationis Salomonicæ, quod incidit in *Tisri*, id est mensem septimum[d] seu autumnum, aut Zorobabelianæ, quod ad mensem *Adar*[e] attinet seu ultimum qui æquinoctium paulò præcedit vernum, hyemis partem in Evangelio memoratæ aliquam sortiri potuit. Utrum ante Hasmonaicam illam Dedicationem, celebratio anniversaria aliqua esset sive Salomonicæ

a *Ad Joann.* 10, 22.

b *Ad locum citatum.*

c *Videsis Stephanum Menochium de Repub. Ebræorum lib.* 3. *cap.* 9.

d 1 *Regum* 8, 2.

e *Ezra* 6, 15.

five Zorobabelianæ Dedicationis nondum ſatis didici. Fuere etiam Templi primi variatim polluti & diſrupti inſtaurationes amplæ ſub Joaſo[a] & Joſia[b] Regibus, ad quas, celebrationes anniverſarias attinuiſſe aliquas nullibi liquet. Atqui de Salomonica & Zorobabeliana Dedicationibus loquitur Thomas Aquinas ſeu quis alius commentariorum in Maccabaica autor nomen ejus gerens, quaſi etiam illæ anteà quotannis obſervatæ fuiſſent. *Iſta*, inquit, *fuerunt abolita propter iſtam tertiam quæ facta eſt in hyeme.* Et Petrus Comeſtor præierat. *Quæ Dedicatio*, inquit ille, *ſtetit in poſterum, aliis duabus habitis in deſuetudinem.* Addeſis heic Carolum Sigonium[c]. Sed palàm intereà eſt, Ebræos ipſos, in commentariis Ritualibúſque ſuis, dum feſtum חנוכה *Encaniorum* ex ritu veterrimo tractant hodiéque etiam diligentiùs quotannis 25 die menſis *Caſleu* & deinceps per octiduum celebrant, illam ſolam, quæ Haſmonaica eſt, Dedicationem intelligere & expreſſimè denotare. Solennis eſt ejuſdem commemoratio illa Sacra vetúſque in Ritualibus, ut formula peculiaris nunc prævia nunc interſperſa, quâ diſertè Feſti illius cauſa deſignatur[d], על הנסים ועל
הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית
לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו בן יוחנן
כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון על עמך
ישראל להשכיחם מתורתך ולהעבירם מחקי רצונך ואתה
ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם
דנת את דינם נקמת את נקמתם מסרת גבורים ביד
חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים
ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך ולך עשית שם גדול
וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן
כהיום הזה ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את
היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך
וקבעו שמונה ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול
סלה,

[a] 2 *Regum* 12, 4 &c.

[b] *Ibid.* 22, 5.

[c] *De Rep. Hebræorum lib.* 3. *cap.* 17 & 18.

[d] Machzor *Jud. Germ. part.* 1. *fol.* 100, 1. Sepher Tephiloth Laſuccoth *fol.* 101, 1.

סלוח, *Ob Miracula, & ob Redemptionem, & ob Potestates, & ob Salutes, & ob Bella quæ* (ô Deus) *fecisti patribus nostris, in diebus illis, sub hoc tempus; In diebus Mattathiæ filii Joannis, Pontificis Maximi, Hasmonæi & filiorum ejus; quando insistebat Regnum Græcorum in populum tuum Israel, ut eos à lege tua diverteret & faceret eos transgredi statuta voluntatis tuæ, & Tu in misericordiis tuis multiplicibus stabas pro eis in tempore ærumnarum eorum, & causam eorum suscipiebas, & judicium eorum judicabas, & vindicabas vindictam eorum, & Tradebas Potentes in manum Debilium, & multitudinem in manum Paucorum, & Immundos in manum Mundorum, & Impios in manum Justorum, & Superbos in manum eorum qui incumbebant Legi tuæ, Et magnum tibi faciebas nomen & Sanctum in æternitate tua; Et Populo tuo Israel faciebas salutem magnam uti & Redemtionem sicut hodiéque; Et postmodùm venerunt Filii tui in Adytum Domûs tuæ, purgarunt Templum tuum & mundarunt Sacrarium tuum & accenderunt lucernas* (qua de re plura mox) *in Atriis sancti tui & constituerunt octo Dies Encæniorum* seu *Dedicationis illos, ut in eis celebraretur & laudaretur Nomen tuum Magnum. Selah.* Ita festum illud planissimè ex veteri instituto est Maccabaicorum Encænia. Seu potiùs ipsius Judæ Maccabæi, Mattathiæ filii; unde Rabbi Nahasson inter festa[a], *Dedicatio Templi ex institutione Judæ Maccabæi celebratur die* 25 *Casleu.* Etiam in Cantico quod יוצר לשבת שני החנוכה *Poema* seu *hymnum Sabbati secundi Dedicationis* vocant, in Synagogis cantari solito Ritualibúsque occurrente legitur[b],

מצבא . המלחמה באו בעשרים וחמשה בכסלו
וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב:
כל אבני סובח אשר כפתום יונים .
וגנזום בסורחות . צפנות לשכת תונים:

[a] Pag. 151.

[b] Machzor Jud. Germanensium part. 1. fol. 105, 2.

ולקחו אבנים צחורות והביאו אל חתת ואבנים:
יחד לוים נאספו לשיר ולשבח.
ושרים משרתים באו להקריב ולזבח:
את קרבנים לחנכת המזבח וגו׳

E Pugna reversi sunt 25 *die Casleu, & ivere in tentoria sua læti & alacres. Saxa omnia Altaris quæ illicita* (prophanando) *reddiderant Græci, reposuere*[a] *ad Euroaquilonem in conclavi rei illi designato. Alia dein pro eis attulere Saxa, accedentibus Levitis simul ad cantica & laudes. Quorum munus erat ministrandi accedebant ut afferrent Sacrificarént que Oblationes in Encænia Altaris.* Et paulò post eodem in Cantico,

הרצים יצאו לבשר בגבולים ישועה צמחורה:
להביאם לירושלם לעשות חנוכה בשמחה:
וחנכו תבוהו את היכל להעלות נרות כאימן:
כחפשו ומצאו בשתים פך שיש נשמן להטמן:
כיאבם אסוך שמן:
וזהרו מצאו לימים שמונה קבע לשקרונן:
קבעו לכן הימים האלה לדורות עניני:
להזכיר גבורות ולהודות ולהלל ליי.

Cursores exibant in regiones circumjacentes (per Terram sanctam) *qui nunciarent, Salutem, atque ut Hierosolyma advenirent ad facienda Encænia in lætitia. Et Dedicabant & gloriosum reddebant Templum, luminaria artificiose erigendo. Scrutabantur & reperiebant, dum occulta recludebant, lenticulam datâ operâ absconditam. Sed erat illa Lecythus* seu *Vasculum Olei. Ex illo accendebant, reperiebántque suffecisse in Octiduum. Inde constituebant Dies illos ut per eos commemorarentur Magnalia, & Gratiæ laudésque darentur Domino.* In Benedictionibus etiam Ritualium, *Benedictus*[b] *sis Domine qui sanctificasti nos præceptis tuis,* וצונו להדלק נר של חנכה *& præcepisti*

[a] *Vide* 1 *Maccab.* 4, 42 *&c.*

[b] Seder Tephiloth Lasuccoth *fol.* 101 *&* 102 *&c.*

pisti nobis accendere luminare Encæniorum & בימים ההם בזמן הזה *in diebus illis, hac* anni *tempestate.* Atque observandum est, eodem in loco inter solennes festi hujus lectiones recipi parasham à Numerorum capite 6, 22. usque in 8, 4. integram, utpote in qua Dedicatio, seu Encænia, Tabernaculi testimonii habetur & Altaris disertè memoratur[a] simul cum Candelabro & Luminum tunc accensione. Quid quod etiam tunc Temporis designari etiam à Numine voluerint aliqui veluti futuram hanc festivitatem Encæniorum Hasmonaicam? R. Moses Mitranius[b], ונרות חנוכה גם יש להן רמז בתורה בפרשת בהעלותך כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי חלשה דעתו של אהרן אמר לו הקב״ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שהיא קרויה על שמם והיא חנוכת בני חשמונאי *& quod ad lumina Encæniorum attinet, est etiam idem de illis indicium in Lege, in Parasha, cum accenderis*[c]; *cum offerrent* (in Dedicatione Tabernaculi) *duodecim Tribus, sed non offerret Tribus Levi, quod Aharoni displicuit, dixit Deus O. M. Mosi, loquere Aharoni & dic ei, Est Dedicatio alia in qua fiet luminum accensio. Atque ego faciam in ea Israelitis per manus posterorum tuorum Miracula & Salutem, & Dedicationem ex eorum nomine vocandam. Atque hæc est Dedicatio Filiorum Hasmonæi.* Sic ille. Quod verò attinet ad Matthathiæ heic tempora, certè Chronicum Templi Secundi[d] de eo loquitur quasi, victoriâ in Græcos, post Templi profanationem, partâ, ipse illud sibi mundando restituisset; ויבא inquit, מתתיהו הכהן אל ירושלם ויטהר את המקדש ויחזיר את העבודה *Et venit Matthathias Hierosolyma & purgavit templum, & cultum restituit.* Josepho[e] quidem de eo dicitur τοὺς βωμοὺς καθεῖλε *altaria* (quæ invexerant Græci) sustulit.

[a] *Numer.* 7, 84 & 88.

[b] *In* Kiriath Sepher *halach.* Thalmuth *cap.* 2. *fol.* 37. *col.* 2.

[c] *Numer.* 9, 2.

[d] *Fol.* 85 & 86. *in* 8.

[e] *Lib.* 12. *cap.* 8.

lit. Sed illa ejus qualiacunque Encænia in festivitatem iterandam neutiquam abiere. Paulò post[a] autem Chronicon illud, ubi Judam Maccabæum (quem & Regem facit unctum eóque nomine appellat) holocausta in Encæniis offerentem & ignis veluti cœlitus dati miraculum memorat, adjicit, וביום כה לאלול נעשה הנס & *in die 25 Elul, factum est miraculum hoc*; quo Encænia hæc, ad hyemis initia aut circitèr ut dictum est, spectantia, in finem Æstatis perperàm rejiciuntur. Legendum proculdubio כה לכסליו 25 *Caslev*, quod & rectè monuit Joannes Drusius[b]. Prætereundum autem heic non erat, hujus ipsius quod citavimus, è Rituali aliquo Judæorum, partes aliquot ab eodem[c], sive per Adversaria sua ei fortè nimiùm festinanti malè suggerentia, sive per Librarii incuriam, perperàm nimis confundi, totidémque verbis ab viro erudito[d] dudum securè recipi in Commentarios suos in Novum Testamentum, ex aliis Scriptoribus compilatum. Sic enim Drusius ex libro aliquo precum (quales sunt, pro gentium discrimine inter quas degunt Judæi, multiplices) *In diebus Mattathiæ filii Johannis magni Sacerdotis, venerunt filii tui in oraculum domûs tuæ & purgarunt Templum.* Et sequuntur dein cætera citatorum. Sed verò in diebus Mattathiæ non erat purgatio illa, utpote qui circa biennium[e] ante Encænia mortuus est; quæ facta sub Juda Maccabæo filio Mattathiæ, unde illud ואחר כן תו *& postmodùm &c.* in formula superiùs adducta. Forsàn vertendo scripserat J. Drusius, *In diebus Mattathiæ filii Johannis Magni Sacerdotis &c.* & tunc, ultrò illic prætermissis quæ interveniunt, transiit in illud *Venerunt filii tui &c.* Utraque Præteritorum ejus editio[f] idem habet incorrectum. Nec quid eam in rem in Annotationum in N. T. ejus parte altera; licet ad idem

[a] *Ibid. fol. 87, 1.*

[b] *Ad lib. Hasmonæorum cap. 4, 52.*

[c] *Præterit. lib. 4. ad Joan. 10, 22.*

[d] *Baldwinus Walæus ad Joan. 22, 10.*

[e] *1 Maccab. 2, 69 & 70. & 4, 52.*

[f] *Franekeræ 1612. Amstelodami 1632.*

idem Evangelii comma aliud quid adjectum illic fuerit. Atque ut ex antè dictis, ii, penes quos summa autoritas Dedicandi, Ampliandíque erat, dignoscuntur, ita ex historia illa Encæniorum haud ita dispar, quæ sub calamitatis bellicæ remissionem res permittere potuerit, elicitur quænam autoritas publica obtineret, in illo, de festo Encæniorum Sácris tunc peracto quotannísque die 25 mensis Casleu (qui in mensibus hyemalibus Decembri partim & Novembri respondebat) celebrando. Dicitur scilicet Judam Maccabæum & fratres ejus, *καὶ πᾶσαν ἐκκλησίαν, totam Ecclesiam*, populum, כל הערה *totum cœtum*, constituisse perpetuam illam observationem velut actûs denuò sic dedicandi appendicem. Certè nomine עדה sæpiùs pro ipso *Synedrio Magno* usurpatum in Libro ostenditur superiori, alibíque inferiùs, uti etiam *Seniores populi*[a], etiam & τὸ κοινὸν *Commune* Israel. Quod autem scriptor habet nuperus statutum hinc fuisse, non ut perpetuò quotannis recurreret festum illud, sed tantùm, *ut*[b] *dies iste annuatim* 8 *diebus celebraretur ipsorum tempore, vel ipsis viventibus, sicuti versus* 39[c] (pro 59) *indicat. Non itaque universale aut perpetuum hoc decretum censendum est, ut omnes Judaeorum posteros, ad ejus observationem constringeret &c.* haud opinor omninò recipiendum. Versus illius verba sunt, statutum fuisse, ἵνα ἄγωνται αἱ ἡμέραι Ἐγκαινισμοῦ τοῦ θυσιαστηρίου ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν ἐνιαυτὸν κατ' ἐνιαυτὸν ἡμέρας ὀκτὼ ἀπὸ τῆς πέμπτης καὶ εἰκάδος τοῦ μηνὸς Κασλεῦ &c. *Ut celebrarentur Dies Encaniorum Altaris* (nam ut Templi ita & Altaris Encænia dicta sunt) *in suis temporibus* (id est quoties tempestas eorum annua recurreret, Duacenses benè **in the times thereof**, & Angli **in their season**, ita rectè quidem non tempora constituentium seu tum viventium verbis illis omninò

[a] *Videsis* 1 *Maccab.* 7, 33. & *Hug. Grotium ibidem.*

[b] *Guilielmus Vorstius in Observat. ad* Tzemach David *pag.* 273.

[c] 1 *Maccab. cap.* 4.

intelligentes, sed annua quibus redirent tempora) *quotannis per Octo dies à 25 mensis Casleu &c.* Et ex Decreto tunc perpetuam fuisse institutionem, apertè comprobant alia è Talmudicis mox ostensa. Memoratur autem suprà usus או״ת *Urim & Thummim* in Dedicationibus, quod ad Templum Primum spectare tantùm potuit. Nam in Secundo Oraculum illud reverà non extitisse, adeóque nec illius in consulendo rationem habitam docent; tametsi, ne Pontifex Maximus indumenti alicujus sibi proprii specie careret, eâ quæ saltem Oraculum illud imitaretur, illum, cum vestimentis cæteris, indui volebant. Maimonides[a]
עשו בבית שני אורים ותומים כדי להשלים שמנה בגדים ואעפ״ שלא נשאלין בהן. ומפני מה לא היו שאלין בהן. מפני שלא היתה שם רוח הקודש. וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו אין נשאלין בו
Fecerunt, sub Templo Secundo, Urim & Thummim (loco veteris Oraculi per Excidium & captivitatem Babylonicam deperditi) *ut complerentur* (Pontificis) *vestes Octo, ídque etiamsi non* (ut Oraculum) *consulerentur. Et quare non consulebant eos? Quoniam ibi neutiquam erat Spiritus Sanctus. Et Sacerdos nullus nisi loqueretur ex Spiritu Sancto ac haberet majestatem divinam quiescentem super eo, erat consulendus.*

[a] *Halach.* Celi Hammikdash *cap.* 10. §. 10. *ubi videsis* Ceseph Misna.

VIII. Advertendum autem בית שני *Templum Secundum* perpetuò ita vocari Zorobabelianum, ut non minùs id quod ante Antiochi profanationem stetit & quod exinde à Maccabaicis instauratum est, quàm quod posteà sub Herode innovatum legimus, contineret denotarétque, ídque usque ad Excidium Urbis Templíque. Neque enim Templum habebatur aliquod Tertium, nedum Quartum, sed Primum tantùm & Secundum; licèt Zorobabelianum hoc ita

denuò

denuò dedicatum fuerit etiam & instauratum sub Hasmonæis, atque dein reædificatum ab Herode qui (si Josepho fides) *ἀνελὼν τοὺς ἀρχαίους θεμελίους καὶ καταβαλόμενος ἑτέρους ἐπ' αὐτῶν τὸν ναὸν ἤγειρε, Sublatis fundamentis priscis, & aliis actis, super ea templum extruxit.* Scilicet ampliavit passim, celsiúsque reddidit[a]; quo absoluto, festivitatem quidem celebratam magnam testatur etiam Josephus, nec tamen ut anniversariam eam rediisse. Non defuere quidem, qui de Templo Secundo apud Aggæum prophetam memorata considerantes, scilicet[b], גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון *Major erit gloria Templi hujus Posterioris* seu *novissimi, quàm Primi* (quasi inde eliciendum esset, ipsum ut tunc extructum, atque integrum, sine fundamentis sublatis, durasse usque in Excidium sub Vespasiano) Josephi de Herodiana illa super fundamenta nova extructione[c] historiam velint quasi omninò rejiciendam, velut fictam. Sed temerè nimis, ut alii[d] satis refutantes ostendunt. Summa est, Herodem nihil molitum esse quo Templum fieret jam Tertium sed ut Secundum, terminis undiquaque ampliatis, & nomine & re sic maneret pro eodémque haberetur, ut non omninò Tertii nomen indueret. Unde etiam ipse, ut populum placaret dubitantem, ne demoliretur illud, nec reædificando satis par esset, professus est[e], *οὐ πρότερον καθαιρήσειν τὸν νεὸν ἢ πάντων αὐτῷ τῶν εἰς τὴν συντέλειαν παρεσκευασμένων. Καὶ ταῦτα προειπὼν οὐκ ἐψεύσατο, Se non priùs deponere Templum nisi omnia præpararentur quæ ad perfectionem ejus pertinerent. Nam neque mentitus est ex hoc quod promiserat*, ut Ruffinus; ubi de Templo demoliendo veluti, notione sua, eodem cum reædificando locutus est. Nec omninò ex demolitione illa jugis Sacrificii aliorúmve Sacrorum illic intermissio ulla. Adeóque

[a] *Josephus lib. 15. cap. 14. Halóseos lib. 1. cap. 16.*

[b] *Cap. 2, 10. ubi videsis Munsterum &c.*

[c] *Jo. B. Villalpandus Explan. in Ezechielem Tom. 2. part. 2. lib. 5. disp. 4. cap. 68. Jacobus Salianus Annal. tom. 6. Anno 4035. § 5 &c. & videsis Henricum Spondan. Ann. M. 4032. §. 1 &c.*

[d] *Augustin. Tornellus Annal. A. ab orbe condito 4032. §. 2. alii.*

[e] *Josephus lib. 15. cap. 14.*

óque Tertium non condidit; uti nec instauratio illa Hasomonaica Tertii nomen invexit. Scimus quidem ex Maccabaicis & Josepho, admodùm profanatum sub Antiocho fuisse Templum, etiam desolatum, fores exustas, alias ejusdem partes destructas, nec, per annos aliquot, Ebræorum Sacrificia in eo omninò permissa. Unde Josephus[a], *καὶ γὰρ καθημερινὰς θυσίας ἃς προσέφερον τῷ Θεῷ κατὰ τὸν νόμον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς προσφέρειν*, *Nam etiam quotidiana Sacrificia quæ offerre solebant ex lege, eos offerre prohibuit.* Non modò autem Repurgatum dein est Templum, sed etiam novis ædificiis instauratum, ejúsque vasa novata, Sacrificia restituta, & Dedicatio. Sed Templum inde Tertium non magis fiebat quàm ex Herodiana instauratione illa Quartum. Josephus Scaliger disputans in aliquos qui Domum Tertiam fuisse, nec Zorobabelianam, inferant, si modò sic ab Herode extructum fuerit (quod credi nolunt) atqui interim Secundam dici objiciant, *Acutum*, inquit[b], *Συμπέρασμα. Etiam si Decies instauratum fuisset Templum à solutione captivitatis, tamen non Decem sed Unum Templum diceretur: quia ἐνδελεχισμὸς & continuatio Sacrificii facit ut Unum Idémque habeatur. Nam dupliciter* בית שני *id est domus Secunda intelligitur, & ratione structuræ & ratione ἐνδελεχισμοῦ. Ubi est ἐνδελεχισμὸς, ibi nulla est interruptio. Quare potuitne Josephus ignorare, quod in actis Herodis extabat, quod sæculo suo recens erat, quod ipse suis oculis usurpavit? Nescias, major futurus fuerit stupor hac ignorare, an impudentia fingere.* Sic ille. Dum verò continuationem Sacrificii causam heic facit, etiam & solam, cur Idem Templum fuerit dicendum, adeóque semper Secundum, inde meritò quæsierit quis, quâ ratione post instaurationem Maccabaicam maneret Secundi (quod nemini non agnoscitur) nomen. Etenim Sacrificium juge

[a] *Lib.12. cap.7.*

[b] *De Emendatione Temporum lib.6. pag.500.*

junge usúsque Altaris omnimodus per triennium aut circitèr, ante instaurationem ex profanatione Antiochi, intermissum est, quod ex historia illa cuique palàm fit. Reverà autem Herodianum, licèt super fundamenta prorsus nova, sed locum pristinum & antiquitùs in Templum Sanctificatum circùm ambientia, extructum, Idem cum eo quod antè steterat adeóque Secundum dicendum habendúmque; quemadmodum post Atria quomodocunque alias extensa, idem prorsùs manebat Templum Primum Secundúmque. Quale passim & semper dictum de Judæorum Synagogis, de Templis Christianis, aliísque Ædibus instauratis ampliatísve, uti & de Thesei nave. Neque enim alio animo aut causâ fundamenta vetera sustulit Herodes, quàm ut Templum ipsum ampliaret ac Sacrificia cæteróśque illic ritus interim continuari faceret, non omninò ut destrueretur resecraretúrve. Adeóque pristinum satis continuavit. Jurisconsulti etiam[a], *Nihil additum tale facit desinere rem esse talem, quod identitas rei & formæ facit ut quid sit idem in substantia, licèt secundum Philosophum additum tale faciat esse magìs tale. Et de his patet exemplum in naturalibus incrementis, ut in Homine qui ab infantia augetur & crescit & semper remanet idem homo licet fiat major L. proponebatur in F. De Judiciis. Idem in populo, grege &c.* Adeóque Uniformitèr auctæ ampliatæque ædes pro eisdem habendæ; secùs interdum ubi Difformitèr. Ita pro eâdem ipsâ Numero Urbs censetur, pomeriis areísve circumjacentibus adjectis; sic flumen, alveo ampliato. Sic Monarchia Prima, Secunda, Tertia, Quarta dicta, quarum interim quæque per se accessiones perquam varias ampláśque sortitæ, nomen pristinum neutiquam mutârunt.

[a] *Albertus Brunus Astensis, de Augmento rebúsque additis Conclus. 4. & videsis Innocent. aliósque DD. ad cap. 1. extr. tit. de Consecratione Ecclesiæ vel Altaris.*

IX. In Festo autem Encæniorum Maccabaicorum superiùs dicto, habebatur הדלקת נרות λυχνοκαΐα, *Luminum accensio.* Quasi πυρσῶν *facularum* Festum quod erat Argivis[a] anniversarium; seu Λαμπάδος cujus nominis triplex erat Atheniensibus festum seu certamen; in Panathenæis, Hephæstiis & Promethiis[b]. Uti etiam, in Christianismo, quùm Festo, quod Ὑπαντὴ & Ὑπαπαντὴ in Ecclesia utraque antiquitùs, pro Simeonis & Domini nostri Jesu Christi in Templo *occursu*, postridie Kalendarum Februarii, ex institutione Pelagii primi Papæ ac Justiniani primi[c], celebrato, conjunctus tandem fuerit καθαρισμὸς, qui tunc temporis evenit[d], Beatæ Mariæ Virginis, seu *Purificatio*, Syris dicta ܡܥܠܬܗ ܕܡܪܢ ܠܗܝܟܠܐ *Ingroitus Domini N. in Templum*; huic adjecisse dicitur Sergius Papa, circa annum Christi 690 seu sub Justiniano secundo, Cereorum quotannis numerosissimorum[e] usum solennem (quem etiam Sergio vetustiorem fuisse volunt aliqui[f]) velut ex ritu Luminum in Lupercalibus & Februis, eodem in mense, pro Lustrationibus aut Purificationibus adhibitorum paganico, Christianismi festivitati aptatum, unde nomina habuit à cereis illis seu Candelis, *Chandeleur*, *la Chandeleuse*, & similia in linguis Provincialibus, uti in Germanica & Belgica **Lichtmesse** ut & apud nos **Candlemasse**. Perperam acceptum est illud à nonnullis[g], velut hoc nomine celebratum tempore Gregorii Nazianzeni, ex eo quod ille in Oratione[h], εἰς τὰ ἅγια φῶτα τῶν Ἐπιφανίων, *in Sancta Lumina Epiphaniorum*, habet τὴν ἁγίαν τῶν φώτων ἡμέραν, *Sanctum Luminum Diem*. Atque eo nomine aliis sic dictus est Epiphaniorum dies quà Baptismatis ejus, quo illuminavit homines, festum in illo celebratur. Sed haud omninò quid illic

[a] *Pausanias in Corinthiacis.*

[b] *Polemon apud Harpocrat. in Λαμπάς, Scholiast. in Aristophanis Ranas, Suidas in Λαμπάδος.*

[c] *Sigebertus anno 542.*

[d] *Luc. 2, 22.*

[e] *Ordo Romanus, Durandus in Rationali lib. 7. cap. 7. §. 15.*

[f] *Baronius ad Martyrolog. Februarii 2.*

[g] *Pamelius in Cyprian. epist. 34. not. 13.*

[h] *Orat. 39 & 40.*

illic de Candelarum aut Facium lumine. Maccabaica autem Luminum accenſio, ſive ut Pars Encæniorum ſeu Appendix ſingularis, ſive ut Feſtum per ſe cum Encæniis (ut volunt, nec forſan immeritò aliqui) habendum. Joſephus φῶτα *lumina* vocat, & ubi ſummam Ebræorum in Encæniis ipſis lætitiam ac felicitatem anniverſariámque, apud poſteros, ejuſdem obſervationem enarrat[a], τὴν ἑορτὴν, inquit, ἄγομεν καλοῦντες αὐτὴν φῶτα, ἐκ τοῦ παρ' ἐλπίδας οἶμαι ταύτην ἡμῖν φανῆναι τὴν ἐξουσίαν τὴν προσηγορίαν θέμενοι τῇ ἑορτῇ, *Feſtum celebramus, vocantes illud Lumina; opinor ideò quòd ex inſperato nobis illuxerit illa felicitas* ſeu *poteſtas*. Ruffinus, quaſi alia illic Græca aliqua legiſſet, *eo quòd, præter ſpem, hoc nobis ſplendidum Lumen colendæ religionis apparuit.* Genebrardus, pro φῶτα illic habet *la feſte des lumiers* & vertit, *& la raiſon ſelon mon advis eſt que un tel bonheur nous eſt eſclairé come un lumiere contre toute opinion & eſperance.* Chriſtiani ſubinde Joſepho heic ſuppares, ut Genebrardus[b], qui inſtitutum vult, *ob Lumen religionis à Macedonibus extinctæ recuperatum.* Ad Græca illa animadvertens Joſephus Scaliger[c], *Atqui nos ſcimus*, inquit, *per illos dies octo, tantum Lucernarum ab illis accendi ut nuſquam aliàs plus. Itaque inde appellatio*, τῶν φώτων καὶ τῆς λυχνοκαΐας. Id quidem verum eſt, in Luminum adeo ſolenni, per feſti illius octiduum, in Synagogis ſingulíſque demùm ædibus, accenſione, ſatis conſpici videri nominis illius rationem. Sed origo omninò heic alia, cum Accenſionis ejuſmodi alia cauſa, quæ, ut Miraculum, eveniebat, in ipſa Templi Sacrorúmque inſtauratione Maccabaica, à Talmudicis expreſſiùs aſſignatur. Nimirùm ſcimus, ex Sermone ſacro[d], in Tabernaculo teſtimonii Lucernas ſeptem Candelabri ſacri Ramis & Haſtili impoſitas, quæ perpetuò ardentes Oleo puro

[a] *Lib. 12, cap. 11.*

[b] *In Calend. Hebræorum Commentariis ejus in Pſalmos præfixis.*

[c] *De Emendatione Temporum lib. 5. pag. 409.*

[d] *Exod. 25, 31. Numer. 8, 2.*

[a] *Levitic. 24, 1. & videſis Joſephum Archaeolog. 3. cap. 3.*

[b] *1 Regum 7, 49.*

puro[a] è publico ſupplendo alerentur. In Templo autem poſtmodùm Primo, Decem[b] fuiſſe, ad illuminationem illic jugem, Candelabra, quibus Olei puri copia non impar. Similia in Templo Secundo; quod cùm profanabat Antiochus, adeò etiam aiunt Talmudici eum ut Sacram ſupellectilem reliquam, ita & Oleum, quantum nactus eſt, ſacrum aut abſtuliſſe, deſtruxiſſe aut polluiſſe, ut, cùm repurgaretur jam templum ſupellectiliſque illius pars quælibet diligentiùs excuteretur, unicum tantùm Olei ſacri Vaſculum ſeu Lenticula (quæ etiam ex Ritualibus ſuperiùs memoratur) ſigillo munita Pontificis Maximi, intacta reperta fuerit. Illam autem adeo exiguam fuiſſe, ut nec diei unici Lucernis per ſe ſufficeret. Atqui nihilominùs, ne Oleum deeſſet Lucernis purum, adeò per octo illos Encæniorum dies, jugiter ita, ex Miraculo, creviſſe Oleum illud ac continentèr repletum eſſe, ut ſatis inſerviret Lucernis in Templo Dierum illorum cunctis ſeu octo; circa quorum finem (nam ob loci, unde ſive Olivas ſive Oleum ejuſmodi afferri oportuit, diſtantiam[c], itineris ſcilicet, eundo & redeundo, quatriduani, citiùs Oleum ſibi comparare nequibant) nec antè, Oleum huic rei purum eſſe ab eis confectum, atque in Miraculi illius memoriam in feſto Encæniorum tot Lumina perpetuò dein fuiſſe in Templo dum ſtabat, & poſtmodùm in Synagogis Domibúſque accendi ſolita. Gemara Babylonia[d], ubi feſti hujus, ut die 25 *Caſleu* celebrato mentio fit, משנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כ״ג ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו ח׳ ימים *Cùm introibant Græci in Templum, polluebant quicquid erat ibi Olei* (ipſis repertum) *& invaleſcens dein Regnum*

[c] *Vide R Niſſim in R. Alpheſium part. 1. fol. 106, 1. Joann. Buxtorf. in Synagog. Judaica cap. 23.*

[d] *Ad tit.* Sabbath *cap. 2. fol. 21, 2.*

Domus

Domus Hasmonaica eos devicit, quæ dum scrutabatur, non inveniebat plusquam Lenticulam unicam quæ maneret sub sigillo Pontificis Maximi intacta. In ea autem cùm neutiquam haberetur plus Olei quàm quod accensioni diei unici sufficeret, Miraculum in eo factum est, & inde accendebant per Octiduum. Et juxtà Maimonides[a], de Hasmonaica in Antiochum suósque victoria loquutus, כשגברו ישראל על אויביהם בכ״ה בחרש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה ח׳ ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור *Quando invaluère Israelitæ adversus hostes suos & disperdidere eos die 25 mensis Casleu, introibant in Templum, ubi non reperiebant plus Olei puri quàm Lenticulam unicam. Nec in ea erat plus quàm accensioni tantùm unius diei sufficeret. At nihilominus accendebant ex eo per totos Octo dies, usque dum scilicet contusis Olivis ex eis Oleum conficerent purum.* Dein subjungit; ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמנת ימים האלו שתחלתן כ״ה בכסליו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמנת הלילות להראות ולגלות הנס וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה *Et jam dictam ob causam constituère Sapientes seculi illius, ut Dies illi Octo* (anniversarii) *quorum initium Dies 25 Casleu, Dies essent Lætitiæ & Laudationis. Et accendere mos est in eis Lumina tempore vespertino, ad ostia domorum, nocte qualibet noctium illarum octo, ut Miraculum inde agnoscatur palámque reddatur. Dies hi nuncupantur Encænia* seu *Dedicatio. Atque interdicitur in eis Luctus & Jejunium, sicuti in Festo Purim* seu *Sortium. Accensio etiam hujusmodi Præceptum ex Scribarum* (eorum qui rebus præessent; qualis locutio passim

[a] *Halach.* Megilla Wechanocha *cap.* 3. §. 2.

denotat autoritatem apud eos Humanam, nec jus omninò aliquod Divinum) *pendet uti etiam lectio Megillah* seu libri Hester in festo Purim, & quamplurima alia. Benedictionibus Precibus Laudationibúsque festi dein ostensis, addit[a], Accensionem fieri debere solennem, ut ad ostium Domûs cujusque, ita, ubi bina fuerint ostia adversas spectantia plagas mundi, in utrisque accendendum semper fuisse. Etiam ubi plures in domo habitarent, secundum eorum (tam fœminarum quàm virorum) numerum, Lumina accendenda; & incolæ etiam unicò, suum. Quinetiam nocte primâ pro quolibet unicum Lumen, secundâ pro quolibet duo, adeóque deinceps, ut tandem octo pro unoquoque ex familiis seu domibus singulis, nocte octava seu ultima lucerent; licet hac de re mos varius subinde esset. Gemaræ superiùs allatæ, Ritualium, & Maimonidis, sequaces sunt in disciplina jam de Encæniorum festo ostensa *Megillath Thainith*[b] RR. Moses Cotzensis[c], Jacob Ben Aser[d], Joseph Karo[e], R. Alphes[f], ad eum R. Nissim[g], David Ganz[h], præter Ludovicum Mutinensem[i], Manasseh Ben Israel[k], alios Rabbinorum. Scriptores autem aliqui Christiani de ratione nominis, *Et accenderunt Luminaria multa & dixerunt Festum Luminum: vel propter multitudinem Luminarium, vel quia tunc illuminaverat eos Deus sedentes in tenebris.* Sic Historia Ecclesiastica, quam & secuti sunt Commentarii Thomæ Aquinatis dicti, & Hugo Carrensis, adjicientes etiam illud de Igne ad Sacrificia cœlitùs tunc denuò dato[l], quasi & inde nomen festi Luminum ortum habuerit. Et demùm, cùm nec apud Josephum nec in Maccabaicis mentio aliqua fuerit Lenticulæ illius Olei sed tantùm accensionis solennis adhibitæ[m], sunt etiam apud Ebræos qui miraculo illi locum heic tribui nolint, ut

[a] *Ibid. cap.* 4.

[b] *In* Casleu *seu cap.* 9.

[c] *Præcep. affirmat. ex sancitis Scribarum,* 5. *fol.* 250. *col.* 3.

[d] *In* Arba Turim *tit.* Orach Chiim §. 670.

[e] *In* Shulcan Aruch *eodem tit. & numero.*

[f] *Part.* 1. *fol.* 105, 2.

[g] *Ibid. fol.* 106, 2.

[h] *In* Tzemach David *part.* 1. *Mill.* 4. *anno* 622.

[i] *De gli Riti Hebraici part.* 3. *cap.* 9.

[k] *Em Thesouro des precettos cap.* 111.

[l] *Videsis Josephum Ben Gorion lib.* 4. *cap.* 20.

[m] 1 *Maccab.* 4, 50.

ut R. Azarias Edomæus[a], quem hac de re consulas.

X. Obtinuit autem apud aliquos opinio, Festum illud Encænia sic dictum, ob victoriam Judithæ celebrari solere; saltem victoriæ ejusdem commemorationem in eo contineri. Sed cujusnam Judithæ, & an filiæ Merari[b] ob victoriam in Decollatione Olophernis, an Judithæ filiæ Hasmonaicæ ob simile in Nicanorem facinus, controversum est. In calce quidem historiæ Judithæ, à Græcis Latinísque receptæ, Latinus codex, versionis Hieronymianæ ex Chaldæo, habet[c], *Dies autem victoriæ hujus festivitatis ab Hebræis in numero Sanctorum dierum accipitur, & colitur à Judæis, ab illo tempore usque in præsentem diem*; quasi anniversarium dein fuisset festum quod tunc temporis Hierosolymis eandem ob causam celebratum esse ibi dicitur. Sed ejusmodi nihil omninò legitur in codicibus Græcis. Unde, in versionibus recentioribus è Græco factis, planè deest, velut in Anglicanâ Episcopali dicta & quæ secuta est sub Jacobo Rege (nam in bibliis anterioribus reperitur, ut è vulgata) in Gallica, Belgica, ejusmodi aliis. Atqui Lutherus versione suæ Germanicæ illud adjecit. Excidisse autem verba illa Græcis ait Serrarius[d] aliíque vulgatam tuentes. Hinc in Pseudo-Philone Anniano de Jesu Joakimi patre Pontifice Maximo in Historia Judithæ memorato legitur[e], *Is & Judith gesta conscripsit & anniversariam liberationis memoriam quotannis agendam instituit.* Idem habetur in Ebraicis ejusdem libri qui ספר היודיה האלכשנדרי *liber Philonis Alexandrini* dicitur R. Edomæo[f], נעתק מיוני לרומיי וממנו עתה ללשון קדש *translatus è Græco in linguam Romanam, atque inde nunc in linguam sanctam*, id est ab ipso trans-

[a] Meor Enaiim part. 3. cap. 51. fol. 163, 1.

[b] Judith, cap. 8, 1.

[c] Cap. 16, 31.

[d] Ad Judithæ cap. 16. quæst. 9.

[e] Lib. 2.

[f] Meor Enaiim part. 3. cap. 32. fol. 105, 2.

translatus atque in commentarium ejus מאור עינים *Meor Enaiim* insertus. Versio hæc, de Jesu illo; והוא כתב את פעולות יהודית וגזר להעשות זכרון ההצלה בכל שנה Quæ planè Philonis Anniani verbis jam citatis respondent, uti & cætera illic Ebraica. Neque enim alius omninò est liber ille[a] ab Azaria versus, quam Pseudophilo ille cordatioribus planè, cum reliquis Annii suppotitiis, rejici solitus. Occurrunt etiam in Commentariis Thomæ Aquinati in Maccabaica[b] tributis, *Festum Esther, & Judith*, veluti usu apud Ebræos parili nixum. Atqui in hisce hactenùs nil omninò habetur quod magis ad Encæniorum nostrorum quàm ad alicujus alîus festi celebrationem aut tempus attineat. Est quidem in Computo Æthiopico[c], Festi Jodid seu Judid mentio, quæ pro Judith hac sumitur, seu pro lectione libri Judith *ea die*, ut notat Josephus Scaliger, *qua est quarta Elul Niceni sive Dionysiaci.* Sed ita celebratur sub Æstatis exitum, non tempore Hyemali, ut Encænia de quibus loquimur. Diem autem illum Æthiopicum pro festo Judithæ in historia ejus memoratum accipit Nicolaus Serrarius[d], ubi etiam fumos vendere dicit Scholasticam historiam, dum festum Judithæ vocatam fuisse *Cambysam ait, quasi Cambysa temporibus historia hæc evenerit*; sed temerè nimis. Comestoris verba sunt, *Et dein hanc in numero sanctorum dierum receperunt, vocantes Cambysem secundum Nabuchodonosor.* Hunc ait Cambysem secundum Nabuchodonosor dictum, non festum Judithæ *Cambysam.* Et Tempus historiæ Judithæ adeo incertum ab omnibus agnoscitur[e], ut nihil suprà. Cæterùm Scriptores sunt Ecclesiæ Occidentalis Christiani, iique eximii, quibus velut satis exploratum recipitur, tempus Encæniorum Maccabaicorum idem esse cum festo Judithæ, seu hoc in illo contineri, idque ob

[a] *Videsis Guilielmum Vorstium ad Chronologiam David Ganz. pag.* 308.

[b] *Cap.* 10, 34.

[c] *Joseph. Scaliger lib.* 7. *de Emendatione Temporum pag.* 633 *&* 652.

[d] *In Judithæ cap.* 16. *quæst.* 9.

[e] *Videsis Bellarmin. De Verbo Dei lib.* 1. *cap.* 12. *id genus alios præter Annalium V. T. conditores.*

ob victoriam in Olophernem; etiam & in Calendariis Ebræorum die 25 *Cysleu* affigi. Ita Carolus Sigonius[a] de die Victoriæ Judithæ locutus, *Is*, inquit, *à Judæis celebratur die xxv. mensis Casleu.* Sic Jacobus Salianus[b]; *In Calendario Hebræorum ponitur ille festus dies 25 mensis noni, qui Casleu dictus est.* Henricus item Spondanus[c] de festis, præter Mosaica, institutis agens, *Succedentibus*, inquit, *temporibus introducta & alia sunt ob alios diversos rerum Eventus, puta, Victoria Judith, Dati ignis, Encaniorum, Juda Maccabai, quod & dicebatur Scenopegia; qua Tria simul agebantur die vigesima quinta mensis noni qui dicebatur Casleu.* Imò apud Sigonium[d], uti etiam Augustinum Torniellum[e], occurrit quod vocant ipsi *vetus Kalendarium Hebræorum*, cujus in mensis Casleu die 25 collocant Festum hoc Judithæ, velut ex ipsis autographis Hebræorum sibi illuc translatum. Et fidenter inde Cornelius à Lapide[f], *Judith in Calendario Hebræorum assignatur 25 mensis noni qui Casleu dicitur.* Cæterùm, Ebræorum in Calendariis quæ exhibentur etiam in Ritualibus, nihil omninò opinor repertum de festo ejusmodi sive ut per se sive cum Encæniis Maccabaicis celebrando; ut videre est in Ritualibus illis prostantibus, quæ satis varia sunt, sed hac de re interim consona, & in Calendario Palæstino ꝑ Rabbi Ori Ben Simeon à Jacobo Christmanno editos, in Canonibus computi Rabbi Nahesson, Calendario Ebraico à Munstero publicato[h], id genus aliis; unde & nostrum Ebræorum Calendarium in libello de Civili inferiùs subjuncto contextum. Quibus accedat Calendarium Judaicum Josephi Scaligeri[i], & Dionysii Petavii[k] etiam & Gilberti Genebrardi Psalmis præfixum, & demùm monitum concors Viri summi Joannis Rainoldi nostratis, ad eos qui editionem Latinam Judithæ propugnant, ubi[l] ait,

[a] *De Republic. Hebræorum lib.* 3. *cap.* 17.

[b] *Annal. Tom.* 3. *A.M.* 3418. §. 4.

[c] *Annal. V.T. anno* 2545. § 18.

[d] *De Rep. Hebræor. lib.* 3. *cap.* 18.

[e] *Anno M.* 2545. § 35.

[f] *Ad Judith* 16, 31.

[g] *Francofurti* 1593.

[h] *Basileæ* 1527. *pag.* 130.

[i] *In Canonibus Isagogic. lib.* 1. *pag* 41.

[k] *De Doctrina Temporum lib.* 7. *cap.* 12.

[l] *In Censura librorum Apocryphorum, prælect.* 73.

Atqui dies ille nunquam est habitus pro festo à Judæis, neque agnoscunt talem aliquem diem, aut quicquam tale esse gestum. Nemo veterum Judæorum mentionem facit alicujus hujusmodi festi. Et Scriptores tunc hanc in rem percurrit Singulares. Sed verò etiam Ludovicus Mutinensis, Archisynagogus Venetus, in Ritibus Ebraicis[a] suis Italicè dudum conscriptis, festi institutionis, quâ sive Dedicationis dicitur sive Luminum (nam titulus capitis ei est *Della festa de Hanuca o delle Candele)* ex Talmudico illo de Miraculo Olei afferens, adjungit, sententiam non deesse, quâ Judithæ in Olophernem & Assyrios Victoria in eodem celebrari asseritur. Verba ejus sunt, *Anco per l' impresa di Giuditt contro di Oloferne, ben che non fu nell istesso tempo, come multi credono, ma per esser de Maccabei, la raccordono all' hora.* Recentiorum etiam Judæorum aliqui librum Judithæ, licèt utcunque Apocryphum, nec Ebraicè extantem, agnoscentes & velut festum illius nomine, nescio quare ad Encæniorum Tempus attinere volentes, tum Judithæ Victoriam illam simul & Maccabaicam ita confundunt ut utranque in hymnis Encæniorum expressim commemorari voluerint, etiam quasi in origine cum Maccabaicis coævam. Unde in hymno in Ritualia festi recepto & cantari solito, & Olophernis & Judithæ res gestæ simul cum Judæ Maccabæi Victoria & Dedicatione contexuntur. Atque hinc, sub Judæ illius tempora, R. David Ganz, יהודית, inquit[b], אשת חיל מן העבריות הרגה את שר צבא אלפירנא בשכבה אצלו על מטתו וחתכה את ראשו וגרמה תשועה גדולה ופורקן ליהודים כתוב בספר יהודית. וזמן זה המעשה לא ידענו כי לא מצאתי מזה בספר היוסיפון דבר. ולפי דברי הפייטן המיסד יוצר של חנוכה היה זה המעשה גם בימי חשמונאים *Judith fœmina fortis ex Elæis interfecit imperatorem exercitus Olopher-*

[a] *Part.3.cap.9.*

[b] Tzemach David, *Millenar.4. ann.622.*

Olophernem, cùm apud illum juxta lectum accumbebat, & caput ejus amputavit, insignem salutem & redemtionem præstans sic Judæis, ut scriptum est in libro Judith. Tempus hujus historiæ haud scimus, quoniam nec quidquam ejusdem reperi apud Josephum. Sed juxta verba Poetæ qui formavit hymnum suum seu *Ordinem Dedicationis, etiam Historia hac ad dies Hasmonæorum spectat.* Et pauculis de incerto illo adjectis, lectorem ablegat ad R. Azariam[a] cui sententia illa, de Victoria Judithæ cum Hasmonaicæ hoc die conjuncta, apud Ebræos aliquos recepta, omninò displicet, nec pro recipienda, habetur ipsa ejus historia. Atque idem ad verba illa Pseudophilonis superiùs ex versione apud eum Ebraica de Jesu perpetuam Judithæ nomine festi celebrationem instituente, quasi libentiùs, quacunque datâ ansâ, præripiendam voluerit opinionem, etiam tam suorum aliquot quàm aliorum, de celebratione illa ut ad Encænia nostra spectante, adnotat[b], אין ספק כי זכרון חנוכה על דבר אנטיוכוס שהיה לאחר כמה שנים בימי החשמונאים הוא זכרון אחר· וכמו שאכתוב פנ״א *Dubitandum non est quin commemoratio Encaniorum ob devictum Antiochum* (gesta scilicet Maccabaica) *quod evenit quamplurimis posteà annis in diebus Hasmonæorum, fuerit Commemoratio alia, prout etiam scripsi capite* 51. Jam dicta autem illam in Olophernem & Assyrios suos Judithæ victoriam respiciunt, confusis interim, ut sæpè nimìs fieri assolet, seculis invicem admodum distantibus. Quid enim Olophernis sive Nabuchodonosoris sive Cambysis tempori aut gestis, cum Maccabaicis ?

[a] Meor Enaiim *part.* 3. *cap.* 32 & 34 & 51. & *vide eum pag.* 106, 2. & 163, 1.

[b] *Ibid. fol.* 106, 2.

XI. Alii autem ut Judithæ heic qualiscunque victoriam Festo Encæniorum sive ut partem sive ut cognatam adeóque commodiùs aptandam esse, satis assererere

rere

rere videantur, Juditham aut finxerunt aut somniarunt aliam à Bethuliensi quæ Olophernem decollavit seu filia Merari; id est Juditham Hierosolymitanam, filiam Mattathiæ, adeóque Judæ Maccabæi sororem, seu, ut alii, Joannis Hasmonæi filiam Judæ sororem, quam Nicanori[a] sub Demetrio Rege Imperatori adamatam caput ei, aiunt, sub triennium post victoriam illam Maccabaicam ab ipsa trucidato, amputasse, ídque dum Judas Maccabæus illum acriter impugnavit. Unde R. Gedaliah Ben Jechai, de Maccabaicis gestis, verba faciens, תא״ת, inquit[b], הישועה בקבלה על פה יש לנו שנהרג ניקנור באמצעות יהודית בת מתתיה שניקנור אהבה מאד והיא הלכה אליו ונתנה לו מאכלים של גבינה הנותנים צמא וישכרהו וימיתו והביא ראשו לאחיו ואז היהודים הלכו על היוונים וימיתום כנ״ל ויגרשום מא״י ואמנם שתדע כי לא יש זכר מזאת האשה אלא המדרש שמביא הר״ן פ״ב דשבת *Etiam salus tunc parta hac habetur in Cabala orali nostra; occisum scilicet esse Nicanorem interventu Juditha filia Mattathia, cum Nicanor eam deperiret, eáque ad eum accederet eíque daret dapes ex caseo sitim contrahentes adeóque inebriaret eum & occideret eum atque caput ejus abscissum afferret ad fratrem suum* (Judam Maccabæum) *Et tunc Judai adgressi Gracos eos interfecerunt, ut superiùs memoratur, atque è Terra Israelis sancta pepulerunt. Sed scire oportet hoc de fœmina illa* (Juditha jam dicta) *non memorari alibi atque in Midrash prout ab R. Nissim in caput tituli Sabbato secundum affertur.* Certè R. Nissim ibi[c], prætermisso nomine Judithæ, de filia, non Mattathiæ sed Joannis Hasmonæi filii ejus pro ipsa Judithæ puto sumta, loquens decrevisse ait Græcos, על כל הבתולות הנשאות שיבעלו להגמון תחלה וע״י אשה נעשה נס ואמרינן במדרש בתו של יוחנן האכילה לראש האויבים גבינה לשכרותו וחתכה את ראשו וברחו כולם ועל זה נהגו לאכול גבינה בחנכה

[a] 1 *Maccab.* 7, 26 *&c.*

[b] Sepher Shalsheleth hacabala *fol.* 25, 1.

[c] *Ad Alphesium part.* 1. *tit. de Sabbato cap.* 2. *fol.* 106, 1.

בתולות *In omnes virgines qui nupini collocarentur ut illæ primò à præfecto aliquo* (Castrensi) *vitiarentur*; *unde per fæminam miraculum factum esse dicitur in Midrash* (& *Megillath Thainith*, de quâ plura statim) *Filiam nempe Joannis quæ in cibum præbuit hostium Imperatori Caseum ut inebriaretur, capútque ejus* (quod de Nicanore intelligendum) *amputavit, unde fugère universi. Atque hanc ob causam solennior est Casei comestio in Encæniis.* Hinc R. Gedaliah, נוכל לומר שבבטול מגלת תענית הסכימו חכמי הדור לכלול יחד בשמחת חנוכה דבר יהודיה מתי שהיתה ויהודית אחרת בת חשמונאי *Ut probabile est dicendum, postquam in desuetudinem abierat* Megillath Thainith, *consenserunt sapientes seculi illius ut conjungeretur lætitiæ Encaniorum res à Juditha gesta*; *cum nimirum esset Juditha altera* (ab illa quæ Olophernem decollavit) *filia Hasmonaica.* Tantundem R. Azarias[a] quem hac de re præ aliis consulas. Atqui commentum perquàm videtur intereà mirum, Nicanoris cædis ac decollationis festum Encæniis Maccabaicis sic omninò conjungi, eámque in rem Juditham nescio quam Maccabaicam, juxta jam ostensa, fingere; cum certissimus sit Festus dies alius & in Calendariis Ebræorum obvius ac nomine יום נקנור *Diei Nicanoris* suorúmque tunc cæsorum, notissimus, qui ex decreto expresso, tempore Judæ Maccabæi, lato[b] quotannis observatus est, die 13 mensis Adar, qui tantum non vernus est, nec in hyeme ut Encænia; qua de re etiam plura inferiùs. Neque à fœmina aliqua, sed à Juda ipso copiísque ejus cæsum decollatúmque Nicanorem esse historia Maccabaica[c] planissimè docet.

[a] *In* Meor Enaiim *part.* 3. *cap.* 51. *fol.* 163, 2.

[b] 1 *Maccab.* 7, 43 & 49. 2 *Maccab.* 15, 36. *Josephus lib* 12. *cap* 17.

[c] *Lib.* 1. *cap.* 7, 47. & *lib.* 2. *cap.* 15, 30.

XII. Festivitates autem, quales diximus, dum Judæos vetustiores respicimus, non ita discendæ

sunt ex Calendariis quibus, seculis in recentioribus, usi sunt; quale est argumentum primarium doctissimi Joannis Rainoldi superiùs allatum. Etenim fuere aliæ non paucæ, ex jure superinducto, eis receptæ quæ in desuetudinem prorsùs abiere (quantum ad observationem aliquam publicam) quod maximè liquet ex codice illo *Megillath Thainith* dicto, id est *volumine Afflictionis*, ut Jejunii & Luctûs, quo designantur dies cum lætitiâ omninò ob beneficia cœlitùs recepta, servandi, nec jejunia aut luctum admittentes; quorum in Calendariis quidem extant pauci, complures verò prætermittuntur, velut seculis aboliti vetustis. Et sanè, quoniam codex ille videtur nimis rarus, utpote qui nec à doctissimo diligentissimóque Joanne Buxtorfio patre in Bibliotheca sua Rabbinica, nec à filio non impari, in Recognitione ejusdem, memoratur (tametsi interim eo usum fuisse filium satis liqueat[a]) nec in Antonii Legeri appendice, nec demùm Genebrardo[b], aut Gesnero[c]; nec Plantavitzio[d], qui summo conamine & libros Ebraicos sibi affatim, adjuvante præceptore suo Ludovico Mutinensi, comparavit, uti & nomina enixiùs collegit, aliter notus fuit quàm ex testimonio Joannis Morini, cui dicitur[e], *Judaorum judicio admodum antiquus*; & cùm in festivitatibus ibi designatis non paucæ sint Hasmonaicæ, etiam & fœmina Hasmonaica anonyma occurrat quæ pro Juditha illius temporis à nonnullis sumitur, & demùm quia compluria in eo sunt historica alibi forte non reperta, sed ad festivitates Ebraicas attinentia, ideò visum est singulos dies festos illic narratos nec in Calendariis obviis lectos, heic exhibere. Codex meus editus est cum *Seder Olam Zota*, Cabala Rabbi Abrahæ, & Chronico Templi Secundi in 4to. Horum primum sequitur. Nec alium habet præter

a *Lexic. Talmudic. col.* 1046.

b *Bibliotheca Rabbinica num.* 319.

c *Pandect. seu Partit. lib.* 1. *tit.* 21.

d *Ad finem Isagoges Rabbinicæ.*

e *Lib.* 1. *Exercit. Biblic.* 8. *cap.* 3. §. 1.

ter simplicem sui titulum, nec reliquis titulus alius-modi est, adeo ut nec ubi nec quando impressus fuerit dignoscere possim. Cæterum illic in *Nisan* seu mense primo (quasi Martio) ejusmodi quales diximus habetur dies festus nullus.

In *Jiar*, seu mense secundo[a]; quasi Aprili.

Dies 7. חנוכת ירושלם *Dedicatio Hierosolymorum,* כשפרצוהו מלכי יון וגדרוהו בית חשמונאי *quando disrupta ea à Regibus Græcia, instaurabant Domus Hasmonaica.*

Dies 14. נכיסת פסחא זעירא *immolatio Paschalis Minoris*, seu *Secundi*[b]. In eo luctus non magis admissus atque in XIV Nisan seu Paschate primo.

Dies 23; In eo נפקו בני הקרא מירושלם *egressi sunt filii Scripturarii* seu *Karaitæ ex Hierosolymis.* Scilicet, molestissimi erant gravissimíque Hierosolymitanis. וכשגברה בית חשמונאי הגלו אותם משם ואותו היום שעקרו' עשאוהו יום טוב *Et quando invaluit potestas Hasmonæorum, ejecerunt eos inde. Atque diem hunc quo extirpabant eos, faciebant diem Festum.*

Dies 27. In eo איתנטילו כלילאי מיהודה ומירושלם *Sublati sunt Celilai*, id est *Coronarii*, sic dicti, *è Judæa & ex Hierosolymis.* Invalescentibus enim Græcis fuere qui passim illic Coronas Rosaceas & delubrorum suorum illic extructorum & Tabernarum & Atriorum ostiis appendebant & hymnos sacros Idolis suis canebant, וכותבין על מצחו של שור ועל מצחו של' חמור שאין לבעליהן חלק באלהי ישראל כמו שהיו פלשתים פושין כמו של' וחרש לא ימצא וגו' והיתה הפצירה פים וגו' וכשגברה יד בני חשמונאי בטלום ויום שבטלום עשאוהו יום טוב *& scribebant in fronte bovium & in fronte Asinorum, neutiquam esse partem aliquam dominis eorum in*

[a] Megillath Thaanith cap. 2.

[b] Numer. 9, 12.

Deo Israelis, quemadmodum faciebant Palæstini, juxta quod dicitur[a], *Et non erat faber ferrarius in Israel &c. & erant acies retusæ*[b] *&c.* (quod variatim vertitur) *sed cum invaluit manus filiorum Hasmonæi, eos expellebant, & diem* (hunc) *quo expellebant eos fecere diem festum.*

In *Sivan* seu mense tertio[c];
quasi Maio.

Dies 17. Gravissimè infestabant Judæos, יושבי קסרי *Cæsareæ incolæ*, וכשנגברה יד בני חשמונאי כבשוה והוציאום משם והושיבו ישראל בתוכה ואותו היום שכבשוה עשאוהו יום טוב *Et cum prævaluit manus filiorum Hasmonæi, subegerunt eam, & incolis ejectis collocarunt ibi Israelitas. Atque diem illum quo subigebant eam diem fecere festum.*

Dies 15 & 16. Hujusmodi habetur ordo in *Megilla*. Ob fugatos itidem ab Hasmonæis Urbis Bethsan[d] confiniorúmque ejus incolas qui, Chananæorum pars, haud sub Josua[e] Regúmve dein quopiam, quemadmodum nec id genus alii aliquot, antè pulsi, Judæis infestissimi erant.

Dies 25. Memoratur, ut festum, pro tempore quo Alexander Magnus illustrem illam ferebat sententiam pro Judæis in Actionibus adversus eos institutis ab Ismaelitis ut primogenituræ jure Terram Sanctam sibi vendicantibus, ab Cananæis item ut eam, velut jure avito sibi debitam petentibus, atque ab Ægyptiis bona sua ab Ebræis in Exitu asportata postulantibus; Gibeah Ben Pesisa Judæis in foro patrocinante; qua de re in Gemara Babylonia[f] ampliter agitur, unde & nos alibi[g] traduximus. Atqui in Gemara illa expressim assignatur Judicii illius dies vigesimo quarto mensis *Nisan*.

In *Thamuz* seu mense Quarto[h];
quasi Junio.

Dies 14. Ob Sadducæorum & Bæthusiorum disciplinam

[a] 1 *Samuel.* 13, 19.
[b] *Ibid.* 21.
[c] Megillath Thanith *cap.* 3.
[d] *Videsis* 1 *Maccab.* 5, 52. & 12, 40 & 41.
[e] *Josua* 17, 11, 16, 12. *Judic.* 1, 27.
[f] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 91, 1.
[g] *De Jure Naturali & Gentium lib.* 7. *cap.* 8.
[h] *Megill. cap.* 4.

plinam à Sapientibus damnatam abolitámque; quâ nempè Legem Oralem & *halacoth* universas rejicientes, ac nudis Sacri Sermonis verbis tantùm innitentes, Codicem eam in rem, sibi conscripserant. ואותו היום שבטלוהו עשאוהו יום טוב *Et eundem diem quo abolebant illum, diem fecerunt festum.*

In *Ab* seu mense Quinto[a]; quasi Julio.

[a] *Cap.* 5.

Dies 5. Quia זמן אעי כהניא *tempus Lignorum, Sacerdotum*; id est, ut ibi explicatur, memoriæ singularis בני יחואל בן יהודה *filiorum Jethuel filii Jehuda*[b] pietatis ac munificentiæ in supplendis, post reditum è Captivitate Babylonica, Lignis, etiam & Sacrificiis.

[b] *Videsis Misnam tit.* Thainith *cap.* 3. §. 6.

Dies 24. Ab Hasmonæis institutus ob abolitam ab ipsis Sadducæorum disciplinam morum Gentium imitatricem atque in judicia forensia introductam; circa Successiones in Bona Parentum, quâ hæreditas paritèr inter Filias & Filios fieret erciscunda. Talmudica enim & veterum Ebræorum ea de re doctrina, sacro etiam sermone[c] subnitens, contraria est, ut fusiùs in libello de Successionibus ostendimus.

[c] *Numer.* 27.

In *Elul* seu mense Sexto[d]; quasi Augusto.

[d] *Megill. cap.* 6. *& cap.* 2.

Dies 7. חנוכת שור ירושלם *Dedicatio* seu *Encania Muri Hierosolymorum*[e]. Sub Zorobabele è captivitate Babylonica reduce. Finitus autem est Murus tunc 25 *Elul*[f]. Sed nondum ita esse tunc aptatas portas, ait *Megilla*, utcunque pænè absolutas[g], nec solennia (in quibus necessaria illa omnia docet fuisse, quæ superiùs è Talmudicis, ut Dedicationibus adhibenda, explicavimus) sive res ipsas sive personas sive pompam respicias, ita apparari potuisse, ut ante anni proximi mensem *Elul*, adeóque diem ejusdem septimum Dedicatio Muri fieri quiverit. ומשגמרו לבנותו אותו

[e] *Nehem.* 12, 27.
[f] *Ibid.* 6, 15.
[g] *Ibid. cap.* 3.

היום עשאוהו יום טוב *Et cùm absolvissent extructionem ejus, diem illum fecerunt diem Festum.*

Dies 17. אתנטילו רומאי מיהודה ומירושלם *Pulsi sunt è Judæa & Hierosolymis Romani*, qui scilicet tempore Regum Græciæ acerrimè Judæos infestarant. Atque dum sic faciebant illi, Reges Græciæ, מושיבין קסטוריאות בעיירות להיות מענים את הכלות ואחר כך היו נשואות לבעליהן וכנסו את ישראל שלא לשמוח עם נשותיהם *constituebant per urbes Quæsitores qui considerarent sponsas* (& despondendas) *quæ postmodùm viris suis nuberent, adeóque Israelitas à conjugii solatio & lætitia cohiberent.* Addit verò, ובת אחת היתה למתתיה בן יוחנן הכהן הגדול וכשהגיע זמנה להנשא בא הקסטורין לטמאה ולא הכיחו אותו וקנאו מתתיה ובניו וגברה ידכם על מלכות יון ונמסרו בידן ונהרגום ואותו היום שבטלום עשאוהו יום טוב *Et filia Mattathiæ filii Joannis erat unica, quam cum nuptura esset, adgressus est Quæsitor vitiare. Sed neutiquam permisere eum. Zelo inde affecti sunt Mattathias & filii ejus, atque invaluit manus eorum in eos qui Regni erant Græciæ. Atque in ejus manum traditi sunt illi cæsique. Diem hunc in quo subegerunt eos fecère diem festum.* Judithæ nomen heic non habetur. Sed alii sic dictam Mattathiæ hanc filiam volunt ut ostensum est; cum interim Festum ejus rejiciant in 25 *Casleu* juxta superiùs etiam dicta.

Dies 22. ביה חבנא לקטלא משמריא מפני שהיו גוים שרויין באוי ולא היו ישראל יכולין לשלוח יד ברשעים שבהם עד שיצאו משם המיתנו להם שלשה ימים אם עשו תשובה ולא עשו כיון שראו שלא עשו תשובה עמדו עליהם והרגום ואותו היום שהרגום עשאוהו יום טוב. *In eo consilium initum est de morte plectendis* (nescio quos) *deperditi generis hominibus. Quoniam scilicet Gentes fuere terram Israelis inhabitantes, nec potuerunt Israelitæ cohibere malitiam eorum antequam inde ejicerentur*

tur

tur, dederunt eis Triduum intra quod se pœniterent; quod cùm eos non facere viderent, constituêre adversus eos (Judices seu Actionem forensem) *& morte eos affecêre. Et diem illum quo morte eos plectebant, fecêre diem festum.* Statim sequuntur dicta R. Eliæzeris Ben Jacob & R. Simeonis Levitæ de eo quod est, in usu forensi & Mortis & Verberum & Mulctarum pœnas infligi solere שלא מן התורה *quæ non in lege designantur*, quod inde tamen pendere & juris naturam satis induere aiunt ex eo quod toties[a] iteratur in lege ובערת רע מקרבך *& auferes malum è medio tui.* Et exempla, aliquot forensia velut extraordinaria illic adducuntur, unde de hominibus illis ex sententia forensi, eâque Synedrii Magni, morte affectos esse sumsimus. Nam Minorum potestas locum ejusmodi neutiquam habuit.

[a] *Deut.* 13,5. 19,19. 17,17 *&c.*

In *Tisri* seu mense Septimo[b]; quasi Septembri.

[b] *Megill. cap.* 7.

Dies 3. איתנטלת אדכרתא מן שטריא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמד על ישראל ואמרו להם אין לכם חלק באלהי ישראל ולא היו מזכירין שם שמים בפיהם וכשגברו בית חשמונאי ונצחום התקינו שיהיו כותבין שם שמים ואפילו בשטרות וכך היו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול שהוא משמש לאל עליון וכששמעו חכמים בדבר אמרו וכי מזכירין שם שמים בשטרות למחר פורע זה את חובו וקורע את שטרו ונמצא שם שמים מוטל באשפה ובטלום ואותו היום עשאוהו יום טוב *Abolitio juris agendi ex contractuum instrumentis. Quodam scilicet tempore principes impii ex decreto persequentes Israelitas, dixêre eis, Vobis haud pars est in Deo Israel, nec memorabant Nomen Dei in ore suo. Cum verò invalescebat Domus Hasmonaica & vincebat eos, ordinarunt ut scriberent Nomen Dei in contractuum suorum instrumentis. Atque ad hunc modum scribebant: In Anno tali & tali Joannis Pontificis Maximi, qui minister est Dei supremi;*

premi; *quod cum audierant Sapientes* (qui rebus actionibúsque forensibus, ut maximè Synedrium Magnum, præerant) *pronuntiabant, quoniam memorabant nomen Cæli in contractuum instrumentis, Die Crastino* seu *in posterum exigat debitum suum* (creditor) *& dilaceret instrumentum* seu *syngrapham suam. Et repertum est nomen Dei sublatum esse è membrana. Et irrita reddiderunt ea. Atque illum diem fecere diem hunc festum.*

[a] *Ibid. cap.* 8.

In *Marcheshvan* seu mense octavo[a];
quasi Octobri.

Dies 23. איסתתר סורינה מן עזרתא *Absconsio materia saxea ex Atrio.* Saxorum scilicet quæ reperta in structura gentium in Atrio, abscondebantur, usque dum à Numine doceretur, quidnam cum eis aliàs faciundum[b]. וּבאותו היום שגנזו עשאוהו י״ט *Et diem quo ea abscondebant,* seu *in loco reponebant abdito, diem fecere festum.*

[b] *Videsis* 1 *Maccab.* 4, 46.

Dies 25. Ob loca aliquot à Cuthæis possessa, ab Israelitis in eorum reditu è Captivitate Babylonica, occupata.

Dies 27. In eo disputatum est, nec sine victoria, à R. Jochanan Ben Zacai in Sadducæos qui *Mintha* seu sacrum illud frumentaceum[c] nollent super altare offerri, sed comedere per se calidum.

[c] *Levit.* 23, 18.

[d] *Megill. cap.* 9.

In *Casleu* seu mense Nono[d];
quasi Novembri.

Dies 3. In eo אותנטלו סימואתא מן דרתא מפני שבנו הגוים סימאות סימאות בעזרה *Sublata sunt signa* (Imagines) *ex Atrio. Scilicet Gentes ibi variatim signa erexerant.* וכשגברה יד בית חשמונאי בטלום והוצאום משם ובאותו היום שבטלום עשאוהו י״ט *Cum autem invaluerat domus Hasmonaica, destruebant ea indéque ejiciebant. Et diem illum quo hoc fecere, instituebant pro festo celebrari.*

Dies

Dies 7. Ob Herodis Antipatri F. mortem,[a] מפני שהיה שונא את החכמים *quoniam ita adversabatur Sapientibus*, adeóque disciplinæ eorum Judaicæ, ושמחה היום שמת הורודוס עשאוהו י״ט *Et diem quo mortuus est Herodes fecerunt diem festum.* Ratio ibi redditur, משמחה היא לפני המקום כשהרשעים מסתלקין מן העולם *quia lætitia est coram Domino, quando homines mali è mundo removentur.* Quo trahunt textus aliquos sacros, in quibus illud de Adoniâ à Salomone[b] morti tradito.

Dies 21. יום הר גריזים *Dies Montis Garizim.* Scilicet adjicitur, tempore quo Simeon Justus, Pontifex Maximus pompâ perquam gloriosâ Hierosolyma in occursum Alexandri Magni exibat (qua de re etiam Josephus; cui Jaddus idem dici creditur, nec omninò historiola hæc de monte Garizim memoratur) accessisse etiam Cuthæos seu Samaritas, ad petendum ab Alexandro את בית אלהינו להחריבו *Domum Dei nostri, ad eam destruendam.* Nam ut Templum sibi habebant Garizimiticum, ita nec aliud extare in Terra sancta volebant. Unde primò impetrabant ab Rege ut venderet illis partem aliquam fundi in Monte Moria. Summo autem Pontificis Maximi splendore & præstantiâ captus Alexander dicitur illic rogasse eum suósque, quam ob causam in occursum ejus exiissent, ac, respondentibus illis, ad impetrandum ne Templum suum destrueretur à Cuthæis qui sic adessent, regem indulgentissimè reposuisse, הרי הם מסורים בידכם *Ecce illi in manum vestram traduntur.* מה עשו להם נקבום בעקביהם ותלאום בזנבי סוסיהם והיו מגררים אותם על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים חרשוהו וזרעוהו כרשינין כדרך שבקשו לעשות לבית אלהינו *Quid igitur faciebant* (Judæi *Hierosolymitani?*) *Perforabant calcaneos eorum & ad equo-*

[a] Et ib. cap. 11.

[b] 1 Regum 2, 25.

rum suorum caudas eos suspendebant, & lacerabant eos tribulibus ac spinis, usque dum venirent ad montem Garizim quem arabant seminabántque Viciis, secundum quod petierant (Cuthæi) *ut facerent Domui Dei nostri.* Quibus statim subjungitur, ובאותו היום שעשאו לו כך עשאוהו יום טוב *Et diem istum quo sic faciebant, fecere Diem festum.* Sed hac de historia consulas Davidem Ganzium in *Tzemach David*[a], & ibi citata.

[a] Part. 1. Millen. 4. anno 448.

Dies 25. Dedicationis Altaris, Templi, Luminum festum. De eo superiùs satis. Et rationes eædem è Talmudicis afferuntur. Sed nihil illic de Juditha alterutra.

[b] Megill. cap. 10.

In *Tebeth* seu mense decimo[b]; quasi Decembri.

Dies 28. יתיבא כנישתא על דינא *Consessus Synedrii* (Magni) *circa Judicia*, reformatus. Nimirùm מפני שכשהיו צדוקין יושבין בסנהדרין שלהם ינאי המלך ושלמינן המלכה יושבת אצלו ולא אחד מהם יושב עמהם חוץ משמעון בן שטח וגו׳ *Quoniam, quando Sadducæi sedebant in Synedrio eorum* (Israelitarum) *Jannæus Rex* (cui Sadducæi, Pharisæis usque ad mortem sibi instantem velut rejectis, in pretio habiti) *& Saleminun Regina* (de quibus vide diem secundum Mensis proximi) *ibi juxta eum sedebat, nec Israelitarum* (ritè institutorum) *ullus* (nemo non è Sadducæorum secta) *præter Simeonem Ben Shatach* (Principem Synedrii) *&c.* inter altercandum, planè impares erant illi opinionum suarum probationibus ex lege afferendis. Inde monente eos Principe Synedrii, illi qui sic impar esset locum in Synedrio nullum deberi, sed tantùm illis qui essent probationibus ex lege afferendis pares, &, emergente inter eos causâ disceptatione dignâ, לא היו יודעין להביא ראייה מן התורה חוץ מזקן אחד שיהיה מפטפט

מפטפט. מנגה אמר תן לי זמן הלך ישב לו בינו לבין עצמו וכיון שראה שלא היה יודע להביא ראיה מן התורה למחר נתבייש מלבוא ומלישב בסנהדרי גדולה והעמיד שמעון בן שטח אחד מן תלמידים והושיבו במקומו אמר להם אין פוחתין בסנהדרין של שבעים ואחד וכך היה עושה בכל יום ויום עד שנסתלקו כולם וישבה סנהדרים ישראל על ועתה *Rationem ex Lege afferre minimè sciebant* (nec ſcire quiſquam eorum præ ſe ferebant) *præter Presbyterum unicum qui petulantiùs obloquendo in eum, da mihi, inquit, tempus, & cras tibi reſpondebo. Abiit & ſecum ſolus ſedens conſuluit. Quum verò videret, ſe neutiquam ſcire quomodo rationem ex lege deduceret, die craſtino eum puduit in Synedrium Magnum ingredi, nedum illic ſedere. Tunc conſtituit Simeon Ben Shatach unum ex Diſcipulis* (dignitatis Synedrialis candidatis in ordinibus tribus confidentibus juxta libro Secundo oſtenſa) *& collocavit eum in loco ejus. Dixit enim eis, haud minuendum eſſe in Synedrio numerum Septuaginta & Unius. Atque ad eundem modum fecit quotidie, uſque dum ſemoverentur univerſi* Sadducæi, *& fieret Synedrii conſeſſus ex Iſraelitis juxta diſciplinam ad illud attinentem.* Et dein, ובאותו היום שנסתלקה סנהדרין של צדוקין וישבה סנהדרין של ישראל עשאוהו יום טוב *Et diem illum quo ſemovebantur è Synedrio Sadducæi & conſeſſus ejuſdem fiebat ex Iſraelitis* (ritè inſtitutis, id eſt Phariſæis) *fecère diem feſtum.* Vide diem ſecundum menſis proximi.

In *Sebat* ſeu menſe undecimo [b]; quaſi Januario.

[b] Megill. cap. 11.

Dies 2. Quoniam מת ינאי המלך *obiit Jannæus Rex*, Alexander itidem dictus. Idem qui in 28 *Tebeth* memoratur. Atque ut Herodis diem celebrarunt emortualem, ita ſimilem ob cauſam obitum Jannæi Regis. Etenim ille Sapientibus Phariſæorum

qui rectæ disciplinæ patroni primarii, si non soli, haberentur, infensissimus[a], כשחלה שלח ותפש שבעים זקנים מזקני ישראל נשלן וחבשן בבית האיסורין אמר לו לשר בית האיסורין אם מתי הרוג את הזקנים הללו *quando ægrotabat jussit ut prehenderentur Septuaginta Presbyteri ex Presbyteris Israelis* (quo nomine aliquoties discriminantur in *Megilla* Pharisæi à Sadducæis quibus Jannæus adhæsit; atque, ut videtur, Septuaginta illos è Synedrio Magno semovit, ut totidem ex Sadducæis, juxta ostensa in Die 28 *Tebeth*, substitueret) *adeóque prehendit eos & in Carcerem conjecit. Et dein Carceris præfecto in mandatis dedit, ut, si moreretur, is Presbyteros illos trucidaret.* Dein verò, אשה טובה היתה לו לינאי המלך ושלמינון שמה וכשמת סלקה טבעתו על ידו ושלחתה לשר בית האיסורין אמרה לו רבך בחלום התיר אותם הזקנים התירן והלכו להם לבתיהם ואחר כך אמרה מת ינאי המלך *Bona Uxor erat Jannæo Regi Salominun dicta* (eadem quæ Alexandra apud Josephum & in Ebræorum Annalibus nuncupatur) *quæ, simulac mortuus est ille, Annulum è digito ejus cepit & misit ad Carceris præfectum cum hoc nuntio, Dominus tuus per insomnium solvit Presbyteros illos, unde solvebat eos & abiere illi ad ædes suas. Et posteà propalavit, mortuum esse Jannæum Regem.* Et celatam ejus mortem scimus ex Josepho, atque Alexandram uxorem ejus regnum administrasse. ואותו היום שמת ינאי המלך עשאוהו יום טוב *Et diem illum quo mortuus est Jannæus Rex, Diem fecere festum.*

[a] *Vide Joseph. lib. 13. cap. 23 & 24. Chronicon Templi Secundi &c. Autorem Cabalicæ Historiæ, J. Buxtorfium Lexic. Talmudic. col. 2113. Joseph. Ben Gorion lib. 4. cap. 12.*

Dies 22. Ob decreta de imaginibus in Templum inferendis ab mihi ignoto, qui נסקלנס *Niskalenus* hic dicitur, lata &, per cædem ejus & Judæorum in Numine opem impetratam, irrita reddita, ובטולי גזרותיו מיד בטלו את הצלמין וגררו אותם· אותו היום עשאוהו יום טוב *vim perdidere Decreta ejus, & statim*

tim destruebant imagines & discindebant eas. Atque diem illum fecere diem festum. Evenisse hoc, quicquid fuerit, ex *Megillah* liquet, tempore Simeonis Justi. Sanè haud videtur dubitandum quin idem ipse qui typis heic נסקלנם (quod forsan ex literarum, in scriptione Rabbinica, cognatione corruptum, fuisse debuit גסקלגם) idem fuerit qui in Talmude Hierosolymitano nuncupatur גיים גוליקס *Giis* (forsân *Gaius*) *Gulikus*. Legitur ibi[a], מעשה ששמע שמעון הצדיק בת קול יוצא מבית קדשי הקדשים ואמר נהרג גיים גוליקס ובטלו גזרותיו *Historia est Simeonem Justum audivisse Filiam Vocis ex domo Sancti Sanctorum quæ dixit, cæsus est Giis Gulikus, atque decreta ejus evanuisse*; Quod ipsum in *Megilla* etiam de *Niskaleno* occurrit.

Dies 29. ob mortem Antiochi[b].

In *Adar* seu mense duodecimo[c]; quasi Februario.

Dies 8 & 9. יום תרועא מיטרא *Dies clangoris Pluviæ*, ob illam puto gratias agendo eámque in futurum obsecrando. Ait enim ראשון משנה זו ושני משנה אחרת *Prior ad annum præsentem, posterior ad alium seu insequentem attinebat.*

Dies 12. יום טוריינוס שתפס את לוליינוס ואת פפוס אחיו בלודיקיא *Dies Tyrini seu Turiani qui prehensos Lolianum & Pipum fratrem ejus* (sive Judæos ex origine sive Proselytos) *in Laodicea* adigere voluit ad Legem suam violandam, sed frustrà. Nec quid ultrà faceret, ibi narratur. Apud Talmudicos autem habetur disciplina (quam fusiùs etiam ostendimus nos in libris de Jure Naturali & Gentium, ubi Profanando & Blasphemando Nomine Dei agitur) Judæum qui in publico seu coram Decem aut pluribus, Legem qualemcunque etiam levissimam Sacram, in Gentium persecutione, metûs causâ, violârat mortem בידי שמים *cæli-*

[a] *Gemar. Hierosolymit. ad tit.* Sota *cap.* 9. *fol.* 24. *halach.* 14.

[b] 1 *Maccab.* 6, 1.

[c] *Megill. cap.* 12.

cœlitùs merêri. Lolianum autem & Pipum pro exemplo singulari afferunt, utpote שנתנו להם מים בכלי זכוכית צבועה ולא קיבלו מהן *qui cùm dabant eis* (Gentiles) *Aquam in vase Picto* seu *colorato* (fortè cultûs extranei imaginibus aliquot aut Sacrificiis fœdato) *non receperunt ab eis.* Ita Gemara Hierosolymitana[a]. Alibi idem dies vocatus est etiam יום טירון *Dies Tirion*, ubi[b] R. Jacob Bar Acha, בטל יום טירון יום שנהרג לוליינוס ופופוס *In desuetudinem abiit Dies Tirion, dies nimirùm quo cæsi sunt Lolianus & Pupus.* Scribitur ibi & פפוס uti & alibi. Idem ipsum de eis & Die Tirionis, duodecimo *Adar* collocato, legitur alibi in Talmudis ejusdem Gemara[c]. Refertur eadem Turiani & Loliani & Pipi historiola, cum diei festi institutione eadem, in Gemara Babylonia[d]. Habentur in titulo *Semacoth*[e] qui inter Extravagantes Talmudi Babylonio adjectos locum obtinet, eadem ipsa ferè verba de Loliani לוליאנוס illic nuncupati, & Pipi cæde, quæ, velut eorum Martyrium, ob Nominis dei Sanctificationem ejusmodi sub titulo *Diei Turiani & Tirionis* celebraretur. Sed cædis autor vocatur ibi טרגיאנוס quo nihil expressiùs *Traianum* designat. Utrum טורנוס רופוס הרשע *Turnus Rufus improbus*, seu *detestandus* (qui etiam in Talmude subinde scribi solet, ut vox unica, טורנוסרופוס *Turnusrufus* cum Turiano aut Tirione jam dicto quid habeat commune nondum didici. Illum dico qui, in Excidio Urbis, Aratrum Solo ejus in devastationis irrecuperabilis signum (juxta morem) induxisse dicitur[f], aliósque Sapientes seu Philosophos, id est Theologos & Jurisconsultos Ebræorum, haud parùm infestasse. Glossa Talmudica[g], טורנוס רופוס הנמוך אחר ששמו רופוס *Turnus Rufus; Imperator seu Præfectus quidam, dictus Rufus.*

[a] *Ad tit.* Shebiith *cap.*3. *fol.* 35.*col.*1. *hal.*2.

[b] *Gemar.Hierosolymit. ad tit.* Thainioth *cap.* 2. *fol.*66. *col.*1. *halach.*13. & *ad tit.* Megillah *cap.*1. *fol.* 70. *col.*3. *halach.*6.

[c] *Ad tit.* Megillah *cap.*1 *fol.* 70. *col.*3. *halach.*6. & *tit.* Thainioth *cap.* 2.*fol.*66.*hal.*13.

[d] *Ad tit.* Thainith *cap.*2. *fol.*18,2.

[e] Cap:8.

[f] *Gemar.Babylon. ad tit.* Thainith *cap.*4.*fol.*29,1. *ad tit.* Nidarim *cap.*6. *fol.*50,2. *ad tit.* Sanhedrin *cap.*7. *fol.* 65,2. *ad tit.* Aboda Zara *cap.* 1.*fol.*20,1. Beresith Rabba *parash.*11. *fol.*11. *col.*3. *Maimon. tit.* Thainioth *cap.*5. §.2. Sepher Tanchuma *fol.*4. *col.*3. & *vide Jos.Scalig. ad lib.Can.Isag.* 3.*pag.*304. & *Joan.Buxtorf.in Lexic.Talmudico col.*916.

[g] *Ad tit.* Nidarim *c.*6.*fo.*50,2.

Dies

Dies 13. יום נקנור *Dies Nicanoris* (qui etiam in Calendariis vulgaribus) ob cædem ejus quæ ibi narratur uti etiam in Maccabaicis[a], ubi idem etiam dies memoratur. Tantundem in Gemara Hierosolymitana, ubi יצא, inquit[b], אליו אחד משל בית חשמנאי והוה הורג בחיילותיו עד שהגיע לקרובין שלו וכיון שהגיע לקרובין שלו קטע את ידיו והתיז את ראשו ותלו *Contra eum egressus est unus è domo Hasmonaica* (unus non una, ut somniarunt aliqui, Juditham tunc temporis Hasmonaicam eum decollasse, ut antè memoratur, fingentes; aliis heic, uti & *Megilla* ipsâ & Maccabaicis, non de persona unica sed de Juda & exercitu ejus loquentibus) *&, cæde per copias ejus peractâ usque dum eum accederet, simulac ad eum accessit Manus ejus abscidit & caput ejus amputavit &c.* Idem dies festus sic memoratur in Gemara Babylonia[c].

Dies 14 & 15. Festum *Purim* seu Sortium[d]; quod in Calendariis etiam Vulgaribus.

Dies 17. Jannæus Rex qui & Alexander dictus Sapientibus Israelis, id est sectæ Pharisaicæ, infestissimus & Sadducæis adhærens, morti eos tradere sibi (ut non semel aliàs) constituit, unde fugerunt לסוריא ושרו במדינה קוסליקוס *in Suriam*, seu *Syriam* (quo nomine Talmudicis[e] veniunt regiones Judææ Orientales amplissimæ & quæ à Davide Rege imperio Israelitico adjectæ sunt) *& habitarunt in Urbe quæ Koslikus dicta.* Inde cum Gentiles eos trucidare volebant, noctu clàm effugerunt. ובאותו היום שברחו משם עשאוהו יום טוב *Et diem jam dictum quo effugère illinc, faciebant diem festum.*

Dies 20. Ob Pluviam, post diutinam aeris siccitatem, à Numine, singulari ℣ חוני המעגל *Chani*[f], seu *Oniæ hamaigel* id est *Plaustrarii* interventu,

[a] 1 *Maccab.* 7, 43 *&c.*

[b] *Ad tit.* Thainioth *cap.* 2. *fol.* 66. *col.* 1. §. 13. *& ad tit.* Megillah *cap.* 1. *fol.* 70. *col.* 3 *hal.* 6.

[c] *Ad tit.* Thainith *cap.* 2. *fol.* 18, 2.

[d] *Esther* 9, 21.

[e] *Maimonid. halach.* Theruma *cap.* 1. *& videsis J. Buxtorf. in Lexic. Talmudic.* col. 2453.

[f] *De eo videsis* Sepher Juchasin *fol.* 17, 1 *&* 2. *&* 56, 2.

ventu, impetratam[a]. ואותו היום עשאוהו יום טוב שאין הגשמים יורדין אלא בזכותן של ישראל שנאמר יפתח ה׳ לך את אוצרו הטוב לו בזכותך *Et diem illum fecere festum diem; cùm pluvia non descendant nisi ob meritum Israelis. Unde dicitur*[b] (inter Benedictiones veteres) *Aperiet Dominus Tibi thesaurum suum bonum. Tibi denotat, ob meritum tuum.* Spectat ad Simeonis Ben Shatach ævum ut ibi liquet & in Gemara citata Babylonia, id est, ad tempora Jannæi Regis seu Alexandri.

Dies 28. Decreverant Reges Græciæ, ne Judæi filios Circumciderent, nec Legi incumberent, nec Sabbatum servarent, nec à Cultu abstinerent Extraneo. Jehuda tunc Ben Shemuai & socii sui, ut servitute hujusmodi gens solveretur, se contulere ad מטרוניתה אחת שכל גדולי רומי מצויי אצלה ונטלו עצה ממנה *illustrem quandam fœminam, apud quam Romani Magnates versantes consilium ab ea capiebant.* Admissi לא, inquiunt, בני אב אחד אנחנו לא בני אם אחת אנחנו. מה נשתינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרים עלינו. ולא זזו משם עד שהתירו להם מצות *Nonne filii ejusdem Patris sumus nos? Nonne ejusdem Matris filii? Undenam fit ut, præ aliis gentibus cunctis Linguisque, in nos decrevistis adeo gravia Decreta? Nec discedebant inde usque dum permittebant eis* (servare liberè) *Tria præcepta illa* (de Circumcisione, Legis studio, & Sabbati observatione, nec ad cultum extraneum eos porrò adigebant) & dein sequitur, אותו היום שהתירו שלש מצות הללו עשאוהו יום טוב *Et diem illam quo permittebant illis Tria illa præcepta, fecerunt Diem festum.* Idem habetur in Gemara Babylonia[c].

XIII. E codice illo *Megillath Thainith* dicto, diebus festis

[a] *Vide Misnam & Gemar. Babylon. ad tit.* Thainith *cap.* 3. *fol.* 19, 1. & 21, 1.

[b] *Deuter.* 28, 12.

[c] *Ad tit.* Thainith *cap.* 2. *fol.* 18, 1.

festis sic ordinatis, subjunguntur complures Jejunii Dies, ut in Calendariis vulgaribus. Eo quidem nomine obitèr citari solet Rabbinis codex ille. Atque ut titulus impressus haud alius est, ita ad calcem adjicitur, סליקא לה מגלת תענית *explicit Megillath Thainith.* Sed, ni fallor, ille potiùs reverà est *Midrash* seu expositio codicis vetustioris ejusdem tituli. Etenim aliquoties in eo citatur nomen illud simplex ut alterius libri, quem hujus autor sequitur, titulus, ut וכתוב במגלת תענית *& scriptum habetur in Megillath Thainith*, ubi[a] de die 14 *Jiar* seu Paschate secundo agitur; &[b] במגלת כל הכתוב *omne quod scriptum est in Megillah*; circa luctum & jejunium, ad hunc vel illum modum intelligendum est, quod planè ad *Megillath Thainith* referendum. Atque ad calcem mensium & dierum eorum festorum adjicitur à quibus, ut autoribus, Megilla illa conscripta fuerit. ומי, inquit, כתב מגלת תענית סיעתו של ר' אליעזר בן חנינא בן חזקיה בן גרון כתבו מגלת תענית *Et quisnam scripsit Megillath? Cœtus* seu *Schola R. Eliazeris Ben Chanina, Ben Ezechiah, Ben Garon scripsere Megillath Thainith.* Hæc sanè ex ipso codice satis indicare videntur, opusculum ipsum confectum fuisse ex libro alio sic dicto, in quo Dies illi denotarentur festi, & ita hoc origines eorum fusiùs è Talmudicis explicaret atque τῆς *Megillath* velut Rationarii locum suppleret. Quò quidem, ut argumentum minimè leve, spectant quæ in Gemara Hierosolymitana occurrunt, de cessatione seu in desuetudinem abitione τῆς *Megillath Thainith*, quam tangunt, ut suprà notatum est, R. Gedaliah Ben Jechia & R. Azarias Edomæus. Sed verò etiam ante tempus Talmudis Hierosolymitani liquet notissimum fuisse, eam etiam in desuetudinem (scilicet, festorum ejusmodi omnium, seu ullorum, quà

[a] Cap. 2.
[b] Cap. 11.

illic simul ita congererentur, observationem) ex auctoritate publica evanuisse. Ubi enim in Gemara illa dies aliquot festi[a] jure superinducto tantùm nixi tractantur, nec interim observari tunc dicuntur, adjicitur, disciplinam de eis amplexandam fuisse atque obtinuisse, עד שלא בטלה מגילת תענית אבל משבטלה מגילת תענית בטלו כל אילו *quamdiu nondum evanuerat aut abolita est Megillath Thainith; sed à tempore quo abolita est Megillath Thainith* (autoritas scilicet ejus omnimoda, licet ob reverentiam legi soleret & festos dies aliquot, ut Dedicationis, Nicanoris, Sortium aliunde vim per se retinentes exhiberet) *evanuere omnes illi.* Ubi Rabbi Ba, ואפילו תימר בטלה מגילת תענית חנוכה ופוריים-לא בטלו *Tametsi abolita fuerit* (sit) *Megillath Thainith, nihilominùs Dedicationis festum & illud Sortium perpetua* manserunt. Tantundem illic alibíque in eadem Gemara[b] sæpiùs ex Gemaricorum ore ut indubitatum pronuntiatur. Unde illud Rabbi Jacob Bar Acha, בטל יום טיריון *Tiriani dies abolitus est*, de quo suprà. Babyloniæ item Gemaræ מגילת תענית ה׳, ubi Festa vetera[c] recenset, non semel citatur. Inoleverat enim antiquitùs, ut in Hierosolymitana occurrit, Dies Ebræos frequentissimè instituisse festos ob beneficia præcellentia & miranda à Numine accepta; quos postmodùm parili autoritate in numerum multo contractiorem, ut in Calendariis, redegerunt. In Christianorum festis idem cernitur. Pro temporum ac locorum discrimine alia aliáque servantur, retinentur, evanescunt. Sed & Sententiæ interim apud Ebræos ortæ sunt variæ de servandis prætermittendísve festorum illorum quæ ex jure superinducto, nec ex Lege Sacra, stabilirentur observatione, ut videre est maximè in Gemaris Hierosolymitanis superiùs memoratis. Ex jam dictis, codicem illum quo impresso utimur non ipsam esse *Megillam*

[a] *Ad tit.* Thanioth *cap.* 2. *fol.* 66. *col.* 1. *hal.* 13.

[a] *Ad tit.* Megillath *cap.* 1. *fol.* 70. *col.* 3 & 4. *halach.* 6.

[b] *Ad tit.* Thainith *cap.* 2. *fol.* 17, 2. & 18, 2.

gillam ſed ejuſdem explicationem exiſtimavi. Citatur quidem של Rabbi Niſſim[a] המדרש *Hamidraſh*, *expoſitio*; ubi inde ait Caſeum à filia Joannis Haſmonæi ad Imperatorem ſeu Præfectum (ut ſuprà etiam dicitur) allatam, eum inebriaſſe. Atque verba ejus à R. Azaria[b] citantur. Sed qualiſnam fuerit *Midraſh* ille non conſtat. Nec quidem illud de Caſeo habetur in codice jam dicto de filia Joannis ſed filia Mattathiæ F. Joannis. Nec prætereundum, ſcriptorem luculentum Mahumedanum, Abulaibſan Achmed Calcaſendium (dum Hiſtorica, Geographica, Aſtronomica, alia congerit, inſerítque etiam Feſta Ægyptiorum, Perſarum, & demùm Judæorum velut ex eorum diſciplina de eis ſatis inſtructus, & Judaica rectè, in ea quæ Lege ſacrâ nituntur & quæ aliunde Superinducta ſunt, tribuit) ſecundi generis haud alia afferre[c] præter bina illa, quæ *Purim* ſeu *Sortium* & Dedicationis & Luminum ſunt, quaſi ab eis qui eum edocuerant, didiciſſet, reliqua generis ſecundi in deſuetudinem, quantum ad obligationem ſaltem univerſalem attinet, abiiſſe. Sed de Encæniis eorúmque apud Ebræos celebratione ſolenni, hactenùs.

[a] *Ad Alpheſ. tit.* Sabbath *cap.* 2. *fol.* 10, 1.

[b] Meor Enaiim *part.* 3. *cap.* 51. *pag.* 163.

[c] *Part.* 1. *MS. penes me pag.* 530 *&* 531.

Cap. XIV.

I. Notiones חנכה Dedicationis, Encæniorum, *apud* Ebræos *perpenduntur* Binæ; *quarum altera* Conſecrationem *aliquam non omnino complectitur*. Dedicare domum *ex Lege*, *in Moſaicis*, *militari*. Latinis *ejuſdem vocis notionis uſus*.

II. *Singularis* Dedicationis, *ex Lege illa*, Domûs *interpretatio in Targum* Jonathanis *dicto*. *Et de* Mazuzis

zis *seu Schedis quæ periochis è Deuteronomio binis inscripta*, Postibus *erant ex Lege affigenda. Quænam* ædium *seu structurarum* genera *lege illa continerentur.*

III. Dedicationum Ararum, Fanorum, *id genus aliorum quæ figerentur* Sacrorum, *usus in* Græcorum *veterum Paganismo, veluti* Ebræorum *morem antè indicatum imitabundo.* Ollarum *Frugibus & Leguminibus omnigenis elixis plenarum in eisdem usus simplicior tenuiorque*; Sacrificiis *itidem* sumptuosioribus, *pro Dedicantium libitu, adhibitis. De* Pluti *&* Pacis *Dedicatione apud* Aristophanem. Χύτροι *seu Festi* Anthesteriorum *dies tertia* Eucharistica *ob primum hominum, post Cataclysmum* Deucalioneum, *victum ex* Leguminibus Frugibúsque; *unde etiam, in* Dedicationibus, Ollæ *illæ. Non sine* Auctoritate Publica *apud* Græcos Dedicationes, *Novave Numina permissa.*

IV. Persis *Veteribus, aliisque in* Oriente *&* Africa Dedicationes *nullæ*; *utpote nec* Aræ, Imagines *aut* Templa. *De* Serum *gente, apud* Celsum *eandem disciplinam amplexante. Nec* Simulachra *diu ab Urbe condita apud* Romanos, *qui tandem superstitiosissimis tam illorum quàm* Templorum, Dedicationibus *usi sunt.*

V. Plebis, Senatûs, Principum autoritate *fiebant illæ. De* Ritibus, Verborum Formulis, Personis *quæ præessent.* Postis *Ostii, inter Dedicandum Ædem Sacram, manu* tenendus. Focus accensus. Concepta Augurum in Finibus *designandis* verba.

VI. Pulvinaria, Ludi, Epulæ, Largitiones publicæ *tandem* Dedicationibus *accessêre*; *etiam* Vota, *ut plurimùm, prava.* Καλλικλίναις *apud* Origenem *in* Celsum *pro* Pulvinaribus *sumenda videntur. Quales plerunque*

runque in Marmoribus Dedicationum Formulæ *repertæ.*

VII. Anniversaria *Dedicationum* Festa Ludíque *apud* Romanos. *Asseritur* Livii lectio *recepta, quam vir doctus pridem temerè immutandam voluit.*

VIII. *Singularis* Deûm Magnorum, Matris Deûm *&* Attidis *seu* Attinis *& Sacrificiorum quæ* Taurobolium *&* Kriobolium *dicta, præ cæteris, in Dedicationum formulis marmoreis, mentio.* Tauroboliari *&* Tauroboliatus. Taurobolini. *Vicennalis Sacrorum illorum periodus. Ut* Renati, *ac* Puri *redditi; per vicennium illud* Tauroboliati *mansère.* Magnæ Deæ Lavatio *Romæ.*

XI. Tauropolium *pro* Taurobolio. *Sacra* Taurica. Taurus *quibusnam Diis ritè immolandus. In* Tauricis (*quà* Dianam Scythicam *seu* Tauricam *sive illa sive* Tauropolia *quod festum, alia in notione, erat* Dianæ *illi proprium, spectant*) *locum non omninò habuisse* Tauri *immolationem. Unde illa* Tauropolos *dicta. Ludi* Taurii. Ταυροκαθάψια, *Ludus seu certamen, in codicibus antè non lectum, ejúsque ex veteri marmore* Figura. *De* Capitibus Bubalinis *in* ædis Londini Paulinæ *cœmeterio olim effossis*, Cervi cervæque *oblatione annuâ capitúmque eorum circumgestatione illic solenni, unde* Dianæ *fuisse olim eam* Templum, *ritúsque ibi olim præstitos illos,* Tauropolia *Paganorum redolère, existimatum est.* Cervorum *ibi* Oblationis circumgestationísque Origo *planè* Christiana, *nec trecentis abhinc supra octoginta annis vetustior.*

X. Templorum, Ararum, Regionûmque *circumjacentium effandarum Formulæ aliquot* Romanorum *ampliores.* Leges Dedicationis *Tabulis in Marmoreis affixæ.* Legum *ejusmodi, in* Solo non Romano, *ratio apud* Romanos *non habebatur. Mendum crassissimum in editionibus plerisque* Dedicationis *Marmorea*

perinſignis, ſub Adriano *Auguſto,* Cneii *ſcilicet* Domitii Valentis, *corrigitur.*

QUùm autem apud Ebræos חנך & חנוכה *ἐγκαινίζειν* & *ἐγκαίνια* & *ἐγκαινισμὸς* ſeu *Initiare* ac *Initia* ſeu *Initiamenta* ac *Dedicare* & *Dedicationem* ſignificent; advertendum eſt interim, verba illa cuncta, pro rei, circa quam verſantur, diſcrimine, nunc Conſecrationem ſeu uſibus Sacris cultuíque divino Addictionem ſive Primam ſive denuò Inſtauratam, adeóque *ἀφιερῶσαι, ἀνατιθέναι τῷ Θεῷ* & ſimilia, nunc etiam *inchoare, incipere,* primò *frui,* ſine Conſecratione aliqua, denotare. Sed & *inchoare,* ut *verbum Sacrorum* eſt, quod ſcribit Servius[a], *perficere* denotat ſeu conſummare ſacra. Et ſignificatio † חנך prior perquam obvia eſt in Sacris literis[b], paſsímque uſitatior. Altera occurrit in Lege illa Militari, quâ ubi in Bellum Arbitrarium (nam ad Bellum ex Præcepto gerendum, hoc non attinuit[c]) exeundum eſſet, & משוח מלחמה Sacerdos *unctus in bellum* & delectûs copiarum miniſtri שוטרים dicti, omnibus qui in procinctu eſſent, reliquíſque proclamabant[d], *vir ille qui ædificavit domum* novam ולא חנכו *καὶ οὐκ ἐνεκαίνισεν αὐτήν,* & *nondum dedicavit eam* (Judæi Hiſpanienſes, *y no la eſtreno,* **Hath not taken hanſell of it,** Galli, & *ne l' a point dediee,* Angli, **and hath not dedicated it,** ut & alii & veterum, ut Syrus & Arabs, & recentiorum, exceptâ Pſeudo-Uzielidis, ſingulari ibi expoſitione, de qua ſtatim) *Vadat & redeat in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & vir alter* יחנכנו *ἐγκαινιεῖ αὐτήν, dedicet illam.* Judæi illi, *y varon otro la eſtrenara.* Adjunguntur ibi Sponſus novus, & qui Novam plantaſſet Vineam; ut bello immunes. Et quoniam de Sponſo novo alibi[e] legitur lex itidem militaris, velut

[a] *Ad Æneid.6.* —nocturnas inchoat aras.

[b] *Numer.*7,10. & 11. 84, 88. 1 *Reg* 8,64 &c. *Levitic.* 27, 14 &c.

[c] *Maimonides hal.* Melakim *cap.*7. § 4 &c. 5.

[d] *Deuter.*20,6.

[e] *Ibid.cap.*24,5.

velut huc ſpectans, *Cum acceperit quiſquam uxorem novam, non egredietur ad militiam, nec quicquam aliud tranſibit ſuper eum. Sed immunis erit domi, anno uno, lætabitúrque cum uxore quam accepit*, nec de reliquis binis tempus immunitatis aliquod præſcribitur, ideò, ut מפי הקבלה *ex avita* ſeu *Moſaica traditione*, receptum eſt apud Talmudicos[a], idem ipſum Tempus Triplici illi hominum generi paritèr eſſe tribuendum, adeóque illum tandem, hoc ſenſu, Dedicaſſe domum ſuam novam qui ſive per annum integrum à tempore ædificationis aliûſve, ſive ex empto, ſive ex donatione, aut hæreditaria ſucceſſione, acquiſitionis legitimæ (neque enim de ædificatione ſola legem capiunt) eam inhabitarat, ſive alteri, ob pretium annuum incontinenti ſolutum, locaverat. Ita enim quaſi per annum unicum domo ſuâ fruitus eſt. Joſephus[b] item de tempore illo annuo expreſſim loquitur ubi, inter eos qui immunes eſſent à militia, recenſet τοὺς νεωστὶ δειμαμένους οἰκίας οἷς οὔπω χρόνος ἀπολαύσεως ἐνιαύσιος, *novas domus ædificantes quibus nondum fuit tempus fruendi annuum*. De domo autem ſic conſtructo aut acquiſito novo, nolunt intelligi aut Porticum aut Atrium aut Domum aliquam cujus quadratum non fuerit Cubitorum quatuor, aut eam quam ſibi quis vi ab alio ſibi comparaverat, aut demum extra Terram ſanctam ædificaverat. *Dedicare* ſic, pro uti fruíque velut primitiis Domûs aut uſum ejuſdem auſpicari, Talmudicis ſumitur, quemadmodum etiam apud Latinos in Suetonii illo de Nerone[c], *Ejuſmodi domum cum abſolutam Dedicaret, hactenus comprobavit, ut ſe diceret, quaſi hominem tandem habitare cœpiſſe*. Qui & alibi habet *dedicationem patinæ*[d] pro uſu primo. Et bene quidem vim illam vocabuli refert ad legem illam militarem vir ſummus Iſaacus Caſaubonus, ut ſupparem. Simili

ſenſu

[a] *Maimonid. halach* Melakim *cap. 7. §. 10 &c.*

[b] *Archæolog. 4. cap. 8.*

[c] *Cap. 31.*

[d] *In Vitellio, cap. 13.*

fenſu Paulus[a] dixit, pater putans filii demortui togam ſuam eſſe, *dedicavit eam in funus*. Scilicet uſibus funeris qualibuſcunque ſolennibus deſtinavit. Item Adrianus Auguſtus in epiſtola ad Servianum Conſulem[b]; *Calices tibi alaſſontes verſicolores transmiſi, quos mihi Sacerdos templi obtulit, tibi & Sorori meæ ſpecialiter Dedicatos, quos tu velim, feſtis diebus, conviviis adhibeas*. Ita pariter, quoad Perſonam, tum intranſitivè tum tranſitivè verbum uſurpatum eſt. Ejuſmodi itidem uſus verbi *dicare* & *dicatio*. Aliter autem accepere viri aliqui docti[c] Neronis dedicationem illam; pro ea nempè quæ fieret *profano cultu & execrando*, quaſi ἀφιέρωσις illic fuiſſet aliqua. Etiam & illud Deuteronomii, ſumunt, quaſi, *Sanctiore ritu, populi ſui habitacula voluit Deus eſſe conſecrata*, quaſi quid illic de Conſecratione innueretur. Adjecto, *laudatiſsimo itaque cultu Eccleſia utraque domos novas benedicit & dedicat*. Benedictiones quidem domorum novarum fundamentorúmque earum ſimul & inhabitantium, cum precibus, adhibitas, ſcimus ex Euchologio, & Ritualibus Romanis. Sed in eis nihil de Dedicatione, alio in ſenſu, quàm juxta poſteriorem heic vocis notionem; niſi etiam dapes, quas non ſine benedictionibus præviis comedimus, priori in vocabuli ſenſu, Dedicatas quis perperàm autumaret.

II. In Targum autem Uzielidi tribui ſolito lex illa militaris de Dedicatione domûs novæ ſic extructæ[d], ita concipitur, מאן גברא די בנא ביתא חדתא ולא קבע ביה מזוזתא לשכללותיה יהך ויתוב לביתיה ולמא יגרום ליה חובה ויתקטל בקרבא וגבר חורן ישכלליניה quod vertit Cevalerius[e], *Quis eſt vir qui ædificavit domum novam & non fixit in ea poſtes ad fundandum ipſam? eat & revertatur rurſus in domum ſuam ne occa-*

ſionem

[a] *L.19. D. tit. de in rem verſo.*

[b] *Ex libris Phlegontis apud Vopiſcum in Saturnino.*

[c] *Jacobus Goar in Euchologium pag.606.*

[d] *Deut.20,6.*

[e] *MS.*

ſionem præbeat illi peccatum ut interficiatur in bello & vir alter fundet eam. Quod de Poſtibus figendis atque ita domo fundanda ſic dicitur, non ſatis capio. Qui ædificaverit, fixit, puto, Poſtes. Sed alia omninò, ſi quid video, Paraphraſtæ illi mens. Poſtem quidem Chaldaicè ܐ מזוזתא, ab Ebræo מזוזה, denotare certum eſt. Atque ita uſurpatur in præcepto[a] de verbis Legis aliquot Poſtibus Portíſque inſcribendis. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך *Et ſcribes ea ſuper Poſtes domûs tuæ & in portis tuis.* Jam verò & Chaldaicè & Rabbinicè voces illæ à Poſte & Portis ipſis tranſlatæ ſunt ad ſignificandum itidem Membranas ſeu Schedas ipſas artificioſè ex lege inſcribendas, Poſtibúſque & Portis, ex ſcriptionis illic mandato, affigendas. Adeóque לקבוע מזוזה בפתחי השערים *affigere Mezuza* (ſeu membranam ejuſmodi) *in foribus portarum*, obvium habetur apud Talmudicos[b], alibíque in paraphraſtis Chaldaicis, præceptum illud explicantibus. Unde Onkelos loco utroque Deuteronomii jam citato, ותכתבינון ותקבעינון בסיפי ביתך ובתרעך *& ſcribes ea ſuper Poſtes & affiges ea in liminibus domûs tuæ & in portis tuis.* Et Maimonides, ubi accuratam *Mezuza* ſcribendæ convolvendæque rationem tradit[c], addit, tum aptandam eam eſſe Poſtibus oſtiorum adeò ut בשפופרת של קנה או של עץ או של כל דבר *cava fiſtula ex Canna aut Ligno aut aliâ quacunque materie*, impoſita, poſſit clavo aliâve ejuſmodi re Poſtibus adjungi, & demùm, inquit, וקודם שיקבענה במזוזת הפתח מברך. תחלה ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקבוע מזוזה ואינו מברך בשעת כתיבתה שקביעתה היא המצוה *Et priuſquam eam affigebat* (qui ſic præparârat) *in Poſte oſtii, adhibenda erat tunc primùm Benedictio hæc, Benedictus ſis tu Domine Deus noſter, Rex Mundi, qui ſanctificat nos mandatis ſuis*

[a] Deuter. 6, 9. & 11, 20.

[b] Maimonid. halach. Tephillin cap. 1 &c. alii obiter.

[c] Ibid. cap. 5. §. 6 & 7.

& præcepit nobis affigere Mezuzam (seu schedam jam dictam) *Nec Benedictio adhibenda erat in ejusdem scriptione. Nam Affixio ejus erat ipsum Præceptum* seu *Præcepti sensus.* Et circa hanc rem compluria derivant sibi ut à Mose ex Sinai tradita. Ejusmodi sunt non pauca, de usu heic verbi Figendi aut Affigendi & קביע מזוזה quâ Schedas jam dictas denotant. Hinc etiam illud[a] יהוה שמרך יהוה צלך על יד ימינך *Dominus custos tui, Dominus umbra super manum tuam dexteram* (quod in Chaldaica paraphrasi Regia, Buxtorfiana, Jaiana quasi idem ipsum est) in Bombergiana redditur, יי יטרינך יי יטליל עלך מן בגלל מזוזתא וקביעא על סטר ימינך במיעלך *Dominus custodiat te, Dominus obumbrabit tibi propter Mezuztha* (Schedam illam) *quæ affixa est super latus dexteræ tuæ in introitu tuo.* Alibi etiam paraphrasis illa in editionibus cunctis, pro eo quod est *Leva ejus sub capite meo & dextera illius amplexabitur me*[b], substituit, אמרת כנישתא דישראל אנא בחירתא מכל עממיא די אנא קטרא תפילין ביד שמאלי וברישי וקביעא מזוזתא בסטר ימינא ודשי תולתא לקביל תיקי ולית רשו למזיקא לחבלא בי Quod in Regiis vertitur, *Dixit Synagoga Israel. Ego electa sum supra omnes populos, quia ego alligo frontalia manui Sinistræ meæ & capiti meo, Cartulaque* (*Mazuztha* seu Scheda jam dicta) *affixa est lateri dextero portæ meæ, Cujus tertia pars respicit thalamum meum, ut non habeant licentiam dæmones ad me nocendum.* Unde etiam *Targum* Uzielidis dictum, locum illum de postibus ex præcepto inscribendis, ותכתובינון על מזוזין ותקבעינון בתולתא לקבל תקי עיל ספי ביתך ובתרעך מימינא במיעלך quod vertit Cevallerius[c], *Et scribes ea super Postes & affiges ea in tribus locis in superliminari postium domûs tuæ & in porta tua à dextra ingressus tui.* Lectionem illam בתולתא, quod *in tribus* locis est Cevallerio, vertit Buxtorfius filius[d], Et

[a] Psal. 121, 5.

[b] Cantic. 8, 3.

[c] MS.

[d] Lexic. Talmud. col. 2587. & 2601.

Et affiges eas tertia parte ante thalamum ad limina domûs tuæ. Sed inquit, *pro* בחולתא, *quod est à* חלת *significationis* שלש, *quidam legunt* בחוליתא (id est) *in calamo cavo*, aut fistula; quod jam dictis juxta veteres, è Maimonide, est consonum. Nec quidquam sive τῷ *tribus in locis* sive *tertia parti* heic apud Talmudicos respondens, hactenus didici. Utcunque autem se lectio hæc habeat, satis manifestum fore ex usu, opinor, τῷ לקבוע *affigere* Mazuzas tam frequenti, mentem autoris paraphrasis illius, de dedicatione domûs in bellum aliàs profecturi fuisse, adeóque versionem debere fieri, *Quis est vir qui ædificavit domum novam & nondum affixit in ea Mezuzam* seu *Schedam illam ad perficiendam eam?* (seu habitationi, juxta Legem, idoneæ nondum aptavit) *eat & revertatur rursus in domum suam, ne occasionem præbeat illi peccatum ut interficiatur in bello & vir alter sic perficiat eam.* Nec mihi locus videtur ullus τῷ שכלל in notione *fundandi*, cùm necessariò in ipsa extructione fundaretur domus, ante allocutionem illam in procinctu. In *Mezuzis* autem illis accuratiùs scriptæ fuere Periochæ binæ sacræ[a]. Altera è Deuteronomii capitis Sexti versibus 4, 5, 6, 7, 8 & 9. ubi præceptum habetur de Scriptura Postibus affigenda. Altera ex ejusdem capitis undecimi versibus 13, 14 &c. usque in 21 ubi tantundem occurrit. Schedulæ illæ sic Postibus affixæ ædibus ita seu Postibus ipsis cedebant, ut conductor sive qui illas ibi reperisset sive qui ipse affixisset, cum discederet, auferre jure nequiret[b]. Regulariter aiunt alia ædificia, præter domos דירה *habitationi* aptatas, eásque cubitorum quatuor minimùm spatio quadratas, præcepto de *Mezuzis* neutiquam teneri, adeóque nec structuras Templi, aut Synagogas in quibus habitatio nulla; exceptis tamen in Templo Porta Nicanoris ejúsque interioribus, &

[a] *Maimonides halach.* Tephilin *cap.* 1. §. 2. *& cap.* 5. §. 1.

[b] *Ibid.* §. 11. Pesiktha Zoertha *fol.* 69. *col.* 1.

Conclavi פרהדרין dicto quod erat, בית דירה לכהן גדול בשבעת ימי הפרשה *domus habitationis Pontificis Maximi per Septiduum separationis suæ*, ante festum nempe Expiationum; atque exceptis itidem portis Atriorum, Introituum (in ædes ex distantia ducentium) Urbium ac Oppidorum, quoniam receptum erat, אם היו בתים החייבין למזוזה פתחין למקומות אלו חייבין למזוזה *Si fuerint domus præcepto Mezuzarum obligatæ, Introitus ad loca ejusmodi similitèr esse obligatos.* Affixæ autem erant ad latus dexterum[a] introeunti. Si plura essent domui ostia, uniuscujusque postibus pariter affigendæ erant[b]. Temperamenta ac subtilitates perquam numerosæ ex veteribus habentur hac de re, in Maimonidis tractatu *Tephilin Wemazuza*; quò, qui Talmudica heic velit plura, se conferat. Quicquid autem statuendum fuerit de sententia illa paraphrasis Jonathanis dictæ, quâ ipsam dedicationem in *Mazuzis* affigendis (quarum præcepto ædificia in habitationem universa obligabantur) nulla temporis annui ratione habitâ, consistere vult; id certum est, non sine Benedictione solenni antè ostensa, ac Scheda illa Sacra postibus affigenda, Dedicationem ipsam ritè perfici potuisse; quia scilicet simulac ædes extruebantur, affigendæ erant. Sed in Dedicatione illiusmodi, aut Benedictione *Mezuzæve* usu, nulla habebatur Consecratio seu in Sacros usus addictio.

[a] Sepher Siphri *fol.*34. *col.*133.

[b] *Maimonid.hal.* Tephilin *cap.* 6. §.10.

III. Ab Judæorum exemplis sicut & alia complura, Dedicandi ac in Sacros usus Consecrandi, inolevit[c] manavitque mos, apud Gentiles, ut Ædes eorum Sacræ, Aræ, Deorum Statuæ, Ambitúsque circumjacentes, per solennia Sacra quæ tum Eucharistica essent tum Propitiatoria ac velut חנוכות seu Sacrificia illa Ebræorum in Dedicationibus superiùs memorata, Dedi-

[c] *Guil.Stuckius de Sacrificiis pag.*58 & 59. *alii.*

Dedicarentur, uti & interdum Transferrentur, Ampliarentur, Reficerentúrque. Græci veteres *πολυτελεστέροις ἱερείοις Sacrificiis sumptuosioribus*, ut Victimis, pro arbitrio, Aras, Templa, Statuas Deorum Dedicare quidem solebant[a]. Sed verò qui manu etiam tenaciore in Dedicationem offerebant, nec victimas hostiásve sumptuosiores, *Χύτρας Ollas* adhibebant more solenni à mulieribus (uti etiam legitur) super capita circumferendas, in quibus Πανσπερμία seu Leguminum omnigenûm elixorum mixtio, unde libatio fieret *ἀφιδρυμένοις* Diis *dedicatis* Eucharistica & Propitiatoria. Apud Aristophanem ejúsque Scholiasten, indéque penes Suidam, luculenta hac de re habentur testimonia. In lepida illa Pluti[b] in Deum Dedicatione destinatâ, Anus, in adolescentuli, quem deperibat, gratiam amictu versicolori ornata & circa Dedicationem illam haud parùm satagens Carionem Chremyli servum rogat quid faceret ipsa, seu quomodo in solennitate se gereret, cui ille,

——————Τὰς Χύτρας αἷς τὸν Θεὸν
Ἱδρυσόμεθα, λαβοῦσ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρε
Σεμνῶς. ἔχουσα δ' ἦλθες αὐτὴ ποικίλα,

Ollas quibus Deum consecraverimus accipias & super caput deferas graviter seu *gradu honesto. Advenisti verò ipsa versicolores habens* vestes; quasi dixisset, jam ornasti te eam in rem decenter, id est coloribus variis. Ubi Frischlinus, *nam alioqui versicoloribus ades vestibus*, quasi eam reprehendisset Cario aut ludificasset, ob habitum illum velut sacris ejusmodi haud satis decentem nec gravitati & venerationi in Dedicatione adhibendæ, idoneam. Sed Scholiastes vetus ibi expressim; Ἔθος γὰρ ἦν ἐν ταῖς ἱδρύσεσι τῶν ἀγαλμάτων, ὀσπρίων ἑψομένων Χύτρας περιπομπεύεσθαι ὑπὸ γυναικῶν ποι-

[a] *Scholiast. in Aristophanis Irenen, Scen. Chori & Trygæi, & apud Suidam in* Χύτραις.

[b] *Act. 5. Scen. 3.*

κίλας ἡμφιεσμένας καὶ τὸ πρῶτον ἀπαρχὴν χαριστήρια τοῖς θεοῖς, *Mos enim erat in Dedicationibus Statuarum* (Diis sacratarum) *Leguminum elixorum Ollas circumgestari à Mulieribus versicoloribus vestitis. Atque ex hisce Sacra in Gratiarum actiones Diis libabant.* Ita igitur vestes versicolores ipsæ solennitatis pars erant necessaria. Et dein idem ibi, ὁπότε μέλλοιεν βωμοὺς ἀφιδρύειν ἢ ἄγαλμα θεῶν, ἕψοντες ὄσπρια ἀπήρχοντο τούτων τοῖς ἀφιδρυμένοις εὐχαριστήρια (legitur etiam χαριστήρια ibi) ἀποδιδόντες τῆς πρώτης διαίτης, *Cum vellent Aras dedicare aut Statuam Deorum, elixabant legumina è quibus libabant Diis consecratis, Eucharistica dantes primi victûs nomine.* Quam in rem ex Aristophanis ipsius Danaidibus quæ periere, distichon affert,

Μαρτύρομαι δὲ Ζηνὸς Ἑρκείου Χύτρας,
Παρ' αἷς ὁ βωμὸς οὗτος ἱδρύθη ποτέ,

Testor autem Jovis Hercii Ollas quibus Ara hac olim dedicata est. Etiam de vestium versicolorum heic usu, ad ποικίλα, λείπει, inquit, τὰ ἱμάτια. ἵν' ᾖ ποικίλα ἱμάτια ἔχουσα σεμνῶς ἦλθες, *Subauditur vestis, cum sensus fuerit habens vestes versicolores advenisti ipsa, ut aptè in rem ornata.* Atque juxtà intelligunt poetam de versicoloribus ibi Carolus Gerardus, Alexander ab Alexandro[a], alii. Sed hoc de vestibus ejusmodi, pace Scholiastis, forsàn Carionis tantùm Scomma fuerit in Anum ridiculam sic vestitam quam planè in his cæterísque ludibrio habet. Neque enim alio in loco (ut statim liquebit) Poetæ Scholiastísque ipsius, ubi, pro dramatis ratione, seriò magis de Dedicandi hoc ritu pariter agitur, quidquam occurrit de Mulieribus ipsis, ut quæ Solæ sic dedicarent, nedum de Vestitu ejusmodi adhibendo. Jocando etiam, nec aliud omninò faciundo,

[a] *Genial. Dierum lib. 6. cap. 14.*

undo, Cario ibi, cùm Anus ridicula se Ollas allaturam ait, quasi Ollas qualescunque satis idoneas Dedicationi existimasset,

> Καὶ μὴν, inquit, πολὺ τῶν ἄλλων Χυτρῶν τἀναντία
> Αὗται ποιοῦσι. τῶν μὲν ἄλλων γὰρ Χυτρῶν
> Ἡ γραῦς ἐπεστ' ἀνωτάτω. ταύτης δὲ νῦν
> Τῆς γραὸς ἐπιπολῆς ἔπεισιν αἱ Χύτραι.

Certè longè diversum hæ Ollæ (Dedicationi adhibendæ) *ab aliis faciunt Ollis. In aliis spuma* (quæ, inter jocandum γραῦς heic quod *vetulam* significat, agnominatione ridiculâ sed ei non impari, dicitur; nam spuma elixorum γραῦς, licet rarò, veteribus, ob canitiem nuncupatur) *in summo esse solet. Hujus autem spumæ* (seu Vetulæ) *Ollæ ipsæ summum tenent.* Nam juxta disciplinam illic Carionis, super caput anûs gestandæ erant. Alibi autem apud eundem Poetam[a], postquam Trygæus agricola Cantharo in Cœlum vectus, Mercurii ope Pacem Deam è Barathro, ubi recondita fuerat, in Græciæ suæ commodum, ut omnium servator, redemerat, Chorus, populi nomine,

> ΧΟΡ. Ἄγε δὴ, inquit illi, τί νῷν ἐνταυθενὶ ποιητέον;
> *Age verò. Quid jam nobis hac in re faciendum est?*

Et dein ita interloquuntur,

> ΤΡΥΓ. Τί δ' ἄλλο γ' ἢ ταύτην χύτραις ἱδρυτέον;
> ΧΟΡ. Χύτραισιν, ὥσπερ μεμφόμενον Ἑρμίδιον;
> ΤΡΥΓ. Τί δαὶ δοκεῖ, βούλεσθε λαρινῷ βοΐ;
> ΧΟΡ. Βοΐ; μηδαμῶς ἵνα μὴ βοηθεῖν ποι δέῃ.
> ΤΡΥΓ. Ἀλλ' ὑῒ παχείᾳ καὶ μεγάλῃ; ΧΟΡ. μὴ μή.
> ΤΡΥΓ. τιή;
> ΧΟΡ. Ἵνα μὴ γένηται Θεαγένους ὑηνία.
> ΤΡΥΓ. Τῷ δὲ δοκεῖ σοι δῆτα τῶν λοιπῶν; ΧΟΡ. Ὀΐ.
> ΤΡΥΓ. Ὀΐ; ΧΟΡ. Ναὶ μὰ Δία ——

TRYG.

[a] *In Irene, Scen.* Chorus, Trygæus.

TRYG. Quid aliud quam eam (Deam scilicet Pacem) *Ollis dedicare?* (sumtus enim in his parcissimus, sed, ut videtur inde, usitatissimus) *CHOR. Ollis, ut Hermulam,* seu *Mercuriolum conqueri solitum?* (seu de quo queri solent alii ob vilius ejusmodi sacrificium ei factum) *TRYG. Quid tum videtur? an juvenco Larino? CHOR. Juvenco? non omninò ne fortè hostes reperiamus* (quod Paci non consonum. Sed lusus est ex vocabulis βοῒ & βοηθεῖν. Q. Septimius Florens vertit, *Absit juvenco, ne juventur pralia.* Βοηθεῖν autem, cum significet etiam *hostibus occurrere*, quod Paci ita alienum, Scholiastes ibi interpretatur ἐπὶ μάχην δραμεῖν *in pugnam irruere) TRYG. An verò Sue Pingui & Magna? CHOR. Non, Non. TRYG. Curnam ita? CHOR. Ne committatur Theagenis* (hominis nimis sordidi & odorem suillum spirantis) *suilitas. TRYG. Reliquorum igitur* (Sacrificiorum) *Quidnam tibi tandem adhibere placet? CHOR. Ovem. TRYG. Ovem? CHOR. Ita per Jovem.* Atque ita adhibita est, ut Sacrificium Ollis istis lautius, Ovis in dedicatione illa; qua de re plura ibi posteà sequuntur. Trygæus item,

> Ἴθι νῦν, ἄγ' ὡς τάχιστα τὸ πρόβατον λαβών.
> Ἐγὼ δὲ ποριῶ βωμὸν ἐφ' ὅτου θύσομεν.

I nunc Ovémque duc prehensam. Ego interim Aram praparabo super quam Sacrificabimus. Aderat dein Ignis & Canistrum in quo Secespita sub Molis Salsis & Corona occultus; uti & Tibicen. Tunc inquit Trygæus Ministro suo;

> Ἄγε δὴ τὸ κανοῦν λαβὼν σὺ καὶ χέρνιβα
> Περίιθι τὸν βωμὸν ταχέως ἐπὶ δεξιά.

Age! cum Canistro sume Aqualem trullam; & circumito (lustrans) *Aram dextrorsum.* Aquæ intincta fax, ad illam puri-

purificandam, Hordea Sparsa. Preces tandem & vota Numini concepta;

Δέξαι θυσίαν τ̃ ἡμετέραν,

Accipe Sacrificium hoc nostrum &c. Cùm autem super Aram Pacis sic dedicatæ immolaturus erat Minister, Trygæus ex disciplina Sacra prohibuit, atque extrà ferri jussit, ibique immolari & *τὰ μηρία clunes, coxas,* seu *femora,* tunc inferri, ut inde sed sine sanguine sparso, Deæ libaretur[a]. Etenim haud cruentanda ejus ara. Et cùm festum ei quotannis celebrari soleret, in ipso Synœcesion[b] festivitate, *ἀναιμακτὶ sine sanguine* ad aram ei sacrificabant, licèt verè interim dicat illic jocando Trygæus Hierocli,

Εἰρήνην ἐξῆλθον κỳ ἱδρύσαντ' ἱερείῳ,

Pacem accepere & dedicarunt eam Sacrificio, sumptuosiori scilicet Ollis illis. Et quæ ad Plutum, heic habet ad Pacem itidem Scholiastes excepto illo de Mulieribus versicoloribus. Ita Sacrificiis nunc minoribus nunc majoribus, ab Ollis leguminum ad Victimas pretiosiores, pro libitu & Devotionis discrimine, Deos suos eorúmque aras, statuas, etiam & Templa ac appendices, Dedicabant; hoc in primis temperamento adhibito, ut Sacrificii sive Genere sive Modo Deo ipsi Dedicando (ut heic cruoris erat sparsio seu effusio) neutiquam idoneo, non omninò uterentur. Advertendum autem illud apud Scholiasten, *εὐχαριστήρια* ἀπονέμοντες τ̃ πρώτης διαίτης, quod transtulimus, *Eucharistica dantes primi victûs nomine.* Hieronymus Wolfius vertit, *ob memoriam grati animi de primo victu.* Æmilius Portus, *pro primo victu gratias illis agentes.* Alexander ab Alexandro[c], *Ollas leguminum circumferunt, illásque, gratias agentes, erectoribus dividunt;* ubi Græcorum mens mirè pervertitur. Hoc, opinor, de

[a] *Videsis Lilium Gyraldum Hist. Deorum Syntag.* 17. *pag.* 528.

[b] *Scholiast. ibid.*

[c] *Genial. Dierum lib.* 6. *cap.* 14.

χύτραις seu *Ollis* illis signantèr dictum, velut originem, spectat id quod receptum erat de ejusmodi Sacrificio in χύτροις, quod festum erat, χύτρα[a] item dictum, die 13 Anthesterionis mensis quotannis celebratum[b], id est tertio Anthesteriorum post Pithœgia & Choas quibuscum malè confunduntur etiam apud veteres interdum χύτροι. Retulit enim Theopompius[c] διασωθέντας ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ ἑψῆσαι χύτρας πανσπερμίας, ὅθεν οὕτω κληθῆναι τὴν ἑορτὴν, *Servatos è Diluvio* (Deucalioneo) *elixasse Ollas omni seminum genere refertas, unde festi* (seu Chytrorum) *nomen illud sortitum est*, & Sacrificasse Mercurio Terrestri. Suidas autem, in festo illo πᾶν σπέρμα εἰς χύτραν ἑψοῦντες, ἔθυον Διονύσῳ καὶ Ἑρμῇ, *omnigena semina elixantes in Olla Baccho & Mercurio sacrificabant*; scilicet Athenienses. Atque ipse interpretatur alibi πανσπερμίαν *omnium seminum mixtionem* per παγκαρπίας *omnigenos fructus*, in quibus legumina haud pars exigua. Scilicet, ut, ob legumina atque fructus omnimodos primæ post cataclysmum rationi victûs seu τροφῇ hominum qui tunc non perierant διαίτῃ inservientes, Eucharistica quotannis in festo illo Chytrorum seu τῶν χύτρων *Ollarum* Baccho, adeóque Diis aliis, peragebantur, ita etiam, in libationibus ex Ollis leguminibus plenis & Dedicationibus sic adhibitis. Gratias, ob primum illum ex frugibus ejusmodi victum qui tam antè quàm post Cataclysmum primus quidem habebatur, agi solennitèr, par satis est ut existimemus. Sacrificium enim simplicius illud & incruentum, ut & Far pium & saliens mica, Numini nulli Dedicando non satìs, inter alia quæ fuerint, nisi sumtus excipias, idoneum. Et scimus ex Xenocrate aliisque apud Porphyrium[d], vetustissimis Atheniensium legibus, Deos generatim τοῖς καρποῖς *Frugibus*, Libis, Primitiis, venerandos, adeóque pariter Dedican-

[a] *Scholiast. ibid. Scen.* 3.

[b] *Philochorus de Festis, apud Harpocrationem in* χύτροι. *& Scholiastes ad Aristoph. Acharnenses act.* 4. *Scen.* 7.

[c] *Scholiastes ille ibidem & ad Ranas act.* 1. *scen.* 5. *& Suidas & Phavorinus in* χύτροι.

[d] περὶ ἀποχῆς *lib.* 4.

dos, ubi hostiæ aberant lautiores. Cum autem Sacrificiorum genera tam multiplicia ferè essent[a] quàm ipsa Numina, videtur sanè, in ipsa Dedicatione, saltem plerunque, idem adhibitum quod postmodum singulis in usu, utcunque, pro Sacrificantis liberalitate ultronea subinde auctum. Hùc spectat Dedicatio Philoctetis Aræ Templique in Cassandræ vaticinio apud Lycophronem,

Ἐν δ᾽ αὖ Μακέλλοις σηκὸν ἔγχωροι μέγαν
Ὑπὲρ τάφων δείμαντες, αἰανῆ θεὸν
Λοιβαῖσι κυδαινοῦσι καὶ θύσθλοις βοῶν,

In Macellis (Italiæ urbe[b]) *tandem Templum indigenæ magnum super sepulchrum extruentes, æternum Deum libationibus honorabunt & Boum Sacrificiis.* Ἐν Μακέλλοις scribitur in editis; oræ libri subinde, pro lectione varia, Μακάλλοις adjecto. Etiam in editione, cum Isaaci Tzetzæ commentariis, Μακέλλοις habetur, licet in commentariis legat Tzetzes ipse indubitantèr Μακάλλοις. Atqui in MS. codice Lycophronis cum Tzetzæ commentariis Arundelliano, certè antiquo, tam poeta ipse quàm commentarius habet Ἐν Μακάλλοις. Simile occurrit etiam apud Lycophronem de Parthenopes Templo extructo & libationibus Sacrificiisque annuis honorato, id est, eisdem Dedicationi adhibitis & postmodum quotannis iteratis. Atque ita quidem Salomon, Zorobabel, Judas Maccabæus, Herodes, Sacrificiis, juxta antè indicata, quæ Deo O. M. ex se idonea fuere, Dedicationibus pro libitu & variatim utebantur. Quibusnam verò ex auspiciis, & quorum autoritate publicâ, an Pontificis, an Magistratûs alicujus, penderent Dedicationes ejusmodi apud Græcos (quemadmodum apud Ebræos, atque, ut statim ostendetur, Romanos) ex comicis

[a] *Lactantius lib. de Falsa Religione cap. 21.*

[b] *Stephanus de urbibus, in* Μάκαλλα.

apud Ariſtophanem exemplis illis non quidem liquet. Nec ſcenam adeò levem voluit poeta gravioribus ejuſmodi rebus interturbare. Cæterùm niſi Areopagitæ aliíve, quibus permiſſa poteſtas publica, adprobarent, ἐπιθέτου ſeu *novi numinis*, etiam & veteris ſeu jam ἐγχωρίου & publici, qualemcunque Dedicationem in uſum publicum (quicquid de Laribus, Penatibus, ídque genus cæteris fuerit dicendum) puto nullam pro legitima Athenis habitam; quod elicere non difficile eſt, ex eis quæ de Feſtis adnotat Harpocration[a] ex Iſocratis Areopagitica & Lyſiæ apologia ad Mixidemum, unde idem habet Suidas[b]. Tantundem etiam ex Socratis judicio, ob illata nova, pro numinibus, Dæmonia, quæ Civitas ſeu autoritas publica improbabat. Unde etiam D. Paulus accuſabatur ut ξένων δαιμονίων καταγγελεὺς, *Novorum dæmoniorum annuntiator*[c], cum Jeſum ibi ut in Deum recipiendum prædicaſſet; adeóque in Areopagiticum judicium eſt ductus. Quid quod etiam cùm Plato, in Ægypto, de Deo vero & Moſe edoctus, diſciplinam illam inter ſuos diſſeminare ac propagare volebat, μνημονεῦσαι παρ' Ἀθηναίοις οὐκ ἀσφαλὲς ἡγεῖτο, δεδιὼς τὸν Ἄρειον πάγον, *mentionem ejuſdem facere apud Athenienſes ſuos, tutum haud exiſtimavit, metuens ſcilicet Areopagum*, & ne Melitus quiſpiam aut Anytus adverſus ſe eo nomine excitaretur. Ita nempe Juſtinus Martyr[d], nec ſemel. Tandem etiam, cùm Imperatores Cæſarei eorúmque interdum Deliciæ, ut Antinous, in Deos referendi erant apud Græcos, Romanis parentes, id non ſine publica Provinciarum Urbiúmque autoritate, permiſſu Principis populíque Romani nixâ, factum eſt; quod ex hiſtoria Auguſta ſatis obvium. Et Tacitus[e], *Templum ut in colonia Tarraconenſi ſtrueretur Auguſto, petentibus Hiſpanis permiſſum; datúmque in omnes*

[a] *In* Ἐπιθέτους ἑορτάς.

[b] *In eiſdem vocibus.*

[c] *Act. Apoſt. cap.* 17, 18. *videſis Joann. Meurſium in Areopago cap. 9. & Samuel. Petit. ad Leges Atticas cap. 9.*

[d] *In Parænetico ad Græcos.*

[e] *Annal.* 1.

omnes provincias (tam Græcas quàm alias) *exemplum.* Quod ſine permiſſu injuſſúve Principis & Senatûs adhuc populíque ritè ſatis fieri nequibat. Idem etiam[a], *Decrevere Aſiæ Urbes Templum Tiberio, matríque ejus ac Senatui. Et Permiſſum ſtatuere.* Atque, ex autoritate ejuſmodi, Epheſus, Smyrna, urbes aliæ totiès τῶν Σεβαςῶν *Auguſtorum* aliorúmque Νεωκόροι Numinum erant. Nec quidem Græcorum aliorúmque Orientis Ritus heic (licet ii haud adeò expreſſim in eorum monimentis ſint comperti) non fuiſſe ſatis Romanorum ritibus, de quibus ſtatim, analogos, eſt autumandum. Certè in ſcriptis Græcorum & marmoribus editis, paucæ ſunt illorum Dedicationes. Et quæ ſunt, ſimpliciùs plerunque concipiuntur, cum ἀνέθηκε interdum ἱδρύσατο & ſimilibus. Sed vetuſtiſſima Dedicationum vox Græca eſt ἀνέθηκε, ut in Tripodum epigraphis tribus, in literis Ionicis, apud Herodotum[b]. Nunc metro (ſed rariùs) fiebant, plerunque proſâ. Interdum etiam interſertis quæ à Numine, eo nomine deſiderabantur. Ut in Dedicatione fundi haud procul ab urbe, in Triopio, facta ab Herode ſive Rege ſive Rhetore, in quam Iſaacus Caſaubonus & Claudius Salmaſius notas ediderunt. Inter eas enim quæ Græcanico more conceptæ ſunt cenſenda illa, licèt in ſolo Italico facta fuerit. Cauſa item acceſſit in turris Phari, velut Aræ, Soſtrati Cnidii Dedicatione[c],

ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ ΚΝΙΔΙΟΣ
ΔΕΞΙΦΑΝΟΥΣ
ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΣΙΝ
ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΠΛΩΙΖΟΜΕΝΩΝ.

Soſtratus Cnidius Dexiphanis F. Diis Servatoribus, Pro Navigantibus. Frequentiùs autem, ΑΠΟΛΛΩΝΙ, ΑΡΤΕΜΙΔΙ, aliis inſcriptæ ſunt Aræ, citra Dedicandi

[a] *Annal. 4.*
[b] *In Terpſichore.*
[c] *Strabo lib. 17.*

verbi aliusve tantundem innuentis Causæve adjectionem. De Ritibus autem aliter, Dedicationibus ejusmodi adhibitis, non inter illas liquet. Exempla habentur aliqua in libro superiore[a]. Etiam in pagis Atticis olim reperiebantur βωμοὶ ἀνώνυμοι, *Ara sine nomine* Dei alicujus. Ad lustrandum nempe Urbem & lue grassante sic liberandum, accersitus è Creta Epimenides, Oves & nigros & candidos in Areopagum duxit atque inde quò vellent abire permisit, his, qui illas sequebantur, dans in mandatis, ubicunque decumberent illorum singuli, θύειν τῷ προσήκοντι Θεῷ, uti inquit Laertius[b], *Sacrificare* illos *peculiari cuipiam Deo*, ut vertit Frater Ambrosius; sed Thomas Aldobrandinus, *Deo proprio* quod loci sensus postulat. Nimirùm Nigros Diis Inferis, Candidos Superis, utrisque scilicet paritèr generatim sic placandis. Hugo Grotius[c], *τῷ προσήκοντι Θεῷ, id est, ei Deo ad quem ea res pertineret, non addito nomine. Sic Romani, si Deus, si Dea es. Macrob. III.9.* Adjicitur à Laertio, de suo tempore seu seculis aliquot post Christum, *καὶ νῦν ἔστιν εὑρεῖν κατὰ τοὺς δήμους τῶν Ἀθηναίων βωμοὺς ἀνωνύμους, ὑπόμνημα τῆς τότε γενομένης ἐξιλάσεως*, ubi Ambrosius, *Ex eo jam hodiéque per Athenienſium pagos, Aras sine nomine inveniri certum est, in ejus quæ tunc facta est expiationis memoriam*; Aldobrandinus, *Quocirca etiam nunc in oppidis Athenienſium, ejus placationis monimentum, Aras sine nomine licet invenire.* Atque in Annotationibus[d], *Id autem propterea opinor quia cum Oves Proprio Deo mactarentur, non explicabatur nomen Dei, cui Sacrificium fieret, ideóque aræ etiam sine nomine erant. Credibile autem est, post purgatam urbem, homines pestilentiâ liberatos illius expiationis monimentum, in suis quisque oppidis, has Aras ædificasse.* Hùc benè referunt Th. Beza[e], Isaacus Casaubonus ad Laertium, aliique, Aram

ΑΓΝΩ-

[a] *Cap.3.§.3. seu in Addendis pag.707 &c.*

[b] *Lib.1. in Epimenide.*

[c] *Ad Act.Apost. cap.17,23.*

[d] *Ad Laertii lib.1, 173.*

[e] *Ad Act.Apost. 17,23.*

ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ, *Ignoto Deo*, Athenis Sacram, de qua S. Paulus, *præteriens & videns Simulachra vestra* ((seu *culturas vestras*[a], Σεβάσματα ὑμῶν) *inveni & Aram in qua scriptum erat* Ἀγνώστῳ Θεῷ. Ibi, Syrus *& videns* ܒܝܬ *Domum* ((seu *Templum*) *religionum vestrarum, inveni* ܐܚܕ ܐܠܬܪܐ *Aram unam, cui in scriptum erat* ܕܐܠܗܐ ܟܣܝܐ *Dei Reconditi* seu *Apocryphi.* Arabs Erpenianus, *& videns* بيوت *Domos cultuum vestrorum, inveni Aram cui inscriptum,* الاله المكنون *Deus Absconditus.* Lucianus non semel Θεῦ Athenis ἀγνώστου meminit[b], uti & Pausanias[c], Θεῶν ἀγνώστων illic Ararum, quem interpretans Hugo Grotius, *hoc vult*, inquit, *multas fuisse Aras tali inscriptione Θεῷ ἀγνώστῳ, quanquam potuere & aliæ esse pluraliter inscriptæ, aliæ singulariter.* Theophylactus autem, *Erat tota inscriptio Aræ,*

ΘΕΟΙΣ ΑΣΙΑΣ ΚΙ ΕΥ
ΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΛΙΒΥΗΣ·
ΘΕΩ ΑΓΝΩΣΤΩ
ΚΑΙ ΞΕΝΩ.

Diis Asiæ, Europæ & Africæ. Deo Ignoto & Peregrino seu *Hospiti.* Quod itidem hab tur in Commentariis Hieronymi[d], excepto quod ibi legitur *Diis Ignotis* (ut apud Pausaniam) *& Peregrinis.* Ubi additur, *Verùm quia Paulus non pluribus Diis indigebat Ignotis, sed uno tantùm Ignoto Deo, singulari verbo usus est.* Adeóque partem tantùm ad rem pertinentem eis objecit. Dubitari autem interim, opinor, nequit quin tum Sacrorum, quæ postmodùm Diis, qui Dedicarentur, sive Superi sive Inferi, ex natura sui, continuanda essen , tum rituum aliorum, Solennitas (plerunque sal em)

[a] *Videsis Ludovic. de Dieu ad Act 17, 23.*

[b] *In Philopatride.*

[c] *In Atticis.*

[d] *Ad Epist. ad Titum cap. 1.*

ſaltem) annua, etiam Dedicationis nomine, celebraretur.

IV. His quæ de more in Dedicationibus Græcanico dicta ſunt, analoga obtinuere pariter apud Gentes alias; quotquot nimirùm Templa Ædéſque Sacras aris ſtatuíſque ornatas admiſêre. Nam fuerunt quæ, utcunque Numina colentes varia, aut Solem ſaltem ſub variis nominibus, neque Aras nec Statuas imaginéſve ullas eorum habuere, nec Templis eos circumſcribebant; hoſtias interim pro placito, loco in quocunque, immolantes, atque orbem Terrarum Cœlo tectum Mundúmque ipſum tantùm eſſe Deorum ſuorum Templum exiſtimantes. Sic, ex Magorum diſciplina, Perſæ[a], Scythæ, Afrorum Nomades ſeu Numidæ alíque. Celſus apud Origenem[b], *οὐκ ἀνέχονται νεὼς ὁρῶντες καὶ βωμοὺς καὶ ἀγάλματα. οὐδὲ γὰρ Σκύθαι τοῦτο, οὐδὲ Λιβύων οἱ Νομάδες, οὐδὲ Σῆρες οἱ ἄθεοι, οὐδὲ ἄλλα ἔθνη δυσαγέστατα καὶ ἀνομώτατα. ὅτι δὲ καὶ Πέρσαι οὕτως ὀνομάζουσι* (potiùs *νομίζουσι*) *Ἡρόδοτος ἐν τοῖσδε ἱστορεῖ. Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσι δὲ χρεομένους· ἀγάλματα μὲν καὶ βωμοὺς καὶ ναοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἱδρῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι.* *Non ferunt* (gentes aliquæ) *Templa, Aras, Statuas* (Deorum) *aſpicere. Ita enim, nec Scythæ, nec in Afris Nomades, nec Seres illi athei, uti & aliæ gentes maximè profanæ & legibus deſtitutæ. Etiam & Perſæ idem ſibi ſtatuêre, ut narrat in his Herodotus Perſarum ritus hoſce novi. Statuas, Aras, Templa, nec ipſi Dedicant & alios pro ſtultis habent, qui hoc faciunt*; quæ ſunt Herodoti verba in loco citato. Græca quidem quæ Davidi Hœſchelio debemus, illic ſic habent, *οὐδὲ Σῆρες οἱ ἄθεοι* *Non Seres illi Athei.* Atque *Seres* etiam legitur in verſione cum Hœſchelii editione conjunctâ Geleniana (quæ itidem in Baſileenſi & Pariſienſi recentiori)

[a] *Herodotus lib. 1. Strabo lib. 15. Cicero in Verrem Orat. 2. alii.*

[b] *In eum lib. 7. pag. 384.*

centiori) tum illic tum paulò post, ubi iteratò de eisdem Celsi verbis loquitur Origenes. Ita etiam illic Græca illa. Cæterùm versio antiquior, Parisiis etiam edita à Jacobo Merlino, anno 1512, quæ Christophori Personæ est sub annum 1480 demortui, habet *nec qui sine Deo sunt Syri.* Interpres igitur legerat, οὐδ' Σύροι οἱ ἄθεοι, tum in Celsi verbis tum in Origenis sequentibus. Certè, cùm Seres illi, Orientis populi celeberrimi (nam de Seribus illis, non de obscurioribus in Austro seu apud Æthiopas, de quibus Lucanus[a] & Heliodorus[b], videtur intelligendum) ἔθνη quidem βάρβαρα dicta Dionysio Alexandrino, vocentur Melæ[c] *genus plenum justitiæ*, Plinio[d], Solino[e], aliis, *mites & inter se quietissimi, & reliquorum mortalium cœtus fugientes*, adeò ut mos eorum ritúsque sive cultûs sive impietatis, qualiscunque ille esset, haud ita facilè scriptoribus dignosci quiret; ægrè nimìs concoquitur undenam signantiùs & præ cæteris detestandum heic Atheorum nomen fuerit. Si de Syris caperetur, Judæi, ut Syri, Celso Athei, per scomma potuerint innui. Tam enim illorum nomen quàm Christianorum erat ei odiosissimum. Et Syros, Judæos continere, nemo nescit; quibus tunc temporis, nec Templum, nec Ara aliqua, nedum statua fuit. Sed interim manifestum est, Origenem ipsum Judæos aut Christianos in gentibus illic sic memoratis, non omninò contineri agnoscere, utpote qui horum utrorumque disciplinæ rationem diversissimam expressiùs ibi facit ab istorum. Σῆρες igitur videtur legendum; juxta editionem è MSS. optimis quibus usus est Hœschelius. Sed verò etiam nec Romani ipsi statuis seu simulachris Deorum plusquam annos centum & Septuaginta in cultu usos esse, testis est Varro[f], id est, ab Romuli initiis usque ad Tarquinii Prisci ferme exitum qui Hierosolymo-

[a] *Lib.* 1.

[b] *Hist. Æthiopica lib.* 9.

[c] *De situ Orbis lib.* 3. *cap.* 6.

[d] *Lib.* 6. *cap.* 17 & 22.

[e] *Polyhist. cap.* 53. *Eustath. ad Dionysium, Ammian. Marcellinus lib.* 23.

[f] *Apud Augustin. de Civitate Dei lib.* 4. *cap.* 31.

rum excidio primo coævus erat. Nec quidem dissimile est veri, ex fama, quæ proculdubio etiam tam per Occidentem quàm Orientem passim increbuerat, de clade illa Hierosolymorum Templique adeò insigni, déque Templo illo ac institutis gentis, Numinis imagines non admittentibus, Romanos, qui Ebræos ea in re hactenus imitati fuerant, velut in tutiorem sibi partem, ut cladis exemplo monitos, transeuntes (quà Numina, quà Homines, etiam ob religionem, ejúsve prætextu, invicem acriùs dimicare solitos spectarent) etiam imaginum Deorum usum, in Templa, sibi posterisque suis cautiùs consulentes, adscivisse. Imò Tertullianus[a], diu sine Templis etiam cultum apud eos fuisse omnimodum. *Etsi*, inquit, *à Numa concepta est curiositas superstitiosa, nondum tamen aut simulachris aut Templis res divina apud Romanos constabat, frugi religio & pauperes ritus, & nulla Capitolia certantia cælo, sed temeraria de cespite altaria.* De simulachris quidem & tot annorum spatio consentiunt alii; ut Clearchus[b], Plutarchus[c], Halicarnassensis[d]; sed Templa interim (ναοὺς ϗ τεμένη) tunc à Romanis, sine illis extructa adjiciunt. Et nihil magis sub Regum tempora obvium, quàm ab ipsis Templa Dedicata, sed sine Simulachris quæ posteà inolevere. Unde quidem facilè satis intelligitur cur Numæ Pompilii libros circa annum ab U.C. 570, sub Janiculo effossos comburendos decerneret Senatus[e], utpote Pythagoricos & qui pleraque haberent dissolvendarum religionum, sub Numa scilicet scripti, cum Simulachra & Pulvinaria Numinum non modò non in usu essent, sed neque ex religione ac doctrina Pythagorica permissa. Et demùm non est quòd dubitemus quin libris in illis continerentur quæ adeò pomposum illum Simulachrorum & Pulvinarium usum, qui ita post-

[a] *In Apologetico cap.25.*

[b] *Apud Clem. Alexandrin. Stromat.5. & Euseb. Præparat. Evangelic. lib.8.cap.6.*

[c] *In Numa.*

[d] *Lib.2.*

[e] *Livius Decad. 4. lib.10. cap.29.*

postmodum in usu, impugnarent, vulgóque tunc credita dissolvere potuissent. Quod ad Templorum autem ac Delubrorum, adeóque Dedicationum illorum, initia apud Gentiles attinet; perquàm varia traduntur. Fertur quidem celeberrimus ille & longævus Epimenides Cretensis (de quo suprà) Philosophus & Theologus insignis (cui etiam ut Deo Cretenses sacrificare solitos esse tradidere nonnulli) πρῶτος[a] οἰκίας καὶ ἀγροὺς καθῆραι καὶ ἱερὰ ἱδρύσασθαι, *Primus Domos & Agros lustrâsse & Templa dedicasse.* Unde etiam ἱδρύσατο Athenis *dedicavit*, à se extructum τὸ[b] ἱερὸν τῶν Σεμνῶν Θεῶν, *Templum Dearum Verendarum.* Et cum Nympharum Templum extructurus erat, Theopompus ait[c], ῥαγῆναι φωνὴν ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ, *vocem è cælo lapsam*, Epimenides, μὴ Νυμφῶν ἀλλὰ Διός, *Non Nympharum, sed Jovis.* Si hoc de extruendis Dedicandísque Templis apud Græcos Primis, verum esset, fortè non indignum itidem fuerit quod advertatur, disciplinam Epimenidis in Græciam introductam illam planè coævam fuisse Hierosolymorum Templíque Excidio illi Primo sub quod ipsum, simulachra in Templa sua receperunt, ut diximus, primò Romani; quibus ita Templa, antequàm Græcis in usu. Floruit enim Epimenides Olympiade 47, Tarquinio Prisco coævus. Et veri est non dissimile, ex vagante de clade Hierosolymitana passim famâ cultûsque ibi antè Numinis ratione perpensa, varias in Græcorum Romanorúmque mentes ingestas, circa Cultum suum, Aras, Templa, persuasiones. Alii autem Ægyptiis (sed cujusnam interim seculi, non indicatur) tribuunt non solùm Deorum Duodecim nominum Græcis communicationem, sed &[d] βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους, *Aras & Simulachra & Templa Diis statuisse ipsos primos* aiunt, quasi inde illa

[a] *Laertius lib. 7.*

[b] *Lobon Argivus, ibidem.*

[c] *Ibidem.*

[d] *Herodot. in Euterpe.*

Græci, ut alia, didicissent. Quicquid autem sive ex Epimenidis aliorúmve disciplina hanc circa rem imbiberant Græci, adeóque in usum receperant, invaluit apud illorum aliorúmque non paucos, aut potiùs continuatum est diúque permansit postmodùm dogma vetus illud de Templis Arísque non adhibendis. Unde etiam circa trecentos ab Epimenide annos, Magnus ille Stoicorum Coryphæus, Zeno Cittieus, in commentariis de Republica, ejúsque sequaces numerosissimi, Templa omnimoda adeóque eorum & appendicum Consecrationes ex professo improbabant; tametsi, sibi ipsis adversi, sic Dedicata laudarent interim eísque uti frui nihilominùs consuescerent, quod de eis notat Plutarchus[a]. Δόγμα, inquit, Ζήνωνος ἐστὶ ἱερὰ θεῶν μὴ οἰκοδομεῖν, *Decretum* (Disciplina) *Zenonis est, Templa Deorum non ædificanda*, ratione argutulâ adjunctâ; Ἱερὸν γὰρ μὴ πολλοῦ ἄξιον καὶ ἅγιον οὐκ ἔστιν. Οἰκοδόμων δὲ ἔργον καὶ βαναύσων οὐδὲν ἐστὶ πολλοῦ ἄξιον, *quod enim non sit magni precii, id ne Sacrum quidem esse. Fabrorum autem & sordidas artes exercentium opera, non esse magni precii.* Atque postmodùm, maximè apud discipulos ejus sectámque illam, quæ planè in Philosophia ac Theologia seculorum illorum præpotens erat, viguit Opinio ista; unde Plutarchus benè illis exprobrat quod ipsi Sacrificarent ἐπὶ τῶν βωμῶν καὶ τῶν ἱερῶν ἃ μήτ' εἶναι μήτ' οἰκοδομεῖσθαι δεῖν ἀξιοῦσι, *in Altaribus & Templis, quæ interim nec esse nec ædificari debere dijudicant.* Brevinsculè hac de re Laertius[b]; μήτε ἱερὰ, μήτε δικαστήρια, μήτε γυμνάσια ἐπὶ ταῖς πόλεσιν οἰκοδομεῖσθαι. *Nec Templa, nec Tribunalia, nec Gymnasia per urbes ædificanda.* Quod verò ad Epimenidem Cretensem illum, velut Templorum autorem quomodolibetcunque primum spectat; receptum qui-

[a] *Lib. de Stoicorum repugnantiis.*

[b] *Lib. 7. in Zenone.*

quidem est apud veteres, Templa apud Græcos etiam in usu fuisse, eóque forsan à plurimis antè seculis tunc deductum, tempore Pythagoræ qui de eis non semel in Symbolis loquitur (ut ex Porphyrio scimus & Iamblicho) & in Templo Carmeli montis fertur plerunque μονάζειν *monachi instar vixisse*[a]. Sic Abaris Hyperboreus in Græciam veniens dicitur[b] καταλύειν ἐν τοῖς ἱεροῖς, *hospitari solere in Templis*, velut locis tunc satis obviis. Quo tempore floruerit sive Pythagoras sive Abaris, nimìs incertum quidem est. Sed Epimenidem utrisque[c] diù antevertebant juxta veterum aliquos, quorum alii Abaridem Olympiade 3 floruisse aiunt ut Hippostratus[d], alii in vigesima prima, quæ plurimis annis Epimenidem antecedit. Imò traditur[e] quidem annos circa 1400 ante Epimenidem in Creta sua ipsa, à Crete primo illic Rege & Curetibus cæteris conditum Cybeles Matris Templum; uti etiam, in Delo, Apollinis Templum ab Erysichthone filio Cecropis fabricatum esse[f]. Cecrops autem Epimenidem annos circa 1000 antevertit. Alia sunt in Græcia ejusmodi, de seculis illo immane quantum vetustioribus. De Ægyptiorum autem Templis (quoad tempora, quibus antiquitùs illa habuerint) legitur apud scriptores priscos, Ebræos ibi καὶ τὸ ἐν Ἄθῳ καὶ τὸ ἐν Ἡλιοπόλει ἱερὸν κατασκευάσαι τοὺς Ἑρμιοὺθ ὀνομαζομένους, *& Templum quod in Atho, & quod Heliopoli, condidisse, Ermiouth dictos*. Sic, in libro de Judæis, Artapanus[g], qui eos sic nominatos alibi[h] scribit; velut nomine Ægyptiaco sic Judæorum nomen vertente. Mosis item tempore Diospolis ναὸς ibi ab eodem memoratur[i]; uti & de Apide. Chenephren Regem illic, Mosi coævum, κελεῦσαι τὸ ἱερὸν αὐτοῦ τοὺς ὄχλους καθιδρύσασθαι, *jussisse Templum ejus à Plebe fundatum dedicari*; etiam &, ex eo quod Moses Virgâ

[a] Iamblich. de Vita Pythagoræ cap. 3.
[b] Idem ibid. cap. 28.
[c] Videsis Euseb. in Chron. poster. Num. 1454 & 1568. atque ibi Josephum Scaligerum.
[d] Apud Harpocr. tionem in Ἄβαρις.
[e] Euseb. Chron. lib. poster. num. 86.
[f] Idem ib. num. 497. & Cedrenus pag 67, 21 edit. Xylandri Georgius Syncellus in Chron. pag 153. Isidor. in Chronic. ætate 3.
[g] Apud Eusebium de Præparat. Evangelica lib. 9. cap 23.
[h] Ibid. cap. 18.
[i] Ibid. cap. 27.

adeo miraculosâ usus fuisset, ideo Ægyptios τὴν Ῥάβδον ἀνατεθεῖναι εἰς πᾶν ἱερὸν, *Virgam consecrasse in quolibet Templo*; imò &, cùm grandine & terræ quassationibus prodigiosis, à Mose exitum postulante, affligerentur, Συμπεσεῖν τὰς μὲν οἰκίας πάσας τῶν δὲ ναῶν τοὺς πλείστους, *corruisse domos quidem universas & Templorum pleraque*. Unde palàm satis liquet etiam seculo in illo Mosaico Ægyptiis suum fuisse, nec tunc novum, Templorum usum, non dubitasse Artapanum, quem & secutus est Alexander Polyhistor aliíque. Tantundem, ut Græcis suis receptum, de Templis Arísque tunc temporis frequentibus indubitantèr admittit Lysimachus, hostis ille nominis Judaici acerrimus, cùm Mosem comitésque ejus calumniatus est, eos in Exitu & in Cananæam Itinere, ubique[a] Θεῶν τε ναοὺς καὶ βωμοὺς οἷς ἂν περιτύχωσιν ἀνατρέπειν, *Deorum & Templa & Aras in quas nempe inciderent evertisse*, & ab ἱεροσυλίᾳ *Sacrilegio* seu *Templorum* direptione quâ sic utebantur, posteros illorum urbem posteà extruentes eam Ἱερόσυλα nuncupâsse, idémque posteà, pudoris causâ, in Hierosolyma commutâsse. Etiam de Templis tunc Temporis in Ægypto, ad illud Mosis de ipso Exitu[b], ובאלהיהם עשה יהוה שפטים *Et in Diis eorum fecit Dominus judicia*, seu, ut Græci, τὴν ἐκδίκησιν *ultionem*, Ebræi ipsi *autumant*, inquit Hieronymus[c], *quod nocte quâ egressus est populus omnia in Ægypto Templa destructa sunt, sive Motu Terræ, sive ictu fulminum*. Quod quidem de Idolis seu Simulachris uti & locum Mosis id genus alterum[d] capere solent interpretes. Accedat hisce receptum etiam videri apud Græcos Mosis tempore sua habuisse Templa & Simulachra. Comites nempe ejus in Cananæam, fingebantur, apud Græcos, fuisse Ægyptios, illúmque eos docuisse Numinis Simulachrum non omninò formare τέμνος.

αφο-

[a] *Apud Josephum in Apionem lib. 1. prope finem.*

[b] *Numer.* 33, 4

[c] *Epist.* 127. *ad Fabiolam Mans.* 1.

[d] *Exod.* 12, 12.

ἀφορίσαντας καὶ σηκὸν ἀξιόλογον τιμᾶν ἕδους χωρὶς, *Sed Templum ei assignare & Habitationem* (illam Sacram) *honorare citra Simulachrum.* Sic Strabo[a]. Etiam in Palæstina, circa secula illa adeò vetusta, Templa in usu fuisse, satis cernitur in Asdodorum בית דגון οἴκῳ Δαγὼν *Domo*, seu ut in Vulgata, *Templo Dagonis*[b], unde urbs ipsa sic denominata[c], sicuti & aliæ Urbes, à Templis tunc suis, ut *Beth-Phegor*[d], *Beth-Shemesh*[e], à Templo *Phegorii*, *Solis*, dictæ, quemadmodum item complures. Imò Templorum initia Phalegi ævo tribuuntur. Isidorus[f] Hispalensis; *His temporibus primùm Templa constructa sunt.* Sed Origo heic incertissima est, ut ex aliis eam in rem à Lilio Gyraldo[g] & Rodulpho Hospiniano[h] congestis videre est.

V. In scriptis tum Chartaceis tum Marmoreis Romanorum, habentur Dedicationes Templorum solennes frequentissimæ, quarum etiam, illis in usu, Jura Ritúsque expressiùs occurrunt. Injussu Populi aut sine Plebis scitu aut Senatusconsulto, quod Plebiscitum sæpiùs supplebat, aut demùm Principis indultu (uti, apud Ebræos, injussu Synedrii Magni aut sine reliquis, ut ostensum est, eam in rem accedentibus) Ædes, Terra, Ager ritè Dedicari nequibant, aut pro religione tenendis haberi. Id de Ædibus ac Templis maximè liquet ex Livio[i], ubi Cornelium Barbatum Pontificem maximum ait, *negasse nisi Consulem aut Imperatorem posse Templum Dedicare, atque, ex autoritate Senatûs, latum ad Populum fuisse, ne quis Templum Arámve injussu Senatûs, aut Tribunorum plebis partis majoris dedicaret.* Scilicet anno ab U.C. 450. Postmodùm verò, ex autoritate Pontificibus permissâ, atque lege Papiria, nec Ædium, nec Terræ, nec Agri *sine Populi jussu aut Plebis scitu* legitima fiebat Dedicatio, ut videre est apud Ciceronem,

[a] *Lib.16.*
[b] *1 Samuel. 5,2.*
[c] *Josue 15,41. & 19 & 28.*
[d] *Idem 13,20.*
[e] *Id. 15,10.*
[f] *In Chronico, ætate 2.*
[g] *Syntagmate de Diis 17. pag. 492.*
[h] *De Origine Templorum lib. 1. cap. 5.*
[i] *Lib. 9. sub finem.*

nem[a], Jus Dedicationum sui ævi copiosiùs, nec semel, explicantem. Sed & de Senatusconsulti heic autoritate impetrata, non semel Livius[b]. Et demum ex Lege Regia & Pontificatu Cæsarum Maximo, penes eos erat, ut rerum aliarum, ita Dedicationum potestas & permissio. Ante verò legem illam, quæ Vespasiani tempori tribui solet, haud Cæsares quidem ipsi, licet Pontifices Maximi, nedum alii, Senatu Populóve contradicente, novum Dedicandum colendúmve numen admittere quibant aut Numinis jam antè Recepti Dedicationis jus ritè cuiquam concedere. Quod satis etiam eliciendum ex eo quod habet Tertullianus aliíque ex eo & de Deo Alburno & de Jesu Christo, quem amplecti voluerat Tiberius, respuente Senatu[c], unde receptus non est. *Vetus*, ait ille, *decretum ne qui Deus ab Imperatore consecraretur, nisi à Senatu probatus. Scit M. Æmilius de Deo suo Alburno.* Et *utique impiissimum*, inquit, *imò contumeliosissimum admissum est, in arbitrio & libidine Sententiæ humanæ locare honorem Divinitatis, ut Deus non sit, nisi cui esse permiserit Senatus. Sæpè Censores, inconsulto populo adsolaverunt* (ad solum dejecerunt Templa sine autoritate illa publicâ dedicata) *certè Liberum Patrem cum socru sua* (ex Apologetici[d] lectione *cum mysteriis suis* legit doctissimus Jacobus Gothofredus, *cum Sacro suo*) *Consules, Senatûs autoritate, non Urbe solummodo verùm tota Italia, eliminaverunt.* Atque ita rectè legitur in editione Rigaltiana. Alia habentur illic alibíque ejusdem generis de Diis non Dedicandis citra autoritatem, quâ obtinuit, publicam. Legimus quidem de Tiberio[e], *Dedicavit Concordiæ ædem, item Pollucis & Castoris, suo fratrísque nomine, de manubiis.* Quod, ante Legem Regiam latam factum, intelligendum videtur aut de Juris apicum, qui necessarii essent,

[a] *Orat. pro Domo sua, & ad Atticum lib. 4. epist. 1.*

[b] *Decad. 4. lib. 10. cap. 34, 44, 52. alibi.*

[c] *Apologetic. cap. 5. & Adversus Nationes lib. 1. cap. 10.*

[d] *Cap. 6.*

[e] *Sueton. in eo cap. 20.*

essent, accessione prævia, aut de obtentu qualicunque imperatorio eos supplere viso; idque tametsi Pontificatum Maximum gereret ipse, uti & successores ejus. Imò post Legem illam Regiam à Dedicationibus ædium in Sacros cultus à se extructarum abstinendum quandoque voluere Imperatores ipsi, si Pontifices aliive ritè consulentes Sacra, velut Augures & Aruspices, monerent perniciosas eas fore Imperio Romano Numinúmque ejusdem cultui. Scilicet de Alexandro Severo legitur apud Lampridium, *Christo templum facere voluit eúmque inter Deos recipere* (sed nec fecit, ita ut videtur præpeditus) *Quod & Adrianus cogitasse fertur qui Templa in omnibus civitatibus sine simulachris jusserat fieri, quæ hodie* (floruit Lampridius sub Diocletiano, seu circa annos post Adriani exitum 160) *idcirco quia non habent Numina, dicuntur Adriani, quæ ille ad hoc parâsse dicebatur. Sed prohibitus est* (monitu Augurum Aruspicúmque) *ab iis qui consulentes Sacra reciperant omnes Christianos futuros, si id optatò evenisset, & templa reliqua deserenda.* Atqui vir summus Isaacus Casaubonus[a] fidem huic de Adriano rei haud existimat præbendam, sed Templa illa constituta fuisse ab eo, non ut Christus in eis, sed ipse, aris ac simulachris tandem positis, coleretur. Utut autem ea se res habuerit, satis manifestum est Imperatores, Pontifices interim Maximos ipsos, in causis Sacris, adeóque Dedicationibus, plurimùm autoritatis sæpiùs Pontificibus minoribus eorúmque collegio, Quindecem viris Sacris faciundis, & Auguribus, etiam ubi ipsi antè rem definierant, permisisse tribuisséque. Inde Alexander Severus[b], *Pontificibus tantùm detulit & Quindecimviris & Auguribus, ut quasdam causas Sacrorum à se finitas, iterari & alitèr distingui pateretur.* Ut vox usitatior in & de Dedicationibus,

[a] *In August. Historiam pag. 26. C. & pag. 170. H.*

[b] *Lampridius in eo.*

bus, Romanis est *Dedicare*, ita subinde pro eodem substituitur *Dicare*[a], *Ponere*, *Sacrare*, *Consecrare*. Atque ut Dedicationes fiebant sic recèns extructarum Ædium Sacrarum (Fanorum, Templorum, aliorum nomine venientium) ita & Restitutarum, quemadmodum in Encæniis Zorobabelianis, Maccabaicis & Herodianis. Et Templi veteris, ideò tantum diruti ut denuò extrueretur, spatium seu area, tametsi non ampliata alitérve mutata, denuò, interdum etiam ante quàm reædificaretur, dedicabatur. Egregium & Singulare est ejusdem exemplum in Capitolio sub Vespasiano restituendo, cujus cura ab eo in L. Vestinum collata. *Ab eo*, inquit Tacitus[b], *contracti Haruspices monuere ut reliquiæ prioris Delubri in paludes aveherentur, templum iisdem vestigiis sisteretur* (eisdem finibus, eâdem areâ contineretur) *Nolle Deos mutari veterem formam. Undecimo Kalendas Julias. Serenâ luce, spatium omne quod Templo dicabatur evinctum vittis coronísque ingressi milites quibus fausta nomina, felicibus ramis.* Dein Vestales cum pueris puellísque patrimis matrimísque, aream aquâ vivâ perluebant, *Tum Helvidius Priscus prætor, præeunte Plauto Eliano Pontifice, Lustratâ Bove taurísque* (legit Lipsius *Suovetaurilibus*) *areâ & super cespitem redditis extis, Jovem, Junonem, Minervam præsidésque imperii Deos precatus*, Saxo ingente cum cæteris magistratibus, Sacerdotibus, Senatu, equestri ordine & magna parte populi, jecit fundamenta. Heic Prætor dedicat, præeunte verba Pontifice, & Aruspices sistunt & effantur spatium. Nec legitimum Templum quod non per Augures[c] & Aruspices consecraretur. Ita Magistratus summi, Pontifices, Augures, Aruspices Dedicationibus apud eos, simul cum Dedicante, præerant, ut apud Ebræos, Rex, Pontificis Oraculum, Pro-

[a] *De Dicatione videsis Cl. Salmasium ad August. hist. pag. 289. E.*

[b] *Histor. 4.*

[c] *Varro apud A. Gellium lib. 14. cap. 7.*

Propheta, juxta antè ostensa. Et ubi ædes in usum publicum à Magistratibus, quibus jus satis parile, Dedicandæ essent, sortiri solebant illi uter dedicaret. Sic Valerius Publicola & Horatius Pulvillus Consules[a]. Sic alii. Et pro dignitate eximia habebatur munus illud. Ritus ac Formulæ Dedicationis uti & Personæ quæ ei præessent, apud eos multiplices fuere, & quasi Ebræorum Ritibus ac Personis analogæ. Verbis de Ædibus, Arearúmque Finibus & Legibus juxta quas sacrarentur, conceptis præibat Pontifex, quem sequebatur Magistratus seu alius qui Dedicaret. Varro[b], *Ædis Sacra à Magistratu, Pontifice praeunte, dicendo dedicatur, & Effata dicuntur, quòd Augures finem auspiciorum cœlestium extra urbem agris sunt effati. Hinc Effari Templa dicuntur ab Auguribus: Adfatus, qui in heis fines sunt.* Compluria hac de re Alexander ab Alexandro[c], & ad eum Tiraquellus, Stuckius de Sacrificiis[d], Lilius Gyraldus[e], Rossinus[f] & ad illum Demsterus, Brissonius[g], Joannes Catanæus[h], Jacobus Gutherius[i] accuratiùs congesserunt; quibus adjungantur Claudii Salmasii explicatio Herodianæ in Triopio Dedicationis, etiam & Joannis Baptistæ Belli diatriba de Templo Augurali[k]. Ritibus autem in illis, præter Precationes, Auguralis Sistendi seu Effandi munus, & Sacrificia, Singularis erat ille, Dedicaturum, dum verba præibat, Postem ostii Templi manu tenuisse illíque eam sic imposuisse ut tum certò indicaret ædem sic usibus Sacris addicendas, tum in eosdem, ex autoritate publicâ, dedicaret. Sic in Jovis ædibus, in Capitolio, dedicandis *Pastem tenuit*[l] Horatius Pulvillus Consul, *inter precationem* ut Livius, seu *inter nuncupationem solennium verborum*, ut Valerius Maximus, qui dum Horatii filii mortis nuntium (uti habetur etiam apud Livium) narrat Dedicationem interrumpere

[a] *Livius Dec. 1. lib. 2.*

[b] *De Lingua Lat. 4.*

[c] *Genial. Dierum lib. 6. cap. 14.*

[d] *Pag. 61 &c.*

[e] *Histor. Deorum Syntagm. 17.*

[f] *Antiq. Rom. lib. 2. cap. 1 &c.*

[g] *Formularum lib. 1.*

[h] *Ad Plin. lib. 4. epist. 4.*

[i] *De vetere Jure Pontificio lib. 3. cap. 11 &c.*

[k] *Tolosæ 1637.*

[l] *Livius Dec. 1. lib. 2. Valer. Maximus lib. 5. cap. 10, 1.*

pere inde voluisse, *neque vultum*, inquit, *à publica religione ad privatum dolorem deflexit* (Horatius) *ne patris magis quàm Pontificis partes egisse videretur.* Adeóque magistratum ex ore Pontificis dedicantem, partes Pontificis agere dixit. Luculentus ejusdem Ritûs testis est itidem Cicero[a], aliíque. Dum verò de Poste sic tento cogitamus, fieri nequit quin ædium novarum, utcunque habitationi omnium idonearum nec in sacros omninò usus apud Ebræos dedicatarum, Postes *Mazuzis*, de quibus suprà, ex Lege ornandos recolamus. Certè illum Postium ornatum pro ipsa Dedicatione in lege illa militari sumsit Chaldæus paraphrastes Jonathan dictus. Et quisquis paraphrastes ille fuerit, vix dubitandum, quin illud hauserit ex sententia aliqua de Novis domibus, ex Lege illa, dedicandis vetustiore. Atque forte evenerit, ut sententia illa perperàm, ut fieri amat, ab adeò diffitis intellecta, in Postium inter Dedicandum tenendorum usum solennem transiret. Ea de re viderit qui voluerit. Benè, ex veteribus Alexander ab Alexandro[b]; *Templi Consecratio fiebat, ut qui Templum ædémve dedicaturus erat, Postem tenens, accenso foculo* (qui Sacrorum perficiendorum causâ, in ipsa dedicatione præstò esset. Nec Sacra fuisse ulla sine foco accenso docet Varro apud Servium in Virgilii illud[c],

——& latam cognomine gentem
Hortor amare focos——)

& advocato numine, cui Templum ædésve sacrantur, se ex prophano usu & humano jure, Templum, Cellam, Menses, Arulas, quæque eò pertinent, eximere, eáque conceptis verbis ipsi Numini (nominat Numen) Divina Humanáque omnia consecrare dicaréque affirmet, Sabinâ herbâ ad Sacrum adhibitâ, sine qua Templum Ædémve, Phana

[a] *Orat. pro domo sua.*

[b] *Genial. Dierum lib. 6. cap. 14.*

[c] *Æneid. 3.*

Phana aut Sacella minimè dicari putarunt posse. Varro[a]; *In terris dictum Templum* (antè locutus est de Cœli & Orci Templis) *locus Augurii aut Auspicii causâ quibusdam concepteis verbeis finitus. Concipitur verbeis non iisdem usquequaque.* Sequitur dein Formula verborum, ab Auguribus & qui, eorum auspiciis, designarent Templum futurum, adhibendorum de Finibus quibus illud circumscriberetur; scilicet cum in arce inauguratio fieret. Codices Varronis illic corruptissimi. Verba sibi restituere tentârunt Adrianus Turnebus[b] & Josephus Scaliger[c], alii. Scaliger autem satis etiam dubitantèr, sed doctissimè, ad hunc modum, *Tesca Dumecta* (pro *Dumeta*) *sunto, quoad ego castè linguâ nuncupavero, olla veter arbor, quisquis est, quam me sentio dixisse, Templum Tectúmque esto in sinistrum, olla veter arbor, quisquis est, quicquid est, quod me sentio dixisse, Templum Tectúmque esto in dextrum intra ea, Conrecione, Conspitione* (potiùs *Conspicione*) *Cortumione, utique ea rectissimè sensi.* Vocibus illis tribus Fines seu Limites, Conspectu oculorum, & Cordis visu seu animi sententiâ designati significantur. *Tesca* sic dicta *loca augurio designata, quo termino finis in terra auguri.* Sic Verrius[d]. Opilius autem Aurelius[e], *loca consecrata ad augurandum scripsit, sed sancta loca undique capta* (caepta in Schedis) *docent Pontificis libri in quibus scriptum est Templúmque, Sedémque, Tescúmque sive Deo sive Dea dedicaverit ubi eos accipias volentes propitióśque.* Et qui Dedicationem seu ἀνιέρωσιν hujusmodi, etiam & Ἐπιγραφὴν seu *Inscriptionem*, ad eam pertinentem, paritèr procurabat[f]; qua de re plura mox[g].

[a] De L.L. lib. 6.

[b] Adversar. 22. cap. 15.

[c] In Conjectaneis.

[d] Apud Festum in Tesca.

[e] Ibidem.

[f] Dionys. Halicarnass. lib. 5 A. ab U.C. 247.

[g] §. 9.

VI. Haud parùm gliscente tandem in Dedicationibus magnificentiâ eâque studiosissimè affectatâ, accessere eis, præter Sacrificia, Pulvinaria, Ludi, Epulæ,

Largitiones publicæ, alia. Cicero[a], *Aram & Ædiculam & Pulvinar sub Saxo Sacro dedicavit.* Atque pro Templo ipso Numinéve nomen illud usurpatum. Livius[b] non semel pro *Supplicatio ad omnia delubra* habet *Diem unum supplicatum ad omnia Pulvinaria fuit*, uti & *Diem alterum.* Tantundem apud Ciceronem[c]. Nimirùm Numini sic æde excepto Pulvinar assignatum est, velut Lectus in quo discumberet, aut Tabulatum super quod se commodiùs reponeret, aut velut satis utrunque. Servius[d]; *Pulvinaria pro templis ponimus* (fatetur, abusivè) *quum sint propriè Lectuli qui sterni in Templis, supervenientibus plerisque solent.* Acron autem ad illud Horatii[e],

——— nunc Saliaribus
Ornare Pulvinar Deorum
Tempus erit dapibus sodales,

Pulvinaria, inquit, *dicebantur aut Lecti Deorum aut Tabulata in quibus stabant Numina ut Eminentiora viderentur.* Eadem vocant Græci τὰς Κλίνας[f] & τὰ ἕδη Θεῶν *Lectos*, *Seliquastra* seu *Sellas Deorum.* Adeò ut, præsentiam suam Templis præstando, crederentur (nam non dubitabatur quin in Dedicatione invocati illuc se conferrent superveniréntque) sive decumbere sive stare sive reclinare sive sedere Pulvinaribus illis; unde fiebant etiam in supplicationibus publicis Lectisternia illa solennia. Hinc *Fana Sistere* significabat, *Lectisternia certis Locis & Diis habere*[h]. Accessêre Pulvinaribus *fasciculi de Verbenis facti qui pro Deorum capitibus ponebantur*, ut Festus, cui *Struppi* dicuntur, quæ vox existimatur antiquitùs corrupta esse à *Strophiis* Coronas significane nec tamen primò omnimodas, sed eas quatum *inter Sacra tantùm & bellicos honores usus esset*, ut Plinius[i]. Huc

[a] *Orat. pro Domo sua.*

[b] *Dec. 5. lib. 1. cap. 9. & lib. 5. cap. 16.*

[c] *In Catilinar. 3.*

[d] *Ad Georgic. 3.*

[e] *Lib. 1. Carmin. 35.*

[f] *Pausanias in Arcadicis & Phocicis.*

[g] *Halicarnass. lib. 5. Julius Pollux lib. 1. § 3.*

[h] *Labeo apud Festum in Sistere Fana.*

[i] *Hist. Nat. 21. cap. 2. & videsis Turneb. Adversar. lib. 29, 1.*

Huc spectat locus Origenis in Celsum[a] ab interpretibus non satis felicitèr intellectus. Ille in δαιμονίων, nomine deorum, θεραπείαν apud Gentiles meritissimò invectus, Πάντες γὰρ, inquit, οἱ Θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια. Δῆλον δὲ καὶ τοῦτο, ἐκ τοῦ εἰς τὰ δοκοῦντα ἐνεργέστερα τῶν νομιζομένων ἱερῶν κατακλίσεις περιέργους γεγονέναι, καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἱδρύσεως τῶν τοιῶνδε ξοάνων καὶ νεῶν. ἅς τινας κατακλίσεις οἱ τῇ τῶν δαιμόνων διὰ μαγγανειῶν θεραπείᾳ σχολάζοντες πεποίηνται, quod vertitur in Geleniana in Basiliensem, Hœschelianam, ac Parisiensem recentiorem editiones recepta, *Omnes enim Dii Gentium Dæmonia: id quod liquet ex Templis, quæ ut Sacratiora putantur à præsente incoli numine, quod ab initio Dedicationis receperunt in Delubra tales Dæmonas per invocationes curiosas & magicas.* Vetustior autem, seu Christophori Personæ versio cum reliquis Origenis operibus Parisiis anno 1512 edita, illic; *Nam & gentium Dii universi dæmones sunt. Et ex eo planè id liquet quòd cum primùm legitimis hi extruendis Delubris & Pulvinaribus jecerint fundamenta, quæ sibi ad id efficaciora videntur, variè moliuntur nec secùs cùm locare ubi[a] & statuas cœperint; quæ utique peragunt qui Dæmonum veneficiis vacant & his obsequuntur.* Neutra, puto, Origenis omninò reddit mentem. Certè fallor nimiùm, nisi pro κατακλίσεις legerit illic Gelenius κατακλήσεις indéque substituerit *Invocationes.* Mihi sanè videtur κατακλίσεις ibi significare ipsa *Pulvinaria*, adeóque vertendum; *Omnes enim Dii Gentium sunt Dæmonia. Hoc verò manifestum fit, ex eo quod, ut efficaciora* & magis conspicua *videantur ea quæ pro Sacris accipiuntur* (quemadmodum *ut eminentiora viderentur Numina*, dixit Acron[b], in Pulvinaribus collocatis) *fieri solent curiosa nimis Pulvinaria* (Decubitoria qualia diximus, quibus apprimè respondet κατακλίσεις) *idque sub*

[a] Lege, ibi.

[b] *Ad Horat. lib.1. Carm.35.*

sub initia Dedicationis Simulachrorum ejusmodi Templorúmque; qua quidem Pulvinaria, Dæmonum cultui vacantes per præstigias faciunt. Quod fecere planè ut in illis Numina se reponerent quibus Dedicatio fieret, ibíque seu Templo habitarent, quæ locutio etiam apud Ebræos veteres notissima est, de Veri Numinis in Templo suo[b] præsentia & habitatione; unde similis in Gentiles propagata est circa Dæmonia sua notio. Et apposité dixit Origenes κατακλίσεις περιέργους, *Pulvinaria curiosa nimis*, quæ tum artificiosissimè facta sunt tum Coronis illis, Struppis dictis, ornata. Et de præsentia ac habitatione Deorum in Templis ex ipsa natura sui, non dubitâsse veteres palàm satis est ex eo quod Superorum Deûm Cœlum, Inferorum Orcus Templum fuerit etiam dictus[c]. Sanè τὸ κατακλιθέντες *reclinato corpore decumbentes*, eodem in Origenis libro, de Diis Gentium usurpatum, ad Pulvinaria etiam forsàn spectat. Persarum, Nomadum, aliarum illic memoratarum gentium Templum Aráſque adeóque harum appendices abhorrentium, neminem ait[d], id facere, διὰ τὸ διειληφέναι περὶ Δαιμόνων, ὅτι ποιοῖσδε παρακαθέζονται σχήμασι καὶ χωρίοις, ἤτοι ὑπό τινων μαγγανειῶν κατακλιθέντες, ἢ καὶ ἄλλως δυνηθέντες προκαταλαβεῖν ἑαυτοῖς τούτους, quod vertit Christophorus Persona, *Sive quia de Dæmonibus illud acceperit, quòd in his imaginibus & locis isti insideant & veneficiis quibusdam ad hæc evocentur* (ubi videtur ille legisse κατακληθέντες uti in loco illo altero Gelenius κατακλήσεις) *sive aliàs utcunque præripere ea loca potuerint*: Gelenius verò, *nec quod intelligat Dæmonas devinctos hærere certis locis & statuis, sive incantatos quibusdam magicis carminibus, sive aliàs incubantes locis semel præoccupatis.* Mallem sanè ego ὑπό τινων μαγγανειῶν κατακλιθέντες vertere, *incantationibus* (præstigiis) *quibusdam in Pulvinaribus*

[a] Lib. 7. pag. 389.
[b] 2 Sam. 7, 5. 1 Reg. 8, 30. Matth. 23, 21 &c.
[c] Varro L. L. lib. 6.
[d] Pag. 385.

vinaribus reclinati. Μαγγανειῶν nomine veniunt propriè Invocationes illæ seu appropinquationes Dæmonum quas Κλήσεις & προσαγωγὰς vocabant; de quibus Michael Psellus[a]. Nec solùm apud Romanos sed & Græcos, Pulvinaria seu κλίναι Deorum, id est, *Lectisternia*, in usu; sic dicta, à Deorum, ut in lectis, illic reclinatione illa credita; quod optimè olim, & quantum scio, primus observavit Isaacus Casaubonus[b], ex Pausaniæ Arcadicis ac Phocicis, ubi & Minervæ & Æsculapio in Templis suis Κλίνη tribuitur, atque ex Pindari Scholiaste[c] Æmilio Probo[d], & Valerio Maximo[e], qui de Attico & Rhodio Pulvinarium Sacrorum usu, ut satis apud Græcos veteres obvio, expressiùs loquuntur. De Ludis autem Dedicationibus adhibitis, Livius[f], *Per idem fere tempus Ædes Matris Magnæ Idææ Dedicata est: quam Deam is P. Cornelius advectam ex Asia, P. Cornelio Scipione, cui post Africano fuit cognomen, P. Licinio Consulibus, in palatium à mari detulerat. Locaverant Ædem faciendam ex S. C. M. Livius C. Claudius Censores, M. Cornelio, P. Sempronio Consulibus. Tredecim annis postquam Locata est, Dedicavit eam Junius Brutus: Ludique ob Dedicationem ejus facti; quos primos[g] Scenicos fuisse Valerius Antias est autor, Megalesia appellatos. Item Juventutis Ædem in Circo maximo C. Licinius Lucullus Duûmvir Dedicavit* (quam dum Censor erat, faciendam locaverat) *Hujus quoque dedicandæ causâ Ludi facti.* Ejusmodi sunt alia compluria de ludis *ob Dedicationem* & *ad Dedicationem factis.* Accessit etiam Ludis hisce corúmque sumtibus Senatûs autoritas, quâ item coerciti sunt effusiores in eos sumtus, & pecunia eroganda finita[h]. Horum mentio maximè in Saxis vetustis apud Inscriptionum collectores. Additæ etiam Epulæ lautissimæ & Largitiones munificen-

[a] Lib. περὶ ἐνεργείας τῶν δαιμόνων.

[b] Ad Suetonium lib. 1. cap. 76.

[c] Ad Olympionic. od. 1.

[d] In Timotheo.

[e] Lib. 2.

[f] Decad. 4. lib. 6. cap. 36.

[g] Videsis Festum in verbo Romani.

[h] Liv. Decad. 4. lib. 10. cap. 44.

ficentissimæ. Cordatiores & qui quod necessariò deceret servare affectabant, Epulo carere nolebant. Plinius ad Fabatum prosocerum suum de Dedicatione Templi quod in oppido sibi vicino, Tiferno Tiberino, pecuniâ suâ extruxerat, *Ejus*, inquit[a], *Dedicationem, cùm sit paratum, differre longiùs irreligiosum est. Erimus ergo ibi Dedicationis die quem Epulo celebrare constitui.* Formulæ autem illæ Saxeis Aris, Basibus, Antepagmentis, aliisve in memoriam perpetuam, hanc in rem inscriptæ, rariùs quid habent de Sacrificiis Dedicationem comitantibus. Crebrò autem Tempus consignant, subjuncto illo solenni, V.S.L.M. pro *Votum Solvens Lubens Meritò*. Interjicitur etiam interdum autoritas quâ fiebat, ut EX S. C. seu *Senatusconsulto & ex Senatus Sententia*[b]; uti etiam id quod à Numine, ob Dedicationem, impetrari vellent; ut in illa in Agro Patavino inscriptione Templi Priapi[c].

VILLICVS. AERARI. QUONDAM. NVNC.
CULTOR. AGELLI.
HAEC. TIBI. PERSPECTUS. TEMPLA.
PRIAPE. DICO.
PRO. QUIBUS. OFFICIIS. SI. FAS. EST.
SANCTE. PACISCOR.
ADSIDUUS. CUSTOS. RURIS. UT.
ESSE. VELIS.
IMPROBUS. UT. SI. QUIS. NOSTRUM.
VIOLABIT. AGELLUM.
HUNC. TU. SED. TENTO. SCIS. PUTO.
QUOD. SEQUITUR.

Sæpiùs item adjicitur, *ob Salutem Augustorum*, aliorum.

[a] *Lib. 4. epist. 1.*

[b] *Gruter. pag. 43, 5. Octavius Rossius* nelle Memorie Bresciane *pag. 77.*

[c] *Apud Bernardin. Scardeonium De Antiquit. urbis Patavii lib. 1. pag. 61. & Gruter. pag. 95, 3.*

VII. Festa

VII. Festa insuper Dedicationis Anniversaria, celebrabantur. Ovidius[a] de Junonis Sospitæ Dedicationis festo ejusmodi, Kal. Februarii servari solito,

Principio mensis, Phrygiæ contermina Matri
Sospita delubris dicitur aucta novis.

Tunc Dedicabatur scilicet Templum ejus unde dies quotannis recurrens festus erat. Nescio quare Carolus Neapolis ad Ovidium ibi, festum idem Kalendis Januariis tribuit. Atque ut Numinis hujus, ita parili modo, haud pauci Aliorum Dedicationum Dies in Anniversarios transiebant perpetuò celebrandos uti & Ludi solennes in earum honorem conjuncti. Megalesia jam dicta, quæ, in Calendario vetustiori Romano, *Ludi Matris Magnæ* dicti & in Constantiniano, *Ludi Megalesiaci* celebrari quotannis cum ipso festo solebant à Pridie Nonas Aprilis (quod initium Ludorum & Festum erat ipsum, quo primæ ædis Numinis illius Dedicatio celebrata) ad 4 Nonas ejusdem, seu per dies sex ut Calendaria illa testantur. Carolus autem ille Neapolis[b], incogitantiâ planè nimis temerariâ, hinc emendandum vult Livium, ubi de Dea Matre in ædem Victoriæ perlata, sic loquitur[c]; *Pertulere Deam pridie idus Aprilis, isque dies festus fuit. Populus frequens dona Deæ in Palatium tulit; Lectisterniumque & Ludi fuere Megalesia appellata.* Ad hæc ille, *Ausim dicere scribendum, pro Idus, Nonas.* Quasi ibi aliter falsò designaretur dies Dedicationis Deæ Matri. Sed planè locus ille non ad Dedicationem ejus omninò attinet. Receptio ejus, à Pessinunte Romam advectæ, prima & deductio, ut res & tempus tulere, in alterius Numinis ædem ibi tantùm narrantur, nec tamen sine Lectisternio & Ludis, unde etiam eo nomine dies ille Nonarum Aprilium

[a] Fastorum lib. 2.

[b] Carolus Neapolis ad Fastor. 2.

[c] Decad. 3 lib. 9. cap. 14.

um pridianus, qui secundus erat à Megalesiorum Nonarum festus dictus & fortè anniversarius itidem fuit, sed non omninò ut Dedicationis ædis ejus solennitas. Illud scilicet de Dea sic primò recepta contigisse scribit Livius M. Cornelio, P. Sempronio consulibus, id est annis tredecim ante Ædis ejus Dedicationem. Atque ob eam simul Megalesiorum, qui Valerio Antiate autore sic primi Scenici fuere, fuit institutio, quæ ad annum spectat quo Consules P. Cornelius Scipio & Manius Acilius Glabrio, seu à Dea primò recepta decimum tertium. Quod apertè liquet ex superiùs è Livio allatis. Simile, quantum ad recurrentes Dedicationum dies, videtur haberi in aliis Calendarii Festis *Ludísque* non paucis. De Concordiæ item ædis à Camillo extructæ dedicatione 17 Kal. Januarii celebrari quotannis solita, Ovidius[a],

[a] *Fastorum* 1.

Nunc te Sacrata constituere manus.

Dies hic est Dedicationis tuæ festus anniversarius. Idem[b] de Jovis Victoris Templo, idibus Aprilis dedicato, indéque festo recurrente, uti & de Atriis Libertatis,

[b] *Ibid. lib.* 4.

Occupat Apriles Idus, cognomine Victor
Jupiter: hac illi sunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
Atria Libertas cœpit habere die.

Et postmodùm[c] de idibus Juniis,

[c] *Ibid. lib.* 6.

Nulla nota est veniente die, quam dicere possis;
Idibus Invicto sunt data Templa Deo.

Ex simili ratione Palladis Aventinæ Festum ob cultûs ejus solennis initia seu Dedicationem 13 Kalend. Junii.

Sol

Sol[a] abit è Geminis, & Cancri signa rubescunt,
Cœpit Aventina Pallas in arce coli. [a] Ibidem.

De Fortunæ item Publicæ festo 8. Id. Aprilis, idem[b], [b] Lib. 4.

Qui dicet, quondam Sacrata est colle Quirini
Hac Fortuna die Publica, verus erit.

Parile de Junonis Monetæ Templi dedicationis festo Kal. Juniis recurrente[c]; [c] Lib. 6.

Arce quoque in summa Junoni Templa Monetæ
Ex voto memorant facta Camille tuo.

Unde & Macrobius[d], *Nam & ædes Junonis Monetæ Kalend. Juniis Dedicata est.* De Fortis Fortunæ itidem Templi prima, 8 Kalend. Junias, Positione, id est, per Sacra à Servio Tullio Rege peracta, dedicatione[e], [d] Saturnal. 1. cap. 12. [e] Ibidem, & Varro de L.L. lib. 5.

Plebs colit hanc; quia qui posuit de plebe fuisse
Fertur & ex humili sceptra tulisse loco.

Ideò festum erat quia eo die Templum dedicatum fuerat. Festus item[f]; *Servorum dies Festus vulgo existimatur Idibus Augusti, quòd eo die Servius Tullius natus servus Ædem Dianæ dedicaverit in Aventino.* Item[g] *Rustica Vinalia, mense Augusto, ut est in Fastis, Veneri fiebant quod eodem illo die Ædis & Dea consecrata est.* Alia sunt ejusmodi quæ celebrationes anniversarias cum suis appendicibus ex Dedicatione, ut origine sola, pependisse, apertissimè demonstrant. Scilicet, ut Urbium, Principum, Privatorum Natalitia redeuntia, Festa agebantur annua, ita & Templorum Dedicationes. Etiam mos ille, ut videtur, Romanis antiquissimus & cum ipsa condita quasi natus. Licèt verò didicisse videantur illi ab Ebræis Dedicationes solennes ipsas (nam Templum Salomonicum circa annos 270 ante Romam conditam, magnificentissimè Dedicatum est & proculdubiò etiam inde per Orientem [f] In Servorum. [g] In Rustica, bis.

 Occi-

Occidentemque celeberrimum habebatur ; ut Dedicationes alias prætermittamus) attamen, recurrens earum quotannis Hierosolymis celebratio non reperitur antè Encænia Maccabaica. Tametsi non defuerint, ut antè ostensum est, recentiorum nonnulli qui pariter Salomonicam & Zorobabelianam quotannis celebratam esse asseruerint. Et rectiùs puto Rodulphus Hospinianus[a], de Maccabaica, *Atque hac Dedicatio prima Anniversaria facta est.* Atque antiquiores multò sunt complures, apud Romanos, anniversarii, nomine Dedicationis, dies Festi. Ea de re viderint porrò, qui operæ duxerint pretium.

[a] *De Origine Festorum lib. 1. cap. 13.*

VIII. Sed verò in Marmoribus sunt aliquot Deûm Magnorum, Matris Deum & Attidis, Dedicationes, in quibus Sacrificia, ut Diis eisdem propria, memorantur ; quæ alibi quàm in saxis apud veteres perrarò occurrunt ; ut *Taurobolium*, & *Kriobolium*. Et benè quidem Janus Gruterus ad Lampridium notat, absque Saxis illis fuisset, Sacra illa quasi ignorabilia planè fuisse, utpote quorum vix omninò apud Scriptores chartaceos veteres mentio, eáque nimis depravata. Neque aliunde ea memorat Turnebus[b]. Apud Julium Firmicum[c] diù legebatur, *Miseri sunt qui profusione Sacrilegi sanguinis* (id est Taurini & Arietini) *cruentantur, Tauribolum vel Orobolium* (pro *Taurobolium* & *Criobolium*) *scelerata te Sanguinis labe perfundit.* Ita scilicet Sacerdos perfusus, inquinare etiam, ut videtur, solebat Sacrificii auctores. De Dedicatione autem, post illa ut prævia peracta, Romæ extat hæc, in marmore grandi[d], inscriptio,

[b] *Adversar. lib. 27. cap. 21.*

[c] *Lib. de errore profanarum religionum.*

[d] *Smetius fol. 20, 1. Gruter. pag. 28, 2.*

DIS
MAGNIS
MATRI. DEVM. ET. ATTIDI. SE
XTILIVS. AGESILAVS. ÆDESIVS
V.C. CAVSARVM. NON. IGNOBI
LIS. AFRICANI. TRIBVNALIS. ORA
TOR. ET. IN. CONSISTORIO
PRINCIPVM. ITEM. MAGISTE
R. LIBELLORVM. ET. COGNITION
SACRARVM. MAGISTER. EPISTV
LAR. MAGISTER. MEMORIÆ
VICARIVS. PRÆFECTORVM. PER
HISPANIAS. VICE. S. I. C. PA
TER. PATRVM. DEI. SOLIS. INVI
CTI. MITHRÆ. HIEROPHANTA
HECATÆ. DEI. LIBERI. ARCHI
BVCOLVS. TAVROBOLIO
CRIOBOLIOQ. IN. ÆTER
NVM. RENATVS. ARAM. SACRA
VIT. DD. NN. VALEN
TE. V. ET. VALENTINIANO
JVN. AVGG. CONSS. IDIBVS
AVGVSTIS.

Sub annum nempe Christi 376. Necdum enim publicus Paganicarum superstitionum usus Romæ, nedum per Italiam, evanuerat. Ejusdem ipsius anni diesque aut Dedicatio ejusmodi, aut Sacrificiorum eorundem Diis Magnis peragendorum Votum habetur* Ul- * Smetius fol. 19,11.

pii

pii Egnatii Faventini. Etiam Sexennio antè seu Valentiniano & Valente Consulibus, tertiùm, Petronius Apollodorus, Pontifex Major[a],

TAVROBOLIO. CRIOBOLIOQ. PERCEPTO VNA. CVM. RVF. VOLVSIANA. C. F. CONIVGE. XVI. KAL. IVLIAS. DD. NN. VALENTINIANO. ET. VALENTE. III. COSS ARAM. DICAVIT.

In qua, etiam Numinum figuræ & Sacrificiorum illorum symbola. Et, Valentiniano & Neoterico Consulibus, seu sub annum Christi 390, Kal. Jun. Geionius Rufius Volusianus[b],

ITERATO. VIGINTI. ANNIS. EX. PERCEPTIS. TAVROBOLIIS VI. ARAM. CONSTITVIT

ubi malè irrepsisse videtur VI[c]. Supernè autem illic Arietes quinque, & unus mactatus, ad Kriobolii conjuncti quod Attidi, ut Matri Deûm Taurobolium, perfici solebat, designationem. Hinc *Taurobolium & Kriobolium facere* in Saxis obvium, pro initiatione cujuspiam Diis illis Magnis, adeóque pro Sacrificiis eisdem propriis, atque, in Dedicationibus aut proximè antè, perficiendis. Unde etiam *Tauroboliatus*[d] dictus qui Sacra illa perficeret. Vocabulum, cujus, in Lampridii editionibus ante Gruterianam, locum perperàm occupabat *adeo debacchatus*. Sed restitutum est demùm ex codice Palatino *Tauroboliatus*, quod de Heliogabalo dictum. Ita etiam *Taurobolini*[e] & *Tauroboliti*. Renovari solebat, à Tauroboliatis Crioboliatísque, Sacrificium illud, ut forsan & Dedicatio quolibet Vicennio[f], intra quod tempus Renatus (ut Sextilius Agesilaus in marmore antè allato) per Sacrum illud, velut per Initiamentum, mundúsque habebatur usque in Vicennii proximi

[a] *Idem ibid.* 13. *Gruter. pag.* 28, 1.

[b] *Idem ibid.* 5.

[c] *Vide Cl. Salmas. in Notis ad Historiam Augustam pag.* 180. F.

[d] *Lampridius in Heliogabalo, & Jan. Gruter. ad eum. & Inscrip. vet. Romæ apud Salmasium in Notis pag.* 179.

[e] *Smetius fol.* 20, 4. *Gruter. pag.* 28, 6.

[f] *Smetius fol.* 19, 11.

proximi initia. Sed ut hoc vicennale erat, ita alia Sacra Matris Deûm (præter antè memorata) annua. Julius Firmicus[a], *in Sacris Phrygiis, quæ Matris Deûm dicunt, per annos singulos, arbor pinea caditur & in media arbore simulachrum juvenis subligatur.* Alii de pompis Annalibus loquuntur[b], in quibus Ablutio Deæ in Almone fluvio, juxta Urbem, VI Kal. Aprilis; unde in Kalendario Constantini dicto, ad diem illum, notatur *Lavatio.* Sacra autem Bina illa in Aris aliisque Saxis à Tauroboliatis Diis Magnis dedicatis sic sæpius memorantur. Nec in ejusmodi sive Aris sive Saxis aliis, Sacrificia ipsa Dedicationi adhibita aut prævia solent occurrere. Sunt verò Dedicationes etiam illic[c], Diis illis breviusculè, & sine Sacrorum illorum mentione, conceptæ.

[a] *Lib. de Errore Profanarum religionum.*

[b] *Ovid. Fastor. 4. Ammian. Marcellinus lib. 23. Vibius Sequester, in Regionibus urbis, Herodianus in Commodo.*

[c] *Gruter. pag. 29, 1, 2, 3, 5.*

IX. Nec rarò etiam sine Dedicatione expressâ, perfectum aut celebratum à quopiam Taurobolium esse inscribitur[d]. Etiam, pro Salute Augustorum aut Civitatis, à Civium ordinibus & Provinciis. Lapis hujusmodi Narbone[e], miræ pulchritudinis, cum multis capitibus bubalinis;

IMPERIO. D.M.
TAVROPOLIVM. PROVINCIÆ.
NARBONENSIS
FACTVM. PER. C. BATONIVM. PRIMVM
FLAMINEM. AVGG. PRO. SALVTE. DOMI
NORVM. IMPP. L. SEPTIMII. SEVERI. &c.

Id genus complures sunt alii[f]. *Tauropolium* heic alibique[g] sæpius à quadratariis scribitur, ut interdum *Tauripolium*[h], & *Tauribolium*[i] quæ pro eodem planè sumitur, nempè *Taurobolio*, quod nomen est genuinum. Et

[d] *Idem ibid. 10, 11, 13, 14.*

[e] *Idem ib. 12.*

[f] *Ibid. 14. & pag. 30. 1, 2.*

[g] *Ib. 13 & 14. & pag. 30. 1, 3, 4, 5. pag. 31. 3, 4, 5 &c.*

[h] *Pag. 29, 10.*

[i] *Ibid. 8.*

Tauripolium accipere[a] locutio solennis pro *Taurobolium perficere, facere, celebrare*. Et tam Fœminæ[b] quàm Viri, Urbes ac Provinciæ faciebant. Horrendum à Prudentio[c] descriptum Sacrum in quo Sacerdos summus in Scrobem defossus, Tauri super tabulata perforata mactati sanguinem in Oculos, Aures, Os, Nares avidè conbibebat, Taurobolium fuisse ipsum existimat Claudius Salmasius[d] qui de Sacro illo antè nimis ignorata compluria docuit. Sed alii[e] alitèr. Petrus autem Aringhius de templis aliquot, veluti Martis & Apollinis in Vaticano veteri, agens[f], *Nec interim desunt*, inquit, *qui antiquum Cybeles, quam Deorum omnium Matrem insana olim antiquitas pronuntiavit, Templum eodem in loco statuant, hac una ad id asserendum ratione permoti, quòd quamplurima Crioboliorum & Tauroboliorum Simulachra, quæ in ejusdem Deæ honorem celebrabantur, cum nova Vaticanæ Basilicæ fundamenta hoc nostro sæculo aperirentur, ibidem inter effodiendum reperiri contigerit; ex quo paritèr alio deducto argumento aream illam, ingentémque Pineam, quæ jam in medio Vaticanæ Basilicæ atrio extabat, & modò in proximis summorum Pontificum hortis reservatur, usui quondam & ornamenti ejusdem Deæ Cybeles Templo extitisse conjiciunt; cui arborem videlicet Pinum gratam summopere acceptámque Poëtarum plerique, & Ovidius & Virgilius præ cæteris, pro more fabulantur. Verùm assertionem hanc nullâ, quod noverimus, scriptorum veterum auctoritate suffultam, nobis interim satis sit indicasse.* Et lectorem qui de Simulachris illis plura voluerit ablegat ad Joannis Severani librum de Sacris septem Ecclesiarum memoriis, ubi illum ait copiosè de Simulachris illis disseruisse. Utinam explicatiùs illa tradidisset Aringhius ipse. Nam Severani librum ejusdem nominis haud alium compertio præter Partem primam[g] in qua de Simulachris illis mihi

[a] Ibid. 13.

[b] Ibid. & pag. 30, 4 & 31, 3, 4 &c.

[c] In Peristephanon.

[d] Ad Lampridium pag. 120 C.

[e] Videsis Georgium Fabricium ad Prudentii locum citatum.

[f] In Roma Subterranea lib. 2. cap. 3. §. 15.

[g] Romæ 1630, in 8°.

mihi haud quicquam occurrit. Quod ad Prudentii autem illud attinet, ego sanè non illibenter forsan admiserim apud eum *Taurica sacra* in illo[a],

In cassum arguere jam Taurica sacra solemus,

Taurobolia innuere aut saltem complecti; licèt à viris doctis[b] sumantur illic pro Tauris Plutoni immolari solitis. Et Pluto quidem ibi memoratur, ut hostiis humanis placari solitus, cui alia etiam pariter Sacrificia; sed interim etiam Taurorum; ut ex Horatio[c] scimus aliisque. Et Sacra quidem Taurorum, præ aliis, fiebant itidem tam Neptuno (idque interdum ex oraculo[d]) uti & Apollini quàm Diis Magnis sic dictis. Virgilius[e],

——Meritos aris mactavit honores,
Taurum Neptuno; Taurum tibi, pulcher Apollo.

Mari item & Fluviis, ut ex Homero[f] liquet. Inde Neptunus Taurius[g] dictus, uti Ταύρεια[h] festum ejus. Etiam triumphantes Diis simul Capitolinis Tauros Sacrificabant. Uti & Sabini[i] Marti. Hinc

————maxima Taurus
Victima,

Virgilio[k]. Sed ita sanè evenit, ut etiam apud veteres recentioresque tum Taurica, quorum genera etiam alia sunt Sacra, tum nomina alia à *Tauro* aut *Tauris* quomodocunque sumta in obscuro nimis & incerto, si quæ alia, latuerint. Labeo[l] Neptuno tantùm, Apollini, & Marti Taurum ritè immolari voluit; nec omnino Jovi, quod tamen sine temperamento (utcunque etiam Jovi Taurum immolare non licuisse, in libris de jure Sacrificiorum scripserit) haud verum est. Nam ut ex Diis Capitolinis erat, seu Jupiter Capitolinus,

[a] *Contra Simmachum lib. 1. tit. In spectaculis, quos sint venerati.*

[b] *Jo. Weitzius ibidem.*

[c] *Carm. 2. od. 14.*

[d] *Pausanias in Phocicis.*

[e] *Æneid. 3.*

[f] *Iliad. λ. Et Eustath. ad Iliad. υ & ψ. & Odyss. λ. & videsis A. Gellium lib. 13. cap. 25.*

[g] *Suidas in* Ταυρίδιον.

[h] *Hesychius in* Ταύρεια.

[i] *Strabo lib. 5.*

[k] *Georgic. 2.*

[l] *Apud Macrob. Saturn. 3. cap. 10.*

tolinus, à triumphantibus ritè ei cum reliquis Tauro litabatur[a], sed nec aliter. Quod disciplinæ Homericæ consonum,

[d]Ἔνθα Διὶ ῥέξαντες ὑπερμενέϊ ἱερὰ καλὰ,
Ταῦρον δ' Ἀλφειῷ, ταῦρον δὲ Ποσειδάωνι &c.

Ibi Jovi præpotenti facientes Sacra pulchra (ei idonea) *sed Tauro Alphæo* (fluvio) *& Tauro Neptuno* &c. ubi quasi expressim satis Jovi negatur Taurus. Quemadmodum autem quid Taurobolium ipsum esset adeò in obscuro apud recentiores mansit, ita etiam alia præter jam memorata, Sacra Taurica; quorum unicum, Dianæ dictum, etiam *Tauropolion* (quo nomine itidem in Saxis indigetari Taurobolium jam ostendimus) & *Tauropolia* appellatum. Hesychius Ταυροπόλια, ἃ εἰς ἑορτὴν ἄγουσιν Ἀρτέμιδι, *Tauropolia quæ, ut festum, celebrant Dianæ.* Qualenam fuerit festum illud, parùm constat. Ταυροπολικὰ memorat Athenæus[b], ut satis detestanda. Etiam Isaacus Casaubonus eum explicans, *Qualia*, inquit[c], *fuisse legimus Sacra Cotytûs omnis turpitudinis & obscœnitatis plena, talia erant & Tauropolia, quemadmodum colligas rectè ex hoc loco.* Sed originis horum se nescium planè fatetur. Certè Diana ipsa Taurica à Scythiæ cognomine regione, Ταυροπόλα[d] (quod nomen etiam Minervæ tributum, uti etiam Ταυροβόλος, & Ταυρὼ & Ταυρώνη & Ταυροπόλος[e] atque Dea Ταυρική. Et templum narrat fuisse in Icaria Maris Ægæi insula Strabo[f], *Tauropolium* nuncupatum, quod dum ex eo, eam in rem citato, citat Stephanus, in Samo insula perquam vicina collocat. Dum verò nominibus hisce Dea ipsa Templúmque ejus sic celebratur, nihil omninò de Tauri Sacrificiis apud veteres, quantum video, admittitur in nominum illorum ratione haberi; sed vocamina à Gente Scytharum

[a] *Servius ad Æneid.9.*

[b] *Dipnosoph. lib.6.*

[c] *Animadvers. 6. cap.6.*

[d] *Sophocles in Ajace, Hesychius; Suidas in* Ταυρόπολ.

[e] *Euripid. in Iphigenia, in Tauris. Diodor. Sicul. lib 2. Strabo lib.12. Liv. Decad. 5. lib. 4. Eustath. ad Dionys. Periegeten.*

[f] *Euripid. ibidem & Pausan. in Atticis & Laconicis.*

[g] *Lib.14.*

tharum Taurica tantùm deducta esse (quasi diceres *Diana in Tauris* ut *Iphigenia in Tauris*) adeò ut Diana Ταυροπόλος aliud non fuerit quàm quæ versabatur, colebatur, apud Tauricam gentem) aut ab eo quòd præfuerit illa armentis in quibus Taurus adeò princeps; aut quòd, cum Luna fuerit, Tauris sit vectus[a]. Sacra autem ei, hoc nomine, fuisse peculiaria, scimus è Diodori loco citato, uti satis ex templo Tauropolio dicto & Festo cognomine apud Hesychium. Atque illa Humano seu Hospitum immolatorum[b] Sanguine, non Taurino omninò in Tauris peragi solebant. Nec postquam Orestes[c] Simulachrum ejus inde surripuerat & in Græciam detulerat dedicarátque, Sacra ejus illic quicquam omninò habuit Taurini Sanguinis. Sed humani interim, non ex immolatione ut in Tauris sed ex flagellatione[d]. Neque enim Græci alitèr pristinorum Sacrorum memoriam aut reliquias inter se admittendas voluere. Verum quidem est obtinuisse opinionem, Tauricæ ipsius gentis nomen sortitum, ἀπὸ τοῦ ζώου Ταύρου διὰ τὸ ἐκεῖ τὸν Ὄσιριν ζεύξαντα βοῦν ἀρόσαι γῆν, ut narrat Eustathius[e], id est, *à Tauro animali, quoniam ibi bovem junxit Osiris ad tellurem arandam*; atque ex eo quòd oriunda sit ab Ægyptiis Apin bovem colentibus. Sed hoc nihil ad animalis Sacrificium. Etiam ipsi Eustathio ibi videtur, Ταυροπόλον Dianæ nominis originem causámque esse tantùm à Gente in qua versata est & hospitibus cæsis coli solebat. Veteres illi Apollodorus & Istrus nominis Ταυροπόλης & Ταυροβόλου non omninò ab Sacrificio Taurino deduci voluere[f]. Nec pu o ullibi animali illud immolatum ei apud veteres legi, præterquam ubi nonnulli voluere in Iphigeniæ, cùm in Aulide ei immolanda esset, ab ea abreptæ locum, non Ursam aut Anum (ut aliquis[g]) nec Cervam, ut Euripides[h], sed Taurum fuisse

[a] *Scholiastes in Sophoclis Aiacem, Suidas in* Ταυρειώνη.

[b] *Herodotus in Melpomene, alii.*

[c] *Euripides in Iphigenia in Tauris.*

[d] *Philostratus de Vita Apollonii lib. 8. cap. 10.*

[e] *In Dionys. Periegeten.*

[f] *Apud Suidam in* Ταυροπόλα.

[g] *Apud Isaac. Tzetz. in Lycophronem.*

[h] *In Iphigenia, in Aulide.*

substitutum adeóque ei immolatum. Nihilominus fidentiùs ab nonnullis[a] nescio unde asseritur *Tauripolion* fuisse sacrum *in quo Marti & Dianæ non Humano sed Taurino sanguine Sacrificabatur*; *Et Tauripoliam Dianam dictam, quòd illi Taurino sanguine Sacrificaretur.* Sed nec facit, ad solennem Tauri ei immolationem, id quod de succedaneo Iphigeniæ Sacrificio sic habetur, quod nec pro recepto admittitur nec in morem omninò posteà transit. Adeóque haud in Dianæ sacris Tauripoliis dictis, Taurus locum sortitus est ullum, magis quàm in ejusdem, apud Phocenses[b] Elaphoboliis *Cervus*. Illic enim Placentæ tantùm Sacrificabantur ex Adipe, Melle & Sesamo confectæ, ut legitur apud Athenæum[c]. Sed illæ Elaphi seu *Cervi* dicti. Diana verò ipsa *Elaphebolos* à venationibus & *Elaphæa* itidem nuncupata est, eísque nominibus culta[d]. Sunt autem Viri docti qui nescio quid commune habuisse Tauropolia Dianæ cum Deorum Magnorum Tauroboliis, Tauropoliis etiam dictis; quos[e] si placet consulas. Fuere item Ludi Taurici, Taurii, seu Taurilia, dicti (quibus cum Tauroboliis aut Tauropoliis nihil commune) Romæ celebrari soliti in circo Flaminio, in quibus *circum metas currebant*, ut Varro[f]. Et de eis vide Festum & ad eum Josephum Scaligerum. Diis inferis instituebantur, sub Tarquinio Superbo. Occurrunt etiam apud Hesychium Ταυροχόλια, pro festo Cyzicenorum, alitèr puto ignorara. Etiam apud Græcos Ludus erat seu eertamen Ταυροκαθάψια dicta, quorum mentio puto in veterum libris non omninò habetur. Reperio in Marmore è Græcia Asiatica pridem allato quod, in hortulo Musæi mei Carmelitici habeo Figuris hisce & Inscriptione insignitum,

[a] *Carolus Stephanus, in Dictionar. Poetico.*

[b] *Plutarch. lib. de Virtutibus Mulierum.*

[c] *Dipnosoph. 14.*

[d] *Pausanias in Eliacis.*

[e] *Thomas Dempster. in Paralipomenis ad Rossinum lib. 2. cap. 4. & Joannes à Wower ad Julium Firmicum, de Errore Profanarum religionum.*

[f] *Lib. 4. de Lingua Lat.*

Longi-

Longitudo est pedum quinque. Latitudo Sesquipedalis. Qualisnam fuerit sive Ludus sive Certamen, ex

ipsis Figuris haud ægrè elicitur. Non animadvertere

demùm heic nequibam, doctissimi & optimi Viri Guilielmi Camdeni observationem seu monitum de Tauropoliis, velut quæ curiosioribus meritò respicienda essent ex Sacrorum, ut existimatum est, nescio quorum, vestigiis, in bubalinis capitibus sub annos abhinc 350, circa ædem Londini Paulinam effossis compluribus. Nimirùm Dianæ Templum ædem illam ævo Paganico fuisse ait conjectasse aliquos[a], atque esse qua fidem eorum conjecturæ adjungunt. Etiam quoniam *Antiquæ scilicet ædes adjacentes in Ecclesiæ Archivis Dianæ Cameræ*, inquit, *vocantur, & in cœmiterio, regnante Edwardo primo, incredibilis vis Bubalinorum capitum effossa fuit, ut est in nostris Annalibus, quæ tunc cum admiratione tanquam Gentilium Sacrificia suspexit multitudo. Et Tauropolia in Dianæ honorem fuisse celebrata nôrunt Eruditi.* Quasi capita Bubalina in Tauropoliis vetustis partem egissent, quod nusquam puto repertum. Suâ manu posteà in codice suo[b] adnotavit illic ipse, ut conjecturam de Sacrificiis heic bubalinis firmaret, *Ubi Pagani (inquit Gregorius M.) Boves multas immolare consueverunt, Christiani religiosis conviviis debitas solennitates celebrent*, cujus sensus expressim habetur apud Gregorium[c] frequentiam Sacrorum Bubalinorum apud majores nostros paganos apertè indicans. Cæterùm ut ad Tauropolia nihil omninò attinebant Boves aut capita Bubalina, eorúmve partes aliquæ, ita nec reverà ad Sacra Dianæ ulla, exceptis illis quæ Dianæ Aventinæ fiebant, in quibus, dum aliis in Artemisiis seu Dianæ Romæ Templis quæ non pauca fuere, Cervorum Cornua (velut primitiæ[d] à Venatoribus allatæ) affigi solebant, Cornua, ex jure singulari, Boum affigebantur, quod memorat Plutarchus[e]. Adeòque Dianæ illic cultum capita effossa Bubalina non omninò adstruunt. Adjicit autem præstan-

[a] *In Britanniâ, pag. 306.*

[b] *In Bibliotheca Cottoniana.*

[c] *Lib. 9. Ep. 71.*

[d] *Arrianus, de Venatione cap 3.*

[e] *In Quæstionibus Romanis.*

præstantissimus Camdenus, velut ad Dianæ Symbola Sacráque propiùs accedens, *Nos etiam ipsi pueri Cervi caput pilo præfixum, quod Dianæ Sacrificiis convenire videbatur, magna cum pompa, & Cornicinum boatu in ipso templo circumgestatum vidimus. Cervúmque illum quem illi de* Baude *in Essexia pro terris quibusdam præstabant, ut accepimus, hujus Ecclesiæ Sacerdotes Sacris vestibus induti, & capita corollis è floribus redimiti ad gradus Chori recipere soliti. An hoc in usu fuerit antequam* Baudi *cervum præstare tenerentur, nescio; certè Dianæ cultum & gentilium errorem magis quàm Christianam religionem hic ritus redolere videatur.* Et Dianam Venatricem & Ἐλαφοκτόνον[a] *Cervorum interfectricem* dictam nemo nescit. Sed verò certissimum est solennitatem illam, quæ compluribus abhinc annis evanuit, originem non habuisse vetustiorem quàm annum Edwardi Regis primi tertium seu Christi 1274 cùm, ut ex Archivis[b] quæ fuere illius Ecclesiæ liquet, Guilielmus *Baud*, vir equestris dignitatis, in compensationem prædii ei, ab Harvæo de *Boreham* Decano illic & Canonicis, ut intra vivarium suum Coringhamiæ in Essexia clauderetur, concessi, se posterósque suos obligavit ad præstandum quotannis illis ad Altare magnum, die Conversionis S. Pauli (quæ est Januarii 25) Cervam, uti etiam die Commemorationis ejusdem Cervum, quorum capita, cum pompâ jam dictâ, per Ecclesiam circumgestarentur; aliis itidem tunc institutis eam circa rem ritibus; quæ omnia usque in tempora Elizabethæ Reginæ durârunt. Consule, si placet, ea de re etiam Joannem Stowæum[c] & Archiva[d]. Adeóque in ritu illo nihil ex origine paganica. Alii autem capita illa effossa Sacrorum Jovis reliquias fuisse existimarunt[e], adeóque templum ipsum Jovis olim fuisse. Sed hæc obitèr.

[a] *Euripides in Iphigenia in Tauris, &c.*

[b] *Regist. Eccles. Paul. Signatum lit. G.*

[c] *In Notitia Londini, pag. 640. in 4° 1618.*

[d] *Eschaet. & Inquisit. Anni 2 Edwardi 3 numero 72 in arce Londinensi.*

[e] *Franciscus Godwinus in Episcoporum Catalogo, seu Londinensi 51.*

X. Adjiciebantur etiam in Marmoreis aliisque Dedicationibus, præter jam ostensas, Leges ad Aras Locósque ritè in Templa effatos spectantes, etiam & Causæ interdum prævia Dedicandi, cum ampliori ac variâ Rituum mentione. Ejusmodi autem paucæ supersunt. Singulares autem ex eis aliquas ut pleniùs Dedicandi & Mos & Vis perspecta habeatur, adponere visum est. Vetustissimam formulam habet Livius[a] in illo de Romulo, qui cùm Acronem Cœninensium Regem bello spoliasset, Jovi Feretrio Templum terminis, quos ipse animo metatus fuerat, designavit. *Spolia*, inquit iste, *fabricato ad id aptè ferculo, gerens, in Capitolium ascendit; ibique ea, cum ad quercum pastoribus Sacram deposuisset, simul cum dono, designavit Templo Jovis Fines, Cognomentúmque addidit Deo*; id est Feretrium eum vocavit ut Opima illi Spolia Ferrentur. Et dein, *Jupiter Feretri, inquit* (Romulus) *Hæc tibi Victor Romulus Rex regia arma fero, Templúmque eis regionibus quas modò animo metatus sum, Dedico, Sedem Opimis Spoliis, quæ Regibúsque Ducibúsque Hostium cæsis, me auctorem sequentes, posteri ferent.* Festus ubi[b] hoc de Templo seu Æde Jovis Feretrii loquitur, adjicit, *Hujus Ædis lex nulla extat, neque Templum habeat necne, scitur.* Quasi ex vita Romuli Dedicatio illa haud ita satis dignosceretur, ut utrum reverà Templum fuisset, annon, inspicienti satis constaret. Impensè mirum quidem videtur, historiam de Dedicatione illa non suffecisse dubio illi planè tollendo. Halicarnassensis etiam, Propertius[c], Plutarchus[d] de æde Jovis Feretrii illâ ut de Templo undiquaque legitimo loquuntur. Festi autem illud fortè inde manavit, quòd nullibi in Templi parietibus reperiretur Dedicatio ipsa, nedum lex ejus aut Templi nomen. Unde ad ejus verba illa Josephus Scaliger;

[a] *Lib.* 1. *cap.* 10.

[b] *In voce* Opima. *vide & Schedas ejus.*

[c] *Lib.* 4. *eleg. penultimâ.*

[d] *In Romulo & Marcello.*

liger; *Olim Leges ædium in ædibus ipsis in postico earum ponebantur*, quod ut afferat, Varronis locum subjungit, ubi is rupem Tarpeiam, montem Saturnium olim dictum ait[a], & *antiquum oppidum in hoc fuisse Saturniam. Ejus vestigia etiam nunc manent tria; quod Saturni fanum in faucibus: quod Saturnina porta quam Junius scribit, quam nunc vocant Pandanam: quod post ædem Saturni, in ædificiorum Legibus parietes Postici Muri sunt scripti.* Tunc Scaliger, *Continebant autem Leges Ædium inter alia, utrum ædes illa esset Templum, necne. Et hoc est quod ait Festus.* Et paulò post, *apponebantur & Leges Dedicationũ, quibus Ædes ipsa Sacra fiebant, neque sine exauguratione transferri poterant.* Atque illuc affert quod Plinius[b] habet de æde Matris Deûm, vetustissima, cui nulla lex dicta est apud Nicomedenses. Ad Trajanum Augustum inquit Plinius, *Ego cum quærerem num esset aliqua Lex dicata Templo* (Codices aliqui habent *dicta Templo*; sed lectio prior Catanæo placet quæ etiam Trajani rescripto satis consona) *cognovi alium hîc, alium apud nos* (Romanos) *esse morem Dedicationis. Dispice ergo Domine, an putes Ædem, cui nulla Lex data est, Salvâ Religione, posse transferri, alioqui commodissimum est* (ut transferatur) *si Religio non impedit.* Respondet Trajanus, *Potes sine solicitudine religionis, si loci positio videtur hoc desiderare, ædem Matris Deûm transferre in eam quæ est accommodatior; Ne te moveat, quòd Lex Dedicationis nulla reperitur, cum solum peregrinæ Civitatis capax non sit Dedicationis quæ fit jure nostro*, seu Romano. Consulit eum Plinius, an Templum, cui Lex nulla adjecta, transferri, ut ædes haud pro Templo censenda, salva religione, id est, jure potuerit. Definit Trajanus, Legis adjiciendæ rationem apud Nicomedenses, quæ Peregrina Civitas esset, habendam

[a] *De L.L. lib.* 4.

[b] *Plin.* 10. *Epist.* 58 & 59.

nullam. Haud capacem ſcilicet eſſe Civitatem Peregrinam Dedicationis quæ, juxta antè dicta, jure fieret Romano. Sacra nempè Romana eorúmque rationem ad Peregrinos non attinere; ſed jure tantùm Quiritium Sacro niti. Non quòd exiſtimarunt Romani haud legitimas in ſe omninò fuiſſe apud peregrinos, Templorum Dedicationes (ut manifeſtum etiam ſit ex eorum, in obſidionibus, Deorum evocationibus perquàm ſolennibus) ſed non quales ex jure Romano definiendæ eſſent, extra ſcilicet agrum Romani nomine cognitum ſeu velut civitate donatum. Etiam ſcimus Octavio Auguſto Templum Hieroſolymitanum cujus Dedicatio Romanis prorſùs ritûs peregrini, tanti eo nomine æſtimatum, ut Sacrificia[a] quotidiana ſui gratiâ illic præſtari, ídque ſumtibus ſuis ampliſſimis, voluerit. Quod verò attinet ad Leges in Poſtico Templi, velut ex more inſcribendas, id quod videtur viro maximo ex Varronis loco illo eliciendum; certè opinor ego, uſitatius fuiſſe, in Antico ſupra aut circa Valvas aut Poſtem tenendum, tum Dedicationis ipſius Tabulam ſeu Formulam quæ marmorea erat, tum cauſas prævias & Leges inſcribi ex more ſolitas; pro vario nimirùm formularum inſcribendarum diſcrimine. Pluſquam tantundem innuitur expreſſim à Livio ubi Æmilium narrat[b] ædem Larium Permarinorum (Διαποντίων) dedicaſſe quam voverat quadraginta antè annis L. Æmylius, in navali prælio adverſus Antiochum Regem Syriæ, *& ſupra valvas Templi Tabulam cum Titulo fixam eſſe*, in quo, Victoriâ, ut vovendi cauſâ, memoratâ, ſubjicitur, *Ejus rei ergô, Ædem Laribus Permarinis vovit.* Etiam, *eodem exemplo Tabula in æde Jovis in Capitolio ſupra Valvas fixa eſt.* Neque ſanè locus aliquis alius æquè Tabulæ figendæ, tam Dedicationis ipſius ejúſque Legum

[a] Philo de Legatione.

[b] Decad. 4. lib. 10. cap. 52.

Legum quàm Voti antè nuncupati solutíque, idoneus. Nam ut benè simul uno in textu conjungi potuerunt, ita, quantum video, conjungi in Marmoribus solebant. Jacobus autem Gutherius[a], *Lex Aræ sive instrumentum Aræ vel Templi à Tabula differebat, quæ in Dedicatione cum Titulo supra Valvas Templi figebatur.* Quod quidem non satis capio, nisi intelligat, eodem in marmore Tabulam interdum Votum susceptum ejúsque causas, Sacrificiorúmque generum ex eo futurorum enumerationem, etiam & Aram Templúmve positum per se continuisse Alteram, Alteram verò ipsam Dedicationem simul atque ad Numen Allocutionem Legésque; quemadmodum quidem res cernitur in Tabula quâ Narbonenses[b] velut Aram Octavii Augusti Numini Dedicaturi, votum à se susceptum ejúsque & Sacrificia futura annua in Altera Marmoris seu priore ejusdem parte designant, in Altera verò, verbis solennibus Dedicant regionésque circumscribunt ac Leges adjiciunt quales Aræ Dianæ in Aventino. Sed exemplum est illud rarissimum. Perquam verò egregium est illud Cneii Domitii Valentis, Duumviri juri sacro, in Dedicatione, dicundo (ut mos erat) constituti, qui sub Adriano Augusto seu circa annum Christi 137, Salonæ Dalmaticæ, Coloniæ Martiæ, Juliæ dictæ, Aram hujusmodi Templíque circumjacentem Aream, C. Julio Severo Pontifice præeunte, Jovi consecrabat. Apud Gruterum[c] ita se habet.

[a] *De veteri Jure Pontificio lib.* 3. *cap.* 11.

[b] *Apud Gruter. in Thesauro fol.* 229, *Brissonium de Formulis lib.* 1. *Jos. Scaliger. in Schedas Festi, pag.* 44.

[c] *Thesaur. fol.* 23, 12.

L. ÆLIO. CÆSARE. IMP. ET. P. COELIO. P. F.
BALBINO. VIBULLIO. COSS. VII IDUS.
OCTOBRES
CN. DOMITIUS. VALENS II. VIR. I. D.

PRÆEUNTE. C. JULIO. SEVERO.
PONTIFIC
LEGEM. DIXIT. IN. EA. VERBA. QVAE.
INFRA. SCRIPTA. SVNT
JVPPITER. OPTIME. MAXIME. QVANDOQVE
TIBI. HODIE. HANC. ARAM. DABO.
DEDICABOQVE. OLLIS. LEGIBVS
OLLISQVE. REGIONIBUS. DABO.
DEDICABOQVE. QVAS. HIC. HODIE.
PALAM. DIXERO. UT. INFIMVM
SOLVM. HVIVS. ARAE. EST
SI. QVIS. HIC. HOSTIA. SACRVM. FAXIT.
QVOD. MAGMENTVM. NEC.
PROTOLIAT. ITCIRCO. TAMEN. PRO
BE. FACTVM. ESTO. CETERAE
LEGES. HVIC. ARAE. EAEDEM. SVNTO.
QVAE. ARAE. DIANAE. SVNT.
IN. AVENTINO. MONTE. DICTAE.
HISCE. LEGIB. HISCE. REGIONIB
SICVTI. DIXI. HANC. TIBI. ARAM.
JVPPITER. OPT. MAX. DICO.
BEDICOQVE. UTI. SIS. VOLENS.
PROPITIVS. MIHI. COLLEGISQVE
MEIS. DECVRIONIB. COLONIS. INCOLIS.
COLONIAE. MARTIAE. JVLIAE.
SALONAE. CONJVGIBVS.
LIBERISQVE. NOSTRIS

Quælibet

Quælibet heic linearum distinctio, unicam in Marmore à Grutero exhibito facit. Ad Jovem vides allocutionem; qualis proculdubiò in aliis Numinum dedicationibus. Leges heic Dedicandi referuntur ad eas quæ fuere Aræ Dianæ in Aventino, uti etiam in Narbonensi jam dicto Marmore. Saxum in quo incisa est hæc Dedicatio, Salonæ olim visebatur, sed mutilum. Inde Joannes Baptista Rhamnusius dono accepit ac aliquandiù in ædibus suis Patavii tenuit. Postmodùm ipse, cum portam Patavinam, unam ex eis qui eorum murorum sunt, qui vetustiorem Civitatis partem introrsùs circumeunt, propè Pontem D. Benedicti, æreis Andreæ Naugerii & Hieronymi Fracastorii capitibus exornabat, saxum hoc etiam, antiquitatis venerandæ conservandæ causâ, sub eis collocavit; sed instauratum atque ex conjecturis suppletum, nec sine pervetusti codicis, in quo descripta est, ope, ut videtur adjutus. Quæ omnia narrat Aldus Minutius[a], ubi etiam ipsum saxum, velut inde verè descriptum exhibet; nec, quantum ad rem ipsam, à superiore ita discrepans. Clauditur autem illic ad hunc modum—VTI.SIS. VOLENS. PROPITIVS.MIHI COLLEGISQVE.JVLIAE. SALONAE. CONJVGIBVS. LIBERISQVE. NOSTRIS. Vocibus sic MEIS. DECVRIONIBVS. COLONIS. INCOLIS. COLONIAE. MARTIAE. haudquaquam insertis. Sed lectionem illam, de Colonia Martia Julia Salona, agnovit etiam Jacobus Mazochius[b], ut ex illo notat Ortelius[c]. Atque, ut apud Gruterum habetur, ita suis interseruerunt saxum integrum Bernardinus Scardeonius[d] ipse Patavinus, Barnabas Brissonius[e] & Jacobus Gutherius[f]. Apud Joannem Rossinum[g] lineâ primâ caret, aliàsque differt. In fronte autem seu linea illa prima, discrepantia

[a] *In Orthographiæ ratione pag.*37.

[b] *In Inscriptionibus pag.*28.

[c] *In Thesauro, in* Salo.

[d] *De Antiquitate Urbis Patavii pag.*85.

[e] *Formularum lib.*1.

[f] *De vetere Jure Pontificio lib.*3. *cap.*11.

[g] *Antiq. Roman. lib.*1. *cap.*1.

pantia est non prætereunda. Aldus habet—BALBINO. VIRBULLIO. PIO. COSS. Atque, ut Gruterus, ÆLIO. CÆSARE. IMP. ita eandem retinent lectionem Brissonius & Gutherius; in qua sequaces quidem sunt Aldinæ & Scardeonianæ quæ habent item ibi IMP. Sed proculdubio non sine errore crassissimo. Anne enim Ælius ille Verus unquam Imperator? Nescio quomodo Saxum ita mutilum, variatim describentibus imposuit. Smetius[a] ante Gruterum, rectè habet AELIO. CAESARE II. P. COELIO &c. COSS. Nam certissimum est anno qui præcedit hunc quo Dedicatio hæc facta est, Ælium, qui ante adoptionem Adrianeam Ceionius Commodus Verus dictus est, Consulem, eo nomine cum Pompeiano, fuisse, & anno sequente Commodum Secundùm; unde pro IMP. legendum II. Bis autem illum Consulem sic designatum esse manifestò liquet ex Spartiano[b], Fastísque obviis, atque ex Nummis apud Goltzium, Occonem, alios, quamplurimis & Græcis & Latinis qui habent Λ. ΑΙΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ &c. ΥΠΑΤ. Β. & L. AELIVS CAESAR TR. P. COS. II. Quod habetur heic de Magmento non protollendo idem ipsissimum est in Narbonensi dedicatione antè memoratâ, excepto quòd illic *Qui*, non *Quod*, *Magmentum*, eundem satis in sensum significat, opinor, si quis hostiam ibi immolaret, nec adjecerit Magmenti, nomine jecinoris, aliáve insuper ejusmodi desecta, nihilominus ritè Sacrificatum fore. Legebat heic Turnebus[c], QVOD. MAGNENTVM. NE. PROTOLLET. De Magmentis videsis illum ibi & Josephum Scaligerum in Conjectaneis; sed maximè Claudium Salmasium in Plinianis[d], ubi Varronis[e] locus depravatus ea de re è codice vetusto sibi restituitur. Accedat heic de Dedicatione Vulcano, ut videtur,

[a] Pag. 18. num. 18.

[b] In Adriano, & in Ælio Vero.

[c] Adversar. lib. 22. cap. 6.

[d] Pag. 129.

[e] Lib. 4. de L.L.

detur, præstita legibúsque ei conjunctis, monimentum, Romanum eximium*,

HAEC. AREA. INTRA. HANC DEFINITIONEM. CIPPORVM
CLAUSA. VERVBVS. ET. ARA. QVAE. EST INFERIVS
DEDICATA. EST. EX. VOTO. SVSCEPTO QVOD. DIV-
ERAT. NEGLECTVM. NEC. REDDITVM INCENDIORVM
ARCENDORVM. CAVSA. QVANDO. VRBS PER. NOVEM
DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS ET. HAC
LEGE. DEDICATA. EST. NE. CVI. LICEAT INTRA. HOS
TERMINOS. ÆDIFICIVM. EXSTRVERE MANERE
NEGOTIARI. ARBOREM. PONERE ALIVDVE. QVID
SERERE. ET. VT. PRAETOR. CVI. HAEC REGIO. SORTI
OBVENERIT. LITATVRVM. SE. SCIAT ALIVSVE. QVIS
MAGISTRATVS. VOLCANALIBVS. X. KAL SEPT. OMNIBVS
ANNIS. VITVLO. ROBIO. ET. VERRE

* E Mazochio Gruterus pag. 61, 3.

[a] *Formularum lib.* 1.

Hanc affert Brissonius[a] quasi inciperet ab EX VOTO SVSCEPTO, atque ita Romæ conspici ait. Sed in duas partes ab artificibus aliquot circa Basilicam S. Petri, ubi habetur, divisa esse dicitur apud Gruterum. Adeóque Partem alteram tantùm habet Brissonius. Ita præter circumscriptionem Areæ dedicatæ ac Leges adjectas Sacrificiique genus, celebritas Anniversaria Vulcanalibus seu 10 Kal. Septembris tribuitur; unde, juxta antè, de recurrente ejusmodi festorum celebratione, allata, videtur, Festo in illo, Vulcano, qui Igni adeóque incendiis averruncandis præfuit, Aram hanc Areámque Dedicatam esse.

Cap. XV.

I. Ebræorum, *in* Dedicando, *morem, etiam &* Gentium, *pro disciplina suæ discrimine, imitatos esse* Christianos. *Id à* Reformatis nonnullis *prorsus improbatum. Et de* Origine Dedicationum *Christianarum à* Centuriatoribus *eorúmque sequacibus ex* Athanasio *petitâ*.

II. *De* Ecclesiis *qualibuscunque (quà, Sacrorum gratiâ, Conveniendi loca voce illâ designata sunt)* Christianorum *in seculis Primitivis* Constantinum Magnum *seu* Imperii summi & Christianismi conjunctionem primam *antevertentibus*.

III. *Quod in* Dedicationibus *tum* Judaicis *tum* Gentium, *primarium locum obtinuit, id est* Summum Imperium *(ut superiùs ostensum) defuit* Christianis *illis* primitivis, *tametsi, ex* confederata inter se disciplina, *nomine tenus, etiam* Synedrium *habuerint*.

IV. Testimonia *præcipua quæ seculis in illis* Dedicationum *apud* Christianos usum *satis asserere videantur*.

Memo-

Memoria, Titulus. Scriptores *sententiam illam amplexantes.* Eustathiani *&* Massaliani Templa *earúmque* Dedicationem *aversabantur.*

V. *Expenduntur* Testimonia *illa. Et quid videatur de* Seculorum *illorum* Primitivorum, *circa* Dedicationes *Sacras, disciplina, statuendum, ex* Origene, Clemente Alexandrino, Minutio Felice, Arnobio, *&* Lactantio.

VI. *Sententia quae revera & tunc temporis & sub* Constantino *obtinuit de* Templorum Christianorum Dedicationibus Deo, Angelis, Sanctis; *quorum* Festa *ab Imperatore illo aliísque celebrabantur frequentiùs & splendidißimè, tum* Prima, *tum* Anniversaria, *idque* Encaeniorum *nomine.*

VII. *Dein statim receptum esse, nec* Synaxes, *in Ecclesiis* nondum Dedicatis, *regulariter ritè fieri, neque, ultra* autoritatem Caesaream, Dedicationes *Episcopis, nedum aliis,* licitas *fuisse.*

VIII. *De* Ecclesia Magna *&* Caesarea *dicta, apud* Alexandrinos; *quam & S. Michaelis Archangeli Ecclesiam è Templo* Idoli Michaelis *dicti, à* Cleopatra *extructo, confectam esse scribit* Eutychius *Patriarcha Alexandrinus. De* Festo *ejusdem anniversario, in die duodecimo* Hathuri *seu* Novembris 8, *apud* Aegyptios *& per* Ecclesiam Orientalem; *quod in* Occidente *ad* Septembris 29 *attinet.*

IX. *Testimonium de* S. Michaelis *Festo sic in Aegypto celebrato, è* Calendario Aegyptiaco *seu* Coptitarum Christiano, *autore* Abulaibsan Achmed Calcasendio, *Mahummedano, unà cum toto* Calendario, *ex eodem, ipso. De* Festo Palmarum (*quod & Olivarum illic vocatur*) Nativitatis Christi, Immersionis *seu* Baptismi, Circumcisionis, Ascensionis, Mosis natalibus, Noachi egressus *ex Arca, uti &* Ingressus

 ejus.

ejus. *Commemoratio* Patrum 318 Nicænorum, *alia id genus quamplurima.*

AB Dedicationum Sacrarum, non sine ritibus singularibus propriisque ac solennibus, exemplo Ebraico, eóque notissimo (quod, juxta analoga sua, utcunque depravata, instituta, secuti sunt Gentiles) inolevit etiam tandem Dedicandi Templa, Ecclesias, Altaria, mos Christianorum, cum utrisque mistorum, receptissimus & disciplinæ ipsorum accomodatus. Id de quo, Reformatorum aliqui[a], veluti & Judaismi & Gentilismi imitamento, graviter sunt conquesti; Romanensibus ex adverso summopere adprobantibus[b] propugnantibúsque: Magdeburgenses[c], de seculi Christianismi Quarti initiis; *Usitata omninò magis quàm superioribus seculis, Templorum fuerunt Dedicationes seu Consecrationes & quidem festiva. Nam Athanasius in libro de Paßione imaginis Domini scribit, Judæos Beryti conversos Synagogam maximam Christo Salvatori, per antistitem ejus loci consecrari curasse; atque ex eo tempore morem hunc, per diversas orbis provincias inolevisse, ut Basilicas plurimas, Christiana religionis Pontifices in honorem Salvatoris mundi condiderint & dedicarint.* Quibus adjiciunt, *videatur autem hæc quâdam prava æmulatione Gentilismi esse facta, præsertim ubi non indiguerunt tot ædificiis, ad conventus suos, Christiani.* Sed paulò post, *Cæterum ut Templorum Dedicatio ex κακοζηλίᾳ Judaismi originem sumsit, ita superstitionibus & humanis traditionibus ansam & campum mox præbuit.* Hospinianus[d] etiam de Templis Christianorum seculis illis vetustis magnificè extructis & Dedicatis, verba faciens, vult *omnia* (circa ea) *partim Judaismi, partim Gentilismi, superstitiosâ κακοζηλίᾳ inventa & excogitata esse.* Tantundem Refor-

[a] *Magdeburg. Centur.* 4. *cap.* 6. *Hospinian. lib.* 1. *cap.* 6. & *lib.* 4. *cap.* 1 & 2.

[b] *Bellarmin. de Cultu Sanctorum lib.* 3. *cap.* 5. *Alphonsus à Castro de Hæresibus, lib.* 14. *tit.* Templum, *alii.*

[c] *Cent.* 4. *cap.* 6. *tit. Ritus publicorum Congressuum.*

[d] *De Origine Templorum lib.* 2. *cap.* 6. & *lib.* 4. *cap.* 1 & 2.

Reformatorum alii. Et sanè palàm est ex Felicis Papæ quarti (qui ad Centuriam attinet sextam) scripto ad Episcopos misso[a] ac in jus Pontificium receptis, ex Ebraico more Consecrationes Ædium Sacrarum apud Christianos maximè deductas fuisse, velut majorem ob rationem caussámque ab eis præstandas. Etiam Græci Ebræorum usum in Dedicationibus paritèr respiciunt. Verbi gratiâ, celebrant quotannis[b], *τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως Dedicationem Templi Sanctæ Christi Deique nostri Resurrectionis* (quæ in Meniæo & Anthologiis *Μνήμη τῶν ἐγκαινίων τῆς ἁγίας* &c. *Memoria Dedicationis Sanctæ* &c. dicitur nullâ insertâ Templi mentione quæ proculdubio interim innuitur. Dici autem *ἰδιόμελον* seu *canticum illi proprium*, in Meniæo[c] ita se habet' *Ἐγκαίνια τιμᾶσθαι παλαιὸς νόμος, καὶ καλῶς ἔχων· μᾶλλον δὲ τὰ νέα τιμᾶσθαι δι' ἐγκαινίων. Ἐγκαινίζονται γὰρ Νῆσοι πρὸς Θεὸν ὡς φησὶν Ἡσαΐας. ἅς τινας ὑποληπτέον τὰς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας ἄρτι καθισταμένας καὶ πῆξιν λαμβανούσας βάσιμον τοῦ Θεοῦ. διὸ καὶ ἡμεῖς τὰ παρόντα ἐγκαίνια, πνευματικῶς πανηγυρίζωμεν, Encania* (Dedicationes) *honoranda esse, lex vetus expressim docet. Sed & potius Nova, per Encania esse honoranda. Dedicantur enim Insulæ ad Deum, ut dicit Esaias*[d], *quæ quidem sumenda pro Gentium Ecclesiis nuper constitutis & fixionem firmam sortientibus Deo. Ideo etiam nos præsentia Encania spiritualitèr celebremus.* Hinc metricè ad eundem diem legitur in Anthologii editionibus aliquot[e] (nam in plerisque deest)

Νόμον παλαιὸν Ἰσραὴλ πληρῶν νέος,
Ἐγκαινίοις σοι τὸν τάφον τιμᾷ, Λόγε.

Legem Veterem Israelitarum implens nova, Encaniis tibi Sepulchrum tuum *honorat*, *ô Verbum.* Pro indubitato

 in

[a] *Epist.1 Grat. Dist.de Consecratione can.* 1 *&* 2. *Burchard. lib.*3. *cap.* 57, *Ivo Decret.part.* 3. *cap.*60. *& in Pannormia lib.* 2. *cap.*33. *& videsis Dist.de Consecratione cap.*17. *Durand. Rational.lib.*1. *cap.*1 *&* 6. *& lib.*7. *cap.*48.

[b] Ὡρολογ. *Sept.*3.

[c] *Sept.*3.

[d] *Cap.*41,1. *&* 45,16. *in LXX.*

[e] *Venetiis* 1603 *Matthæi Hieromonachi Cyprii.*

in his apud Græcos ſumitur, veteri Ebræorum Lege Dedicationes Chriſtianas, velut origine, fundari. Templum autem Reſurrectionis à Græcis ſic memoratum honoratúmque, pro magnificentiſſimo illo Hieroſolymis à Conſtantino[a], eodem nomine extructo Dedicatóque, ſumendum videtur. Quod verò attinet ad illud de Origine Dedicationum Chriſtianarum uſûs ex Athanaſio à Centuriatoribus, in ſuprà allatis citatum; habetur quidem Latinè in libello ei tributo[b] cui titulus *De Paſsione Imaginis Domini N. Jeſu Chriſti, qualiter Crucifixa eſt in Berytho Syriæ civitate*, hiſtoriola de Judæis ibi omnibus ſimul converſis ac ab loci antiſtite baptizatis & de Synagoga illic, eorum rogatu, majore ab eodem in Eccleſiam Chriſtianam dedicata. Quibus ſtatim ſubjungitur[c], *Ex tunc itaque per diverſas Orbis terræ nationes & provincias mos inolevit ut baſilicas plurimas vel Oratoria, Pontifices Chriſtianæ legis in honore ſancti Salvatoris mundi* (ut Synagoga illa ſacrabatur) *condere & dedicare non deſinant. Nam anteà antiquiores noſtri vel majores hoc peragere minime præſumſerunt.* Alias item adjicitur Synagogas in honorem Martyrum tunc illic conſecratas eſſe. Atqui intereà cùm bina exemplaria Græcè, è Bibliotheca Palatina, præfigantur ejuſdem libelli, inter ſe ſatis diſcrepantia; eorum neutrum quicquam habet de Origine ejuſmodi, licet de Synagogarum ἀφιερώσει ſeu Dedicationibus pariter loquatur utrunque. Produxit libellum illum ad Imaginum cultum firmandum, in Synodo ſeptima ſeu Nicæna ſecunda[d] Petrus Nicomedienſis Epiſcopus, ubi perlectus à patribus pro Athanaſii genuino agnoſcebatur. Sed nec in eodem, Dedicationis Chriſtianæ Originis veſtigium aliquod ejuſmodi comparet.

[a] *Euſeb. de Vita Conſtantini lib. 3. cap. 27 &c.*

[b] *Tom. 2. pag. 633. edit. Pariſ. 1628.*

[c] *Ibidem pag. 626. cap. 5.*

[d] *Actione 4. Tom. 3. Conciliorum part. 1. ſect. 1. pag. 548. edit. Colon. 1618.*

II. Ut autem res hæc ritè ſtatuatur intelligatúrque, altiùs repetenda eſt. Dubitari nequit (utpote quod aliter ſe habere, ex ſui natura, nequaquam potuit) quin, etiam Tempore Apoſtolorum & deinceps, per ſecula primitiva Imperii ſummi & Chriſtianiſmi in Conſtantino M. conjunctionem primam anteverten-tia, Conveniendi, ad Sacra exercenda, Locos, Cœnacula, Cryptas, Eremos, Domus, Oratoria habuerint Chriſtianorum cœtus; ex Diſciplina ſcilicet tantùm inter ſe Confederata, quâ tunc prout quivêre nitebantur, uti & Philoſophorum Sodalitia imperio penitùs carentia, conveniendi id genus modum (quemadmodum Pythagorica, Platonica, alia, etiam Eſſenica) inter ſe ſibi præſtitutum itidem habuere. Id ſatis liquet tum ex Actis Apoſtolorum ubi[a] memoratur τὸ ὑπερῷον *Cœnaculum* in quod Apoſtoli & Diſcipuli, Sacrorum ſuorum gratiâ, aſcendebant, velut in locum Conventûs Sacri ſatis notum, tum ex S. Paulo[b] ubi ſingulorum Domos expreſsìm ut habitationis locos diſtinguit ab Eccleſia, quo nomine illic Conventûs Locus, ad ſacra celebranda, Deſtinatus, ut aliàs itidem qui convenirent, pro ſubjecti diſcrimine, planè innui videtur. Hugo Grotius, ad verba illa, ἢ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε; *an deſpicitis* (negligitis, evitatis) *Eccleſiam Dei?* *reſpicitur*, inquit, *Locus qui eſt Levitic. XIX*, 30. *Sanctuarium meum reveremini.* Et Eccleſia ibi planè Locum ſolennis Conventûs denotat; uti à Patribus aliquot & recentioribus doctis eſt adnotatum. Atque huc ſpectat illud ſive Luciani[c], ſive alius ejuſdem ſeculi, ubi Critias acceſſum ſuum ad Chriſtianorum (ſub Trajano Auguſto) cœtum quendam enarrans, *multis*, inquit, *ſuperatis ſcalis* (εἰς χρυσόροφον οἶκον) *in domum auratam aſcendimus, qualem Homerus Menelai fingit eſſe.* Adeóque

[a] Cap. 1, 3.

[b] Ad 1 Corinth. cap. 11, 22.

[c] In Philopatride.

óque etiam splendidiora habuere Christiani tunc temporis Cœnacula in Locis quæ Sacris suis commodiora fuere. Tantundem paritèr innuitur in illo Lampridii de Alexandro Severo Augusto; *Quùm Christiani quendam locum qui publicus fuerat occupassent, contrà Popinarii dicerent, sibi eum deberi, rescripsit, melius esse ut quomodocunque illic Deus colatur quàm Popinariis dedatur.* Etiam de προσευχτηρίοις *Oratoriis* & προσευχτηρίων οἴκοις ac Ecclesiis, eisque diversi generis & numerosissimis à Christianis extructis ante Diocletianum expressiùs Eusebius[a]; ubi Ruffinus, *Jam verò multitudines coeuntium intra Ecclesias populorum & præcipuè in diebus festis innumeras catervas per loca singula confluentes, quis dignè poterit explicare? Cum ne ipsa quidem antiqua Receptacula sufficerent, sed quotidiè Orationum domus dilatarentur, ita ut amplitudo earum concludere instar Urbium videretur.* Eusebius ipse ibi tantùm erectas, ait, fuisse, cùm veteres, ob angustiam, non sufficerent, εὐρείας εἰς πλάτος, ἀνὰ πάσας τὰς πόλεις, ἐκκλησίας, *Latiores latioresque, per singulas urbes, Ecclesias.* Utcunque, palàm satis ex hisce fit, solennes, ad Sacra exercenda, Christianorum in locis certis, veluti Templis, conventus fuisse tunc frequentes, uti & Judæorum antiquitùs in Synagogis Proseuchísque. Et demùm, de Locis tunc conveniendi, Ecclesiarum nomine, res adeò certa est, ut nihil certius. Atque afferri possent alia perquam luculentissima testimonia quæ à viris doctis jamdudùm congesta sunt; veluti à Baronio[b], Bellarmino[c], Polydoro Virgilio[d], Alphonso Castrensi[e], Duranto[f], quibus accedat Joannes Quintinus[g], Paganinus Gaudentius[h], Alexander Donatus[i], Paulus Aringhius[k], Josephus Isæus[l], etiam & Magdeburgenses[m], aliique horum sequaces. Eam etiam in rem

[a] *Hist. Ecclesi. lib. 8. cap. 1 & 2. adde lib. 9. cap. 9. & lib. 10. cap. 2. & lib. 2. de Vita Constantini cap. 2. & 44 & 45.*

[b] *Tom. 1. ann. 57. § 99, 100 &c. Tom. 2. ann. 211. § 4 & 5. & ann. 224 § 4.*

[c] *De Cultu Sanctorum lib. 3. cap. 4 &c.*

[d] *De Invent. Rerum lib. 5. cap. 6.*

[e] *De Hæresibus lib. 14. tit.* Templum.

[f] *De Ritibus Ecclesiæ lib. 1. cap. 2.*

[g] *In Synod. Gangrens. can. 5.*

[h] *De Vita Christianorum ante Constant. cap. 25.*

[i] *De Urbe Roma lib. 4. cap. 1.*

[k] *In Roma subterranea lib. 1. cap. 2.*

[l] *In notis ad Lactantii lib. 2. cap. 2.*

[m] *Cent. 3. cap. 6.*

rem nuper edidit diatribam utilem Josephus Medus[a] nostras.

[a] *Anglicè, Londini 1638 in 4.*

III. Quùm autem Dedicationi Ædis Sacræ legitimæ, seu ex usu Communi in Sacrum exemtioni Temploque & Atriis adjectioni, ritè accedere apud Ebræos (quorum Christiani fuere propagines) Synedrii Magni aliorúmque summæ rerum participum qualiumcunque autoritas deberet, quale etiam de jure Romano pariter dicendum; nullibi inter Christianos tunc habebantur qui ex jure sive Ebraico sive suo sive Romano, sive alio, eam legitimè præstare, ut imperio gaudentes, potuissent. Tametsi Conventum suum quemlibet ampliorem, Synedrium, Tribunal suum summum, & τὴν βουλὴν seu *Senatum*, vocitarent, quasi summi inter se imperii sic titulos sibi etiam tunc adsciscentes. Inde in Ignatii Epistola ad Magnesios mentio, προκαθημένου τοῦ Ἐπισκόπου εἰς τόπον Θεοῦ· καὶ τῶν Πρεσβυτέρων εἰς τόπον Συνεδρίου τῶν Ἀποστόλων, *Episcopo præsidente in Dei loco, & Presbyteris in loco Synedrii Apostolorum.* Et habetur in Epistola Pio primo tributa[b], ad Justum Viennensem Episcopum, *Salutat te Senatus pauper Christi apud Romanos constitutus.* Etiam in Constitutionibus Apostolorum dictis[c], ubi de Presbyterorum ac Episcopi dignitate agitur; εἰσὶ γὰρ Συνέδριον καὶ Βουλὴ τῆς Ἐκκλησίας, *Sunt enim Synedrium & Senatus Ecclesiæ.* Nominibus enim illis Conventus supremi ad res regundas tam Græcis & Romanis quàm Ebræis dicti, uti & aliis; unde & Hydaspes Rex, apud Heliodorum[d], scribit, τῷ Θειοτάτῳ Συνεδρίῳ *Divinissimo Synedrio* cujus Sisimithres princeps erat. Recolendum autem est quod capite superiore memoratur, de diversa vocis *Dedicare* notione. Scilicet eam tam primùm Domo qualicunque,

[b] *Epist. 4.*
[c] *Lib. 2. cap. 28.*
[d] *Hist. Æthiopic. 9.*

 sine

sine Numinis cultûsve Sacri alicujus seu ex usibus communibus exemtionis ratione habita, uti frui, tum ipsam, verbis actibúsque solennibus, Consecrationem significare; ídque tam Ebræis quàm Gentilibus. Atque exinde, juxta priorem heic notionem, de Dedicatione in seculis Primitivis dubitare, idem esset quod an domibus illis, cœnaculis, aliisve conveniendi locis omninò tunc uterentur, ambigere; cùm scilicet primus, in locis ejusmodi extructis aliásve quæsitis, cultûs Sacri usus simplex Dedicationem ejusmodi ipsam omnimodò præstaret. De Ritibus autem & Formulis Sacris, primo Cœnaculorum ædiúmve ejusmodi usui, nomine Dedicationis, in notione posteriore tantùm præviis singularibúsque Quæritur, &, si qui fuerint, qualesnam essent.

IV. Sunt viri docti celebrésque qui illiusmodi qualescunque fuisse asserant; ut illi quos jam citavimus de conveniendi ædibus, Ecclesiis inde, dictis. Occurrit quidem in monimentis Pontificiis, pro vetustis, habitis, seu Clementis Papæ I, ad Jacobum fratrem Domini, epistola secunda[a], *Ecclesias per congrua & utilia facite loca quæ Divinis Precibus sacrare oportet.* Etiam velut non ambigendum narratur[b], ubi martyrium passus est Clemens, *νεὼ ἐκεῖσε θείᾳ δυνάμει, Templum ibi divinitùs* excitatum. Imò etiam diù ante Clementem, Jacobum Apostolum in Hispaniis, *Templum vel Oratorium Beatæ Virgini ex ejus jussu præsentiáque super Columnam, Cæsaraugustæ erexisse.* Sic traditum habemus à Flavio Dextro[c], quod & Franciscus Bivarius in Commentariis ad eum firmare pluribus nititur. Mentio item *Titulorum*, in seculis illis primitivis, *Ecclesiarum*; unde de Evaristo Papa sub annum 112[d], seu Trajani tempora, *Hic Titulos in Urbe*

[a] *Caus. 16. quæst. 7. Can. 28. & Dist. 1. de Consecratione, can. 7.*

[b] *Nicephorus Callistus hist. Eccl. lib. 3. cap. 18.*

[c] *In Chronici anno Christi 36.*

[d] *Damasus in Pontificali, Anastasius Bibliotheca in Evaristo, Platina ibidem; & videsis Baron. tom. 2. Ann. 112. § 4.*

Urbe Roma divisit Presbyteris, id est, ædes synaxibus Sacris & cultui pietatique destinatos Titulisque insignitos, quibus indicaretur quamnam potissimum in rem & cujusnam in honorem extruerentur. Hinc in Epistola Pii primi subdititia[a], *Euprepia Titulum Domûs suæ pauperibus assignavit.* Illud autem de Evaristo apud Alphonsum Ciaconium[b] ita se habet, *Titulos in urbe Presbyteris divisit, ut unusquisque sua parœcia terminis cæterisque limitibus distingueretur.* Adjungit etiam, *mandavit &c. ut Oratoria prædicandi causâ ædificata, à Sacerdotibus consecrarentur.* Quasi Dedicandi seu consecrandi Ritus tunc fuissent in usu familiari Sacerdotales. Unde *Tituli* nominis tunc fuerit usus ejusmodi, quæsitum est. Baronius in Annalibus[c], ab Titulis trahit Fiscalibus. Sed notissimum est, *Tituli* voce, præter alia (ut acquisitionis Titulum seu Causam) venire Inscriptionem etiam qualemcunque quâ res cui affixa incisâve fuerit meliùs prætereuntibus innotescat. Ejusdem usus apud Livium, ubi de Templi Larium Permarinorum M. Æmylii dedicatione agens[d], *Supra valvas Templi*, inquit, *Titulus, cum Tabula, fixa est*, quæ inscriptio est de Dedicationis causâ ibi allata seu στηλογραφία[e] *Tituli inscriptio.* Ita utitur Titulo Plinius[f], alii sæpius, præter Jurisconsultos veteres[g] recentioréśque quorum librorum uti & aliorum Argumenta *Tituli* vocantur. Unde etiam è Latino, in Græcum recepta est vox in Evangelio Joannis[h], ubi mentio Τίτλου Crucis, qui Marco[i] & Lucæ[k] vocatur Επιγραφὴ *Inscriptio.* Atque ex hac origine demùm, etiam hodiéque, Ecclesias ipsas prædiáque illis assignata in jure Pontificio ejúsque formulis passim denotant *Tituli*; ut in Cardinalium Presbyterorum Titulis nominibus suis adjici solitis, aliísque id genus quamplurimis, licèt Inscriptionum in Ecclesiis usus vetus

[a] *Epist.* 3.

[b] *In Pontifice* 6.

[c] *Tom.* 2. *ann.* 112. § 5.

[d] *Decad.* 4. *lib.* 10.

[e] *Vide tit. Psalm.* 59. *Græcè & in Vulgata.*

[f] *Lib.* 7. *epist.* 19.

[g] *C. tit. ut nemo privatos Titulos; & his qui potentiorum nomine Titulos prædijs suis &c.*

[h] *Cap.* 19, 19 *&* 20.

[i] *Cap.* 15, 26.

[k] *Cap.* 23, 38.

desierit aut rarò adhibeatur. Hinc apud Prudentium[a] *Titulum figere Martyris*, &[b]

Parte aliâ, Titulum Pauli, via servat Ostiensis.

Idem autem Titulus, inquit Baronius[c], *quod Memoria seu Ecclesia*. Et dein, *Roma obtinuit vetus Loquendi usus, ut non omnis Ecclesia Martyrúmve Memoria Titulus diceretur, sed tantùm insigniores Ecclesia quibus præficerentur Cardinales Presbyteri.* Sed inolevit plerunque ut Ordinatus etiam quilibet ἀπολελυμένως seu ἀπολύτως *absolutè* (id est citra specialem Ecclesiæ, Monasterii, Martyrii, cui manciparetur, designationem; qualis etiam Ordinationis χειροθεσίαν *manuum impositionem* ἄκυρον *irritam* Synodus generalis Chalcedonensis[d] decrevit; licèt diù fuerit quod tam in Oriente[e] quàm Occidente Canonis illius vis evanuerit genuina) Ordinatus diceretur *sine Titulo*, seu *non attitulatus*[f]; unde *Titulari* verbum. Et in formulis Ordinationis Presbyterorum, in *Titulum S. Petri, in Titulum S. Albani*, id genus alia frequentissimè occurrunt, atque etiam hodiéque sunt in usu ex veteri more, quem interìm locutiones ejusmodi non tam sequuntur quàm planè deludunt; tametsi idem quod decreverant Patres Chalcedonenses instauratum sit in Concilio Placentino[g] sub Urbano II, & quadamtenus itidem apud nos in Canonibus[h] sub Jacobo Rege Ecclesiasticis editis. Quinetiam Evaristo Papæ tribuitur Decretum, quo *Omnes Basilica cum missa debent consecrari semper.* Ubi ritum Missæ quasi etiam tunc temporis Dedicationi designatum habes. Sic Burchardus[i] & Ivo, neque hic semel[k], aliíque[l] veterum. Idem ipsum alii Hygino Papæ circa vicennium posteà sedenti assignant; ut Gratianus[m]. Legitur etiam circa annum Christi 166[n], illud

[a] Peristephanon, hymn. 2.

[b] Ibid. hymn. 6.

[c] Ad Martyrolog. 16. Julii, f. addes Bellarmin. de Clericis lib. 1. cap. 16.

[d] Can. 6. & Dist. 70, c. 1.

[e] Zonaras ad Can. citatum.

[f] Ivo Decret. part. 6 cap. 26.

[g] Dist. 70. c. 2.

[h] Cap. 33.

[i] Lib. 3. cap. 27.

[k] Decret. Part 3. cap. 32. & Panormia lib. 2. cap. 13.

[l] Vide Binium concil. tom. 1. pag. 54. edit. 1618.

[m] De Consecratione Dist 1. c. 3. Binius ibidem pag. 67.

[n] Baronius tom. 2. ann. 162, 1. & 166. §. 3.

illud è Pii primi epistolis[a], *Presbyter Pastor Titulum condidit*, cujus mentio etiam in Martyrologio[b] Romano. Expressiùs hanc in rem, Anastasius de eodem Pio, *Ex rogatu Beatæ Praxedis Dedicavit Ecclesiam Thermas Novati, in vico Patritii, in honorem Sororis suæ sanctæ Potentianæ.* Platina; *Rogatu primò Praxedis* &c. Luitprandus addit, *Hic firmitèr decrevit, ut omnis qui prædia divinis usibus tradita Deo subtrahere & suis usibus applicare præsumserit, Sacrilegus habeatur & ut Sacrilegus proculdubiò judicetur.* Qui Canon etiam in Juris Pontificii collectiones ex epistola Pii secunda ad fratres Italicos scripta receptus[c] Dedicationes, quæ rem Dedicatam humanis usibus tunc exemerint, apertè supponunt. In epistola illa, qualiscunque fuerit ipsa, *prædia usibus secretorum cælestium dicata* memorantur, quæ phrasis quidem est Honorii & Theodosii AA. in Codice Theodosiano[d]. Apud Ivonem autem eandem epistolam citantem legitur, *ne prædia sub secretis cælestibus vendicata, à quibusdam irruentibus vexentur*, quod apud Hincmarum[e] transcribitur, *ne prædia secretorum cælestium judicata à quibusdam irruentibus vexentur.* Apud Damasum item aliósque Pontificum biographos, Calixtus I, circa annum 224[f] Ecclesiam, etiam Basilicam recentioribus scriptoribus nuncupatam, fecit; nec sine *Titulo Deiparæ Virginis.* Sic Felix dicitur circa annum 272 *fecisse*[g] *Basilicam in via Aurelia, & Missas celebrari supra Memorias* seu *Sepulchra Martyrum* quæ Altaria tunc fuisse volunt plurimi[h] adeóque, puto, Dedicata. Instauratorem etiam eum faciunt Dedicandi rituum veluti antè usitatorum. Platina, *si de Consecratione Templi ignoratum fuerit, utpote vetustate & abolitione monumentorum, consecrari denuò mandat.* Quæ in Canonibus, etiam Apostolorum dictis Dedicationes tunc redo-

[a] Epist. 34.

[b] Jul. 26.

[c] Caus. 12. quæst. 2. Can. 5. Ivo, Decreti part. 13. cap. 39.

[d] Lib. 16. tit. 2. de Episcopis & Clericis l. 40.

[e] In Dialogo de statu Ecclesiæ pag. 957. Parisiis 1615 in 4°.

[f] Vide Baron. tom. 2. eod. ann. §. 5. & Platinam & Ciaconium, in Calixto I.

[g] Anastasius in eo, & Luitprandus.

[h] Videsis Baron. tom. 2. ann. 275. §. 2. & Ciaconium in Felice I.

lentia ultrò, ut cum aliis ibi nimis ſuppoſititia, præterimus; cujus quidem generis heic ſunt ſuperiùs allatorum non pauca, uti & quod habetur de Dedicatione Honori Beatæ Virginis facta ab Joſepho Armathienſi Glaſtoniæ[a] in agro apud nos Somerſetenſi. Non dubitare autem videtur Chriſtophorſonus, de Dedicationum in ſeculis illis uſu ſingulari, ubi Euſebii[b] verba, de Oratoriis ſub Diocletiano funditus everſis, τῶν προσευκτηρίων τοὺς οἴκους, vertit *Ædes ſacras precibus dicatas*. Subſtituente Ruffino, *Domus Orationis & Eccleſias Dei vivi*. Quinetiam receptus eſt in Juris Pontificii corpus, nec ſemel, canon, velut Nicæni Concilii primi, Dedicandi Eccleſias ante Conſtantinum (ſub quo illud celebratum) morem indubitanter agnoſcens. Inde enim obtenditur canon hic apud Gratianum[c], *Eccleſiis ſemèl conſecratis Deo, non iterum debet conſecratio adhiberi, niſi* &c. quaſi pro conceſſo ſatis tunc haberetur, notiſſimas ante Conſtantini tempora fuiſſe Dedicationes. In canonibus Nicænis, ex Arabico[d], Franciſci Turriani, veſtigia quidem videntur aperta Eccleſiarum & Monaſteriorum velut tempore præcedente ita Dedicatorum, ut communibus prorſus uſibus eximerentur, & Templa ſeu هياكل nominari ſolerent. Verbi gratiâ, in Arabicis[e] Canonum illorum وان يقوم الاسقف في الصلاة في صدر الهيكل في جوف المذبح *Et ſedem habeat Epiſcopus inter precandum in ſummo loco Templi, intra Altare*; ubi pariter ſedes Archidiacono, Chorepiſcopo, Protopapæ ſeu Archipresbytero aſſignantur ſingulæ. Atque huc ſpectat Gangrenſis Synodi[f] illud, *Si quis docet* τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ εὐκαταφρόνητον εἶναι, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ συνάξεις, ἀνάθε-

μα

[a] *Apud Jacobum Armachan. De Britannicarum Eccleſiarum Primordiis, cap.* 2. & *Henr. Spelman. in Conciliis Orbis Britannici pag.* 9.

[b] *Hiſt. Eccleſ. lib.* 8. *cap.* 2.

[c] *Diſt.* 68. *c.* 3. & *Diſt.* 1. *de Conſecratione cap.* 20.

[d] *Can.* 54, 55, 57 &c. 62, 63.

[e] *MS. in Bibliothec. Oxonienſi, Can.* 63. *pag.* 111, 2. *Reſpondet Canoni* 57 *in Latinis.*

[f] *Can.* 5. & *vide* 6. & *in cod. Eccleſ. Univerſæ* 64 & 65 *Gratian. Diſt.* 30. *cap.* 10. & *Synod. Laodicen. can.* 6. *Cod. Eccleſ. Univerſ.* 110.

μῶ ἴσω, *Domum Dei* (id est Ecclesiam, ut in canone illic proximo) *contemtibilem esse, & conventus qui in ea celebrantur, Anathema sit.* Quale itidem de Agapis, quibus, in Ecclesiis, celebratis interesse quis abnueret, à Gangreusibus[a] decretum est; uti etiam de abhorrentibus[b] τὰς Συνάξεις τῶν Μαρτύρων, καὶ τὰς Μνήμας αὐτῶν, *Conventus Martyrum & Memorias eorum*, ubi Dionysius Exiguus, *Conventus ad Confessiones Martyrum & eorum Memorias.* Sed versio altera quæ in Conciliorum & Juris Pontificii corpora recipiuntur, *Conventus qui per loca & Basilicas sanctorum Martyrum fiunt & Sanctorum Memorias*, quasi ambigendum non fuerit quin Basilicæ Martyrum tunc haberentur (quo nomine Sacræ Ædes majorum gentium & solenniùs dedicatæ venire solent) tempore & Synodum hanc & Constantini Christianismum antevertente, Domus ejusmodi fuissent Deo dicatæ, sed interim à sectariis aliquot, heic anathemate plexis, contemtui habitæ. Videsis ibi Joannem Quintinum. Vetustam quidem fuisse hæresim ejusmodi liquet ex eo quod traditur de Massalianis, qui singulares sibi Oratoria construentes[c], aliorum Conventus Sacros contemnebant[d] fugiebántque; quale etiam apud Eustathianos[e], ex disciplina sibi veteri in usu, quâ ἰδίας Συνάξεις ποιούμενοι[f], *privatim* seu *seorsim conventicula sibi facientes* Dei Domos respuebant. Sed de Massalianis illis Joannes Damascenus ait[g] eos hæresi suæ adjecisse, *Templorum & Ararum contemtum, quòd non deceat monachos Ecclesiasticos* (quales illi) *cœtus & sacrificium celebrare; eos contentos esse oportere, precibus quas in sacellis & Oratoriis expleant*; quasi de Templis Arísque, seculis in illis eum longè præcedentibus, Dedicatis neutiquam dubitasset. Alphonsus item Castrensis[h] de Eustathio, *hic Basilicas Martyrum &*

a Can. 11. cod. Eccles. universſ. can. 70 Diſt. 42. can. 1.

b Can. 20. cod. Eccleſ. univerſ. 70. Diſt. 30. c. 9.

c Epiphan hæreſ. 80. 1 & 2.

d Damaſcen. De Hæreſibus hæreſ. 80.

e Zonaras ad Gangr. Synod. can. 5.

f Præfat. ad Synodum Gangrenſem.

g Hæreſ. 80.

h De Hæreſib. lib. 14. tit. Templum. Adverſis Binium in Synodi Gangrenſis Can 5.

Templa sub nomine Divorum Deo dedicata contemnebat, & omnes qui ad illa conveniebant ibidem aut Sacrificaturi aut oraturi, reprehendebat. Et Nicephorus quidem Callistus indiscriminatim Oratoria illius temporis ναοὺς[a] vocat & τεμένη & ἱεροὺς οἴκους, *Templa, Delubra, Sacras ædes,* velut de Dedicatione tunc temporis usitata securus. Ita demùm, juxta superiùs congesta, non solùm Pontificii antè memorati aliique Dedicationum Sacrarum tunc usum enixiùs asserunt, verùm etiam & Reformati nonnulli, qui licèt magnopere illum improbârint, nihilominùs Primitivis etiam illis in seculis obtinuisse non illibentèr agnoscunt.

[a] *Hist. Eccles. lib.7.cap.3,46. alibi.*

V. Sed verò habentur etiam in Reformatis qui Dedicationes ejusmodi, seculis in primitivis illis, maximè per centurias binas priores, adhibitas esse negent, adeóque, nec Templa tunc nec Ædes Sacras Christianis, sic usibus communibus per Dedicationis vim aliquam exemtas, adstructum velint[b]; quæ afferuntur suprà in adversum, veluti plerunque suppositiria, aut alitèr planè intelligenda sentientes. Etiam ob Persecutiones ita grassantes, ægrè illis concoquitur quod habetur de Basilicis atque Ecclesiis seu Oratoriis adeò tunc splendidis ac frequentibus. Et hac de re plura statim. Advertendum est interim, in exemplis Ebraicis Numini supremo Vero ac Unico, &, apud Gentiles, Diis suis Minoribus Dedicationes esse, ut ostensum est, ita factas, ut Numen ipsum, velut ex Dedicationis formula, Donatarium Ædis Dedicatæ ac simul etiam atriorum ambituúmque paritèr adjectorum Incolam esse etiam perpetuum non dubitaretur[b], adeóque ut locus sic dedicatus, pro eo qui usibus communibus, in Cultum tantùm atque incolatum Divinum exemptus esset & optimo jure Dedicatus,

[b] *Nicolaus Vedelius in Ignatii Epist. ad Magnesios cap.4. alii.*

[b] *Videsis Barnabæ epist. edit. Hugonis Menardi §.11. Parisiis 1645.*

dicatus, sumeretur. Unde apud Minutium Felicem, *Intendo Templis ac Delubris Deorum, quibus Romana civitas & protegitur & ornatur; magis sunt augusta Numinibus Incolis, Præsentibus, Inquilinis, quàm Cultûs insignibus & muneribus opulenta.* Jam verò qui fidei prodigus non fuerit, haud puto crediderit testimoniis, autoritatis nimìs tenuis, antè ostensis illis, de ædibus B. Mariæ Sanctísve aliquibus aliis tunc dicatis, ut earum Donatariis, maximè in prioribus centuriis binis. Detur autem (quod negari quidem non debet[a]) *Titulos* & *Memorias* Martyrum sic in Conveniendi sive Ædibus sive Cœmeteriis tunc celebratas fuisse uti etiam *precibus dicatas esse ecclesias*, atque id genus alia tunc obtinuisse; anne interim *Tituli* illi & *Memoriæ* Dedicationem aut Donationem Martyri aut Sancto, instar Numinis minorum gentium ibi æde in Sacra excipiendi (aliter atque Reliquiæ Martyris aut Sancti ibi reconderentur) necessariò in se continebant? Ea de re non satis constat. *Precibus* autem *dicatæ ecclesiæ* nihil omninò præter ipsa εὐκτήρια *Oratoria* quæ pro dominorum à quibus locarentur permitterentúrve libitu, in alios converti, si nil aliud obstaret, potuerint usus, significant. Etiam si Precum formula aliqua Dedicationi ejusmodi singularis aut Missa (ne de nomine illo aut re, veluti tunc temporis, heic disputetur) intelligatur, ne quidem ita sanè quidquam inde elici poterit præter ipsum primum in illic Precandi seu Missam celebrandi usum, qui, ut habitatio prima domus alicujus, sive ædificatæ sive conductæ emptæve, etiam cum Benedictionibus, Dedicatio tantum est altera in illa, non in Consecrandi notione aliqua, nec omninò aliusmodi. Atque aliud palàm est, ut in primò utendis fruendis rebus quibuscunque, uti frui incipere, quæ notio est Dedicandi altera &

[a] *Vide Synod. Gangrens. can.* 20. *cod. Eccles. Univers.* 79.

simplicior illa; Aliud omninò, rem velut Numini vero (ut faciebant Ebræi Dedicantes ampliantésque Templum) aut Diis adscititiis (ut apud Gentiles in Dedicationibus suis) per Consecrationem simul, in quantum ab consecrantibus fieri potuerit, adeóque in cultûs Sacri solummodò usum alienare. Alienatio ejusmodi planè apud Ebræos, ut in Dedicationibus primis, ita in Templi ampliatione ac instauratione. Nimirùm locos adjectos, & novas structuras, eâdem Lege, Causâ, Titulo, id est ut Numini vero in habitationem singularem ejúsque cultum cederent addicerentúrque, obligabant. Unde usibus non Sacris omnimodis eximebantur. Quale etiam pro Theologiæ, Cultûs & Persuasionis discrimine fecisse Gentiles ex antè allatis constat. Distinctione hac cum antè congestis testimoniis ritè perpensâ, penitiùs videndum, utrum Temporibus illis Primitivis, ita Deo, Martyribus, Sanctis, Dedicationes ejusmodi fuerint in usu, seu ex professo velut in eorum alicujus patrimonium Alienationes, ita ut sive Ebræorum sive Gentilium Consecrationes, pro disciplinæ discrimine, saltem aliquatenus imitarentur aut simularent. Incertissima sunt quæcunque eam in rem ab asserentibus heic obtenduntur; ídque sive autores obtensos (ut Pontifices Romanos quibus Decreta illa & epistolæ tribuuntur) sive locutionum eorum formulas, quasi ad secula illa attinentes, spectaveris. Mihi sanè, pace virorum aliquot doctissimorum, res ipsa ex Origene, Clemente Alexandrino, Minutio Felice, Arnobio & Lactantio (scriptoribus temporum illorum genuinis ac nemini non heic adprobatis) omninò definienda videtur. Origenes circa initium Centuriæ tertiæ seu sub Alexandro Severo, id est, floruit, ante Constantinum quasi centum annis. Is autem, in Celsum[a] scribens, uti id quod nemini tunc

[a] Lib. 7. pag. 384 & 385. Ed. Hæscheliana.

tunc ignotum esset, fatetur νεὼς καὶ βωμοὺς καὶ ἀγάλματα, *Templa, Aras & Simulachra* non omnino sibi admittere Christianos magis atque Judæos; extra Templum scilicet Hierosolymitanum dum stabat; neque, post excidium, ullibi. Et dein[a], μετὰ ταῦτα δὲ, inquit, ὁ Κέλσος φησὶν ἡμᾶς βωμοὺς καὶ ἀγάλματα καὶ νεὼς ἱδρύσαι φεύγειν, ἐπεὶ τὸ πιστὸν ἡμῶν, ἀφανοῦς καὶ ἀπορρήτου κοινωνίας οἴεται εἶναι σύνθημα, quod vertit Christophorus Persona, *Post hac Celsus & Aras, & Simulachra, & Delubra nos* (Christianos illos primitivos) *ait defugere, quo minùs fundentur: quandoquidem invisibilis nostra hujus & inexplicabilis communionis fidem, & charitatis factionem esse existimat*; Gelenius autem, *Post hac, Celsus ait nos Ararum, Statuarum, Templorúmque Dedicationes fugere, ut occulti federis fidem sanciamus, hâc ceu Tesserâ.* Illud *Aras, Statuas & Templa* ἱδρύσαι φεύγειν, ut Celsus in Christianos universim objecit, velut disciplinam inter eos passim notissimam, ita planè iterùm agnoscit Origenes ut verissimum. Scilicet eos tunc non solùm non Dedicasse (ita enim ἱδρύσαι sonat) Aras, Simulachra, Templa, sed ipsam Dedicationem abhorruisse, nec Judaismi veteris nec Gentilismi sic ea in re sequaces. Conveniendi locos qualescunque ad Preces, Agapas, Sacramenta eis non negat Celsus (qui etiam sub initio libri primi[b] satis eos videtur agnoscere) nedum Origenes, sed Dedicationes ait eos fugisse. Sumi volunt nonnulli heic, Dedicationis usum tunc negatum, pro eo tantùm quod est, aut Christianos Dedicare, Gentilismi ritu, templa noluisse, aut sic dedicata abhorruisse. Quod sanè nimis absonum videtur. Disputârat nempè, antè in compluria disciplinæ Christianæ capita alia Celsus, ut Gentilismi Diis ritibúsque adversissima. Quorsùm post illa, satis, ut existimavit ille, refutata,

[a] *Ibid. lib. 8. pag.* 400.

[b] *Pag.* 4.

querelam ejusmodi in eos seorsim nunc instituisset, de non dedicandis Templis juxta ritus Gentilismi quem adeò detestabantur illísque undiquaque odiosissimum fuisse non dubitabat ipse? Templorum Dedicationes, qualescunque Dii & qualicunque cultu colerentur, adeò necessarias censuit ille, juxtà ac sui generis reliqui, ut nihil suprà. Ideóque objecit Christianis velut irreligiosissimum, eos Dedicationes illorum fugere, id est instar Templi seu Ædis consecratæ inter se nihil habere; licèt aliàs sodalitiorum conventuúmque locis, prout tempora ferebant, neutiquam carerent. Quasi dixisset, more suo, religionem nescio quam amplectimini, cùm interìm id quod gentes universæ seu pleræque amplecti solent, nimirùm Templorum, Ararum, Simulachrorum Dedicationes, abhorreatis. Sensum hunc amplitèr firmare videtur Origenes ipse, qui non solùm id, quod sic à Celso Christianis deputatur, palàm agnoscit, sed de Aris interim, hoc objicere ait Celsus οὐχ ὁρῶν, ὅτι βωμοὶ μέν εἰσιν ἡμῖν τὸ ἑκάστου τῶν δικαίων ἡγεμονικὸν ἀφ' οὗ ἀναπέμπεται ἀληθῶς καὶ νοητῶς εὐώδη θυμιάματα, προσευχαὶ ἀπὸ συνειδήσεως καθαρᾶς, *Cùm nihil intereà videat* (sic Christophorus Persona) *nobis quidem pro Aris & Delubris, Justorum esse mentem: à quâ haud dubiè emittuntur suavißimi incensi Odores, Vota, inquam, & Preces ex conscientia puriore.* Et Gelenius, *non videns, pro Aris nobis esse mentem suam cuique, ex qua sursum feruntur verè ac intelligenter Suaveolentes suffitus; Orationes ex Conscientia pura*[a]. Alia habet id genus, Aras, Christianorum disciplinæ, alias nec accommodas nec utiles nec tolerandas fore docentia. De Simulachris dedicandis itidem, non admittere, inquit, Christianos ἀγάλματα πρέποντα Θεῷ ἀναθήματα ὑπὸ βαναύσων τεχνιτῶν κατα-

[a] *Apocalyps.* 5, 8. *Psalm.* 141, 2.

κατασκευασμένα, ἀλλὰ ὑπὸ λόγου Θεοῦ τετυπωμένα καὶ μορφούμενα ἐν ὑμῖν, τὰς ἀρετάς· μιμήματα τυγχανούσας τοῦ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως &c. *ea quæ fabrorum operâ præparantur ut Deo dedicanda sed quæ à Verbo Dei dedolata formatáque fuerint in Nobis*; *Scilicet Virtutes*, *seu imitamenta Primogeniti totius Creaturæ* &c. Neque Aras tunc extra Piorum mentes vult, quod pluribus exequitur. Et dein de Templis; Εἰ δὲ καὶ ναοὺς ναοῖς δεῖ παραβάλλειν, ἵνα παραστήσωμεν τοῖς ἀποδεχομένοις τὰ Κέλσου, ὅτι νεὼς μὲν ἱδρύεσθαι τοὺς πρέποντας τοῖς εἰρημένοις ἀγάλμασι καὶ βωμοῖς οὐ φεύγομεν· ἐκτρεπόμεθα δὲ τῷ πάσης ζωῆς χορηγῷ ἀψύχους καὶ νεκροὺς οἰκοδομεῖν νεώς, *Quod si etiam Templa Templis conferenda sunt* (quasi expressim dixisset, quòd si templa vestra eorúmque ratio cum nostris, quæ pro nullis omninò vobis habentur, sint omninò conferenda) *discant Celsi sequaces, nos minimè fugere Dedicationes Templorum quæ conveniant* (id genus fuerint) *cum Simulachris & Aris jam dictis*; *Cavere tamen ne omnis vitæ largitori Templa struamus inanimata & mortua*. Quò affert illud ut ex S. Paulo[a], ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν τοῦ Θεοῦ ναός ἐστι, *Quoniam corpora vestrum est Templum Domini*. Unde Tertullianus[b] de Paulo, *primus omnium Templum Dei dedicavit, Non scitis vos Templum Dei esse & in vobis Dominum* (Paulus ipse, *Spiritum Dei*) *habitare, qui & Templo sanciendo purificandóque æditualem legem scripsit. Si quis Templum Dei vitiaverit &c. Templum Dei Sanctum est quod estis vos.* Ita sanè apertissimè videtur Origenes nihil, ex Disciplina tunc Christiana, pro Ara, Simulachro, Templò (ut Dedicato) extra credentium mentes omninò agnoscere, nec quidem Tertullianus dum sic de Templo primò à S. Paulo, in Origenis etiam sensum, loquitur. Certè & tantundem habet Clemens Alexandrinus[c] satis Origeni

[a] *Ad Corinth.* 1. *cap.* 3, 16. & *cap.* 6, 19. 2 *ad Corinth.* 6, 16. *Ad Ephes.* 2, 21.

[b] *De Pudicitia cap.* 16.

[c] *Stromat.* 7.

rigeni coævus, ubi in Templorum ſtructuras qualeſcunque invehitur, neque inter Chriſtianos aliud eſſe inculcat Templum εἰς παραδοχὴν μεγέθους ἀξίας τοῦ Θεοῦ, *ad accipiendam Dei dignitatis majeſtatem* præter τὸ ἄθροισμα τῶν ἐκλέκτων *Electorum Congregationem*, quam Chriſtianorum Eccleſiam vocat, quà Eccleſia non Locum ſed Perſonas tantùm ſignificat. Suppar eſt heic, apud Minutium Felicem[a], hiſce ſatis etiam coævum, Cæcilius Ethnicus, qui compluria in Chriſtianos ut impia & ridicula, congerens, *Cur*, inquit, *occultare & abſcondere quicquid illud colunt, magnopere nituntur? cùm honeſta ſemper publico gaudeant, ſcelera ſecreta ſint? Cur nullas Aras habent, Templa nulla, nulla nota ſimulachra? nunquam palàm loqui, nunquam liberè congregari, niſi illud quod colunt & interprimunt, aut puniendum eſt aut pudendum?* Et paulò poſt, *Judæorum ſola & miſera gentilitas, unum & ipſi Deum, ſed palàm, ſed Templis, Aris, Victimis cæremoniiſque coluerunt.* Manifeſtius heic nihil videtur, quàm verba non omninò fieri de Gentilium Aris, Statuis, Templis Chriſtianis non admiſſis, aut inſtar eorum ſeu ritu Gentilitio Dedicatis. Vitio Chriſtianis vertit, Cæcilius quòd ſibi nulla haberent Templa, ne quidem qualia Judæis ait fuiſſe, id eſt Simulachris carentia. Quod ita de Templis ab Chriſtianis nullis tunc Dedicatis capiendum, uti & locus Origenis antè allatus. Luculentèr idem firmatur ex Octavio illic Chriſtiano, Cæcilium redarguente; *Putatis*, inquit, *nos occultare quod colimus, ſi Delubra & Aras non habemus? Quod enim Simulachrum Deo fingam, cùm ſi rectè exiſtimes ſit Dei homo ipſe Simulachrum? Templum quod ei extruam, cùm totus hic mundus ejus opere fabricatus, eum capere non poſſit? & cùm homo latiùs maneam, intra unam ædiculam vim tantæ majeſtatis includam?*

[a] *In Octavio.*

cludam? Nonne meliùs in nostra dedicanda est mente? in nostro imo consecrandus est pectore? Joannes ab Wower ibi, *Christiani non habebant Templa dedicata & consecrata ritu Ethnico; suas tamen Basilicas, seu ut ipsi appellabant, κυριακὰς habuisse satis constat, eásque frequentasse, nisi quatenùs persecutione impedirentur. Tunc enim ad domus privatas confugiebant.* Hujus sequax est Geverhartus Elmenhorstius. Quasi, licèt, ritu non ethnico, nihilominùs Christiano aliquo Dedicationi sacræ tunc proprio consecrata habuissent Templa. Cujus sensus neque ex Origene nec Minutio videtur omninò eliciendus. Hæc autem velut ad initia Centuriæ attinent Tertiæ. Intermissiones fuisse dein aliquas Persecutionum scimus ex historia Ecclesiastica; in eísque liberiùs constructas fuisse à Christianis Προσευκτήρια *Oratoria*, & Conveniendi, quæ Sacris accommodiores tunc esse possent, Ædes; quas tamen tunc Dedicatas, in notione de qua jam quæritur, neutiquam omnino fuisse, æquum est ut credamus. Luculentus est testis Arnobius qui sub ipsum Centuriæ tertiæ exitum seu paulò ante Constantini Christianismum floruit. Adversus Gentes scribens[a], *Consuestis*, inquit, *crimen nobis maximum affigere, quòd neque Ædes Sacras Venerationis ad officia construamus, non Deorum alicujus* (sive nostri, sive vestrûm) *Simulachrum constituamus, aut formam, non altaria fabricemus* &c. Expressim respondet ille, *Hæc quidem nos cessamus non ideò vel exædificare vel facere tanquam impias geramus & scelerosas mentes, aut aliquem sumserimus temerâ in Deos desperatione contemptum, sed quòd eos arbitramur & credimus, si modò Dii certi sunt & nominis hujus eminentiâ præditi, Honorum hæc genera aut risui habere, si videant; aut indignè perpeti, si motibus exasperentur irarum.* Qualiscunque è Diis fuerit, sive Verus sive è

[a] *Lib.6.*

Dæmo-

Dæmonibus adſcititius, Templum ei conſtructum dedicare, Chriſtianæ tunc diſciplinæ adverſiſsimum facit, ſaltem in uſum nondum inoleviſſe oſtendit. Et paulò pòſt, *Nunquid enim Delubris aut Templorum eum* (Numen unicum & ſummum) *conſtructionibus honoramus?* Et dein, *Etenim plena dementia eſt, neceſsitatibus tuis potentiora metiri, & quæ tibi ſint uſui, datoribus Diis dare, & honorem iſtum, non contumeliam ducere.* Etiam inferiùs, *Satis igitur, ut opinor, oſtendimus Templa Diis immortalibus, aut inaniter iis conſtructa, aut contra decus & potentiam creditam contumelioſis opinationibus fabricata.* Ullam ſic ædium Numini alicui ſive Vero ſive Adſcititio conſtructionem Dedicationémque à Chriſtianis admittendam adprobandámve denegat. Accedant hiſce Lactantii (qui ad ipſum Centuriæ etiam quartæ initium attinet) loci complures. *Virtus colenda eſt*, inquit[a], *non imago Virtutis* &c. *Quid igitur opus eſt ſupervacuis extructionibus? loca occupare, quæ poſſint humanis uſibus cedere?* Et dein, *Firmius & incorruptius Templum eſt pectus humanum; hoc potiùs ornetur, hoc veris illis Numinibus* (Virtute, Pietate, Fide) *impleatur. Has ergo falſas Conſecrationes*(Gentilium adeóque omnimodarum extra Pectus humanum) *eſſe ſequitur: quod neceſſe eſt.* Poſteà etiam[b], *Quid ſibi Templa? Quid Aræ volunt?* &c. velut in univerſum non magis has quàm illa qualiacunque ibi ſic damnans ridénſque. Eidem[c] placet illud quod Senecæ exciderat, in libro ſuo, ut videtur, de Superſtitionibus, Tertulliano & Auguſtino citato ſed deperdito, *Non Templa illi* (Numini ſummo) *congeſtis in celſitudinem ſaxis extruenda ſunt; in ſuo cuique conſecrandus eſt pectore.* Cui conſonus admodum eſt idem in editis[d], *Totum mundum Deorum eſſe immortalium Templum, ſolum quidem amplitudine eorum & magnificentiâ dignum.*

Alia

[a] *Lib.1. ſeu de Falſa religione cap.20.*

[b] *De Origine Erroris ſeu lib.2. cap.2.*

[c] *Lib.6. ſeu de Juſtitia cap.25.*

[d] *De Beneficiis lib.7. cap.7.*

Alia pro libitu tantùm sive extrui sive prætermitti jure potuisse. Alibi etiam Lactantius[a], ***Sit in nobis Deus, non in Templis, sed in corde nostro consecratus*** &c. Locus autem apud Lactantium alius occurrit, Templum, ut Christianorum, memorans, qui à viris aliquot doctis affertur ad probandum Conveniendi Ædes, tunc in usu, Templorum nomine designatas esse. ***Ego***, inquit[b], ***cum in Bithynia oratorias literas accitus docerem, contigissetque eodem tempore ut Templum Dei everteretur, duo extiterunt ibidem, qui jacenti atque abjectæ veritati nescio utrum superbiùs, an importuniùs insultarent.*** Respicit hoc quidem edicta Diocletiani & Maxentii contra Christianos ipsos eorúmque & libros & Conveniendi Ædes seu Proseuctéria ac Oratoria. Sed planè Templum Dei heic haud aliud significat præter Christianorum Sodalitium seu Personas simul ac Doctrinam Disciplinámque seu ***Veritatem***, in eis tunc ex edicto illo, ***jacentem ac abjectam***, cujus participes pii Templa Dei meritò dicti. Unde bene illic adnotat Xystus Betuleius, ***Dei Templum vivis constructum lapidibus, ut Petrus inquit***[c]. Accedat, velut disciplinæ ejusmodi Dedicationem universim Templorum tunc impugnantis fundamentum, illud S. Pauli ad Athenienses[d], ***Deus, cum sit Cœli & Terræ Dominus***, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν κατὰ πάντα, ***non in manufactis Templis habitat*** (quod sanè primarius Dedicationis qualiscunque Numini alicui effectus habebatur) ***nec manibus humanis colitur, ut indigens aliquo, cùm ipse det omnibus vitam & inspirationem, & omnia***; quibus consona pauló antè, de primo Templo Christiano, à S. Paulo[e] dedicato, citata. Sanè si Origenes, Clemens Alexandrinus, Minutius, Arnobius, Lactantius,

[a] *Lib. de Ira Dei cap. 24.*

[b] *Lib. 5. seu de Justitia cap. 2.*

[c] *Epist. 1. cap. 2, 5.*

[d] *Act. Apost. 17, 24.*

[e] *1 Corinth. cap. 3, 6.*

aliter atque ostensum est, de Templis omnimodis, quæ tunc in usu esse potuissent, cogitârant, atque, ut volunt heic Dedicationum seculorum illorum assertores, Christianis sua interim fuisse, ritu suo, Numini Vero, Martyribus, Sanctis aliquibus dedicata, perquam mirum esset, curnam Gentilium calumniam illam crebrò circa Templa ingestam, minimè eluissent, respondendo, Templa quidem ædésque Numini Vero, Martyribus, Sanctis, sed ritu nostro, Dedicata habemus sicuti vos, ritibus vestris idololatricis (qui inter se, pro vario gentium locorúmque discrimine, aliter aliterque passim discrepant) Jovi, Apollini, Marti, Minervæ reliquísque in coetum Deorum à vobis admissis. Nihil ejusmodi omninò ab eorum quoquam regeritur, Sed tantùm, Christianos Templa eo nomine aut notione illâ (id est Ædes Dodicatas; nam ædium aliarum, necdum Dedicatarum in Conventus, Agapas, Orationes, Sacramenta, usum eis tunc fuisse tam Gentiles quàm ipsi satis sciebant) sibi aliqua, ob rationes ex eis jam antè exhibitas (& puto alias ut statim dicetur) *ἱδρύεσθαι φεύγειν Dedicare noluisse*, nec alia consecrationis nomine admittere præter ipsorum Mentes; juxta quod ita unanimitèr, velut ea in re Apostolicæ doctrinæ etiam sequaces, rem definiunt; nullius Christianorum Templorum seu ædium dedicatarum usûs alicujus exceptionem omninò interponentes, nec aliud intexentes quod in adversum trahere videatur. Liberum sit, ut in cunctis, suum cuique heic judicium, Mihi meum. Et, si fallor, humanum est.

VI. Quanquam verò ex antè ostensis haud iniquum est ut existimemus, Templa seu Ecclesias reverà Dedicatas, seculis in illis Primitivis, fuisse Christianis nullas (quo nomine eos ita suggillabant Gentiles

tiles atque opprobrium inde summum eis ingerebant) attamen haud inde eliciendum est, Dedicationes, simplicitate Christianâ singularique Dedicandi ritu adhibitas, qui nec Judaicis nec Gentilitiis superstitionibus inquinaretur, eos minimè satis autumâsse in se licitas fuisse, ac saltem in adiaphoris recensendas. Nimirùm existimandum videtur, eos Dedicationibus hactenùs abstinuisse utpote summarum in rebus ejusmodi observantissimos potestatum, seu Cæsarum, ut Pontificatu Maximo gaudentium, & Senatûs Populíque, quorum nullus, ante Constantinum, Christianismum ita in se receperat, ut Ædes Christo aliisve Christianismi nominibus Sacris Dedicari permitteret. Et sine ejusmodi indultu, scimus, ex antè allatis, nefas planè ex Jure Romano & Cæsareo habitum fuisse, Novum aliquem Deum sive majorum sive minorum Gentium consecrando in orbem Romanum introduxisse. Verum quidem est, Arnobium paulò ante Constantinum seu summi imperii & Christianismi conjunctionem scripsisse, sed Lactantium sub ipsum. Nimirùm Divinas suas Institutiones, unde superiùs ex eo dicta afferuntur, *ejus nominis auspicio tunc*, ait[a], *se inchoare* quem & *primum* appellat *Romanorum Principum, qui repudiatis erroribus, majestatem Dei singularis ac Veri & cognoverit & honoraverit.* Jam verò, eousque Imperio & Christianismo primùm conjuncto, uti & postmodùm, tum Permissæ sunt ex Autoritate Publicâ & Summâ (uti debuit ex jure fieri) scilicet Imperatoriâ tum jussæ Dedicationes quamplurimæ Christianæ; unde manifestò sequitur haud omnimodâ Dedicatione Sacrâ abstinuisse antè Christianos velut ab eo quod nefas in se esset omninò fieri; sed velut ab eo quod tutò ac impunè in imperio nondum Christiano fieri nequi-

[a] In Præfatione.

 ret.

ret. Neque omninò admittendum videtur, disciplinam seu dogmata de Consecrationibus Templorum Christianismo, cùm Tempus ferret, accommodandis jam apud eos primùm incepisse, sed eadem ipsa antè eis fuisse, tametsi antehàc, ob rationem jam dictam, nihil eo nomine ab eis perageretur. Quamdiù nec ausi fuerint nec ex jure Cæsareo debuerint Templum dedicare, id, quod Gentibus totiès regerebant, de Templis Numinis in Pectoribus suis, sufficiebat; quo nullatenus negabatur quin ritu aliquo Christiano (nec Ebraico nec Gentilitio) quando Loca, Tempora rerúmque Status ferrent, Dedicationes piè satis præstari possent. Earum autem quæ jam in Christiana ejusmodi, sub imperio Christiano, libertate inoleverint, Ritus uti & Effectus tunc crediti, ex ipsarum historiis eliciendi sunt. Constantinus, Christianis suis indulgentissimus, inhibitis, quà potuerit, Gentilismi tum sacris tum delubrorum extructionibus, legem tulit[a] quo jussum est τῶν Εὐκτηρίων οἴκων τὰς οἰκοδομὰς ὑψοῦν, αὔξειν τε καὶ εἰς πλάτος καὶ μῆκος τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, *Oratoriorum domuum structuras* (magistratuum passim procuratione) *fieri sublimiores & Ecclesias Dei tum Longitudine tum Latitudine ampliores*. Ipse etiam mandavit in Sacro Resurrectionis Servatoris nostri loco *ναὸν*[b] *προσευκτήριον Templum in Orationem* Hierosolymis extrui splendidissimum ditissimúmque & quod cætera, per urbes alias, universa superaret. Alia in Terra sancta alibíque non pauca construi jussit[c]. Quorum nonnulla[d] τῷ προσκυνηθέντι Θεῷ ἀφιέρου, *Deo qui adoratur*, *Consecravit* seu *Dedicavit*; alia & Angelis[e], Apostolis, Martyribus, Sanctis. Nam etiam de Apostolorum Martyriis ac Memoriis, harúmque Atriis & Porticibus, inquit Eusebius[f], ταῦτα πάντα ἀφιέρου βασιλεύς, *omnia hæc Dedicavit Imperator*, quale dicen-

[a] *Euseb. de Vita Constantini lib. 2. cap. 44.*
[b] *Idem lib. 3. de Vita Constantini cap. 24. 29, 30 &c.*
[c] *Ibid. cap. 40 & 41 &c. Socrat. lib. 1. cap. 16, 17 & 18. Niceph. Callist. lib. 7. cap. 34 & 49.*
[d] *Euseb. Ibid. cap. 42.*
[e] *Vide Sozomen. lib. 2. cap. 2. & Baron. ad Martyrolog. Rom. Maii 8.*
[f] *Ib. lib. 4. cap. 59.*

dicendum de Templo Michaeli Archangelo ab eo Dedicato[a] cui & tunc aliàs Dedicationes factæ[b]. Et Patroni scilicet Templis adsciscebantur ii, quibus dedicatum sic fuerit. Ac velut in eorum dominium, ad Sacrum tantùm in illis Cultum exercendum, per ultroneam Alienationem ea transferebantur. Inde & τὰ ἐξοχώτατα βασιλέως ἀφιερώματα *augustissima Imperatoris Ædes* seu *Templa Consecrata* vocabantur[c]. Sed plerunque Eusebio etiam οἶκοι εὐκτήριοι *Ædes Oratoria* dicuntur; quod nomen quidem in Christianismum pro Templis suis invaluit ex eo quòd Dominus ipse Templum Hierosolymitanum בית תפלתי *Domum Orationis meam*, & בית תפלה *Domum Orationis* οἶκον προσευχῆς vocandum esse pronuntiavit[d]. Jam verò dicta Dedicatio ipsa ἀφιέρωσις[e]. Vox item Ἐγκαίνια *Encania* de Dedicationibus illis usurpata[f]. Atque eorum nomine, Hierosolymis ab ingenti Episcoporum conventu, jussu Imperatorio celebratum est Festum magnificentissimum[g]. Unde Theodoretus; Synodi Tyriæ patribus Hierosolyma, eam in rem, allegatis, Συνελθεῖν δὲ καὶ, inquit[h], τοὺς ἄλλους ἅπαντας πανταχόθεν ἐκέλευσε καὶ τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ δομηθέντας καθιερῶσαι νεώς, *convenire etiam* (illuc) *alios omnes* (Episcopos) *undiquaque & Templa ab eo* (illic) *constructa consecrare*, sumtus Festi lautissimos & publicas largitiones, proceribus aliquot ab Imperatore illuc missis, suppeditantibus, atque Altari aulæis regalibus vasísque aureis omni genere gemmarum collucentibus ornato. Quod factum, tricesimo Imperii ejus anno[i], circa Christi 335, seu decennio post Synodum Nicænam. Hac de re, Socrates[k]; Encænia faciebant & πάνδημον ἑορτὴν, ἐπὶ τῇ καθιερώσει τῶν τόπων, *Festum publicum* seu *universale ob locorum illorum Dedicationem.* Tantundem de Templo illo in Calvaria extructo ac Dedicato Sozomenus,

[a] *Sozomen. lib. 2. cap 2.*

[b] *Eutych. in Annal. Tom. 1. pag. 435.*

[c] *Euseb. lib. 3. de Vita Constantini cap. 50.*

[d] *Isaia cap. 56, 7.*

[e] *Euseb. lib. 4. de Vita Constant. cap. 40.*

[f] *Ibid. cap. 43 & 47. in Lemmatis.*

[g] *Ibidem.*

[h] *Hist. Eccles. lib. 1. cap 29 seu 31.*

[i] *De Vita Constantini lib. 4. cap. 47.*

[k] *Lib. 1. cap. 33.*

[a] Hist. Eccles. lib. 2. cap. 25.

zomenus[a], qui καθιερῶσαι heic & ἀφιερῶσαι adhibet, atque Episcopos ait tum τὸν ναὸν καθιερῶσαι *Templum ipsum Dedicâsse*, tum thesauros & monimenta ab Imperatore illuc missa. De Templis sic Hierosolymis extructis,

[b] In Annal. tom. 1. pag. 457. quem vide etiam pag 465.

Eutychius Patriarcha Alexandrinus[b]; احب الملك ان يقدسها *voluit Imperator ut Sanctificarentur*, id est *Dedicarentur*, ويجمع جماعة من الاساقفة حتي يحضروا تقديس المواضع *Et congregavit Synodum Episcoporum ut locorum Dedicationi interesset*. Et de Templis ab Constantino Christianis sic extructis renovatisve universis, Chronicon

[c] Pag. 658. edit. Raderian. Monachii 1615.

[d] Hist. Eccles. 2. cap. 25.

Alexandrinum[c] πληρωθέντων ἐγκαίνια ἐγένοντο, *absolutorum Encania facta sunt*. Scribit etiam Sozomenus[d], Anniversarium inde Dedicationis Festum Hierosolymis celebrari solitum, ídque per octiduum, quasi Encænia tunc ab exemplo Maccabaico sumta fuissent. Ἐξ ἐκείνου δὲ, inquit, ἐπέτειον ταύτην ἑορτὴν λαμπρῶς μάλα ἄγει ἡ τῶν Ἱεροσολύμων ἐκκλησία, ὡς καὶ μυήσεις ἐν αὐτῇ τελεῖσθαι, καὶ ὀκτὼ ἡμέραις ἐφεξῆς ἐκκλησιάζειν, συνιέναι τε πολλοὺς σχεδὸν ἐκ πάσης τῆς ὑφ' ἡλίου &c. *Ab eo tempore* seu *ex illa causa, Ecclesia Hierosolymitana quotannis diem festum splendidè celebrat, adeò ut eo initiationes Sacræ peragantur, & per Dies octo conventus* (eam in rem) *fiant, compluré́sque ex omnibus terræ quæ sub sole est regionibus* &c. Ita etiam Nice-

[e] Hist. Eccles. lib. 8. cap. 50.

phorus Callistus[e], alii. Atque inde etiam Encæniorum celebrationis annuæ usus tunc per Ecclesias alias. Sic Encænia Prima, quotannísque per Festum Iterata, jam per Orbem vigebant Christianum.

VII. Sed ita hæc interìm capienda, ut statim saltem post Constantinum, nefas regulariter haberetur tum

in ædibus utcunque in ſacros uſus conſtructis, ſed nondum ſic Dedicatis, Synaxes facere eiſve illic intereſſe (niſi ſcilicet urgentibus aliarum ædium anguſtiis aut ob illarum defectum, cauſámve aliquam ejuſmodi inevitabilem) tum Templum aliquod ſeu Eccleſiam Dedicare citra Mandatum, Autoritatem ſeu Permiſſum Cæſareum. Id quidem publicè agnoſcebatur ab ejuſdem temporis Patribus, tam Orthodoxis quàm Arianis. Et quod animadvertatur hoc digniſſimum eſt, dum Autoritatem publicam in Dedicationibus legitimis ſemper, tam ex Ebraica quàm Paganica etiam diſciplina, adhibendam, juxta ſuperiùs allata, conſideramus. Nimirùm cum intra pauculos à Conſtantino annos, Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus, ſub Conſtantio, in Eccleſia Alexandriæ Magna, quæ, eo nomine, aliis illic Eccleſiis, ob amplitudinem Chriſtianorum, tempore Paſchali, conventui admodùm commodior eſſet, Synaxin prudenter ac tempeſtiviùs celebrârat, ab Arianis accuſatus eſt[a] apud Imperatorem, eò quòd aut in Eccleſia nondum Dedicata (πρὶν αὐτὴν τελειωθῆναι, *antequam dedicatione perficeretur*; interpres ibi, *priusquam abſoluta eſſet*, quod planè de Dedicatione ſumendum eſſe ex ejuſdem Apologia liquet. atque ita à viris doctis[b] ſumitur etiam & vertitur) Synaxin habuiſſet, aut ipſe injuſſu Cæſaris Dedicare fuiſſet auſus. Ibi quidem Synaxin celebraſſe ſe fatetur Athanaſius, quia, ut tempora ac loca ſe habebant, Eccleſia nulla Dedicata Alexandriæ erat multitudini ſatis idonea. Dedicâſſe autem ſe Eccleſiam illam pernegat. Atque, inquit, οὐκ Ἐγκαινίων ἡμέραν ἐπετελέσαμεν, θεοσεβέστατε Αὔγουστε, τοῦτο γὰρ ἀθέμιτον ἦν ἀληθῶς πρὸ τῆς προστάξεως ποιῆσαι. οὐδὲ ἐκ προθέσεως εἰς τοῦτο παρήλθομεν &c. *Nec celebravimus nos Encæniorum diem* ſeu *feſtum* (quo dedicaretur) *Religioſiſſime*

[a] *Athanaſ. in Apologia ad Conſtantium Tom. 1. pag. 682. Pariſiis 1627.*

[b] *Baron. Tom. 3. Ann. 350. § 31. Dionyſ. Petavius ad Epiphan. Hæreſ. 69. § 2.*

ligiosissime Auguste; Hoc enim reverà, nefas fuisset, ante mandatum tuum facere. Neque illud facere omninò conati sumus &c. Et paulò pòst, καὶ γέγονεν οὐκ Ἐγκαίνια, ἀλλὰ Σύναξις εὐχῆς, *Nec fiebant Encania, sed Precum Synaxis* tantùm. Ecclesiam illam Magnam, Κυριακὸν *Dominicum*, etiam ante Dedicationem, omnibus illic dictam ait, eámque τὸ ἐπώνυμον σου τόπον, *tuum* (Imperatoris) *nomen præ se ferentem locum* appellat. Unde Ecclesiam ibi nuncupatam *Cæsaream*, cujus meminit Epiphanius[a], intelligi admittunt viri docti[b]. Quam, insuper, pater ille ait, primò fuisse Andrianum & postea Licinnianum gymnasium εἶτα Βασίλειον *seu Basilicam*, & postmodum sub Constantio Ecclesiam factam. Nempè ab Gregorio Meletiano & Ariano inchoatam, πλειώσαντος Ἀθανασίου, *perficiente* seu *dedicante* tandem *Athanasio*, quod haud injussu Cæsareo juxta jam ostensa, factum intelligas.

[a] *Hæres.* 69 §. 2.

[b] *Baronius, Dionysius Petavius, locis antè citatis.*

VIII. Sed interim perquam mirum est nec alibi puto omninò lectum, quod habet, de Ecclesia *Cæsarea* ibi dicta, Eutychius Patriarcha ipse Alexandrinus atque ex ecclesiæ ejusdem monimentis (& planè admodùm sedulus erat indagator) edoctus. Is nec Constantio, nec Gregorio illi, nedum Athanasio, sed tantùm Alexandro proximo Athanasii decessori Ecclesiæ illius initia tribuit[c], ut Michaeli Archangelo ab eo dedicatæ. Etiam anteà idolum magnum æreum, ait, ميكاييل *Michaelem* nescio quem dictum à Gentibus illic cultum, Templúmque ipsum fuisse primò à Cleopatra Regina extructum علي اسم زحل *Nomini Saturni* id est *ei dedicatum*. Adjicit وكانوا

اهل

[c] *Annal. Tom.* 1. *pag.* 434.

اهل الاسكندرية ومصر في اثني عشر يوم من شهر هتور وهو تشرين الثاني يعيدون لذلك الصنم عيدا عظيما ويذبحون له الذبايح الكثيرة *Et Alexandriæ & Ægypti incolæ die duodecimo mensis Haturi qui Tisbrin posterior est, festum magnum huic idolo celebrabant & sacrificabant ei Sacrificia multa.* Et deinde, quòd Alexander, simulac Patriarcha illic factus est, Christianismi, qui aliquatenùs ibi vigebat, gratiâ, اراد ان يكسر الصنم ويبطل الذبايح *voluit confringi Idolum & aboleri Sacrificia*, cúmque ei obsisterent Alexandrini (qui, ut Ægyptii reliqui, Gentilismi sui præ cæteris gentibus erant tenaciores propugnatorésque acriores) فاحتال لهم ان قال هذا صنم لا منفعة فيه ولا فايدة فلو صيرتم هذا العيد لميكاييل الملاك وجعلتم هذه الذبايح له كان يتشفع لكم عند الله وكان اخير لكم من هذا الصنم *astutiâ ipsos aggressus, Idolum, inquit, istud nulli omnino rei utile est. Quòd si festum illud Michaeli Archangelo celebraveritis & Sacrificia hæc ei feceritis, ipse pro vobis apud Deum intercedet, majorísque vobis boni causa quàm Idolum istud, futurus est.* Illis annuentibus, Alexander كسر الصنم واصاح منه صليبا وسما الهيكل كنيسة ميكاييل وهي الكنيسة التي تسما القيسارية واحرقت بالنار في وقت دخول المغاربة الي الاسكندرية واخربوها وصير العيد والذبايح لميكاييل الملاك والي

والي اليوم القبط بمصر والاسكندريه يعدون بهذا اليوم لميكاييل الملاك ويذبحون فيه الذبايح الكثيرة —— *Idolum confregit & Crucem ex eo confecit & nuncupavit Templum, Ecclesiam Michaelis, quæ ipsa Ecclesia est quæ Cæsarea dicta, igne periit, cùm Occidentales Alexandriam ingressi eam devastarunt. Et celebrant Festum & Sacrificia Michaeli Angelo. Etiam & adhuc Coptitæ in Mitzar* (seu *Babylonia Ægyptiaca*; Cairo, Metropoli Ægypti) *& in Alexandria Festum illo die celebrant Michaeli Angelo, & sacrificant in eo Sacrificia quamplurima.* Dies ille in anno Ægyptiaco Augustorum seu fixo (qui, captâ ab Octavio Cæsare Alexandriâ & Antonio & Cleopatrâ devictis, ita incepit ut prima dies Thoth mensis seu initium anni in Augusti Juliani 29 inciderit) respondet Novembris Juliani Octavo. Sed si institutum fuerit aut celebratum hoc festum, ut Idolo illi Michaeli dicto Sacrum, cùm Templum illud extruxit Cleopatra aut dum floruit illa, quæ demortua est sub ipsum tempus quo Annus Ægyptiorum Actiacus seu Augustorum, antè vagus, initia, post devictum cum ea Antonium, sua habuerit[a], tunc nemo non videt ex origine sua non omninò ad octavum Novembris aliter atque ad diem revolventis anni quemlibet alium, festum illud spectâsse, sed ad 12 mensis *Hathuri* nondum fixi, qui ut menses reliqui Ægyptiaci, per Julianos tunc circùm vagabatur. Idem ipse dies in Menologiis aliísque Ritualibus[b] Ecclesiæ Orientalis, etiam nuncupatur ἡ Σύναξις τῶν παμμεγίστων ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ πασῶν τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων, *Synaxis omninò maximorum ordinum ductorum Michaelis & Gabrielis & universarum supercœlestium Potestatum.* Et in Menologio

[a] *Jos. Scalig. de Emendatione Temporum lib. 4 pag. 221. Dionys. Petavius de Doctr. Temporum lib. 7. cap. 16. & lib. 10. cap. 71.*

[b] *Men. & Anthologio Novemb. 8.*

logio Græcorum, Cardinalis Sirleti[a], diei huic assignatur, *Celebritas Principis militiæ cœlestis Michaelis & reliquarum virtutum incorporearum.* Eadem ipsa tribuitur, in Ecclesiæ Occidentalis Ritualibus, vigesimo nono Septembris, quod festum est non modò S. Michaelis sed etiam omnium Angelorum, ut tam ex titulis Liturgicis quàm precibus diei assignatis liquet; tametsi in Martyrologio Romano alibíque ad diem illum legatur tantùm, *In monte Gargano* (Apuliæ, juxta mare Adriaticum, *monte di S. Angelo* dicto) *venerabilis memoria Beati Michaelis Archangeli, quando ipsius nomine ibi consecrata fuit ecclesia* &c. unde manavit[b] & ejusdem & reliquorum Angelorum festivitas, olim & nunc quotannis celebrari solita. Neque in Martyrologiis Occidentalis Ecclesiæ nec apud eos qui illa sive explicant sive prætermissos Martyres eorúmque dies suppletum eunt alia S. Michaelis Festa occurrunt præter Apparitionem ejus in Monte Gargano 8 Maii, & Dedicationem ejus 29 Septembris. Atque hoc quidem simpliciter dictum est antiquitus *Dedicatio S. Michaelis*[c] & *Festum S. Michaelis*[d], ut nunc vulgò. Sed verò nec in Orientis nec Occidentis scriptis, puto, alibi Michaelis Idoli Templum in S. Michaelem Archangeli Ecclesiam Alexandriæ mutatum esse occurrit. Alias autem alibi à Constantino Magno antè ei dedicatas legimus[e]. Adeóque haud novum tunc Christianis, Tituli seu Dedicationis illius sub Constantio illic erat Nomen.

IX. Memoratur idem dies, ut Festum apud Ægyptios Michaelis Archangeli, scriptori perinsigni Mahumedano Abulaibsan Achmed Calcasendio[f] dum Festa Ægyptiorum Christiana enumerat, à Christiano aliquo illic proculdubio edoctus. Quoniam autem

[a] *Apud Canisium Antiq. lect. Tom. 2. pag. 905.*

[b] *Videsis Baron. ad Martyrolog. Rom. 29. Septembris.*

[c] *Ansegisus in Capitulis Caroli & Ludovici lib. 2. cap. 35. & Extr. tit. de Feriis c. 5.*

[d] *Simon Archiepisc. Cant. apud Lindwood tit. de Feriis c. ex Scripturis.*

[e] *Sozomen. lib. 2. cap. 2. Niceph. Callist. lib. 7. cap. 50.*

[f] *Penes me MS. pag. 523.*

compluria sunt Festa in ejusdem Enumeratione, Calendarium sic Ægyptiacum seu *Elcupti*[a] supplente, quæ, ut ad Ægyptios spectantia, Occidentali Ecclesiæ puto necdum audita fuerint, cùm alia item in ea occurrant quæ studiosioribus forsan non fuerint ingrata (utcunque mihi sæpè nimis obscura, incerta, & planè hactenus ignorabilia, uti etiam iterari subinde visa) ideò non intempestivum duxi, etiam cuncta simul, cum eo quod habet heic de S. Michaele exhibere. Sed non aliâ quàm autoris methodo; fidelitèr satis exhibitis exemplaris punctis, diacriticis sæpiùs carentis, literarum ductibus. Lemma habet[b], في اعياد القبط *De Festis Coptitarum* seu *Ægyptiorum*, quæ in كبار وصغار *in Majora & Minora* tribuit. Majora facit Septem.

I. البشارة *Annunciatio*; ويعنون به بشارة عزيا وهو جبريل علي زعمهم لمريم عليها السلام بميلاد عيسي صلوات الله عليه *Innuunt per eam, Annunciationem Consolatoris* (lego scilicet عزيا) *qui ipse est juxta eorum* (Christianorum[c]) *disciplinam, Gabriel, Maria super quam sit Pax, de Nativitate Jesu, super quem sit Misericordia Dei.* Dies ejus idem illic est qui in Oriente & Occidente receptus; scilicet 29 Mensis Ægyptiaci *Barmahath* cui Martii Juliani 25 respondet.

II. الزيتونة *Olivæ* seu *Olivarum*, unde & aliàs[d] عيد الزيتون, idem denotans, vocatur. Addit Calcasendius, وهو عيد الشعانين *Atque hoc est festum*

[a] Videsis Jos. Scaliger. de emendat. Temporum lib. 7. pag. 661 & Athanas. Kircherum in Supplemento Prodromi Copti cap. 4. pag. 553.

[b] Part. 1. pag. 523.

[c] Luc. 1, 26.

[d] Jac. Golius in Lexico col. 2778.

festum Alshaianin. Raphalengius habet عيد الشعانين *Festum*; nec aliter explicat[a]. Golius ex Camuso[b] سعانين *Festum Palmarum.* Addit Calcasendius وتفسيره بالعربية التسبيح *& interpretatio ejus Arabicè est Laudatio.* Et tunc, celebrant illud في سابع اخر صومهم *in die Solis postremo Jejunii illorum*, seu Quadragesimæ. Planè *Dominica in Ramis Palmarum*[c] seu *in Palmis* innuitur. Quæ celebratur, in Ecclesia utraque, Dominicâ Pascha proximè præcedente. Interim non suspicari nequeo, vocem illam الشعانين *Alshaianin* corruptam esse ab הושענא *Hoshannah,* ὡσαννά, ܐܘܫܥܢܐ, هوشعنا, quod clamabant, ramos gestantes, unde etiam festum ipsum eo nomine appellatum. Syro titulus lectionis, ex Evangelio, diei propriæ est ܕܚܕ ܒܫܒܐ ܕܐܘܫܥܢܐ *Dominica τοῦ Hosanna.* Et quidem Calcasendius pro Arabico illic non agnoscit الشعانين dum Arabicam vocis affert expositionem per التسبيح *Laudationem* quam in Ægypto pro *Hoshanna* usurpatam videmus apud Nonnum Panopolitam seu Ægyptium qui loco in illo Joannis substituit,

Εὐλογίησιν ἄναξ Ἰσραὴλ αἰνετός ἔστω,

Celebrationibus Rex Israel laudatus sit. Arabes autem festum illud etiam الباعيث יום אלבאעות Βαΐων

[a] Lexic. Arab. pag. 211.

[b] Ibid. col. 1177.

[c] S. Joann. cap. 12, 13.

Βαΐων nuncupant[a], & السباسب à Chaldaico שבישין (ut putat vir præstantissimus Jacobus Golius[b]) quod Ramos & Frondes notat. In Græcanica Ecclesia vocatur[c] ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων, *Dominica Ramorum*, & Βαιοφόρος.[d] *dies in quo Rami gestantur*. Joannes Evangelista habet τὰ βαΐα τῶν φοινίκων *ramos Palmarum*. Matthæus[e] autem generatim κλάδους τῶν δένδρων *ramos Arborum*, sive Palmarum, Olivarum, aliarúmve. Unde etiam in precatione solenni, ad hunc diem attinente, Græci populum qui tunc Christum Hierosolyma adventantem exciperet deduceretque τοὺς κλάδους τῶν δένδρων καὶ βαΐα τῶν φοινίκων *Germina Arborum ramósque Palmarum* adhibuisse aiunt. De Hoshanna & τοῖς Βαΐοις si plura velis, vide Angelum Caninium[f] & Isaacum Casaubonum[g]. Et in Liturgiis Romanis[h], nunc *Palmæ* solùm hoc de festo inde memorantur, nunc *Palmæ* simul & *Olivarum rami*, nunc tantùm *Olivæ*, nunc *Rami Palmæ & Olivarum*, nunc *Olivæ cæterarúmque arborum Rami*, nunc *Palmæ seu Olivæ*, nunc *Rami Arborum*. Atque inde Durandus[i]; *Dicitur etiam alibi Dominica Olivarum* (ut heic apud Calcasendium) *quia Rami Olivæ portantur, quod fit ad repræsentandum filios Israel, qui cum Ramis Palmarum & Olivarum venienti domino obviam exierunt*. Hierosolyma nempè paulò ante Passionem accedenti. Et ubi nec Palmæ, nec Olivæ fuerint, Ramuli Salicum efflorescentes, ut apud Anglos nostros alibíque, festo in illo adhibiti, & Myrtei[k] apud Græcos, uti & Buxei apud Gallos[l]. Scilicet, ut Hoshanna è festo Scenopegiarum autumnali in vernum hoc translatum

[a] *Jacob. Golius in Lexic. col.* 2778.

[b] *Ibid col.* 1131.

[c] *Euchoolog. fol.* 241, 1.

[d] *Edit. Jacobi Goar pag.* 744.

[e] *Cap.* 21, 8.

[f] *In loc. N. T. cap.* 4.

[g] *Exercit.* 16. §. 2.

[h] *Missal. Roman. in Dominica in Palmis.*

[i] *Rational. lib.* 6. *cap.* 67. §. 16.

[k] *Georg. Phranzes lib.* 2. *cap.* 4.

[l] *Angel. Caninius in loc. N. T. cap.* 4.

tum est, ita & rami seu surculi in eo gestandi alii præter Palmarum, juxta legem Sacram[a] de Festo illo & usum Judæorum[b].

III. الفصح *Pascha.* يعملونه يوم الفطر من صومهم *celebrant die Solutionis Jejunii eorum*, quem eundem, ut nos, facit cum Resurrectione Domini.

IV. خميس الاربعين *Feria Quinta* (Dies Jovis) ✝ *Quadraginta* seu Festum Ascensionis, السلاق itidem dictæ. Et يقولون ان المسيح عليه السلام تسلق فيه من تلاميذه الي السما بعد القيام ووعدهم بارسال الفارقليط وهو روح القدس عندهم *Dicunt Christum, super quem sit pax, hodie ascendisse ab Discipulis suis in Cælum post Resurrectionem, & pollicitum esse eis Paracletum, qui est Spiritus Sanctus apud eos.* De die hoc ejúsque circumstantiis occurrit in Constitutionum, quæ Apostolicæ dictæ Arabicè[c] conscriptæ sunt, præfatione quod observatu adeò fortè dignum ut locum heic mereatur. Verba sunt, وكان التلاميذ بعد انبعاث المسيح من الموت متفرقين في ارض الجليل ومدينة الناصرة التي امرهم ان يصيروا اليها فلما كان في سنة ثلاثماية وتسعة وثلثون سنة من سني القرنين في احد وعشرون يوم من شهر ايار يوم الخميس وذلك بعد انبعاث

[a] *Levit.* 23, 40.
[b] *Nehemias* 8, 15. & *videsis Maimonid. in* More Nebochim *part.* 3. *cap* 43.
[c] *MS. In Bibliotheca Oxoniensi, fol.* 47, 2.

ابعاث سيدنا يسوع المسيح باربعين يوم اجتمعوا والمسيح معهم وهم لا يعرفونه ولا يدرون مكانه بينهم وظهر لهم ذلك اليوم ووضع يده على روسهم واحد واحد وهم يوميذ احدى عشر تلميذا فباركهم فصيرهم بمنزلة كهنة بني اسرايل المرذولين *Atque evenit ut Discipuli post Resurrectionem Christi à morte, dispersi essent in terra Galilææ & urbis Nazareth juxta quod praceperat illos se illuc conferre. Et cum annus erat 330, ex annis Alkarnaiin* (Seleucidarum) *dies verò 21 mensis Jiar, & Feria Quinta, quæ quadragesima erat ab Resurrectione Domini nostri Jesu Christi, congregabantur & Christus cum illis. Sed illi haud noverunt eum, & loci ejus* seu *ubi esset inter eos ignorabant. Sed apparuit illis eodem die & imposuit manum ejus super capita eorum singulatim, qui tunc fuere Undecim, & benedixit eis & constituit eos in loco* seu *vice Sacerdotum ex filiis Israel, qui rejecti sunt*; juxta prophetiam Malachiæ[a].

[a] *Cap.* 2 & 3.

V. عيد الخميس *Festum Quinque.* Dierum decadum. Pentecoste. Potiùs عيد الخمسين. Sic autem explicat; وهو عيد العنصرة يعملونه بعد خمسين يوما من القيام وهو في السدس والعشرين من بشنس يقولون ان روح القدس حلت في التلاميذ ويفرقت عليهم السنة الناس فتكلموا بجميع الالسنة

الالسنة ونهب كل واحد منهم الي بلاد لسانه
الذي تكلم به يدعوهم الي دين المسيح

Atque hoc est Festum Aitzereth (עצרת)[a] *& celebrant illud post dies Quinquaginta à Resurrectione. Incidit autem in diem 26 Baschunes* (id est 21 Maii Juliani; quasi, in Anni recurrentis diebus, fixa fuisset Pentecoste uti & Dies Resurrectionis adeóque Paschatis quod ita quotannis incideret in diem *6 Barmuda* seu Aprilis Juliani primum) *atque aiunt quòd Spiritus Sanctus superveniebat Discipulis & distribuit eis Linguas Hominum* (Gentium omnium) *adeo ut loquerentur linguas universas, & quòd abibant unusquisque eorum in Provinciam* seu *Regionem lingua sua, ut ita docerent propagaréntque Religionem Christianam.*

VI. الميلاد *Nativitas* Domini. ويعملونه في التاسع والعشرين من كيهك من شهور القبط *& celebrant festum hoc, die 29 Chiak in mensibus Coptitarum* qui dies est 25 Decembris Juliani. Eundem diem ut apud Ægyptios suos receptum pro Domini Natalibus memorat Eutychius Alexandrinus[b] Patriarcha qui circa annum 900 scripsit, uti & Constitutiones Apostolicæ[c]. Etiam Christiani Græci per annos Mille ducentos & quinquaginta aut circitèr diem illum observarunt; ut ex Ritualibus eorum scriptísque aliis obviis scimus. Ita Syri, velut pariter Apostolicam ipsam de eo doctrinam secuti; ut Joannes Widmanstadius[d], monimentis illorum edoctus, qui in Mahumedis illud scribens,

[a] *Vide Onkeli Paraph. Chald. Numer. 28,26.*

[b] *Tom. 1. pag. 310.*

[c] *Lib. 5. cap. 12.*

[d] *Epist. subnexa Testamento Syriaco.*

Vigesimo tertio die Ramadan (id est tempore Verno) *natus est Christus filius Mariæ; Orationes Dei super eum*[a]. *Quod XXIII*, inquit, *diem Ramadan mensis, natalem scripserit Mahometes, à veritate est prorsus alienum. Et ipse in codice Græco bibliothecæ D. Marci Florentiæ Honorii I. Pontificis Maximi tempore* (circa annum Christi 620 cum floruit Mahumedes) *scripto legi, Apostolos memoriæ prodidisse, Christum ex Virgine natum Bethlehemæ, XXV. Decembris, hora diei sexta, baptizatum anno ætatis suæ XXX, die Januarii XI, hora noctis decima &c.* Adjicit; *Hesychius scribit*[b] *in anno XLII August XXV Decembris, hora diei septima partu Virginis editum in hanc lucem fuisse.* Occidentalis autem Ecclesia, diù antequam agnosceretur hic in Oriente Dies, illum pro vero Natali accepe-runt, observarúntque. Æthiopes etiam in celebratione hac consoni[c]. Seculis in primitivis illis, per Orientem, variæ atque ab observatione hac dissonæ opiniones obtinuere, cùm nondum dies ille Nativitati illic assignatus est. Apud Clementem Alexandrinum[d] (qui floruit sub annum 190) memorantur qui diem ἐν πέμπτη Παχὼν καὶ εἰκάδι fidenter collocabant, *die vigesima quinta Mensis Ægyptiaci Pachon*, seu Maii Juliani 20. Et quidem ille velut de re planè in Oriente ignorata loquitur. Epiphanius[e] etiam qui diu post seu sub centuriæ quartæ finem scripsit, Epiphaniorum diem seu sextum Januarii Natalem facit, quemadmodum & alii. At sub idem tempus Chrysostomus, apud Occidentaliores vetustissimam fuisse agnitionem illius, hoc nomine, diei, etiam à Thracia usque in Gadira[f] seu extremum Occidentis, ait, unde Ori-

[a] *Mahometis Dialogus, seu Theologia §. 12. edit. 1543. in 4.*

[b] *Serm. de Natali Domini.*

[c] *Videsis Jos. Scalig. de Emendat. Temporum lib. 7. pag. 650. A.*

[d] *Stromat. a.*

[e] *Hæres. 51. N. 16.*

[f] *Orat. 71. Tom. 5. p. 512. edit. Savilianæ.*

Orientales eam didicerunt; ut Orationem Latinam, ea de re, immeritò ei tributam nec Græcè extantem[a] prætereamus. Nempè creditum est[b], Titi tempore Romam allatas tabulas aliquas publicas è quibus in Occidente tantundem edisceretur, licet Orientalibus nondum receptum; idque etiam ab ipso Epiphanio traditum esse. Sed de vero die variatim jam pridem inter Chronologos dubitatum est, aliis interim post seculum Constantini Romæ observationem institutum esse asserentibus, & tempore Chrysostomi Constantinopolim derivatam esse, Natalémque in alium Diem Mensémque incidisse. Ita Josephus Scaliger[c], Sethus Calvisius[d], Joannes Keplerus[e], alii, qui & contradictores suos[f] habent satis acres. Utut autem se res habuerit alibi, scimus tam sub Eutychio Alexandrino qui annis amplius 750 abhinc floruit, in Ægypto observatum pro Natali vigesimum quintum Decembris, idque velut receptum diù Calcasendii tempus, quod recentius est, sed mihi incertum. Vetustiores autem Ægyptii, iisque Chrysostomo coævi, diem 6 Januarii qui Epiphania dicitur, & Baptismum & Natalem faciebant; ut è Cassiano[g] aliisque liquet.

VII. الغطاس *Immersio*, id est *Baptismus* Domini. Assignatur diei undecimo mensis *Tuba* Coptitarum, qui est ipse Januarii Juliani dies sextus. Scilicet Christi in Iordane Baptismum[h] hoc die peractum esse, frequentiùs receptum est tam in Oriente quàm Occidente, etiam apud Ægyptios Æthiopásque. Quin & Natalem eodem die Januarii non pauci celebrare soliti; unde etiam E-

[a] *Vide Isaac. Casaubon. exercit.* 2. § 4.

[b] *Catholicus Armeniorum in legatione ad Armenios, ubi malè legitur in editionibus nonnullis xx Decembris, quod Græcè esse debuit* κε *Decemb. ut videre est apud Josephum Scaligerum in Canon. Isagog. lib.* 3. *pag.* 302.

[c] *De Emendat. Temp. lib.* 6. *pag.* 510.

[d] *Isagog. Chronolog. cap.* 48.

[e] *De anno Natali cap.* 15.

[f] *Dionys. Petav. de Doctrina Temporum lib.* 12. *cap.* 7. *Richard. Montacut. ad Origines Ecclesiastic. Apparat.* 11. § 40.

[g] *Collat.* 10. *cap.* 2. *Baron. in Martyrolog. Decemb.* 21. & *Jan.* 6.

[h] *Matth.* 3, 16 &c.

 piphania

piphania pro ipso Natali non infrequens apud veteres. Ob creditum autem eo in die Christi baptismum, mos invaluit vetus, non solùm die illo, veluti in quo, præ cæteris anniversaria fieret Aquarum Sanctificatio singularis, baptizare catechumenos, verùm etiam tum cunctos se quotannis fluviis immergere adeóque baptismum eatenus sibi iterare, tum aquas ex illis in annum sequentem servandas domum afferre, quas etiam incorruptas illic, ait Chrysostomus[a], per biennium trienniúmque sæpiùs mansisse. Noster heic النصاري يغمسون ولادهم فيه في الما *Christianis mos est immergere liberos suos in Aqua, illo in die.* Atque hinc dictus est in Ægypto الحميع *Balneatio.* In Occidente autem obtinuit ejusmodi etiam usus, quasi prærogativa singularis Baptismi ad diem illum attinuisset, etiam cum Paschatis & Pentecostes tempora solùm Baptismo, extra mortis periculi causam, assignarentur; unde etiam ad amoliendam superstitionem, quæ circa Diem illum gliscere nimis cœpit, decretum est, ne quis illo in die, nisi in articulo necessitatis, baptizaretur[b]. Tributus est etiam Baptismus Domini diei 12 *Athyr*[c], id est, Novembris Juliani octavo.

Atque hactenùs de Festis Septem Majoribus. Totidem habet Minora.

I. الختان *Circumcisio* Domini. ويعملونه في سدس بونه من شهور القبط ويقولون ان المسيح ختن في هذا اليوم وهو الثامن

من

[a] *Orat. 74. Tom. 5. edit. Savil. pag 524. & de hisce vidersis Gregor. Turonens. de Miraculis lib. 1. cap. 81. Cassian. Collation. lib. 10. cap. 2. Joseph. Scalig. de Emendat. Temporum lib. 7. pag. 641 & 6 1. Isaac. Casaubon. exercit. 2. §. 11. Gratian. de Consecratione dist. 4. c. 11 &c.*

[b] *Vide Leonem Mag. Epist. 4. cap. 1. De Consecrat. dist. 4. c. 14. Durand. Rational. lib. 6. cap. 16. §. 6. Ant. Augustin. epist. Juris Pontificii lib. 22. tit. 19.*

[c] *Epiphanius Hæres. 51, N. 16.*

الميلاد من & *celebrant hoc festum die Sexto Beuna in mensibus Coptitarum; & dicunt quòd Christus Circumcisus est die in illo; qui scilicèt octavus erat à Nativitate*[a]. Sed octavus à Nativitate est Januarii Juliani primus. Sextus autem dies *Beuna* est Maii Juliani 31. Ergo pro بونه *Beuna* heic legendum طوبه *Tuba.* [a] Luc. 2, 21.

II. الاربعون *Quadragesima.* Celebratum ait octavo die *Musre* mensis Ægyptiaci, qui Augusti Juliani respondet primo. ويقولون ان سمعون الكاهن دخل بعيسي عليه السلام مع امه بعد اربعين يوما من ميلاده لهيكل وبارك عليه *Atque dicunt quòd Simeon Sacerdos introduxit* seu *excepit Jesum, super quem sit pax, & matrem ejus, postquam dies Quadraginta præterierant*[b] *à Nativitate Ejus, in Templum*[c]*, & benedixit ei.* [b] Levitic. 12, 2 &c. [c] Luc. 2, 25.

III. خميس العهد *Feria Quinta (Dies Jovis) confœderationis* seu *testimonii* mutui Discipulorum[d] invicem dati, quando Dominus pedes eorum lavabat. يعملونه قبل الفصيح ثلاثه ايام *celebrant eam triduo ante Pascha.* Et Patriarcha, inquit, يغسل ارجل جميع النصاري الحضرين *lavat in eo homines cunctos* Christianos, *quotquot sint præsentes* ab exemplo Christi. Quale eodem die pauperibus præstare soliti Reges Angliæ, aliique[e]. Adjicit, ويزعمون ان [d] Joan. 13, 12. [e] Videsis Durand. Rational. lib. 6. cap. 75. §. 6.

 المسيح

المسيح عليه السلام فعل هذا بتلاميذه في هذا اليوم يعلمهم الواضع واخذ عليهم العهد ان لا يتفرقوا وان يتواضع لبعضهم لبعض والعامة من النصاري يسمون هذا الخميس خميس العهد وهم يطحون فيه العدس علي الوان *Et recipitur eis quòd Christus, super quem sit pax, ita fecit Discipulis suis eodem in die; ut doceret eos humilitatem & inirent confederationem ut non se dispergerent sed humiles inter se invicem forent. Et cœtus Christianorum feriam hanc Quintam nominant Quintam Confederationis* seu *Testimonii mutui. Et solent in ea comminuere Lentes cum aliis Leguminum speciebus.*

IV. السبت النور *Sabbatum Luminis.* Sabbatum Sanctum & Sabbatum Paschatis dici solitum in quo Cerei Paschales Benedicti. Ob Lumen quod illo die apparuit circa Christi sepulchrum, sic nominatum ait Calcasendius.

V. ومنها حد الحدود *Atque hujus generis* festorum Minorum) est *Festum claudens* seu *terminans* وهو بعد الفصيح ثمانية ايام *& est octiduo post Pascha*, scilicet Octavæ seu Clausum Paschatis.

VI. ومنها التجلي *& hujus generis est festum Transfigurationis*[a] Domini. *Dies nempe mensis* Mesure 13, Augusti Juliani 6, quo & Græci & Occidentales

[a] *Matth.* 17. 2.

dentales festum illud celebrant. Malè Raphalengius*, تعطاي *Epiphania.*

VII. ومنها عيد الصليب *Et hujus generis est Festum Crucis.* Dies 17 mensis *Thoth* seu Septembris 14; quo *Exaltatio Crucis* per Ecclesiam celebratur utramque[b] etiam & Antiochenam. Orientalibus autem, quà Constantinum Crux spectabat; Occidentalibus, quà Heraclii in Cosroem Persidis Regem victoriam, Crucémque ab eo Hierosolymam reportatam innuit. Addit heic Calcasendius inolevisse in Ægypto ut Anni initium, id est dies *Thoth* mensis primus seu Augusti Juliani 29, voce illa Persica النيروز *Neuruz* nuncupatum, pro festo etiam haberetur; atque ita celebrari pariter etiam Syris anni sui initium, ut Romanis aliisque Calendas Januarii.

* Lexic pag. 133. vide Joseph. Scaliger. de Emendat. Temporum lib. 5. pag. 661 & 676.

b Martyrolog. Rom. Sept. 14. & ibi Baronius, Ritual. Græc. ad eundem diem.

Dein compluria alia sed breviusculè اعان ومواسم *festa ac solennitates* Christianorum illic, ad hunc modum, in mensibus Ægyptiacis enumerat.

Thoth. Augusti Juliani.

Dies 2 عيد سيغرس وعيد متي الانجيل 30
Festum Syagrii & Festum Matthæi Evangelistæ.

Septembris.

4 شمعان الحبيس *Simeonis detenti* 1
in columna; Stylitis[c]; quod in Græcorum Ritualibus eodem servatur die.

c Videsis Baron. ad Martyrolog. Januar. 5.

5 عيد ماما *Festum Mamantis* martyris; 2
quod itidem in Ritualibus Græcis.

عيد

Thoth. Septembris.

6 عيد شعيــا *Festum Isaiæ*[a] Prophetæ. 3

7 عيد ساويــرس *Festum Severi.* 4

8 عيد موسي النبي عليه السلم *Festum* 5
Mosis prophetæ, super quem sit pax. Utraque in Ecclesia servatur hoc Festum die priduano, ut Natalis ejus[b]. Mahumedani collocant[c] in 24 mensis eorum *Ramadan* qui vernus est.

9 عيد توما التلميــذ *Festum Thomæ* 6
Discipuli seu Apostoli.

10 [d]خروج نوح عليه السلام من السفينة 7
وموله مريم عليه السـلام *Egressus Noachi, super quem sit pax, ex Nave* seu *Arca, & nativitas Miriam.* Atque Eutychius, Ægyptius ipse & Patriarcha Alexandrinus, Egressum ait[e] Noachum بعد سنة وشهرين في سبعة عشر يوما من الشهر الثاني وهــو نيسان وهو برموده *post annum & duos menses* (ab initio Diluvii) *decimoseptimo nempe mensis secundi qui est Nisan cui respondet* (in mensibus Ægyptiis) *Barmuda.* Ita sub Tempus vernum, diem Egressûs Noachi ponit ille, ut sub Autumnum Calendarium hoc Calcasendii. Notissimum est apud Ebræos fuisse Initium Anni duplex[f], Vernum seu in *Nisan*, quasi Martio; Autumnale

[a] *Jacob. Golius in Lexico col. 1291.*

[b] *Menologium Græc. & Martyrolog. Rom. Sept. 4.*

[c] *Mahometis Theologia edit. ab Widmanstadio 1543.*

[d] *malè exaratur* حروج

[e] *Annal. tom. 1. pag. 41.*

[f] *Joseph. Origin. lib. 1. cap. 4. alii passim.*

Thoth. Septembris.

Autumnale seu in *Tisri*; quasi Septembri. Et juxta discrimen illud, alii in *Jiar*, quasi Aprili, qui sequitur Nisan & est mensis sic secundus, initium ponunt Diluvii[a] adeóque in ejusdem mensis die 27 Noachi egressum, sic interpretantes illud[b] de fine diluvii; *In mense secundo & die 27 ejusdem mensis arefacta est terra* quando Dominus præcepit Noachum exire ex Arca. Sic se rès habet ex calculo R. Josue. Alii locum illum mensémque de *Marcheswan* quasi Octobri seu secundo à *Tisri* sumunt juxta disciplinam heic de Anni Diluvii initio Verno[c]. Atque ita indubitantèr Paraphrastes Jonathan dictus, uti etiam Flavius Josephus[d]. Et pro discrimine illo aliásque hanc circa rem Chronologi dissensere, qui Egressum Noachi alitèr alitèrque collocant[e].

11 عيد باسيليوس *Festum Basilii.* 8

13 عيد منحاييل وصوم جدليا *Festum Menahelis & Jejunium* (fortè) *Godoliæ* quod Calendarium Judaicum habet in 3 *Tisri*. De utroque ἐπέχω. 10

14 عيد سمعان الحبيس وعيد بارس الشهيد *Festum Simeonis Stylitæ*, alterius seu junioris[f] & *Festum Baris*, seu *Paridis*. 14

[a] *Genes.* 7, 11.

[b] *Genes.* 8. 14, 15 & 16.

[c] Seder Olam Rabba *cap.* 4. & *Sal. Jarchius ad Genes.* 7, 11.

[d] *Origin. lib.* 1. *cap.* 4.

[e] *Josephus Scaliger de Emend. Temp. lib.* 5. *pag.* 349. *Sethus Calvisius in anno M.* 1656. *Tornicllus eod. ann* 6. 1. *Dionys. Petavius de Doctrina Temporum lib.* 13. *pag.* 518.

[f] *Vide Baron. ad Martyrolog. Rom* 5. *Jan.* & 3. *Septembris.*

Thoth.		Septembris.
16	عيد اسعادوس	13
20	صوم كور Jejunium	17
22	دباحة ابي حرج Planctus Abi Harech.	19
23	عيد اولاد الغرس Festum Prolis Paridis.	20
26	عيد اليصابات Festum	23
27	عيد اسطاثوا وانقال يوحنا Festum Eustathiæ & translationis Joannis.	24

Baba.		Septembris.
1	عيد اجروتعون Festum .... forte pro Charitone cujus dies hic in Ritualibus Græcorum.	28
2	عيد سوسنان Festum	29
		Octobris.
5	عيد يعقوب بن حلفا Festum Jacobi filii Cleopæ.	2
7	عيد ابوبولا Festum Abubulæ.	4
8	عيد توما Festum Thomæ.	5
10	عيد ابي مسرجة Festum Abi Misracha.	7
11	عيد يعقوب Festum Jacobi.	8

شهادة

Baba. Octobris.

12 شهادة متى *Martyrium Matthæi.* 9

13 عيد الغرات *Festum* 10

20 شهادة يوحنا *Martyrium Joannis.* 17

21 تذكار السيدة *Commemoratio Dominæ.* 18

22 عيد لوقا *Festum Lucæ,* quod in Ecclesia utraque pridiè celebratur. 19

23 عيد ابي جرج *Festum Abi Charech.* 20

21* دخول السيدة الهيكل *Ingressus Dominæ in Templum.* 18

* *Ita methodus heic Calcasendii.*

26 عيد يعقوب ويوسف *Festum Jacobi & Josephi.* 23

27 عيد ابي مقار *Festum Abi Macarii.* 24

30 عيد مرقص *Festum Marci.* 27

Hathur. Octobris.

1 عيد بطرس البطرك *Festum Petri Patriarchæ.* 28

4 عيد زكريا *Festum Zachariæ.* 31

Novembris.

6 اجتماع التلاميذ *Synodus Apostolorum.* 2

7 تكرير ابي جرج *Iteratio Abi Charech.* 3

Hathur. Novembris.

8 عيد الاربع حيوانات *Festum Quatuor Animalium.* 4

9 تذكار الثلثمائة وثمانية عشر *Commemoratio Trecentorum & octodecim*, Synodi scilicet primæ Nicenæ, numero illo (de quo consulas commentarium nostrum in Eutychii Origines Alexandrinas) signantiùs denotari solitæ. 5

10 نياحة اسحق *Planctus Isaac.* 6

12 عيد ميكائيل *Festum Michaelis*; 8
de quo suprà.

15 شهادة ابي مينا *Martyrium Patris Menæ*, cui idem dies in Græcorum Menologiis. 11

17 عيد فليس الرسول (legendum 13
فليبس) *Festum Philippi Apostoli*, quod diem occupat posterum in Ritualibus Græcorum.

20 عيد اساسياس *Festum Asasii*, & 16
عيد سمعون *Festum Simeonis* &
تذكار الشهدا *Commemoratio Martyrum.*

24 عيد مركوريوس *Festum Mercurii.* 20

25 عيد ابي مقور *Festum Patris Macore.* 21

26 عيد ادفياديوس *Festum Adphianii.* 22

Hathur. Novembris.

27 عيد يعقوب المقطع *Festum Jacobi dissecti.* 23

Chiac. Novembris.

2 عيد باهور *Festum Bahuris,* si fortè legendum باهور. 28

4 عيد اندراس *Festum Andreæ,* eodem in Ecclesiæ utriusque Ritualibus celebratum. 30

Decembris.

5 عيد سيورس *Festum Severi.* 1

7 عيد بربارة *Festum Barbaræ* quod die habetur postero in Ritualibus Græcis & Romanis. 3

8 عيد ايامين *Festum Aiminii.* 4

10 عيد ماري نقولا *Festum Domini Nicolai,* ut etiam in utriusque Ecclesiæ Fastis. 6

14 عيد سمعون *Festum Simeonis.* 10

16 نياحة يوحنا *Planctus Joannis.* 12

23 صوم الميلاد *Jejunium Nativitatis.* 19

Tuba. Decembris.

3 قتل الاطفال *cædes parvulorum*, 29
Innocentium; uti pariter in Ecclesia utraque.

4 عيد يوحنا الانجيلي *Festum Joannis* 30
Evangelistæ.

Januarii.

7 عيد توما *Festum Thomæ.* 2

8 عيد الحنان *Festum Hanan.* 3

9 عيد ابرهيم *Festum Abrahæ.*

10 صوم الغطاس واوله *Præceptum Im-* 5
mersionis (Baptismi) *& initium ejus.*

13 صوم العذاري *Jejunium Virginum.* 8

14 عيد ملسوس *Festum Meletii* seu 9
Milesii.

15 عيد غاريوس *Festum Gharii.* 10

16 عيد قيلانوس *Festum Kilani.* 11

19 عيد يوحيس *Festum Jochis.* 14

20 نزول الانجيل وتذكار السيدة 15
Descensus Evangelii & commemoratio Dominæ.

21 صوم نينوي *Jejunium Ninive.* 16

24 جعل سحي 19

عيد

Tuba. Januarii.

25 عيد ابي بشاره *Festum Patris Basaræ.* 20

26 عيد الشهدا *Festum Martyrum.* 21

27 عيد طيماثارس الرسـول pro 22
طيموثيوس *Festum Timothei Apostoli.*

Idem dies ei tribuitur à Græcis, uti 24 Januarii ab Ecclesia Occidentali.

30 احرنياحة دعـولا ...... fortè *Planctus alter Paulæ.* 25

Amschir. Januarii.

1 عيد العذاري وعيد يهـوذا *Festum Virginum & festum Judæ.* 26

2 عيد مقار *Festum Macarii.* 27

6 نياحة تيادر *Planctus Theodori.* 31

Februarii.

9 نياحة برصوما *Planctus Barsumæ.* 3

10 عيد دطن وسهادة يعقوب *Festum* 4
..... & Martyrium Jacobi.

14 ابي مسرجة *Pater Mesracha.* 8

16 عيد قيلانوس *Festum Kilani.* 10

17 عيد يعقوب الرسول *Festum Jacobi Apostoli.....* 11

19 عيد بطرس الشهيد *Festum Petri Martyris.* 13

درول

Amschir.			Februarii.
21	نزول السيدة من الجبل	*Descensus Dominæ è monte.*	15
26	شهادة سدرس	*Martyrium Sedaris.*	20
30	وجود راس يوحنا	*Inventio capitis Joannis*, Præcursoris Domini; quo die celebratur etiam in utraque Ecclesia.	24

Barmahath.			Februarii.
3	عيد الجلبانة	*Festum ....*	27
			Martii.
7	عيد ارمانوس	*Festum Armeni.*	3
9	عيد المعمودة	*Festum Baptismi.*	5
10	ظهور الصليب	*Apparitio Crucis.*	6
11	عيد ابي مينا	*Festum Patris Menæ.*	7
12	عيد ميلاخي	*Festum Melachii.*	8
17	عيد لباس الشهيد	*Festum Labasii Martyris.*	13
22	نياحة بولوص	*Planctus Pauli.*	18
23	عيد العازر	*Festum ....*	19
24	عيد الشعانين	*Festum Palmarum.*	20
25	عيد المرسونة	*Festum ....*	21
28	غسل الارجل	*Ablutio Pedum.*	24

جمعة

Barmahath. Martii.

29 جمعة الصلبوت *Crucifixionis conventus.* 25

30 عيد مرقص الانجيلي *Festum Marci Evangelistæ.* 26

Barmuda. Martii.

2 عيد توما البطرك *Festum Thomæ Patriarchæ.* 28

5 عيد حرقال النجيب fortè *Festum Herculis Heraclii Generosi.* 31

Aprilis.

7 عيد مرقص *Festum Marci.* 2

8 الاخد بالجديد 3

11 عيد يوحنا الاسقف *Festum Joannis Episcopi.* 6

13 عيد جرجس *Festum Georgii.* 8

16 عيد ابي متي *Festum Patris Matthæi.* 11

عيد يعقوب *Festum Jacobi.*

19 عيد سانوطه *Festum Sanutæ.* 14

21 دكران الشهدا *Commemoratio Martyrum.* 16

26 عيد سايرس *Festum Severi.* 21

27 عيد ابي نيطس *Festum Patris Niti.* 22

29 عيد اصحاب الكهوف *Festum sociorum* 18

عيد

Barmuda. Aprilis.

30 عين مرقص الانجيل *Festum Marci Evangelistæ.* 25

Baschnes. Aprilis.

2 عين تادرس *Festum Theodori.* 27

Theodoræ virginis martyrium ei tribuunt.

3 عين سمعون *Festum Simeonis.* 28

4 عين الحبس *Festum........* 29

Maii.

7 نياحة يعقوب *Planctus Jacobi.* 2

6 عين حفري سور *Festum..........* 1

7 اساسياس *Festum Asasii.* 2

8 صعود المسيح عندهم *Ascensio Christi, juxta illos,* id est Christianos. 3

21 عين درا القصير *Festum........* 16

24 نزول السيد الي مصر *Descensio Domini in Ægyptum.* 19

25 عين سوس *Festum.........* 20

26 عين توما التلميذ *Festum Thomæ Discipuli.* 21

27 عين سمعون البعجس *Festum Simeonis........* 22

عين

Baschnes. Maii.

29 عيد طيمارس *Festum Temaris.* 24

30 عيد الورد والشب *Festum ....:* 25

Behna. Maii.

2 عيد ابي مقار *Festum Patris Macarii.* 27

3 وجود عظام لوقا *Inventio ossium Lucæ.* 28

4 عيد توما *Festum Thomæ.* 29

4 عيد مامور *Festum Mamurii.* 29

Junii.

9 عيد يوحنا ونزول صحف ابرهيم عليه السلام *Festum Joannis & Descensus libri Abrahæ super quem sit pax.* 3

15 عيد ابي مينا *Festum Patris Menæ.* 9

16 عيد ابي مقر *Festum Patris Macarii.* 10

21 عيد السيدة *Festum Dominæ.* 15

23 عيد اترديب *Festum ....* 17

2.. عيد ابي منا *Festum Patris Menæ:* 1..

Abib. Junii.

1 تذكار تيودارس *Commemoratio Theodori.* 25

2 & 3 دياحة بولص *Planctus Pauli.* 26 & 27

Abib.		Junii.
5	عيد المعينة وعيد القصرية *Festum Maina & Festum Cæsarea.*	26
		Julii.
7	عيد ابي شنودة *Festum Patris . . . . .*	1
8	عيد اسباط *Festum . . . .*	2
9	شهادة هرون وعيد سمعون *Martyrium Aharonis & Festum Simeonis.*	3
10	عيد تادرس دطس *Festum Theodori . . . . . .*	4
12	عيد ابا هور *Festum Patris Hori.*	6
14	عيد ابي مقار *Festum Patris Macarii.*	8
15	عيد اقدام السردني *Festum . . . .*	9
16	عيد يوحنا وزكريا *Festum Joannis & Zacharia.*	10
17	عيد يعقوب التلميذ *Festum Jacobi Discipuli.*	11
19	عيد بولاق *Festum . . . .*	13
20	عيد درس الشهيد *Festum Daretis Martyris.*	14
21	عيد السيدة وعيد منحديل *Festum Dominæ, & Festum Menhaelis.*	15
23	عيد سمعون البطرك وعيد سنوده *Festum Simeonis Patriarchæ & Festum Sanudæ.*	17

Abib. Julii.

24 عين سمنون *Festum* . . . . : . 18

25 عين مرقوليوس *Festum Merculiis.* 19

27 عين حرقيل النبي عليه السلام 21
(lege حزقيل) *Festum Ezechielis Pro-* 21
phetæ super quem sit pax.

28 رفعة ادريس عليه السلام وعين مريم 22
Exaltatio (Ascensus) *Adrisii* (Henochi)
& Festum Miriam seu *Mariæ.*

30 حرم السيد *Interdictum Domini.* 24

Musre. Julii.

1 عين الخنق *Festum* fortè *Candaces.* 25

2 عين امينا *Festum Aminæ.* 26

3 عين سمعون العموذي *Festum Sime-* 27
onis Stylitæ.

Augusti.

8 دخول نوح السفينة *Ingressus Noachi* 1.
in Arcam.*

9 عين طورسينا وعين السيد *Festum* 2.
Tursinæ & Festum Dominæ.

10 عين اللباس *Festum* . . . . . .

15 شهادة انطونيوس *Martyrium Antonii.* 8.
وعين العدوية *& Festum* . . . . . .

* *Genes.* 7, 7. & vide Torniell. Tom. 1. A. 1656. §. 18. & Salianum eodem anno §. 27.

 عين

Mufre.		Augusti.
14	عيد يعقوب الشهيد *Festum Jacobi Martyris.*	7
18	عيد ابي مقار *Festum Patris Macarii.*	11
19	عيد اليسع *Festum Elisha.*	12
20	عيد اصحاب الكهف *Festum*	13
21	صوم الاربعين *Jejunium Quadraginta.*	14
23	عيد الحور بدمشق *Festum ..... in Damasco.*	16
26	عيد صوفيل *Festum*	19
28	عيد ابرهيم واسحق *Festum Abraha & Isaaci.*	21
30	عيد موسي الشهيد وشهادة يوحنا *Festum Mosis Martyris & Martyrium Joannis.*	23

Digreſſioni, quæ ſic nata eſt ex Eccleſiæ S. Michaelis apud Alexandrinos Dedicatione vetuſtâ, veniam, à ſtudioſo quolibet non intempeſtiviùs moroſiori, aut nimis indiligente, datum iri ſpero, uti etiam ſi, poſt recenſionem hanc Mahumedanam, luculentiorem multò adjecerimus è Coptitarum monimentis Chriſtianis. Ad calcem Evangeliorum exemplaris penes me Arabicè antiquitùs in Ægypto perpulchrè conſcripti (abſoluti nempè 8 die *Muſre*, menſis Coptici, id eſt, 1 Auguſti Juliani, anno Æræ Martyrum 1002 ſeu Chriſti 1286) reperitur Menſium, Dierum Feſtorum, Lectionum Veſpertinarum ac Matutinarum Calendarium in quo ſunt quidem aliquot hactenùs me fugi-

fugientia. Sed Dies & Festa ipsis ejusdem verbis ac methodo, quà potui, exhibere itidem visum est, velut quod lectori ingenuo minimè ingratum fuerit. Incipit & procedit Dierum & Festorum recensio illa ad modum sequentem qui nec parùm diversus est à Mahumedano seu Calcasendiano illo antè allato. Quæ in ea minùs intellexerimus, eruditiorum indagationi relicta sunt. Numeralium Figurarum formas juxta MS. repræsentavimus. Eæ sunt generis, apud Arabas, vetustissimi, atque, ut vides, ab Indicis (quæ tum ab ipsis tum ab Europæis adhiberi solent) uti etiam à literali, juxta Ebræos, numerandi more, Arabibus itidem, Alphabetum suum eam in rem Ebraico conformantibus, usitatissimo, diversissimi. Tales ex Evangeliis suis, anno Christi 1272 exaratis & vetustissimo Chronico, exhibuit olim vir præstantissimus Thomas Erpenius[a]. Eædem in codice meo usurpantur in Evangeliorum Canonibus aliisque illic designandis. Arabica heic miniata ita etiam se habent in Origine.

[a] *Grammatic. Arab. lib. 1. cap. 1. Leidæ 1613. in 4.*

دوت

توت وهو الشهر الاول		*Thoth qui mensis est primus.*	
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	Augusti
النيروز وبرتلموس واليشا النبي	ⲁ	I. *Neuruz, & Bartholomæi & Elisæ prophetæ.*	XXIX.
يوحنا المعمدان	ⲃ	II. *Joannis Baptistæ.*	XXX.
ديسقرس وساويرس وانباغتو	ⲍ	VII. *Dioscuri & Severi & Anbaiatho.*	Septembris IV.
موسي النبي وارميا النبي وزكاريا الكاهن	ⲏ	VIII. *Mosis prophetæ & Jeremiæ prophetæ & Zachariæ Sacerdotis.*	V.
ميلاد السيدة مرتمريم	ⲓ	X. *Nativitas Dominæ, Dominæ Mariæ.*	VII.
القدس باسيليوس وتادرس اسقف نسي	ⲓⲁ	XI. *Sancti Basilii & Theodori Episcopi Nissæ.*	VIII.
توما التلميذ	ⲓⲃ	XII. *Thomæ discipuli.*	IX.
شهادة استفانوس	ⲓⲉ	XV. *Martyrii Stephani.*	XII.
عيد الصليب الحميد	ⲓⲍ	XVII. *Festum Crucis Gloriosæ.*	XIV.

Thoth

Septembris

Thoth.		
ثاني عين الصليب الجمن ﺗﺎ	XVIII. *Secundum festum crucis Gloriosæ.*	XV.
ثالث عيد الصليب الجمن ﺗﺚ	XIX. *Tertium festum crucis Gloriosæ.*	XVI.
طيباريوس التلميذ ﮐﺪ	XXI. *Tiberii Discipuli.*	XVIII.
كوتلاس واكسوا اخه وبولوس كالشهدا ﮐﻮ	XXII. *Cythela & Acsuæ fratris ejus & Pauli sicut Martyris.*	XIX.
اسطاثيوس وولده وزوجة ﮐﺰ	XXVII. *Eustathii & filii ejus & uxoris ejus.*	XXIV.
اسر يوحنا الانجلي واربسما ومن معهما من العذاري ﮐﺚ	XXIX. *Prehensionis Joannis Evangelistæ & Arbasmæ & eorum qui cum eis erant ex Virginibus.*	XXVI.

Sequitur dein repetitus Dierum & Festorum Ordo, sive ut Suppletorius sive ut usûs Extraordinarii aut alicujus diversi, ad hunc modum, qui per menses tantùm non singulos itidem variatim continuatur. Nec cæteris rectà subjungitur Ordo is, sed columellas sibi seorsim assignatas occupant ejusdem Dies sic distinctæ. Etiam titulum habet hic Ordo كتعهد

توت *Complementum mensis Thoth.* Atque ita in mensibus qui sequuntur.

		Thoth.	Augusti
ديسقرس البطيرك	ⲅ	III. *Dioscuri Patriarcha.*	XXXI.
اسعا للنبي	ⲅ	III. *Isaia Propheta.*	XXXI. Septembris
سمعان الحبيس ويوسع بن نون	ⲇ	IV. *Simeonis detenti & Josua Ben Nun.*	I.
البن يسماما الشهيد	ⲉ	V. *Al..disbmama Martyris.*	II.
اثناسيوس البطريرك الثاني	ⲑ	IX. *Athanasii Patriarcha secundi.*	VI.
اسحق البنسي الحبيس	ⲓⲅ	XIII. *Iscaph* (fortè اسحق pro *Isaac*) *detenti.*	X.
ماري ماما الشهيد	ⲓⲇ	XIV. *Mari Mama Martyris.*	XI.
حديد.....قيامة وهلانة وارقلة	ⲓⲋ	XVI. ...... *& Helena & Herculea* aut *Heraclea.*	XIII.
العزيسة العزرا مليدن ما الشهيدة	ⲕ	XX. ..... *Eleazaris filii Maa Martyris.*	XVII.
تكلة الشهيدة	ⲕⲃ	XXII. *Thecla Martyris.*	XIX.

Thoth.

Thoth. Septembris

حبل اليصابات يوحنا	كج	XXIII. *Conceptus Joannis.*	XX.
اغريغوريوس المنظبقي	كد	XXIV. *Gregorii Inclusi.*	XXI.
ابا دير وايراي اخه الشهدا	كح	XXVIII. *Abba Dir & Airai fratris ejus martyrum.*	XXV.
اغريغوريوس الارمني وابو بوله الشهيده	ل	XXX. *Gregorii Armenii & familiæ ejus. Paulæ Martyris.*	XXVII.

بابه وهو الشهر الثاني	*Baba qui mensis est secundus.*	Septembris
الايام والاعياد	*Dies est Festa.*	
دخول سويرس مصر	ب	II. *Ingressus Severi in Ægyptum.*	XXIX.
يعقوب بن حلفا	ه	V. *Jacobi filii Cleopæ.*	Octobris II.
سرجيس واخيه واخس الشهدا	ي	X. *Sergii & fratris ejus & Achasii Martyris.*	VII.
يعقوب بطريرك الاسكندرية	يا	XI. *Jacobi Patriarchæ Alexandrini.*	VIII.

Baba.			Octobris
متي الانجيلي الرسول	يا	XII. *Matthæus Evangelista & Apostolus.*	IX.
ابطلامن واخوته الشهدا	يب	XIII. *Abtalmenis & sororis ejus Martyrum.*	X.
السيده العذري في كل شهر	كا	XXI. *Domini Virginis, in quolibet mense.*	
لوقا الانجيلي	كب	XXII. *Lucæ Evangelistæ.*	XIX.
ابا ابلوا الراهب	كه	XXV. *Patris Abluæ monachi.*	XXII.
ابو معار الشهيد اسقفا قاو	كز	XXVII. *Abu Maiar Episcopi Cao.*	XXIV.

Ordo alter.

Baba.			Septembris
خريطن القديس وسوسنه العذري	ب	II. *Charitonis sancti & Susannæ Virginis.*	XXIX.
اغريغوريوس اسقف ارمنيه	ج	III. *Gregorii Episcopi Armeniæ.*	XXX.
			Octobris
حننيا الرسول	ه	V. . . . . . *Apostoli.*	II.
رواق وانطونيوس الشهدا	و	VI. *Roaci & Antonii Martyrum.*	III.

Baba.

Baba.			Octobris.
ابنا بولا من طماو	ⲍ	VII. *Patris nostri Pola de Temao.*	IV.
بلافيه ووحاسس الشهدا	ⲏ	VIII. *Belaphiæ & Vacasii martyrum.*	V.
فلبس من السبعه الشمامسه وديمتريوس البطريرك	ⲓⲇ	XIV. *Philippi ex septem diaconis & Demetrii Patriarchæ.*	XI.
ابنا اغاثوا القس القديس	ⲓⲋ	XVI. *Patris nostri Aghathii Presbyteri Sancti.*	XIII.
اغريغوريوس اسقف توس	ⲓⲍ	XVII. *Gregorii Episcopi Tusæ.*	XIV.
ارقلس البطريرك	ⲓⲏ	XVIII. *Herculis seu Heraclii Patriarchæ.*	XV.
برتلموس الشهيد	ⲓⲑ	XIX. *Bartholomæi Martyris.*	XVI.
القديس ابو يحنس دشهات	ⲕ	XX. *Sancti patris Joannis ....*	XVII.
يوييل النبي وديونيسيوس	ⲕⲅ	XXIII. *Joelis Prophetæ & Dionysii.*	XX.
مريم القديسه الشهيده	ⲕⲇ	XXIV. *Mariæ Sanctæ, Martyris.*	XXI.
يعقوب اخي الرب	ⲕⲋ	XXVI. *Jacobi fratris domini & Va-*	XXIII.

Baba.			Octobris
ووارس الشهيد		*resti Martyris.*	
الميلاد بكل سهر ووضع راس يوحنا	κθ	XXIX. *Nativitatis in unoquoque mense, & Positionis Capitis Joannis.*	XXVI.

هتور وهو الشهر الثالث		*Hathur qui mensis est tertius.*	Novembris.
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
كحن بن يعه العنس بوجرح بله	ζ	VII. ....:..	III.
الاربع جيوانات الملايكه	η	VIII. *Quatuor animalium Angelicorum.*	IV.
الثمانيه وتسعه عسر المجتمعين بنيقيه	θ	IX. Ita exaratur; planissimè pro Patrum 318, in Synodo Nicæna prima, solennitate; uti etiam antè in Calcasendianis.	V.
مخايل ريس الملايكه	ιβ	XII. *Michaelis Principis Angelorum.*	VIII.
ثاني عيد ميكايل	ιγ	XIII. *Festi secundi Michaelis.*	IX.

Hathur.

Hathur.			Novembris.
شهادة ابو مينا	ⲓⲉ	XV. *Martyrii Abu Mena.*	XI.
متي الانجيلي واثناسيوس البطريرك وتادرس	ⲕ	XX. *Matthæi Evangelistæ & Athanasii Patriarchæ & Theodori.*	XVI.
فرمان ودميان واخوتها وامهما	ⲕⲃ	XXII. *Fermanææ Damianæ & sororum & matris earum.*	XVIII.
الاربعة وعشرين قسيس الملايكة	ⲕⲇ	XXIV. *Viginti quatuor Presbyterorum ....*	XX.
الشهيد القديس مرقوريوس	ⲕⲉ	XXV. *Martyris sancti Mercurii.*	XXI.
فيلمون الرسول ويعقوب المقطع	ⲕⲍ	XXVII. *Philemonis Apostoli & Jacobi dissecti.*	XXIII.
سرابيون اسقف ابساده	ⲕⲏ	XXVIII. *Serapionis Episcopi Abasade.*	XXIV.
بطرس بطريرك الاسكندرية وهدلف الشهدا واقليمس الرسول	ⲕⲑ	XXIX. *Petri Patriarchæ Alexandrini, & Hedalephi Martyris & Clementis Apostoli.*	XXV.

Ordo

Ordo alter.

Hathur.		Octobris
اكلاوبا الملك	I. *Aclauba Regis.*	XXVIII.
بطرس البطريرك	II. *Petri Patriarchæ.*	XXIX.
انتيمخس الشهيد القديس	III *Antimachi Martyris Sancti.*	XXX.
		Novembris
مجي حسب تادرس الي شطب	V. . . . . *Theodori*	I.
لعماج التلميذ مع الخلص	VI. *Laimah Discipuli cum*	II.
اسحق بطريرك الاسكندرية	X. *Isaaci Patriarchæ Alexandrini.*	VI.
اخوميس القديس	XI. *Achumisii sancti.*	VII.
ثالثا عيد ميكاييل	XIV. *Festi tertii Michaelis.*	X.
رسمة فـ كنيسة لمودهر بمصر	XVI. . . . . *in Ægyto.*	XII.
يوحنا فم الذهب	XVII. *Joannis Chrysostomi.*	XIII.
فيلبس الرسول	XVIII. *Philippi Apostoli.*	XIV.

Hathur.			Novembris.
برثلموس الرسول	ιθ	XIX. *Bartholomaei Apostoli.*	XV.
اغريغوريوس العجائبي . subscribitur ibi extra lineas نومقسار السهيس ; & dein	κα	XXI. *Gregorii Aiganensis.*	XVII.
يوئيل النبي والاحد واربعين الشهيد	κγ	XXIII. *Joelis propheta & quadragesimi primi Martyris.*	XIX.
اغريغوريوس اسقف نوسس	κϛ	XXVI. *Gregorii Episcopi Nysseni.*	XXII.

كيهك وهو الشهر الرابع		*Chiach qui mensis est quartus.*	
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
بطرس الحبديل اسقف دهواش	δ	I. *Petri Alhabdil Episcopi.*	XXVII.
بربارة وتكلة والعروس صمويل	η	VIII. *Barbarae & Theclae & Sponsi Tzemuelis.*	Decembris IV.

Chiach.			Decembris
الراهب سمعاون استشهد في ايام المسلمين	ιδ	XIV. *Monachi Simeonis martyrio coronati in diebus Musulmanorum.*	X.
اغريغوريوس الارمني	ιε	XV. *Gregorii Armenii.*	XI.
غبريال الملاك البشري	κβ	XXII. *Gabrielis Angeli, Annunciatoris.*	XVIII.
سراح الميلاد المقدس صوم الي العرور	κη	XXVIII. *Publicationis Nativitatis sanctæ.* *Jejunii pridiani.*	XXIV.
ميلاد ربنا يسوع المسيح	κθ	XXIX. *Nativitatis Domini nostri Jesu Christi.*	XXV.
ثاني الميلاد وداود النبي ويعقوب اسقف ياروشليم	λ	XXX. *Secundi* (festi) *Nativitatis & Davidis prophetæ & Jacobi Episcopi Hierosolymorum.*	XXVI.

Ordo

Ordo alter.

Chiach.			Novembris
ابنا ماهور الراهب الجديد	ⲃ̄	II. *Patris nostri .... monachi .....*	XXVIII.
دخول السيدة الهيكل	ⲅ̄	III. *Ingressûs Dominæ in Templum.*	XXIX.
اندراوس الرسول	ⲇ̄	IV. *Andreæ Apostoli.*	XXX.
			Decembris
ايسيدرس الشهيد وناحوم النبي	ⲉ̄	V. *Isidori Martyris & Nahum prophetæ.*	I.
بطلما القس الشهيد بمدايل راس المخلحي	ⲋ̄	VI. *Ptolemæi Martyris ....*	II.
ماتوس القعير باتومنا الخدبا	ⲍ̄	VII.	III.
دمسن الراهب المحسب من الشهدا	ⲑ̄	IX. .... *Monachi inter Martyres recensiti.*	V.
مار دقولا الاسقف وغيره	ⲓ̄	X. *Mar Nicolai Episcopi & sociorum ejus.*	VI.
ابنا بجيمة ودركاموس الاسقف	ⲓ̄ⲁ	XI. *Patris nostri Bechimæ & Bartholomæi Episcopi.*	VII.

Chiach.			Decembris
القديس بولص راباسيان	ιβ	XII. *Sancti Pauli*	VIII.
جلجنة بالسيرة مرجعرجمير	ιγ	XIII.	IX.
ابو هرواج الشهيد	ιϛ	XVI. *Patris Haruach Martyris.*	XII.
ابنا نس دامن وغيره	ιζ	XVII. *Patris nostri .....& sociorum ejus.*	XIII.
ارقلا السهيد وغيره	ιη	XVIII. *Herculis* aut *Heraclii martyris & sociorum ejus.*	XIV.
اغناطيوس القديس الشهيد	κδ	XXIV. *Ignatii sancti martyris.*	XX.
يوحنس كما بوادي	κε	XXV. *Joannis*	XXI.
انسطلسية الشهيدة القديسة	κϛ	XXVI. *Anastasia martyris sancta.*	XXII.
ابنا ابشاده الشهيد	κζ	XXVII. *Patris nostri Abisbada martyrus.*	XXIII.

طوبه وهو الشهر الخماس		*Tuba qui mensis est Quintus.*	Decembris
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
وجون غطار استفانوس	د	I. .... *Stephani.*	XXVII.
الاطفال	س	III. *Innocentium.*	XXIX.
يوحنا الرسول الانجيلي	و	IV. *Joannis Apostoli & Evangelistæ.*	XXX.
			Januarii
الختان وبسيليوس وبليا	ς	VI. ...... *& Basilii*	I.
ثامسي البطريرك وتلميذ لبعسد دومقار	ط	VIII. ...... *Patriarchæ*	III.
افرهام وجرجه مشهات	θ	IX. *Ephraim*	IV.
صوم الغطاس الي العرب	ι	X. *Jejunium Baptismi in vespertino tempore præcedente.*	V.
يوم الغطاس المقدس	ιΔ	II. *Dies Baptismi Sanctificati.*	VI.

Tuba.			Januarii
ثاني الغطاس وتادرس المسرقي	[illegible]	XII. *Festi secundi Baptismi, & Theodori.......*	VII.
ثالث الغطاس وعرس قانا	[illegible]	XII. *Tertii* Festi, *Baptismi & Nuptiarum in Cana.*	VIII.
فيلاتارس الشهيد	[illegible]	XVI. *Philetari Martyris.*	XI.
دوماديوس اخو ملسيمس	[illegible]	XVII. *Dumadii* (fortè *Diomedis) fratris Milesimi.*	XIII.
نياحة السيدة مرتمريم	[illegible]	XXI. *Planctûs Dominæ, Dominæ Mariæ.*	XVI.
القديس العظيم انطونيوس	[illegible]	XXII. *Sancti Magni Antonii.*	XVII.
ابنا اسكل الشهيد	[illegible]	XXV. *Patris nostri Æschyli martyris.*	XX.
السبعة واربعين بوادي	[illegible]	XXVI. *Quadraginta septem Martyrum in......*	XXI.
اقليمنطس الاسقف الشهيد	[illegible]	XXVIII. *Clementis Episcopi, & Martyris.*	XXII.
الميلاد في كل شهر	[illegible]	XXIX. *Nativitatis in quolibet mense.*	XXIII.

Ordo

Ordo alter.

Tuba. Decembris

لانثيوس البطرىرك وفيه رسمت كنسة السيدة يوسنوس	ب	II. *Lanthii Patriarchæ, & eodem die*	XXVIII.
اوسغنوس الشهيد	ه	V. . . . . *Martyris.*	XXXI. Januarii
القديس مار افرام	ز	VII. *Sancti Mar Ephreemi.*	II.
ملسيموس وارشليدس وهراسل الشهيد	ح	VIII. *Milesimi & Arshalidis & . . . . Martyris.*	III.
مرثا ومريم اختا العازر	يح	XVIII. *Marthæ & Mariæ sororum Lazari.*	XIII.
بهيتوا الشهيد	ك	XX. *Bebethuæ Martyris.*	XV.
ثاودوسيوس الملك	كج	XXIII. . . . . *Regis.*	XVIII.
القديس ابو بشادة القس	كد	XXIV. *Sancti Patris Bashidæ Presbyteri.*	XIX.

Tuba.

Tuba. Januarii

طيماثاوس الرسول وسرادسون		Timothei Apostoli & . . . :	
اعرىعزلسوس الماولوغس والعدار العدسات بسقس		Gregorii . . . . &	
بوكوار دمدوا الشهيد	كز	XXVII. : . . . . : : . . . . Martyris.	XXII.
وهن . . س واغبادى وصوفيا امهن	ل	XXX. : . . . . & Sophiæ matris earum.	XXV.

شهر امشير وهو السادس		Mensis Amschir qui est Sextus.	Januarii
الايام والعياد		Dies & Festa.	
ابو بولا الكبير مانبا يحنس اغوس دير الزجاج	ب	II. Abu Pola . . . . :	XXVII.
ابو قير ويوحنا السيدا	5	VI. Abu Kir & Joannis Martyrum.	XXXI.
القديس تيدس	3	VII Sancti Theodosii.	Februarii I. Amschir.

Amschir.			Februarii
سمعان الكهن وحمله السيد وهو دخول السيد للهيكل	ح	VIII. *Simeonis Sacerdotis & Gestationis Domini; & idem est introitûs Domini in Templum.*	II.
القديس القليس يسطس	ي	X. *Sancti Præsidis, Justi.*	IV.
سويرس بطريرك انطاكيه وكريا النبي	يد	XIV. *Severi Patriarchæ Antiocheni & . . . . . Prophetæ.*	VIII.
بوليقربوس الاسقف وفي نسخه البطريرك	يط	XIX. *Pulchertii Episcopi, aliàs Patriarchæ.*	XIII.

Ordo alter.

Amschir.			Januarii
يهوذا الرسول وابو بولا الشهيد	ا	I. *Judæ Apostoli & Abu Bolæ Martyris.*	XXVI.
ماري افرام الشهيد	ج	III. *Domini Ephraim Martyris.*	XXVIII.
			Februarii
القديس ابو بنلا	ز	VII. *Sancti Patris Benla.*	I.
يسطس الاسقف وبرصوما ابا رهبان الرهبان	ط	IX. *Justi Episcopi & Barzumæ patris . . . .*	III.

Amschir. Februarii

سرجه وابو هفس وطيماثاوس البطيرك	ⲓⲅ	XIII. .... & *Timothai Patriarchæ.*	VII.
القديس ابنا ابنوده	ⲓⲉ	XV. *Sancti patris nostri Abnodæ.*	IX.
ابنا ابرهام القديس	ⲓⲍ	XVII. *Patris nostri Abrahæ sancti.*	XI.
يعقوب الرسول	ⲓⲏ	XVIII. *Jacobi Apostoli.*	XII.
بطرس البطريرك	ⲕ	XX. *Petri Patriarchæ.*	XIV.
بطرس مطران دمسق	ⲕⲁ	XXI. *Petri metropolitæ Damasci.*	XV.
دلمديس من غره	ⲕⲉ	XXV. *Dalmatii cum sociis suis.*	XIX.
القديس ابنا تادرس الرومي	ⲕⲏ	XXVIII. *Sancti patris nostri Theodori Romani.*	XX.

شهر برمهات وهو السابع	*Mensis Barmahath qui est Septimus.*	Februarii
الايام والعياد	*Dies & Festa.*	
ⲃ ابنا مكارة	II. *Patris nostri Ma-*	XXVI.

Barmuhath.

Barmahath.			Martii
السهيد الاسقف		*cara martyris & Episcopi.*	
وجود الصليب المقدس	ⲓ̅	x. *Inventio sanctæ Crucis.*	VI.
القديس ملاخي الشهيد	ⲓ̅ⲃ̅	XII. *Sancti Malachiæ martyris.*	VIII.
الاربعين شهيد بسبسطية .	ⲓ̅ⲅ̅	XIII. *Quadraginta Martyrum in Sebastia.*	IX.
السيدة العذرا	ⲕ̅ⲁ̅	XXI. *Dominæ Virginis.*	XVII.
ابو مقار القديس الكبير بشيهات	ⲕ̅ⲍ̅	XXVII. *Patris Macarii sancti Domini in Shiath.*	XXIII.

Ordo alter.

Barmahath.			Februarii
مقرينوس وتكلة الشهيدة	ⲁ̅	I. *Macrini & Theclæ martyris.*	XXV.
			Martii
تاوداسيوس الملك	ⲍ̅	VII. *Theodosiii Imperatoris.*	III.
هلياس الشهيد من اهناس	ⲓ̅ⲋ̅	XVI. *Eliæ Martyris* (fortè) *cum Enosbo.*	XII.

		Barmahath.	Martii
ايسيدرس السهيد واخته	ⲓⲏ	XVIII. *Isidori Martyris & sororis ejus.*	XIV.
فيه اعطي المخلص الحل والربط للتلاميذ	ⲓⲑ	XIX. *In eo* celebratur Festum *Donationis sanctæ, Solvendi & Ligandi, Apostolis.*	XV.
طيطس تلميذ الرسول بولس	ⲕⲃ	XXII. *Titi discipuli Apostoli Pauli.*	XVIII.
فرفيوس القديس	ⲕⲅ	XXIII. *Parphii sancti.*	XIX.
بشارة الملاك غبريال للسيدة	ⲕⲑ	XXIX. *Evangelismus Angeli Gabrielis, Dominæ.*	XXV.
ارخاديوس الشهيد	ⲗ	XXX. *Erganii Martyris.*	XXVI.

شهر برموده وهو الثامن		*Mensis Barmuda qui octavius est.*	Martii
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
هرون الكاهن	ⲁ	I. *Aaronis Sacerdotis.*	XXVII.
يوحنا البطريرك	ⲋ	VI. *Joannis Patriarchæ.*	Aprilis I.

Barmuda.

Barmuda.			Aprilis
اسحق الاغرمنس	وL	XIV. *Isaaci*	IX.
حرقيال النبـــي	عL	XV. *Ezekielis Propheta.*	X.
مرقس اخودوحنا	5L	XVI. *Marci*	XI.
يوحنا الاسقـــف غنـــــه	دL	XI. *Joannis Episcopi*	VI.
انطونيوس اسقف طمويـــــه	wL	XII. *Antonii Episcopi Tamuensis.*	VII.
يعقوب بن زبدي الرسول	دL	XVII. *Jacobi filii Zebedai Apostoli.*	XII.
قرقس الجديـــد البطريرك	w4	XXII. *Cercesii* ..... *Patriarcha.*	XVII.
ابو خرج كيـــر الشهدا	و4	XXIV. *Patris Karech Domini Martyrum.*	XIX.
الفتيه بافسس	عL	XV.	X.
سوسنـــيـــوس الشهيد	54	XXVI. *Susanii Martyris.*	XXI.
ابو نقبطر الشهيد		*Patris* ... *Martyris.*	

شهر

شهر بسنس وهو التاسع		*Mensis Baschnes qui est Nonus.*	Aprilis
الايام والاعياد		*Dies & Festa.*	
ميلاد السيدة العذرا	ⲁ̅	I. *Nativitatis Dominæ Virginis.*	XXVI.
			Maii
اسحق بن فري ويسمي عوض شحن وابو مقار القس وارميا النبي	ⲋ̅	VI. *Isaaci* .... *& patris Macarii Presbyteri & Jeremiæ Prophetæ.*	I.
القديس اثناسيوس الرسول	ⲍ̅	VII. *Sancti Athanasii Apostoli.*	II.
يوحنس السنهوري بسبرا	ⲏ̅	VIII. *Joannis*	III.
تادرس الشماح في ايام المسلمين	ⲑ̅	IX. *Theodori* ...... *in diebus Mulsulmanorum.*	IV.
لبلبع فقيه القديسين ودلة	ⲓ̅	X. .... *Sanctorum*	V.

Baschnes.

Baschnes.			Maii
ابو نحوم اب الشركه	ⲓ̅ⲇ̅	XIV. *Patris Nachumi, Patris Communicationis seu Consortii.*	IX.
يوحنا الانجيلي	ⲓ̅ⲋ̅	XVI. *Joannis Evangelistæ.*	XI.
استفانوس القديس	ⲓ̅ⲍ̅	XVII. *Stephani Sancti.*	XII.
القديس امرديوس المتوحد	ⲕ̅	XX. *Sancti Amarnii*	XV.
السيده العذرا	ⲕ̅ⲁ̅	XXI. *Dominæ Virginis.*	XVI.
دخول السيده ارض مصر	ⲕ̅ⲇ̅	XXIV. *Introitus Dominæ in Ægyptum.*	XIX.
توما الرسول التلميذ	ⲕ̅ⲋ̅	XXVI. *Thomæ Apostoli & Discipuli.*	XXI.

Ordo alter.

Baschnes.			Aprilis
تادرس ابن بخوميس وايوب	ⲃ̅	II. *Theodori filii Pachomii, & Jobi.*	XXVII.
سيمون الشهيد القديس	ⲅ̅	III. *Simeonis Martyris Sancti.*	XXVIII.

Baschnes.

Baschnes.			Aprilis
يوحنا البطريرك	ⲇ̅	IV. *Joannis Patriarchæ.*	XXIX.
يعقوب بن زبدي	..	.. *Jacobi filii Zebedæi.*	... Maii
يوحنا فم الذهب	ⲓ̅ⲃ̅	XII. *Joannis Chrysostomi.*	VII.
ارسادي معلم الملوك علي راي الروم	ⲓ̅ⲅ̅	XIII. *Arsenii qui docuit Imperatorem super institutis Romanis.*	VIII.
يهودا التلميذ الرسول	ⲓ̅ⲉ̅	XV. *Judæ discipuli & Apostoli.*	X.
ابنا حرجيه الراهب وشنوده	ⲓ̅ⲏ̅	XVIII. *Patris nostri Harachæ monachi ....*	XIII.
موت لعازر الثاني القديس	ⲕ̅ⲍ̅	XXVII. *Obitûs Lazari secundi & sancti.*	XXII.
القديس سمعون الكبير	ⲕ̅ⲑ̅	XXIX. *Sancti Simeonis Magni.*	XXIV.
دماديوس الشهيد سمعون الصغر	ⲗ̅	XXX. *Damadii Martyris & Simeonis Minoris.*	XXV.

شهر

شهر بوونه وهو العاشر		*Mensis Bewna, qui est Decimus.*	Maii
الايام والاعيىا		*Dies & Festa.*	
الشهيد ابو بافام ولاندسين الشهيد ...... في الايام المسلمين	ا	I. *Martyris Abu Baphami & Alandeshini Martyris ... . in diebus Musulmanorum.*	XXVI.
وجود عظام يوحنا المعمد الله	ب	II *Inventio Ossium Johannis Baptistæ Dei.*	XXVII.
اكلوديس الشهيد	يا	XI *Claudii Martyris.*	Junii V.
ميخايل رئيس الملايكة	يب	XII. *Michaelis Principis Angelorum.*	VI.
ثاني عيد ميخايل	يج	XIII. *Festi secundi Michaelis.*	VII.
ثالث عيد ميخايل	يد	XIV. *Festi tertii Michaelis.*	VIII.
القديس انادور المعترف	كج	XXIII. *Sancti ....*	XVII.

Beuna.			Junii
ابنا موســي الاكسوه	ⲕⲇ	XXIV. *Patris nostri Mosis Pauperis.*	XVIII.
ميلاد يوحنــا المعمد لز ومبهم ومرثا الشهدين	ⲗ	XXX. *Nativitatis Joannis Baptistæ. . . . & Cibema & Marthæ martyrum.*	XXIV.

Ordo alter.

			Maii
بامون للشهيد	ⲇ	IV. *Bamonis Martyris.*	XXIX.
ابو نج السهيد وغيره من الشهدا	ⲉ	V. *Abu Nachi Martyris & reliquorum cum eo martyrum.*	XXX.
تادرس الشهيــد	ⲋ	VI. *Theodori Martyris.*	XXXI. Junii
اسخرون الشهيد	ⲍ	VII. *Ascharonis martyris.*	I.
تامده واولادهــا الشهدا	ⲏ	VIII. *Thamedæ & prolis ejusdem martyrum.*	II.
كليمين الشهيد ابن الملك	ⲓ	X. *Climini Martyris filii Regis.*	IV.
مكرير كنيسة الشهيد ابو مينا	ⲓⲉ	XV. *Repetitionis . . . Martyris Abu Mena.*	IX.

Beuna.			Junii
مكرير كنيسة ابو نفر بمصر ونياحته	ιϛ	XVI. *Repetitionis .... Abu Nephri in Ægypto & planctus ejus.*	X.
ابنا بطسان وبريس وبرتلموس الرسول	ιζ	XVII. *Patris nostri Batesani & Brisii & Bartholomæi Apostoli.*	XI.
دوجرج من لعم	ιθ	XIX.	XIII.
هجوع اليسع النبي	κ	XX. *Famis Elisbæ prophetæ.*	XIV.
مكرير كنيسة السيدة ماتريدي	κ	XX. *Repetitionis .... Dominæ ....*	XIV.
قرمان واجوته ولعهم	κβ	XXII. *Carmani & sororum ejus & ...*	XVI.
بطرس البطريرك	κε	XXV. *Petri patriarchæ.*	XIX.
وقوف الشمس ليوسع بن نون	κϛ	XXVI. *Stationis Solis pro Josua filio Nun.*	XX.
اناديا التلميذ وغيره من القديسين	κζ	XXVII. *Ananiæ discipuli & reliquorum cum eo sanctorum.*	XX!.
تاودوسيوس بطريرك الاسكندرية	κη	XXVIII. *Theodosii patriarchæ Alexandrini.*	XXII.

شهر ابيب وهو الحادي عشر	*Mensis Abib qui est Undecimus.*	Junii
الايام والاعياد	*Dies & Festa.*	
القديسة افرانية العذرا	I. *Sancta Aphrania Virginis.*	XXV.
القديس الحكيم كيرلس ريس اناقع لباسه بطريركيه القدس دمس	II. *Sancti & Judicis Kirlesii, Principis . . . . Patriarchatus, Sancti . . . .*	XXVI.
وجود عظام ابو قير ودرخا	IV. *Inventio Ossium Abu Kir & . . . .*	XXVIII.
شهادة بطرس وبولس	V. *Martyrii Petri & Pauli.*	XXIX.
ابا هور الشهيد	XII. *Abba Hur martyris.*	Julii VI.
تادرس الشهيد القايد	XX. *Theodori martyris, & Judicis* seu *Praefecti.*	XIV.
السيدة العذرا	XXIV. *Domina Virginis.*	XVIII.

Abib.

Abib.			Julii
ثراوس التلميذ الرسول	ط	XXIX. *Tarusii discipuli & Apostoli.*	XXIII.

Ordo alter.

Abib.			Junii
كمرلس وكلعمنتينس	ه	VI.	XXX.
برتلموس الشهيد في راشلد	ه	VI. *Bartholomæi Apostoli in*	XXX.
			Julii
ابو سنوده الاب الكبير	ز	VII. *Abu Sanudæ Patris & Domini.*	I.
دودساي بوادي هبيب	ح	VIII.	II.
هرون الشهيد	ط	IX. *Aharonis martyris.*	III.
ماري بطره الشهيد وطريركه	ى	X. *Domini Batræ martyris &*	IV.
ابو بسعده اسقف قفط	يج	XIII. *Abu Basidæ Episcopi*	VII.
ابو مقار الكبير واموديوس الشهيد	يد	XIV. *Abu Macarii Domini, & Ammonii martyris.*	VIII.

Abib.			Julii
لابينا افرام السرياني	ιε	XV. *Patris nostri Ephrem Syri.*	IX.
ليوحنا صاحب الانجيل الراهب	ις	XVI. *Joannis Promotoris Evangelii, Monachi.*	X.
ايسيذورس الشهيد بعين شمس	ιζ	XVII. *Isidori martyris in Heliopoli.* Ægypti scilicet.	XI.

Significat عين شمس sive *Oculum* sive *Fontem Solis.* Et apud Avicennam expressim عين الشمس
[a] *Lib. 2. cap. 81.* redditur[a] *Oculus Solis*, ubi Ægypti locum in quo
[b] *Lib. 1. cap. 18.* Balsamum nascitur indicat; quem Dioscorides[b] solùm τινὰ αὐλῶνα *quandam convallem* nuncupat. *Oppidum Solis* vocatur Plinio[c].
[c] *Lib. 5. cap. 9.* *Sed Fontem* non *Oculum Solis* reddi debere firmat Simeon Sethi[d] qui de Balsamo illic (ut Avicenna, atque ex eo; nam paulò recentior erat) nascente, verba faciens, γίνεται, inquit, πλησίον Αἰγύπτου ἐν χώρᾳ παρ' Αἰγυπτίοις μὲν Ἡλίου Πηγὴ ὀνομαζομένῃ, παρὰ δὲ τῶν παλαιοτέρων Ἡλίου πόλις, *Nascitur prope Ægyptum in regione Ægyptiis Solis Fonte dicta, sed ab vetustioribus Solis Urbe.* Pro eodem sumitur און *On* in sacris literis[e]; urbs, tempore Ægyptiacæ captivitatis, Regia, cujus Præfecti seu Sacerdotis (כהן) nempè Potipheræ, filiam, Asenath dictam, Pharaoh collocavit in uxorem Josepho Patriarchæ. Sed substituit ibi paraphrastes, Jonathan dictus, ויהב ליה ית אסנת דילידת דינה לשכם ורביתה איתת פוטיפרע רבא דטנים לאינתו *& dedit Asenath, quam peperit Dina ipsi Sichem quâ ubi crevit* (ita vertit

[d] *Lib.* περὶ τροφῶν δυνάμεων, *in* Βαλσαμέλαιον.

[e] *Genes. 41, 45 & 50. cap. 46, 20. Ezechielis 30, 17. & Joseph. in Origin. lib. 2. cap. 3.*

tit vir doctus, nondum editus) *facta est uxor Potiphera Principis Taneos in uxorem.* Reddendum autem —*quam educavit uxor Potiphera &c.* Quasi inde filia ejus Asenath nuncupata fuisset. De عين شمس autem Abulfeda[a] ويقول انها كانت مدينة فرعون *& dicitur fuisse Urbem Pharaonis.* Illud verò Avicennæ de عين شمس reddit R. Nathan[b], qui eum Ebraicè vertit, בארץ רעמסס ובערב עין אלשמס *in terra Rameses*[c], *quod Arabicè est, Aiin alShemes* seu *Fons Solis.*

[a] *MS. Num.* 67

[b] *MS. in Bibliotheca Bodleiana.*

[c] *Genes.* 47, 11.

Abib.			Julii
اوفيمية الشهيدة	ⲓⲏ	XVIII. *Euphemiæ Martyris.*	XII.
ابطوديوس الاسقف	ⲓⲑ	XIX. *Aphthonii Episcopi.*	XIII.
سنودة الشهيد	ⲕⲅ	XXIII. *Sanuda martyris.*	XVII.
سمعان البطريرك	ⲕⲇ	XXIV. *Simeonis Patriarchæ.*	XVIII.
عروج الخنوخ الي السما والخمس والعشرين الف الذين استشهدوا وابا تريبا ودبشارة وتلا وكمريري	ⲕⲉ	XXV. *Ascensionis Henochi in cælum, & 25000 qui martyrium subierunt & Abba Theriba & Dabashira & Thela & Camеririi.*	XIX.

Abib.

Abib.			Julii
كن دورقميه بمصر		*Conversio . . . . in Ægypto.*	
يوسف النجار وصعود لطبا الي السما ويوسف الصديق	ⲕ̅ⲋ̅	XXVI. *Josephi Fabri lignarii & ascensûs . . . . . . in cælum & Josephi Justi.*	XX.
حزقيال النبي حزقال والقديس ادمون وكمرديع يوحنا الانجيلي الاسلي	ⲕ̅ⲍ̅	XXVII. *Ezechielis*, ut puto, *prophetæ & Sancti Aimonis . . . . & Joannis Evangelistæ . . . . . .*	XXI.
مريم المجدليه وقرفا الشهيد	ⲕ̅ⲏ̅	XXVIII *Mariæ Magdalenæ & Cerphæ Martyris.*	XXII.
طيماتاوس البطريرك	ⲗ̅	XXX. *Timothei patriarchæ.*	XXIV.

شهر مسري وهو الثاني عشر	*Mensis Musre qui est Duodecimus.*	Julii
الايام والاعياد	*Dies & Festa.*	
ⲅ̅ سمعان العمودي	III. *Simeonis Stylitis.*	XXVII.

Musre.

Musre.			Augusti
تذكار رئيس الملايكة	ا ب	XII. *Commemorationis Principis Angelorum.*	V.
تجلي الرب بطور ثابور	ا ج	XIII. *Transfigurationis Domini in monte Thabor.*	VI.
صعود جسد السيدة	ا و	XVI. *Ascensûs corporis Dominæ.*	IX.
الاباء ابرهيم واسحق ويعقوب	ا ح	XVIII. *Patrum Abraha, Isaaci & Jacobi.*	XI.
تذكار الميلاد المجيد	ط ب	XXIX. *Commemorationis Nativitatis.*	XXII.

Ordo alter.

Musre.			Julii
ابالي الشهيد وجسد ملكيصدق وهجوع حنا ام السيدة	ا	I. *Abalii martyris & Corporis* (puto) *Melchisedec, & Inedia Anna matris Domina.*	XXV.
مينا الشهيد	ب	II. *Mena Martyris.*	XXVI.
ابنا داود السخاوي	ة	V. *Patris nostri Davidis ....*	XXIX.

Musre.			Julii.
ابنا ويصا تلميذ ابنا شنوده	ϛ	VI. *Patris nostri Vitsæ discipuli patris nostri Shanudæ.*	XXX.
طيماتاوس البطريرك	ζ	VII. *Timothei Patriarchæ.*	XXXI.
			Augusti
السبعة الفتية بانطاكية	η	VIII. *Septem adolescentum in Antiochia.*	I.
ابنا باره بسطنوف	θ	IX. *Patris nostri Baræ in Satanuph.*	II.
ابطلماوس الشهيد دمنوقت العليا	ια	XI. *Ptolemæi martyris in Menopheth superiori.*	IV.
يعقوب الشهيد	ιζ	XVII. *Jacobi Martyris.*	X.
حمل جسد ابو مقار الي الدير	ιθ	XIX. *Gestationis corporis Abu Macarii in Cœnobium.*	XII.
السبعة الفتية بافسوس	κ	XX. *Septem juvenum in Ephe*so. Septem Dormientium.	XIII.
ميخا النبي والقديسة اهرالي الشهيدة يعين فيه لصعود	κα	XXI. *Michea prophetæ & sanctæ Aharaliæ Martyris; & in eodem celebratur ascensus* (Assum-	XIV.

Musre.

Musre.			Augusti
جسد السيدة على راي السريانيين والفرنج والروم وهو عندهم نياحتها ايضا.		ptio) *corporis Dominæ juxta disciplinam Syrorum & (puto) Francorum* (quo nomine Europæi designari Orientalibus solent) *& Armeniorum & Romanorum, quibus est ejusdem etiam Planctus.* Postriduum Assumptioni ejus tribuitur in Ecclesia Romana[a] quæ in Græca tunc celebratur nomine πανσεβάσμιω κοιμήσεως τ̃ δεσποίνης, seu *Dormitionis.*	
صمويل النبي	كه	XXVI. *Samuelis Prophetæ.*	XIX.
موسي اسقف الفرمن	ل	XXX. *Mosis Episcopi Fermensis.*	XXIII.

[a] *Videsis Baronium in Martyrolog. Rom. Augusti 15.*

Alia sequuntur ibi de Lectionibus sacris Mensis quem vocitant النسي خمس *Quinque Nisi* & الشهر الصغير *Mensem minorem*, id

 est,

est, dies illas Quinque quas anno eorum, uti & Persarum & Æthiopum, dierum 360, rotundo adjectas, ἐπαγομένας appellitant Græci; de quibus obitèr Chronologi. Cum hisce & Calcasendianis antè allatis, si plura è Mahumedanis ejusmodi de Christianorum festis apud Coptitas visere cupias, compara quæ habet Ulug Beigus Persa in Epochis[a] quas dudum publicavit Vir doctissimus Joannes Gravius. Habetur etiam penes me MS. codex vetus cui titulus

[a] Cap. 7.

كتاب الزيج الجديد تحرير الشيخ الامام
علاي الزين ابن الشاطر رحمة الله عليه

Liber Tabularum seu *Computi compositus ab Seniore & Doctore summo ac Præfecto, Ibn Shatar, super quem sit Dei misericordia.* Exemplar in Oriente scriptum est die Veneris qui fuit 29 mensis Giumadi prioris, anno Hegiræ ٧٩٤ id est 702 seu Christi 1302. Festa autem exhibet Mahumedanus ille & anni rationem motúsque cœlestes pulcherrimè dispositos. Atque tam Christiana, apud Syros, Festa quam Judaica & Mahumedica sua. Et Christianorum alia من اول الصوم *à primo die* seu *initio Jejunii* (Quadragesimæ) alia من الفطر seu *Jejunii solutione*, alia aliter ordinantur illi dum Tabellam eorum exhibet. Adnotat autem quòd قبط مصر تصوم الاثنين الذي قبل صوم النصاري واذا عرفته صومهم فاعلم ان فطرهم ابدا يكون يوم التاسع والاربعون من صومهم *Coptitæ Ægypti Jejunium auspicantur à secundo die Jejunium Nazarenorum præcedente* (Nam ita eos

eos à Coptitis heic distinguit; Et de Nazareni Jejunii initio, juxta eum plura statim) *Atque inde intelligitur Jejunium eorum. Et scire oportet, Solutionem eorum, perpetuò incidere in feriam primam, diebus* 49 *ab ipsorum Jejunio.* Adeóque hebdomade integrâ, tum in ejusdem initio tum in Solutione anticipanda, ab aliis Orientalibus eos vult discrepare. Cum hisce, de variis Jejunii Magni initiis & Solutione, confer quæ ea de re tradit Eusebius[a], Socrates[b], Sozomenus, & quæ de primitivis ante Victorem Papam seculis habet Eutychius[c] Patriarcha Alexandrinus, præter ea quæ in Canonibus & Constitutionibus Apostolorum[d], sic dictis, Conciliis vetustis[e], Jurisconsultorum, ad illa & de Divinis Officiis, Commentariis, alibi satis obvia occurrunt. Volunt quidem è Pontificiis viri[f] Magni ídque fidentiùs, institutum illud de diebus 49 seu septem hebdomadibus quæ πεντηκοστῆς & *Quadragesimæ* nomine, uti & alia jejunia Paschalia, passim apud veteres memorari solent, institutum fuisse Apostolicum, sed à Telesphoro Papa, ut in Biographis Paparum habetur, renovatum, qua de re etiam in Epistola ejus pseudodecretali. Certè, & de Initio & de Solutione Jejunii illius magni, adeóque de Dierum Numero, apud Orientales tum inter se tum ab Occidentalibus, Discrepantia habita est non exigua. Sed ipsius tandem Tabellæ jam dictæ faciem, prout etiam Atro Minióque distinguitur, subjungimus.

[a] *Hist. Eccles. lib. 5. cap. 24.*

[b] *Hist. Eccles. lib. 5. cap. 21.*

[c] *Annal. Tom. 1. pag. 364.*

[d] *Canon. 69. & Constit. lib. 5. cap. 12 &c.*

[e] *Laodicen. Can. 50, 6. in Trullo Can. 89 & vide Baron. Tom. 1. ann. 57. § 197 & 198.*

[f] *Bellarmin. de Verbo Dei lib. 4. cap. 2 & 7. Baron. Tom. 2. ann. 154. §. 2. Baronius in notis ad Telesphori Epistolam; Nota ad Alphonsi Ciaconii Telesphorum, alii. videsis Gratian. Dist 4. cap. 4 & 5. Clementis Pap. Epist. 1. & Durandum in Rationali lib. 6. cap 28. Anton. Augustin. Epit. Juris Pont. lib. 21. tit. 9 &c.*

لي الكبير

جدول اعياد النصاري وايامهم المشهورة

اعياد النصاري	ايام الاسبوع	العدد	من الصوم من الفطر	اعياد النصاري	الايام	العدد	من الفطر
اول الصوم	ب	[illegible]	من الصوم	صوم ايليا	ب	قة	من الفطر
الفروقة	ه	كد	من الصوم	فطر ايليا	ا	[illegible]	من الفطر
الشعانين	ا	مج	من الصوم	صوم مر موسي	ب	[illegible]	من الفطر
عسل الارجل	ه	مه	من الصوم	فطر مر موسي	ا	ومد	من الفطر
الفصح	ه	مو	من الصوم الخميس الكبير	اعياد النصاري	العدد		شهور الروم
الصلبوت	و	مز	من الصوم	المولاد	كه	الصوم	كانون الاول

Tabellæ jam dictæ residuum,

كانون الثاني	عدد ايام	ا	القلنداس	من الصوم	مط	ا	ليلة القيامة
كانون الثاني		و	الدنح	من الصوم	مط	ا	فطر النصاري
شباط	—	ب	عيد الشمع	من الفطر	و	و	تذكران الشهدا
حزيران	—	كد	ميلاد يحنا	من الفطر	ح	ا	اخر الجديد
تموز	—		مر توما	من الفطر	م	ه	السلاق
تموز	—	يط	اول الباحور	من الفطر	ن	ا	بنطيقسي
تموز	—	كو	اخر الباحور	من الفطر	ذا	ب	صوم السليحيين
ااب	يد	ا	صوم مارت مريم	من الفطر	ده	و	جمعة الدهب
ااب	ل	و	اول التجلي	من الفطر	صز	و	فطر السليحيين
		ز	التحيلي				
ااب		كا	مقتل دجين	من الفطر	صط	ا	عيد السليحيين

Tabellæ

Tabellæ jam ostensæ versio.

Tabella Festorum Christianorum & dierum eorum per Menses.							
Festa Christianorum.	*Dies Septimanæ*	*Numerus*	*A Fejunio aut Ab Solutione.*	*Festa Christianorum.*	*Dies*	*Numerus*	*A Solutione Fejunii.*
Initium Fejunii.	2	0	*A Fejunio.*	*Fejunium Eliæ.*	2	109	*A Solutione.*
Media Quadragesima.	4	24	*A Fejunio.*	*Solutio Eliæ.*	1	197	*A Solutione.*
Festum Hosanna.	1	42	*A Fejunio.*	*Fejunium Domini Mosis.*	2	198	*A Solutione.*
Ablutio pedum.	4	45	*A Fejunio.*	*Solutio Domini Mosis.*	1	245	*A Solutione.*
Pascha.	5	46	*A Fejunio Quintanus Magnus dictus.*	*Festa Christianorum.*	*Numerus*		*Menses Romani.*
Crucifixio.	6	47	*A Fejunio.*	*Nativitas.*	25	*Numerus*	*Canun prioris.*

Id est, Magni.

Nox Resurrectionis.	1	49	*A Fejunio.*	*Calendæ.*	1	*Dierum Fejunii*	*Canun secundi.*
Solutio Fejunii Christianis.	1	49	*A Fejunio.*	*Epiphania.*	6		*Canun secundi.*
Commemoratio Martyrum[a].	6	6	*A Solutione.*	*Festum Cereorum.*	2		*Shebat.*
Altera Novatio[b].	1	8	*A Solutione.*	*Nativitas Joannis.*	25	—	*Charizan.*
Ascensio.	5	40	*A Solutione.*	*Dominus Thomas.*	8	—	*Thamuz.*
Pentecoste.	1	50	*A Solutione.*	*Primus Incensi.*	19	—	*Thamuz.*
Fejunium[c] *Apostolicum.*	2	51	*A Solutione.*	*Alter, Incensi.*	26	—	*Thamuz.*
Parasceve seu Feria Auri[d].	6	55	*A Solutione.*	*Domina Maria.*	1	14	*Ab.*
Solutio Fejunii Apostolicum.	6	97	*A Solutione.*	*Primus Transfigurationis.*	6 7	30	*Ab.*
Festum Apostolicum[e].	2	99	*A Solutione.*	*Cades (fortè) Macchabæorum**.	29	—	*Ab.*

* *Vide Græc. Menolog. & Martyrolog. Rom. August.* 1.

[a] *Videsis Tit. Capitis Marci* 5, 21. & *Actorum* 4 *in Testam. Syriaco.*

[b] *Tit. ibi, Capitis* 20, 19. *Joannis & 2 Corinth.* 5, 11. & *Ephes.* 4, 17.

[c] *Ibidem Act.* 5, 12. & 10, 9.

[d] *Ibid. Act.* 3, 1. & 10, 9.

[e] *Videsis ibid. tit. Matth.* 29, 36. *Luc.* 9, 18. *Act.* 5, 12. 1 *Corinth.* 12, 28. *MenæumGræc. Jun.* 30.

الفروقة pro media Quadragesimæ, id est *Divisio*, respondet Syrorum[a] ܦܘܠܓܗ ܕܨܘܡܐ *Divisio Jejunii*, pro eodem die, ut Græci, ἡ μεσότης τῆς νηστείας & μεσονήστιμος, Midlent. Hosanna est Dominica in Palmis. De festo القيامة *Resurrectionis* agens, Maledictionem simul & Benedictionem in Judæos, ex disciplina sua Mahumedica fundit, eò quòd Jejunio Christum se crucifixisse obtenderent. Verba sunt, والنصارى inquit, تزعم ان

القيامة تقوم في هذا الاحد المذكور ومنهم

من يقول فيه قام عيسى عليه السلام بعد الدفن

وصعد الى السما وهو اليوم الذي قام فيه عيسى

من قبره على زعمهم والسبت الذي قبل فطرهم

يسمى سبت النور والجمعة الذي قبل الفطر تسمى

جمعة الصلبوت وهي التي صلب فيها المسيح على

زعمهم لعنهم الله فان القران نطق بانهم ما

قتلوه ولا صلبوه ولكن شبه لهم اصلاهم الله

Et juxta sententiam Christianorum, Resurrectio attinet ad diem (hebdomadæ) *Primum antè memoratum. Atque ex eis sunt qui dicant quòd resurrexit Jesus, super quem sit pax, post sepulturam suam & ascendit in Cælum & quòd hic dies erat in quo resurrexit è sepulchro suo, juxta eorum scilicet sententiam; & Sabbatum, solutionem jejunii præcedens, nuncupatur Sabbatum Luminis; Et Feria Sexta ante Solutionem, dicitur Feria Sexta* seu *Conventus Crucifixionis, quæ eadem est in qua Crucifixus est Christus juxta dogma illorum. Maledicat illis Deus. Nam impugnat illos Alcoranus* (ubi dicitur de Judæis)

[a] *Testam. Syr. Marc 6. & Act. 15,23.*

Judæis) *Non occiderunt eum nec crucifixerunt, sed aliter similis eis substitutus est: Deus sit ei propitius.* Sic ille. Locus Alcorani est in Surata 4, Arabice, in Azoara 11 apud Retinensem, qui vertit *nequaquam eum, imo sui similem suspendentes, interfecerunt, profitentes etiam se sua eum necasse.* Hinc Joannes Cantacuzenus[a] φησὶν ὁ Μωάμεθ, μὴ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀναιρεθῆναι, μηδὲ σταυρωθῆναι, ἀλλὰ ἕτερόν τινα ὅμοιον, καὶ κατὰ φαντασίαν ἐδόκει ὁ Χριστὸς σταυροῦσθαι, Μανιχαίοις ἀκολουθῶν, *Ait Mohamet, non (Christum) à Judæis occisum & Crucifixum esse, sed alium quendam illi similem, & quod per imaginationem videretur, esse Crucifixus; Manichæorum heic sequax.* صوم ايليا *Jejunium*, est Eliæ prophetæ[b] de cujus Jejunio D. Ambrosius libellum conscripsit. De initio Jejunii, quæ ita Epochæ heic cum Solutione locum obtinet, uti & aliis aliquot Christianorum in Oriente, & per se Nestorianorum, Festis fixis, caput idem scriptor subjicit cui titulus في معرفة صوم النصارى الكبير *De investigatione Jejunii Christianorum Magni* (id est initio ejus) وهو يوم الاثنين الاقرب الى اليوم الذي يجتمع فيه الشمس والقمر الواقع فيما بين اليوم الثاني من اشبط والثامن من اذار وحد اخر يوم الاثنين الذي بعد سادس عشرين الشهر العربي الذي يحصل فيه اشبط *Illud autem in diem (feriam) incidit secundam quæ proximat Diei Conjunctionis Solis & Lunæ per interstitium quod habetur inter diem 2 Asbetæ & 8 diem Adar. Aliter Dies est* (feria) 2 *qui fuerit post 26 mensis Arabici in quem inciderit Asbbat.* Menses in Tabella nominati respondent, Decembri, Januario, Februario, Martio,

[a] Contra Mohamet Orat. 3.

[b] Vide Comput. Æthiopicum apud Jos. Scaligerum de Emendatione Temporum lib. 7. pag. 635 & 659.

Junio, Julio, Augusto Julianis. Delicatioribus forsan & Pauca, pro more, Oscitantiùs Morosiúsve respicientibus, aut nihil, præter tædium, solennium Christianorum injecti heic indices afferent, aut pro leviculis contemnendísque habebuntur; Diligentioribus interim, ita spero, & accuratiùs cordatiúsque disquirentibus, eousque Grati etiam & Jucundi, ut nec Digressioni tam Prolixæ ultrò ignoscere fuerint dedignati. Sed demùm in callem, id est rem, ex analoga qualicunque tum Ebræorum tum Gentilium Imitatione Christiana Dedicatoriam, regredimur.

Cap. XVI.

I. Dedicationem *adiúmque à Christianis* Dedicatarum *usum Impugnarunt aliqui Recentiores, ut, seculis primitivis*, Eustathiani *&* Massaliani. Christiana *in* Extructionibus Dedicationibúsque *analoga* imitatio *partim* Ebræorum, *partim* Gentilium. Ebræorum Tabernaculi Federis, Templi Hierosolymitani, *&* Synagogarum *Positio seu situs* Orienti *patescens*. Precantium *apud eos* extra Templum Positio, *in Plagas mundi, varia*; *&* versus Templum. *Ejusmodi* ritûs Origo. *De positione eorum versus* Austrum, *etiam &* Orientem *apud Autorem libri Quæstionum ad Antiochum Principem S.* Athanasio *à nonnullis tributi. Sanctitas quam tribuunt* Ebræi Synagogis *&* Scholis publicis, *singularis. Etiam ex* Abrahæ *in monte* Moriah *ritu sacro*, *Introitum Templi at Synagogarum ab Oriente firmant. Locus ea de re insignis è* Maimonide.

II. Gentilium inter adorandum, *adeóque* Templorum *illorum varius erga* Plagas mundi Situs, *& discre-*

discrepantes de eo, apud veteres, sententia.

III. Christianorum *veterum itidem, inter* precandum, *faciei* versus Orientem *positio in* posteros *propagata. Ea de re &* Testimonia *&* Rationes *varia.* Posituras *in Cultu ejusmodi sponte selectas, increpat* Mahumedes *in* Alcorano, *ut nimis superstitiosas.*

IV. Qualisnam Plaga Orientalis *fuerit illa, in quam* adorantium facies verti *voluere veteres. An semper* Ortus Æquinoctialis.

V. *Venerationem* in Ortum, *Originem aliquam etiam ex Gentilium scitis* Philosophicis *&* Astrologicis, *in* Christianorum mores *receptis, sumsisse videri. De* Aristotelis, *de* Primi Motoris *in* Oriente *Sede, sententia. Singularis apud Gentes Siderum, in* plaga Orientali, Ortûs *existimatio.*

VI. Caniculæ (*qua* Σῶθις Siriusque *dicta*) Ortus *Quanti in Ægypto habitus, etiam & apud* Græcos. *In* Ortu *ejus* matutino Heliaco *uti & diebus aliquot antè & pòst,* ut Deo, *ei sacrificabatur.* Σὼθ, *seu ipso* Sethi *Patriarcha nomine, Sidus illud* Nechepsoni *apud* Ægyptios *Regi vetustissimo, & Astronomo summo dictum. De eo &* Petosiride *Philosopho, qui subinde, à viris summis, in locum ejus perperam substituitur.* Siderum *Ascendentium seu* Orientium *efficacia, apud veteres, ingens.* Sirii, *à Græcis & Latinis, & τοῦ* Alshairi *ab* Arabibus *nomina* Cani *tributa; etiam in* Alcorano. *Idem* Alhabor *dicitur; quod viri doctissimi perperàm rejici voluere ut depravatum. In* Algomesa Procyonis *nomine eorum etiam hallucinatio. In eis qua de* Sethi *Patriarcha* Faciei splendore *simul &* Sanctitate *à veteribus traduntur, forsan haberi causam unde nomen ejus* Sirio *fuerit apud* Ægyptios *tributum.*

VII. Orientium Siderum, *maximè apud* Ægyptios, *etiam &* Græcos, *veneratio.* Disciplinarum *ex* A-

lexandria in Græcos Barbarósque instauratio sub Ptolemæo Euergete secundo. Marmor vetustum, in quo ejusdem & Cleopatræ fit mentio. Vox ὑπὲρ pro Campestris, à viris doctis apud Plutarchum expuncta, sibi restituitur.

VIII. De Decanis seu Faciebus signorum cœlestium, adeoque de Figuris Invisibilibus & impensissime prodigiosis in eis, ex Astrotheologiæ veteris disciplina, collocatis Numina saltem Tria unicuique illo signo, per Decanos, disposita. Partes eorum Plenæ & Vacuæ. Albumasar & Abenezra ex Indorum, Persarum, Chaldæorum, Ægyptiorum sententiis receptis, Figuras illas tradidere. Eorum versiones Latinæ. Aliorum, qui & vetustiores, Traditiones eadem de re, sed generaliores. Quid in libro Dargenem apud Haly in Ptolemæi Centilo quinto, significet. Figurarum illarum Invisibilium & Numinum ratio primaria, si non sola, habita, quæ ex Orientis Horizonte ascendebant seu συνανατέλλουσαι coorientia Sideribus visibilibus fuere. Hinc etiam ansa singularis versus Orientem adorandi apud Gentes quibus disciplina illa admissa. Adoratio Saturni, Veneris, Solis apud Orientales Gentes complures & illustres, manu ad Pectus non ad Os admota. Planetarum Adorationis apud Orientales, Orientem versus; Apud Occidentales versus Occasum. Ascendentium, seu Horoscoporum, id est Orientium Signorum Regionibus & Civitatibus singulis, in Religione illa Astrica, propriorum, ratio habita ingens.

IX. Commentum Orientalium vetustissimum de Virginis, velut in Ebræorum terra cibantis Puerum cui nomen Jesu, Imagine Invisibili in Primo Signi Virginis Decano semper ascendente. Albumasaris Mahummedani, & R. Abenezræ Judæi ea de re, è Persa-

Persarum aliorúmque scitis antiquißimis, Traditiones. Numina Tria *in* Sphæra Barbarica *cum signo illo* coorientia. *Etiam in* Christianismo *veteri, persuasio habita de* Virgine Deipara, *in signo Virginis, denotata.*

X. *De Codice sub titulo* de Vetula, P. Ovidio Nasoni, *per ridiculam,* Christiani alicujus, *ante secula aliquot, sive ignorantiam sive imposturam tributo, in quo* paraphrasis *metrica, sed miserrima,* disciplinæ *illius* Albumasarianæ, *de Primo* Virginis *Decano exoriente.*

XI. *Viri summi, inter* Christianos Occidentis, *qui eandem disciplinam seu persuasionem admittentes, etiam Opus illud* Pseudo-Ovidianum *pro genuino, &* disciplinam *illam in eo* Astricam *pro vera amplexati sunt.*

XII. *De* Stella *in* Oriente Magis *comparente. De* horum numero. *Liber* Sethin. Virginis *&* Pueri *in cælo imagini* Augusto Cæsari *à Sibylla Tyburtina ostensa Fabella.* Stella Maris Transmontana, Matutina, Diana *etiam, dicta Beata* Virgo. Arietis Signum *nonnullis, ex veterum Theologia Astrica,* Christum *denotans.* Edvicon *in Summa Astrologia Anglicana sæpiùs citatus, est* Odyntonus, *seu* Gualterus Odyntonus *monachus* Eveshamiensis.

POstquàm Dedicationum Christianarum Ecclesiarum seu Templorum usus publicus sub Constantino ac tempore ei proximante in Oriente sic, ut superiùs traditur, inoleverat, frequens itidem earum in Occidente secutus est usus qui planissimè pependit itidem, partim ex Ebræorum veterum, partim ex Gentilium, juxta antè allata, hac in re Cap. 2. §. 1.
Imitatione Analoga prudentiùs temperatâ; quatenùs nempè Disciplina Christiana ritus tum horum tum illo-

illorum ritibus heic analogos, sine detrimento sui, admittere quiret. Neque id quod sub Athanasii receptum est tempora, de quibus antè etiam dictum est, Sacra scilicet ritè ac regulariter peragi extra Locum solenniter Dedicatum non debere, aliter in seculis se habuit insequentibus[a], ut satis testantur Canones Pontificii. Dum Imitationem autem illiusmodi (quæ ut sub Constantino incepit, ita per tempora sequentia propagata est) consideramus, advertenda sunt potissimùm Quinque.

I. Ædium ipsarum in Extructione, Positio Sitúsque.

II. Nominum quibus Extructio ipsa & Dedicatio fieret, unà cum Templorum Gentilitium, in Christiana, per Dedicationem, Conversione.

III. Potestas summa è cujus autoritate, per secula sequentia, Dedicatio pendebat, & ad cujus attinebat munus.

IV. Dedicandi Jus, Usus, Ritus Singulares.

V. Encæniorum solennitates Anniversariæ.

Horum omnium Observationis inde Christianus Orbis generatim tenacissimus fuit, tametsi, ut in seculis primitivis Eustathiani & Massaliani in Oriente, de quibus antè[b] diximus, ita alii recentiores in Occidente eam acriùs ut non admittendam impugnarint. Etiam & Templa ipsa sic dedicata meritò diruenda asseruerint. Sic Petrobrusiani apud Tolosates alibíque in Gallia sub annum 1130 & deinceps, prædicarunt[c], *Templorum vel Ecclesiarum Fabricam fieri non debere, factas insuper subrui oportere, nec esse necessaria Christianis Sacra loca ad orandum, quoniam æquè in Taberna & in Ecclesia,* in

[a] *De Consecratione Dist.* 1. c. 14 & 15 &c.

[b] *Cap.* 15. §. 4.

[c] *Petrus Cluniacensis Tract. adversus Petrobrusianos, in bibliotheca Cluniacensi, pag.* 1119. *Baron. tom.* 12. *ann.* 1126, 15. *Adverte hac S. Barnabæ Epistolam* §. 12.

in Foro & in Templo, ante altare vel ante stadium invocatur Deus audit, & eos qui merentur exaudit. In horum antesignanos, igne, ut in Hæreticos (nam & alia receptis Christianismi sententiis Dogmata adversissima disseminabant) animadversum est. Nihilominùs propagines horum variatìm[a], usque etiam in tempora nostra, quà potuerint, duravêre. Quod ad Ædium in Extructione Positionem spectat, verum quidem est, Christianos nec Templi Hierosolymitani, quod tamdiù ante Constantini tempora prorsùs evanuerat, nec Judæorum Synagogarum Situm imitatos esse; sed ut plurimùm, licèt non semper, planè Gentilitium, qualis, ut videtur, in Occidente sub tempora illa primitiva maximè erat Paganis in usu. Sed hoc interim, ob rationem quam ipsi de Plaga mundi versùs quam precarentur, seculis aliquot anterioribus imbiberant; qua de re statim plura. Templi Positio Hierosolymitani ejusmodi erat ut introitus ejus à parte haberetur Orientali, nullâ, in Occidentali, portâ admissâ. Ejusmodi situs erat introitûs Tabernaculi Federis[b]; parilémque fuisse Templi testatur etiam Josephus[c] & Aristæas[d], Patres Christiani[e], Titulus Talmudicus *Middoth* & ad illum Magistri præter Scriptores ex professo illud delineantes, ut Adrichomios, Riberas, Villalpandos, etiam & Scripturam ipsam[f]. Adeo ut ingredientes in Occidentem sic versi Preces ac Sacra peragerent. Et perperàm nimìs, in Clementinis Apostolorum Constitutionibus[g], usus in Orientem precandi Christianis etiam ex Ebraico exemplo derivatur, ex eo nempè quod habetur[h] de positione Levitarum chorique cantantium, in Templi Salomonici Encæniis. Eos autem Sacra sua peragentes, stetisse ibi legitur κατ' ἀνατολὰς *ad Orientem.* Id verò non necessariò indicat facies suas versus Ori-

[a] *Alphonsus Castrensis de Hæresibus lib. 14. verb. Templum, Henric. Spondanus in Epitome Baronii Ann. 1176. §. 2, alii.*

[b] *Numer. 3, 38.*

[c] *Archæolog. lib. 8. cap. 2.*

[d] *Libello de 72 interpretibus.*

[e] *Hieronym. ad Ezechiel. cap. 8.*

[f] *Ezechiel. ibid. 16. & cap. 11, 1.*

[g] *Constit. Apostolic. lib. 7. cap. 46.*

[h] *2 Paralip. cap. 5, 12.*

entem esse positas. Nec quidem textus sacer quid ejusmodi innuit dum ait eos stetisse מזרח in Oriente ad altare seu ad Orientalem (ut vulgata) plagam Altaris, atque ut Judæi Mauritanienses a Oriente de la ara. Syrus & Arabs omninò prætermittunt heic comma illud uti & proximè sequens. Lutherus ibi benè gegen morgen des Altars, uti & Belgæ tegen het oosten des Altaers, juxta quod itidem Galli vers l'orient de l'autel, & Anglicana sub Reformationis initia versio, puto Guilielmi Tindalli, east from the Altar. Nec ita malè alia quæ Milonis Coverdalii erat toward the east parte of the Altare. Sed non ita versio tunc publicè recepta, nec Episcopalis dicta (cui non dissonat qua etiamnum utimur) quæ habet, at the east end of the Altar, ad finem seu latus Orientale Altaris. Græci ibi ἑστηκότες κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου, stantes obversi Altari seu coram eo; prætermissâ voce מזרח in Oriente. Innui autem nil aliud videtur quàm coram altari eos stetisse, tergísque obversis Orienti ministerium peregisse, quod planissimè positionem versus Orientem ibi denegat, contrarium asserens. Adeóque argumentum ab exemplo illo in nihilum evanescit, quod & rectè monet Baronius[a]. Nec meliùs nuperorum nonnulli ex eo quod Pontifici M. in maximo illo diei expiationum Sacrificio[b] spargendus erat juvenci sanguis coram propitiatorio קדמה על ἀνατολὰς ad Orientem, eliciendum esse existimant exemplum singulare Sacra versus Orientem tunc peragendi; cum haud aliud inde sit deducendum quàm quod Pontifex ad Orientem propitiatorii, facie in Occidentem, ut reliqui, versâ, munus illud spargendi præstaret. Ob Templi autem Hierosolymitani positionem ejusmodi tam ante ejusdem Excidium quàm post, Synagogæ

[a] Tom. 1. Ann. 58. §. 105.
[b] Levit. 16, 14.

gogæ & Proseuchæ Judæorum eam sunt instituta. Tradit Maimonides[a] ex jure suis avito, uti & Magistrorum alii, ubicunque fuerit Israelitarum (de inhabitantibus capio) numerus denarius, eos oportere Proseucham sibi qualemcunque ad orandum ædificare quæ nuncupatur בית הכנסת *Domus Synagogæ.* Etiam & in urbe qualibet, quoties sui essent juris, invitos, reliquorum jussu, cogendos esse ad ædificandam sibi Synagogam, & Librum Legis, Prophetarum, & Hagiographorum comparandum, & Synagogæ structuram esse debere in loco urbis editiore atque ædificiis reliquis altiorem. Dein subdit, ואין פותחין פתחי הכנסת אלא במזרח של והחונים לפני המשכן קדמה וגו' *Neque fieri debent Ostia Synagogæ alibi atque in Orientem; juxta quod dicitur*[b], *& qui castrametantur ante Tabernaculum, Orientem versus, ante Tabernaculum Federis ad Ortum.* Scilicet ex illo Tabernaculi, situm hunc in Templum propagatum, etiam in Synagogas ubicunque locorum derivandum, voluere veteres. Adjicit, ובונין היכל שמניחין בו ספר תורה ובונין היכל זה ברוח שמתפללין כנגדו באותה העיר *Et construendum est Sacellum in quo ponant* (in arca) *Librum Legis. Sacellum autem hoc sic extrui debet ut situm habeat ad plagam illam, in quam Precari mos est Urbis illius.* Nimirum Plagam in quam Orandum, aliam fuisse atque aliam, ex avita traditione, docent. Unde dum octo inter orandum observationes necessarias tradunt, unicam interjiciunt quæ נכח המקדש *respectus Templi* dicitur, juxta quam, extra Terram Sanctam, orantis facies ponenda versus illud; ut apud Mahumedanos versus Meccam seu Templum ibi. Expressim enim sub initia Imperii sui vetuit[c] suos qui ritus retinerent Judaicos, adorare versus Templum Hierosolymitanum. Judæi autem intra Terram, adorabant versus Hierosolyma

[a] *Halath.* Thephilah *seu de* Oratione *cap.* 11. §. 1 & 2 &c. & *cap.* 5. § 3. *Moses Mikotzi Precept. affirm.* 19. Arba Turim & Shulcan Aruch in Orach Chiim *sect.* 50.

[b] *Num.* 3, 38.

[c] *Gregorius Abulfaraius de Arabum moribus pag.* 10.

solyma (& adorationem versus Hierosolyma, quocunque in loco quis extrà esset discipulos suos docebat pseudopropheta ille Elxai[a] sub Trajani tempora) in Hierosolymis versus Templum; in Templo versus Sanctum Sanctorum; quod sic temperatur, ut סומא ומי שלא יכול לכוין את הרוחות והמהלך בספינה יכוון את לבו כנגד השכינה ויתפלל *Cæcus & quisquis sibi non satis habet cognitas plagas, & in nave vectus, dirigat cor versus Dominum, & (citra observationem illam) oret.* Sic illi. Ad hæc autem spectat velut jam dictorum origo, Salomonis Regis, in Templi sui Dedicatione, Orationis pars[b], ubi de ejusdem usu sacro verba faciens & de precationibus à Judæis sive illic sive ubicunque captivis seu extra Terram Sanctam, effundendis, de precantibus extra Terram loquitur, ut qui orarent, אליך דרך ארצם אשר נתתה לאבותם העיר אשר בחרת והבית אשר בניתי לשמך *ad te, versus* seu *in via Telluris eorum quam dedisti patribus eorum, civitatem scilicet quam elegisti & Ædes* seu *Templum quod ego Nomini tuo extruxi.* Ubi Levi Gersomides, ואף על פי שאינם מתפללים תוך הבית הזה אחר שהם מתפללים לנכחו לפי מה שאפשר להם *& quanquam non precantur intra Templum, dum tamen precantur ut obvertant se illi, quoad fieri possit.* Atque inde quod habetur[c] de Danielis ter quotidie precantis Fenestris apertis נגד *versus* Hierosolyma adeoque locum Templi (ubi scilicet ante Nabuchadnezaris Excidium steterat) intelligitur. Nam eadem post Excidium quæ ante loci illius habita inter precandum ratio. Sic RRR. Saadias Gaon, Aben Ezra, & Salomon Jarchi ad Danielem aliique. Sed perquam mirum intereà videtur quod occurrit in libro S. Athanasii dicto, Quæstionum nempe ad Antiochum Principem[d], de præscripta à Prophetis precandi adoran-

[a] *Epiphanius Hæres.* 19. §. 3.

[b] *1 Regum* 8, 48. *& vide comm.* 30, 35 & 38, 40.

[c] *Dan.* 6, 10. *ubi vide Hugonem Grotium.*

[d] *Quæst.* 37. *Tom.* 2. *pag.* 344. *Parisiis* 1627.

adorandi qui Lege versus Austrum. Id quidem verum est, si quis in regione aliqua Hierosolymis boreali aut quæ Boream in plagis mundi participaret, oraverat, cum juxta disciplinam jam dictam, versus Austrum ipsum aut plagas similiter sive ex Oriente sive ex occasu Austrum participantibus, adorare debuisse. Haud tamen omnino nomine Austri. Sed quia in Austro ejusmodi, collocabantur sic oranti Hierosolyma. Atque libro in illo pro indubitatissimo sumitur, quòd quemadmodum Christiani κατ' ἀνατολὰς *versus Orientem* (qua de re plura mox) ita Judæi κατὰ νότον *versus Austrum* adorare solebant. Rationes afferuntur etiam de Christianissimi usu, quas inferiùs dabimus, uti & ejusdem scriptoris, sibi incertissimi, commentum de Judæorum itidem adoratione versus Orientem. Atqui de eo ad quod illi ex lege prophetica obligabantur velut omnino sibi certius autor ille, quisquis fuerit, εἰς νότον δὲ, inquit, προσεύχεσθαι Ἰουδαίοις οἱ προφῆται ἐνομοθέτησαν διὰ τὸ ἐκ νότου τῆς Ἱερουσαλὴμ ἤγουν ἐκ Βεθλεὲμ μέλλοντα τίκτεσθαι Κύριον. διὸ καὶ ἔλεγεν ὁ προφήτης, ὁ Θεὸς ἀπὸ Θαιμὰν ἥξει, τουτέστιν ἐκ νότου, *Ad Austrum verò intendere Judæis Prophetæ præceperunt, quod ex Austro, quoad Jerusalem, scilicet ex Bethlehem* (milliariis sex versus Austrum ab Hierosolymis distante) *nasciturus erat Dominus, unde dixit Propheta*[a], *Deus à Theman veniet, hoc est à Noto* seu *Austro.* Legitur quidem in Origine prophetæ citati, אלוה מתימן יבוא *Deus ab Austro venit,* ubi Septuaginta pro futuro sumunt, & & vocem Ebraicam *Theman* retinent, quæ *Austrum* significat. Versiones item nuperæ aliquot *Theman* retinere volunt, & cum vetustioribus etiam pro יבוא *venit,* in præterito, substituunt. Vulgata illic ut 70, *ab Austro veniet.* Theodotion item ἀπὸ νότου. Intelligi

[a] *Habacuc, cap.* 3, 3.

autem solet de Legis datione in Sinai qui Judææ est Australis; dictumque hoc Prophetæ respicere quod ea de re in Deuteronomio[a] legitur. Et Chaldæus optimè, בסתן אוריתא לעסה אלהא מרום איתגלי *In Legis datione Deus revelatus est ab Austro.* Arabs penes me MS. habet من تيمان *è Theman.* Sed Jaianus الله من المسرق ياكي *Deus veniet ex Oriente.* Et dum Bethlehem heic Locus est, quo Auster designatur, utpote Hierosolymis Australi, loqui videtur autor ille quisquis fuerit, de adoratione ex lege illa prophetica in ipsis Hierosolymis, atque ita planè receptissimæ Judæorum hanc circa rem disciplinæ est adversissimus. Sed interim simpliciter tradit, Judæorum fuisse, Hierosolymis ipsis orare versus Orientem, quod pariter doctrinæ Judaicæ est prorsus alienum, nisi intelligatur de eis qui in urbis regione Templo occidentaliori orarent. Ratio illic allata inferiùs[b] traditur. Viri autem doctissimi librum illum Athanasii neutiquam omninò esse, sed multò recentiorem, rectè monuerunt, iique tam ex Pontificiis[c] quàm Reformatis[d], qui veterum censuram inierunt. Judæi verò Synagogis suis jam dictis (quod obitèr advertere liceat) & τοῖς בתי מדרש *ædibus Scholæ* legi prælegendæ primariò destinatis, קדושה *sanctitatem* suam, ob sacrorum suorum illic usum, tribuunt, ita interim ut aiunt etiam, מותר לעשות בית הכנסת בית המדרש אבל בית המדרש אסור לעשותו בית הכנסת שקדושת בית המדרש יתירה על קדושה בית הכנסת ומעלין בקדש ולא מורידין *fas esse facere Domum Synagogæ Domum Scholæ, sed nefas esse facere Domum Scholæ, Domum Synagogæ, quoniam sanctitas Domus Scholæ præcellit sanctitati Domûs Synagogæ, & veritè potest sanctitas non minui.* De locis autem in quibus

[a] Cap. 33, 2.

[b] §. 3.

[c] Bellarmin. de Scriptoribus Ecclesiasticis Ann. 340. alii.

[d] Andr. Rivet. in Critico Sacro lib. 3. cap. 6. alii.

[e] Maimonid. halach. Thephila cap. 11. § 14.

bus Precum ex accidente tantùm usus (qualis erat, in Jejunii ob pluviam solennitate, urbis Platea in quam etiam Synagogæ arcam, in qua Liber Legis tunc efferebant, uti & Habitationis Ædibus & Atriis in quæ ad orandum contingenter, nullâ Dedicationis sacræ formulâ præcedente, congregabatur populus) aiunt[a], אין בהן קדושה מפני שלא קבעו אותם לתפלה בלבד אלא עראי מתפללין בהן כאדם שמתפלל בתוך ביתו *non esse in eis Sanctitatem* (qualis in Synagoga, nedum in Scholâ) *eò quòd non constituebantur ad orandum solùm, sed in eis contingenter orabatur; sicuti cum quisquam oraverit in domo suâ.* Atque ex hisce difficile non est elicere Synagogas Judæorum etiam quandam sortitas esse Dedicationem in קביעות *ἀφιδρύσει* seu *constitutione sua* לתפלה בלבד *ad Preces* (earúmque appendices publicas) *tantummodò*, quâ ut usibus communibus, inter ipsos, eximerentur, Sacris solùm inservirent, quale dicendum de Scholis, ad Legis prælectionem destinatis. Sed verò nec Positionis Templi ac Synagogarum in Orientem, aut precandi regulariter in Occidentem originem Tabernaculi Testimonii situi ita tribuunt, ut non multò vetustiorem eam faciant. Designatam eandem ipsam, aiunt ex illis Viri magni, ab Domino ipso cum Abrahamum in terram Moriah[b] ut Isaacum filium illic in Monte, quem ipse ei monstraret, ablegabat. Abrahamúmque ipsum, tunc, ex disciplina recepta, versus Occidentem in monte precatum esse, id est versus locum qui posteà in Templo ibi Sanctum Sanctorum erat ibique Sanctuarium etiam tunc, quatenus plagam illam mundi spectabat, Dedicasse. Nam non dubitant quin eodem in monte extructum fuerit à Salomone Templum, quod & satis Christianis est receptum, nec in Scripturæ Sacræ[c] fundamento caret.

[a] *Ibid.* §.21.

[b] *Genes.* 22, 2.

[c] 2 *Paralip.* 3, 1.

Unde-

Unde etiam הַמֹּרִיָּה אֶרֶץ *Terra Moriah* (quam LXX εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν *Terram excelsam* vocant, Symmachus terram ὀπτασίας *visionis*, uti & habet Vulgata, Aquila Terram καταφανῆ *lucidam*) Syro est terra ܐܪܥܐ ܕܐܡܘܪܝܐ *Amorrhæorum*, Chaldæis ארע פולחנא *terra Cultûs*, quod videtur *Cultûs Divini*, Saadiæ بلد العبادة *regio Cultûs*, & Judæis Mauritaniensibus, ارض العبادة *terra Cultûs* (sed, in versione penes me veteri MS. ارض المرتفعة ارض الموابيين *Terra Excelsa, Terra Moabitarum*) & signantiùs, à futura sanctitate in Targumim, verbis Abrahæ, describitur. Nimirùm citati capitis Geneseos commatis 14 locus, in illis Orationem Abrahæ habet, in qua is prophetice locutus de futuro Israelitarum illic cultu, precatur etiam ut posteri dicant, ut in Hierosolymitano, בטור בית מקדשיה דיי קריב אברהם ית יצחק בריה ובטורא הדין הוא בית מקדשא איתגליית עלוי יקר שכינתא דיי *In monte Domus Sanctuarii* (Templi) *Domini obtulit Abraham Isaacum filium suum, & in hoc monte, qui est Domus Sanctuarii, revelata est ei gloria præsentia Divinæ*. Consonum est Targum Jonathæ illic tributum. Hinc etiam in Chaldaicis Psalmorum[a], Mons Moriah dicitur אתר די פלחו אבהתן עלמא קדם יי אתבחר לבנין בית מקדשא *Locus est Cultûs divini patrum veterum, & electus est ad Templum in eo ædificandum*, quod ideo potiùs adnoto quia, cùm in Bombergianis & Buxtorfianis hoc, cum aliis de montibus Sinai, Thabor, alisque, inserantur, in Regiis & Jaianis nihil ejusmodi habeatur. Noachum etiam & Adamum eodem maximè in monte, ut divinitùs edoctos Sacra peregisse volunt. D. Abrahæ autem Sacrificantis positura versus Occidentem in monte Moriah, locus est egregius apud Maimonidem[b] è traditionibus

[a] Psalm. 68, 16.

[b] More Nebochim part. 3, cap. 46.

nibus

nibus avitis extractus. Rem notissimam esse ait Idololatras seu Gentiles Templa sua locis in editioribus construxisse; ولذلك امـــر אברהם אבינו هو هموريه الكوده اعلي جبل هناك واعلن فيــه بالتوحيد ونصص القبله وحدها لعين الغرب لان קדש הקדשים في الغرب وهو معني قـــول שכינה במערב وكربيينـــو زل في גמר' יומא ان אברה' אנ حدد القبله اعني קדש קדשים Ita ille in origine sua Arabica MS. literis Ebraicis exaratâ, quâ ex viri præcellentissimi Edwardi Pocockii Ebraicarum & Arabicarum Oxoniis literarum prælectoris longè dignissimi beneficio utor. Mihi sonant illa, *Et secundum hoc usus est Abraham Monte Moriah, utpote præ cæteris illic montibus eminentiore. Et revelatâ ibi Dedicationis ratione, & manifestâ plagâ versus quam orandum est, dedicavit eam, id est Occidentem, quoniam Sanctum Sanctorum est in Occidente, quod innuit effatum illud, Majestatem Divinam esse in Occidente, uti & Rabbini nostri piæ memoriæ tradunt in Gemara Joma, Abrahamum scilicet Dedicasse locum quem versus est orandum, nimirum Sanctum Sanctorum, etiam tunc in monte illo.* Paulò discrepat versio Ebraica, etiam & Latina utraque. Sed, ni nimiùm fallor, mentem Maimonidis genuinam ex origine reddidi. Causa autem cur sic Abrahæ faciundum esset, juxta eundem statim ostenditur. Certè quantum ad Cœli plagas, fortè etiam heic, quod meritò simul advertatur, dignum est; ex vetustissima Ebræorum disciplina, ritum ad Orientem Sacrum nullum in templo peragi solitum, sed interim ad Occidentem, ut necesse erat, sanctificationem Neomeniarum menstruam. Illic enim semper Lunæ

phasis (juxta quam Neomenias sanctificabant) de quâ fusiùs in libello de Anno eorum Civili.

II. Gentilium item ratio in Templorum situ disponendo, maximè pendebat (quemadmodum itidem Ebræorum in Templo ac Synagogis suis extruendis, juxta jam dicta, & Christianorum in Ecclesiis suis, ut mox dicetur) ex plaga illa versus quam generatim Precandum erat; qua in re adeóque in plaga mundi designanda in quam patesceret Templum suísque aris ac simulachris rectâ introeuntibus obversi cultum præstarent seculorum apud eos usus fuit varius nec parùm difformis. Admittitur autem plerunque, Gentiles generatim Orientem, inter precandum, adeóque fores Templorum eorum eandem in plagam à vetustissimis etiam seculis spectasse. Jam allatis è Maimonide, subdens ille conjecturam suam cur Occidentalis ab Abraha ita Dedicata fuerit, de Orientali ita tradit, وعلة ذلك ענדי انه لما كان الراي المشهر في العالم حينيذ عبادة الشمس وانه الالاه فلا شك ان كان الناس كلهم يستقبلون الشرق ولذلك אברהם אבינו استقبل الغرب في הר המוריה اعني في المقدس جعل يستدبر الشمس *Et causa, juxta sententiam meam, est, quòd, cùm dogma tunc receptissimum esset per orbem terrarum Solem colendum eúmque Deum esse, nec dubitandum fuerit quin omnes homines facies suas Orienti* (in cultu) *obverterent, ideò Abraham Pater noster faciem suam obvertit Occidenti in Monte Moriah, scilicet in Sanctuario, ut tergum suum Soli obverteret.* Et dein affert illud Ezechielis[a], *Ecce juxta ostium Templi Domini inter vesti-*

[a] Cap. 8. 16.

vestibulum & inter altare erant quasi 25 viri, quorum Terga erant ad Templum Domini & facies eorum ad Orientem, adorabantque לשמש קדמה *Solem ad Orientem,* seu ut LXX. καὶ οὗτοι προσκυνοῦσι τῷ ἀνατολάς τῷ Ἡλίῳ, *& adorabant illi, Orientem versus, Solem*[a]; id est Gentilium more; de quo etiam intelligitur illud Jobi, ad tempora spectantis multò antiquiora, ubi peccata enumerat compluria quorum se reum fuisse denegat; אם אראה אור כי יהל וגו׳ *Si adspexi Solem cùm splenderet, aut Lunam clarè incedentem* (nam Luna, ut Soli vicaria, pro Dea tunc habita) *& seductum est in absconditο cor meum & applicata est manus mea ori meo,* גם הוא עון פלילי כי כחשתי לאל ממעל *etiam hoc iniquitas magna* (pœnâ dignissima) *quia sic negâssem Deum qui est desuper.* Quasi Idololatria seu adoratio ejusmodi versus Solem scilicet, maximè saltem, cùm oriretur, &, ejusdem gratiâ, versus Lunam, apud eos qui Deum verum non agnoscerent, summo fuisset in usu. Versio LXX se aliter ibi habet. Etiam Catena Arabica[b] in Genesim, من ادم الي ابرهيم وهي مده ثلاثة الاف وثلاثماية وثمانية وعشرين سنة كانو يسجدوا نحو المشرق *Ab Ada ad Abrahamum, scilicet per annos 3328 adorare solebant versus Orientem;* quam in plagam traditur apud Magistros, in ipso creationis momento primo spectasse Adamum. Unde dum aiunt quòd[c] Ebræis suis tria sunt Orientis nomina, מזרח *Ortus* (eo quòd ibi Solis זריחה *ortus*) קדם *anterior* seu *præcedens* (eo quòd מאתו רוח קדים לזרוח *ex illa plaga præcessio est Ortui*) & demum פנים *faciei obversus*, seu *quod coràm est*, hoc nomine donatum aiunt, על שם יצירתו של אדם שנברא פניו למזרח *propter creationem Adæ, qui creatus est facie ad Orientem ob-versâ:*

[a] De loco illo Ezechielis consule illic Abarbinelem.

[b] MS. in Bibliotheca Oxoniensi.

[c] R. Bechai in Pirush hatorah fol. 203. col. 2.

versa: unde cultûs vetustioris eam versus plagam originem deductam forsan voluere. Etiam Vitruvius[a], qui sub Augusto floruit, veluti pro notissima sui temporis & vetusta, de ædibus Sacris constituendis secundum regiones & mundi plagas, disciplina tradit, eas ita constituendas esse, uti si nulla ratio impediret, liberáque fuerit potestas, ædis signum seu Numinis simulachrum, quod erat in cella collocatum, spectaret ad vespertinam cœli regionem, ut qui adirent ad aram immolantes, aut Sacrificia facientes spectarent ad partem cœli Orientis, ipsáque simulachra viderentur exorientia contueri supplicantes & sacrificantes; quòd aras omnes Deorum necesse esse videatur ad Orientem spectare. *Sin autem*, inquit, *loci natura interpellaverit, tunc convertendæ sunt earum ædium constitutiones, uti quamplurima pars mœnium è Templis Deorum conspiciatur. Ita si secundum Flumina ædes Sacræ fient, ita uti Ægypto circa Nilum, ad fluminis ripas videntur spectare debere. Similiter si circum vias publicas erunt ædificia Deorum, ita constituantur uti prætereuntes possint respicere & in conspectu salutationes facere.* Ita regulariter ait, uti ex veterum disciplina, introitum cultúmque esse debere ab Occidente, in Orientem, si loci natura non impediret, quæ si obstaret, tunc pro commodiori prætereuntium aliorúmque usu, aliter alitérque. Sed verò quicquid de Abrahæ tempore, juxta Maimonidis circa Gentilium morem illum quem sic facit vetustissimum, sit admittendum, & utcunque Vitruvii illud sit intelligendum; Testimonia sunt alia nunc consona, nunc variatim adversa; In quibus maximè advertendum est illud Hygeni[b] Augusti liberti, *Secundum antiquam constitutionem limites dirigantur: quare non omnis agrorum mensura in Orientem potiùs quàm in Occidentem spectat. In Orientem*

sicut

[a] *Architect. lib. 4. cap. 5.*

[b] *Lib. de Limitibus constituendis, pag. 163. edit. Rigalt. 1614. Paris.*

ficut Ædes Sacræ. Nam antiqui Architecti in Occidentem templa spectare rectè scripserunt. Postea placuit, omnem religionem eò convertere ex qua parte Cœli Terra inluminatur. Sic & limites in Orientem constituuntur. Quasi mos adorandi versus Occidentem adeóque Templorum introitus ad Orientem ponendi haud minori fuisset apud tunc illos antiquos in usu, quàm postmodum posituram illam inversam. Quomodo autem Orientem sibi reperirent, capite traditur proximo; ubi de Christianæ fabricæ positura agitur. Fuere quidem Paganis Templa sine tecto aut parietibus, quorum latera aut circuitus nullibi clausus sed columnarum interstitiis tantùm ita distincta, ut pro Introitu seu ostio intercoluminum circumquaque quodlibet pariter haberetur; maximè in Systolis & Diastolis. Unde meminit Pausanias[a] ejusmodi Junonis Templi ὁ θύρας οὐκ ἔχοντ@, *foribus carentis*, in via à Phalero Athenas ducente, uti & Templi in Eleorum foro sine parietibus[b]. Id genus fuere alia; Aliis etiam aditus Valvarum ex utraque parte in Pronao & Postico habentibus, teste Vitruvio[c], ut Jovis Olympii ædis Athenis, cujus exemplum ait ille Romæ non habitum. Accedat ex Hermetis Trismegisti, sic dicti, Adlocutis ad Asclepium, inter Apuleiana versis, quæ proculdubiò seculo Vitruviano recentiora sunt, *De adyto egressi, cùm Deum orare cœpissent in Austrum respicientes erant. Sole enim occidente, cùm quis Deum rogare voluerit, illuc debet intendere, sicut & Sole oriente in eum qui subsolanus dicitur.* Hic, pro discrimine temporis diei, Precantis situs etiam discriminandus. At de Latino Turnóque Regibus, Ænea & Ascanio sacrificantibus & precaturis, Virgilius[d],

Illi ad surgentem conversi lumina Solem
Dant fruges manibus salsas & tempora ferro

[a] *In Atticis.*
[b] *In Eliac. 2.*
[c] *Lib. 3. cap. 2.*
[d] *Æneid. 12.*

Summa notant pecudum, paterisque altaria libant.

Ubi Servius; *non utique nunc Solem surgentem dixit. Jamdudum enim dies erat. Sed disciplinam ceremoniarum secutus est ut Orientem spectare diceret eum qui esset precaturus.* Ita etiam Æneas precaturus ante[a],

Surgit & ætherii spectans orientia Solis
Lumina, ritè cavis undam de flumine palmis
Sustulit, ac tales effudit ad æthera voces;
Nymphæ, Laurentes Nymphæ ———

[a] Æneid. 8.

Clemens item Alexandrinus, rituum Gentilium scientissimus, de Christianis precationibus in Orientem fieri solitis, veluti more hominum antiquissimo ritè fundatis, ὅθεν, inquit, καὶ τὰ παλαιότατα τῶν ἱερῶν πρὸς δύσιν ἔβλεπεν, ἵνα οἱ ἀπαντιπρόσωποι τῶν ἀγαλμάτων ἱστάμενοι, πρὸς ἀνατολὴν τρέπεσθαι διδάσκωνται, *Unde etiam Templorum antiquissima respiciebant ad Occidentem, ut qui vultu stant ad simulachra converso, doceantur verti ad Orientem.* Unde Scholiastes Pindari[b] morem fuisse ait, κατὰ τὰς ἀνατολὰς ἱερουργεῖν τοῖς Θεοῖς, *versus Orientem sacra facere Diis*; sed πρὸς δυσμὰς τοῖς Ἥρωσι, *versus Occidentem, Heroibus*, quod elicitur ex illo Pindari de sacrificio Herculis filiis præstito,

[b] Ad Isthmiac. od. 4.

τοῖσιν ἐν δυσμαῖς αὐγᾶν
φλὸξ ἀνατιλλομένα συνεχὲς
παννυχίζει ———

Quibus in occasu radiorum, flamma emergens assiduè pernoctat. Atqui Lucianus[c] Syrus, de ædibus Orientem prospicientibus locutus, καθ' ἃ, inquit, καὶ τὰ ἱερὰ βλέποντα ἐποίουν οἱ παλαιοί, *juxta quod etiam Templa aspicere fecere veteres.* Floruit ille sub initia Centuriæ primæ, qui & Templorum haud paucorum origines ac posituras se ex inspectione didicisse fusiùs tradit in

[c] Libello περὶ τοῦ οἴκου.

in libello de Dea Syra. Ubi interim Templum Priapi accuratiùs describens, τὰ δὲ προπύλαια, ait, τοῦ ἱεροῦ εἰς ἄνεμον Βορέαν ἀποκέκριται, *Vestibula Templi versus ventum Borealem directa sunt*, areæ, puto, inclusæ per quas fores ipsæ seu Pronaon non rectà adibatur. Sed ex Aquilone, *Paulò post enim subdit.* ὁ νηὸς ὁρῇ εἰς Ἥλιον ἀνίοντα, *Templum ipsum prospexit Solem Orientem*. Sic Lucianus de eis qui ipsi veteres censiti. Porphyrius etiam de temporis sui Templis idem, quod de veterum, Lucianus generatim docet. Etenim in libello de Antro, tractat illud, velut Templum earum quod Homerus[a] allegoricè aliásve ita descripsit, ut Ostia seu descensus haberet binos, alterum ab Austro Diis tributum, atque ad Boream alterum hominibus inservientem, miratur quod sic fecerit. ἀλλ' οὐκ ἀνατολῆς καὶ δύσεως πρὸς τοῦτο μᾶλλον κέχρηται, ὡς ἂν σχεδὸν πάντων τῶν ἱερῶν τὰ μὲν ἀγάλματα καὶ τὰς εἰσόδους ἐχόντων πρὸς ἀνατολὰς τετραμμένας, τῶν δὲ εἰσιόντων πρὸς δύσιν ἀφορώντων, ὅταν ἀντιπρόσωποι τῶν ἀγαλμάτων ἑστῶτες τοῖς Θεοῖς τιμὰς καὶ θεραπείας προσάγωσι, *& quare non potiùs Oriente & Occidente fuerit ad hoc usus; cum omnia fermè Templa statuas* (Deorum) *atque introitus versus Ortum habeant, introeuntes autem Occasum aspiciant, ut facie statuis obversâ consistentes Diis honorem cultúmque exhibeant*, quasi tunc temporis (nam de præsenti ibi loquitur) id est paulò ante Constantinum Templorum Gentilium plerorumque introitus ad Orientem fuisset, cultúsque ad Occidentem præstitus. Erat Porphyrius è Tyro Phœniciæ, unde & Italiam, ipsamque Romam & Siciliam[b] petens aliásque pro Philosophorum tunc more Templorum illic eorúmve positurae nescius esse nequibat. Neque indiligens ille rerum ejusmodi inspector. Recentiores aliqui hac de re obiter agunt. Isidorus[c] autem de positura loquitur

[a] *Odyss.* N.

[b] *Eunapius in vita ejus.*

[c] *Origin. lib. 15. cap. 4.*

quitur Ortum Æquinoctialem ſpectante, veluti in perpetuo apud veteres uſu. Et conſulas, ſi placet, ſeculorum nuperorum ſcriptores[a].

III. Hiſce de Ebræorum Gentiliúmque in Sacris & ædium Sacrarum ſuarum poſitione, præmiſſis, de Chriſtiano ritu ſive horum ſive illorum utcunque poſitioni analogo videndum. Imbibiſſe Chriſtianos à temporibus maximè primitivis morem ad Orientem adorandi, qui Eccleſiarum poſitioni illam ſpectanti plagam prævius eſt, adeóque Judaicum prorſus, ſive Templum Hieroſolymitanum, Sanctum Sanctorum urbémve ipſam, juxta ſuperiùs dicta, reſpicias, prorſus rejeciſſe, palàm fit ex Patrum ſcriptis fidei indubitatiſſimæ ipſis Conſtantinum longè antevertentibus; ut Conſtitutionibus Clementinis illis & Apoſtolicis nuncupatis, minimè ſubnitamur, quæ paſſim cum titulo illo ſplendido ſed parùm credito proſtantes idem ipſum non ſemel ſupponunt præcipiúntque[b]. Illis autem adjicere heic liceat Canonem Arabicum etiam inter Clementinas compendioſè manuſcriptas[c] lectum eundem in ſenſum. Nec ſine ratione ex ſermone Domini ipſius deſumta ſingulari. Titulum tunc هذه السنن التي علموهم الرسل القديسين *Hæ ſunt Conſtitutiones quas docuere Apoſtoli Sancti*, proximè ſequitur ut primas tenens,

فمن ذلك ان تكون صلاتهم نحو المشرق
وقبالته واستشهد وافي ذلك بقول سيدنا المسيح
ان ابن الله مجيه من السما في اخر الايام كالبرق
الذي يلمع في مك
استدلينا علي ق

Atque

[a] *Cœlium Rhodiginum Ant. lect. lib.12. cap. 1 & 2. Baronium Tom.1. Ann.58. §.105. Villalpand. ad Ezechiel.8,16. Annotationes in Clem. Alexandrinum pag 77.*

[b] *Conſtit. Apoſtolic. lib.2. cap.57. & lib.7. cap.46.*

[c] *In Canon. MS. in bibliotheca Oxonienſi publica fol.49,1.*

Atque ex illis est ut preces fundantur versus Orientem, cujus rei traditio ac probatio plena habetur in Sermone Domini nostri Christi, nempe Deum venturum è cælo in posterioribus diebus, sicut fulgur quod micat in Oriente & splendet in Occidentem. Unde docemur circa adventum ejus, illam fore ex Oriente. Accedat, velut Arabicis hisce cognatum, & Orientalium Christianorum & Usûs heic & Rationis etiam aliunde è Sacris literis petitæ judicium, id quod legitur in Commentario in Pentateuchum Arabico MS, eos precari versus Orientem, quoniam Christus illuc ascendit & ibi sedet, juxta illud Davidis, *Psallite Deo qui equitat super cælum cælorum,* جهة المشرق *versus* seu *ad Orientem,* nec dubitare eos quin ibi sedeat, facie in Mundum inferiorem obversâ, adeóque nec quin adorare versus Orientem sit adorare عرشه *thronum ejus*. Idem quidem textus sacer in Clementinis Græcis adhibetur ex illo Davidis, juxta LXX. *Psallite Domino qui ascenderit super cælum cæli* κατ' ἀνατολὰς *ad Orientem*, quemadmodum habet etiam Vulgata, & Gallica & Romana. Et Augustinus Nebiensis in editione Psalterii κατὰ τὰς ἀνατολάς. Quibus consonat Pagninus. Syrus item ibi ܡܢ ܡܕܢܚܐ *ab Oriente*, quod, in versione, voci Domini ibi edendæ tributum satis in idem recidit. Arabs Nebiensis & Jaianus . . . .

Hæc hactenùs;
ab ultimâ Seldeni manu reliqua desiderantur.